Henryk Sienkiewicz

Pe Câmp De Glorie

HENRYK SIENKIEWICZ

PE CÂMP DE GLORIE

PREFAŢĂ

Intenţionând să cuprindă într-o naraţiune istorică anii de glorie ai domniei regelui Jan Sobieski, H. Sienkiewicz contracta romanul la 19 noiembrie 1901 cu Asociaţia Artistică şi Editorială din Varşovia, căreia îi acorda şi dreptul de tălmăcire în limba germană. O dată oficializat, proiectul, destul de nedesluşit pe atunci, a fost amplu popularizat în presa de specialitate a vremii, anunţarea încă unei opere semnate de cel mai mare scriitor de romane istorice din Polonia constituind de bună seamă un adevărat eveniment literar{1}*. Solicitat de redacţiile periodicelor să le încredinţeze publicarea în foileton pe parcursul elaborării, autorul, la insistenţele acestora, este nevoit să-şi retracteze promisiunea într-o scrisoare din 30 septembrie 1902, când, extenuat, încă nu se apucase de lucru*{2}*.Va începe să scrie cu adevărat abia peste un an, în noiembrie 1903, dar redactarea avansează poticnit din cauza unor insomnii sâcâitoare şi a dificultăţilor de documentare*{3}* . Nemulţumit de primele capitole, ar vrea să le rescrie în anul următor, lărgind totodată perimetrele naraţiunii la proporţiile unei trilogii; prima parte avea să înfăţişeze pregătirea despresurării Vienei, a doua - luptele cu turcii şi a treia - întoarcerea oştilor biruitoare*{4}*. Planul, însă, pe drept cuvânt grandios, a rămas în stadiul de intenţie, romancierul realizând doar volumul întâi, care poartă titlul iniţial:* Pe câmp de glorie (Na polu chwały). *Tipărit la început în fragmente în revistele timpului, „Biesiada literacka", „Gazeta Lwowska", „Kurier Poznański", spre exemplu, de la 24. XII. 1903-20. X. 1905, romanul va apărea sub formă de carte în 1906.*

Considerat în ansamblul tripticului proiectat, primul segment ar fi avut rosturi mai mult expozitiv - introductive în cadrul unei intrigi dominate de o personalitate monumentală din trecutul Poloniei medievale - Jan al III-lea Sobieski. Judecat, însă, izolat, prin ceea ce reprezintă intrinsec, se operează mutaţii esenţiale în stratul semnificaţiilor de profunzime, nu la fel de importante şi în cel al realizării ca artă, elementele constitutive fundamentale inversându-şi pur şi simplu rolurile. Ceea ce în proiect era prevăzut să fie centrul iradiant al intrigii, regele polon, se transformă într-o componentă cu totul secundară a construcţiei epice, acaparate de cuplul evoluând spre matrimoniu: Jacek Taczewski - Anna Sienińska, înscris mai înainte printre secvenţele mai degrabă de fundal. Evident, modificările structurii narative iniţiale prelungesc reaşezări în ordinea caracterelor distinctive, hotărând schimbarea perspectivei de apreciere. Ponderea personajelor şi a evenimentelor, redusă în detrimentul celor cu certificate în calitate, evidenţiază în planul principal întâmplările şi eroii de ficţiune sensu stricta *conferind semnificanţilor valori ambientale. Naraţiunea se deplasează, prin urmare, dinspre romanul istoric propriu-zis, înţeles la modul clasic, către cel de observaţie socială, de atmosferă şi de dragoste,*

tranziţia oprindu-se undeva la jumătatea drumului

Formulă epică hibridă, aşadar, Pe câmp de glorie acoperă anii dinaintea despresurării Vienei, asediată de turci în 1685, de către armatele polone în frunte cu regele Jan Sobieski. Sesizabil permanent în subtextul episodicii ca o prezenţă ce indică o viitoare finalitate de prestigiu a eşafodajului faptic, finalitate care în acest caz rămâne în afara cărţii, evenimentul istoric influenţează încă existenţa personajelor, fără însă a le mai subsuma constrângător, cum se întâmplă în cele mai multe şi mai însemnate din prozele lui Sienkiewicz. De astă dată, emoţionalitatea agenţilor epici şi rezolvarea diferendului romanesc, impus în primă atenţie, nu mai sânt grevate esenţial în nici un fel de imixtiunea unor factori - principii care să le determine tiranic dezvoltarea într-o direcţie anume Eliberate astfel de povara de purtători ai istoriei, personajele se mişcă mai lejer în limitele firescului uman, coborând din sfera unei idealităţi premeditate, mai mult sau mai puţin romantică, în cea ontologic – reală.

Cu o curgere tradiţională prin excelenţă, derulându-se adică la persoana a treia a naratorului - călăuză omniscientă şi discreţionară, deşi aproape că surprind unele agrăiri explicative ale cititorului ce amintesc de naraţiunile contemporane deschise asupra propriilor elaborări, expunerea se compune dintr-o palpitantă poveste de dragoste, încheiată cu un happy-end ce satisface pe deplin inimile simţitoare. Localizată în ţinutul Sandomierz, unde se statorniciseră odinioară strămoşii autorului venind din Lituania, acţiunea este presărată cu numeroase elemente de suspence*, care adâncesc dramatismul întâmplărilor şi, în acelaşi timp, dau naştere conflictului. Antrenând reprezentanţi din toate straturile sociale ale vremii cu precădere totuşi din cele de sus, imaginea capătă valenţe de globalitate. Cu toate că şi aici, Sienkiewicz stăruie precumpănitor asupra nobilimii, simpatia lui se îndreaptă în primul rând asupra aristocraţiei sărăcite, cu alte cuvinte, ale şleahtei mijlocii, ale cărei virtuţi caracterologice: modestie, vitejie şi patriotism, le exaltă pilduitor ori, când e cazul, din contră.*

Apartenenţa socială nu înseamnă aprioric plasarea maniheică într-o tipologie corespunzătoare, pozitivă sau dimpotrivă. În fiecare despărţitură a societăţii polone din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, autorul distinge trăsături omeneşti dintre cele mai diferite care se completează reciproc. Mai mult, nici unul dintre personaje nu întruneşte însuşiri numai idilizante sau numai reprobabile, indiferent de participarea lor, inegală, la „dromos"-urile naraţiunii Jacek Taczewski este un vrednic continuator al lui Michał Wołodyjowski. Se trage dintr-un neam cândva slăvit şi bogat, dar acum e sărac lipit. Mânuieşte cu multă pricepere sabia, dar se arată destul de naiv în problemele sentimentale. Viteaz, îşi doreşte moartea pe „câmpul de glorie", luptând pentru credinţă împotriva păgânătăţii. Aceasta este o atitudine caracteristică tuturor eroilor cărţii. Jupâniţa Sienińska. având aceeaşi descendenţă şi situaţie, deşi îşi păstrează neîntinată puritatea primei iubiri, manifestă în câteva împrejurări o uşoară înclinaţie

spre cochetărie şi superficialitate, dacă nu cumva şi o inconsecvenţă a celui ce a plăsmuit-o, care, dacă n-ar fi grija de a le stăvili la timp, ar putea evolua în direcţii păgubitoare. Fraţii Bukojemski, şleahtici sărăciţi, vânjoşi şi neînfricaţi, beau de sting, caută gâlceava cu lumânarea oricând şi oricui şi sar la bătaie din te miri ce. Gedeon Pągowski, despot şi infatuat faţă de cei din subordine şi mai puţin avuţi, se moaie ca ceara la focul unei iubiri nepotrivite cu vârsta-i avansată. Iar preotul Woynowski, înţelept şi cucernic, se lasă atras nu de puţine ori în judecarea lucrurilor de isprăvile lumeşti, cărora le găseşte întemeieri doar în ordine formală ş.a.m.d.

Complexitatea necăutată a personajelor le asigură o trainică viabilitate în zonele umanului nesofisticat, specific omului medieval din epoca respectivă. Gestica naturală, epică şi emoţională cu aplecare şi aici spre grandiosul romantic, le introduce nesiluit în intimitatea afectivă a lectorului, impunându-le ca modele de comportament. În acest fel, îşi împlinesc cu relativă uşurinţă menirea educaţională întotdeauna proprie creaţiilor istorice sienkiewiczene. Rezemându-le pe două suporturi existenţiale, fundamentale nu numai în trecutul îndepărtat, Dumnezeu şi patria, romancierul îşi înscrie personajele pe linia unui mesianism de sorginte şi factură romantice. Cu toate că relaţia iubire - datorie va fi rezolvată aparent contradictoriu în favoarea celui de-al doilea partener, deci în spiritul poeticilor clasiciste.

Polonia catolică avea misiunea înălţătoare de a răspândi credinţa în Răsărit, oprind înaintarea semilunii islamice, altfel spus, slujind drept bastion al creştinătăţii în calea expansiunii turceşti în Europa. Pe de altă parte, exemplaritatea morală, religioasă şi patriotică a eroilor de primplan, repercutată în măreţia victoriilor repurtate asupra vrăjmaşilor de orice fel dinăuntru şi din afară, trebuia să îmbărbăteze inimile contemporanilor în lupta pentru recăpătarea independenţei naţionale. Finalitate supremă, pe care cărţile lui H. Sienkiewicz, printre ele şi Pe câmp de glorie, *au realizat-o cu prisosinţă.*

STAN VELEA

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Versiunea de faţă reprezintă prima traducere în limba română a romanului Pe câmp de glorie după originalul polonez: Henryk Sienkiewicz, Na polu chwały, *apărut în 1978 la Varşovia în cadrul ediţiei de* Scrieri alese (Pisma wybrane), *vol. XVI. Anterior, singura încercare de a pune la îndemâna cititorului de la noi această naraţiune istorică o săvârşea Gr. Tăuşan în 1907*{5}*. Din păcate, necunoscând limba polonă, s-a folosit, după cum mărturiseşte cu onestitate într-o introducere prea succintă, de intermediarul francez semnat de Bronisław Kozakiewicz şi Antoni Wodziński. Astfel, la abaterile transpunerii din polonă în franceză, se adaugă cele ale tălmăcirii din franceză în română, toate datorate exigenţelor limbilor receptoare, pe de o parte, şi subiectivităţii intertextualizante a traducătorilor pe de alta. Interpunerea între emiţător şi receptor a două grile selectiv - sensibile a condus, fireşte, la dublarea distanţării dintre textul de bază şi cel românesc, întemeind inadvertenţele de tot felul, întâlnite frecvent pe palierele semantic şi lexical. Or, incongruenţele de vocabular (nuanţe şi noţiuni), omisiunile păgubitoare şi adăugirile inutile (cuvinte, propoziţii, fraze şi, mai rar, capitole restrânse), autohtonizarea numelor proprii şi utilizarea unor expresii uşor învechite (forme flexionare şi lexicale) etc., îngreunează lectura şi modifică atmosfera existenţială din romanul lui Sienkiewicz, ştirbindu-i întrucâtva farmecul inefabil al culorii locale şi al departelui temporal, un pic exotice.*

Pornind de la neîmplinirile de acest fel, în transcrierea numelor proprii, am respectat întocmai grafia originală (Pągowski, Cyprianowicz, Łukasz, Stanisław, Jacek, Bełczączka, Wyrąbki, Kozienice etc.), cu excepţia celor cunoscute mai de mult în forme românizate (Hotin, Iacov, Avraam). Cuvântul pan *şi derivatele lui:* panna, pani, *au fost traduse prin* jupân *sau* stăpân, *respectiv* jupâniţă, jupânească, *în funcţie de cine şi despre cine se vorbeşte. Însoţind mai totdeauna numele de persoane, cărora le definesc starea socială, este adevărat că alături de terminologia militară (porucinic, polcovnic, steag, polc), conferă textului uşoare tente de arhaitate, de care nu ne-am ferit înadins, întrucât nu distonează cu lumea medievală înfăţişată, culoarea locală şi timpul naraţiunii, unele elemente mai greu accesibile lectorului român (personalităţi, realităţi istorice şi sociale) au fost explicate în notele din subsolul paginilor. Cât despre limba traducerii, ea tinde să se muleze cât mai exact pe reliefurile prin excelenţă orale ale originalului grefate pe un simţ epic rar întâlnit, exprimat, printre altele, şi printr-o frecvenţă greşit interpretată câteodată ca stângăcie de transpunere a formelor de legătură (văzând, auzind, cu, la acestea, apoi, după care, fiindcă, şi).*

Pentru a înlesni citirea numelor proprii date fiind abundenţa de

consoane şi unele litere cu valori fonice specifice limbii polone, sânt necesare câteva reguli de pronunţie: ą = on (o nazal); ę = en (e nazal); c = ţ ł, ó = u,- j = 0 (i scurt); cz, ci, ć = 2 (ci); rz, zi, ź, ż = j; sz, si, ś = ş (şi).

STAN VELEA

CAPITOLUL I

Iarna din anul 1682 spre 1683 era atât de geroasă, încât nici măcar bătrânii încovoiaţi de vârstă nu-şi mai aminteau una la fel. Toamna, căzuseră ploi îndelungate, iar pe la jumătatea lui noiembrie dăduse primul îngheţ şi acoperise copacii cu o pojghiţă ca sticla. Prin păduri, chiciura se aşezase din belşug pe ramurile de pin, care se frângeau trosnind sub greutate. În primele zile din decembrie, după geruri repetate, păsăretul începuse să se adune prin sate şi târguri; până şi fiarele sălbatice părăsiseră bungetul codrilor şi se apropiaseră de aşezările oamenilor. Cu toate acestea, la sf. Damazy, cerul se înnourase şi ninsese zece zile fără întrerupere. Zăpada acoperise ţinutul cu un strat de câţiva coţi, troienind drumurile pădurii, îngrăditurile şi pe alocuri chiar ferestrele caselor. Oamenii îşi făceau drum prin nămeţi cu lopeţile, ca să ajungă la grajduri şi ocoale. În sfârşit, când ninsoarea contenise, se lăsase iarăşi un ger năprasnic, de trosneau copacii asemenea sâneţelor.

Dacă aveau nevoie de lemne, ţăranii se duceau la pădure numai în grupuri mari, având grijă să nu-i prindă noaptea departe de sat. După apusul soarelui, nu mai cuteza nimeni să iasă nici în propria ogradă fără furcă sau secure, iar câinii lătrau înspăimântaţi până dimineaţa, ca de obicei când simţeau lupii.

Într-o asemenea noapte şi pe un asemenea ger cumplit, pe şleaul din pădure înainta o caretă mare pe talpeţi de sanie, trasă de patru cai şi înconjurată de oameni. În faţă, pe o iapă voinică, mergea un slujitor cu felinarul, la drept vorbind, cu un coşuleţ de fier prins la capătul unei prăjini, în care ardeau vreascuri muiate în smoală, nu pentru a lumina drumul, fiindcă era lună, ci pentru a speria lupii. Pe capră, şedea surugiul, pe unul din caii dinainte, înşeuat, ajutorul lui, iar pe amândouă părţile caretei călăreau alţi doi slujitori înarmaţi cu trombloane{6} şi ghioage.

Tot alaiul se deplasa foarte greu din cauza drumului neumblat şi a nămeţilor care, din loc în loc, mai ales la cotituri, se înălţau ca nişte valuri de-a curmezişul. Această încetineală nu-i era pe plac şi-l neliniştea pe Gedeon Pągowski. Încrezându-se în numărul şi armele slujitorilor, se hotărâse totuşi să plece la drum, deşi la Radom fusese prevenit asupra primejdiei; cu atât mai mult, cu cât până la Bełczączka trebuia să treacă prin pădurile de la Kozienice.

Codrii uriaşi începeau în acele timpuri cu mult înainte de Jedlnia şi se întindeau hăt departe, dincolo de Kozienice, până la Vistula, spre Stężyca, aflată pe malul celălalt al râului, iar spre miazănoapte până la Ryczywół.

Jupân Gedeon crezuse că, plecând înainte de amiază, la apusul

soarelui va fi acasă. În câteva locuri, însă, fusese nevoie să deszăpezească drumul, treabă care-i luase de fiecare dată câteva ceasuri, aşa că trecuseră prin Jedlnia abia în amurg. Acolo, fuseseră avertizaţi încă o dată că ar fi mai bine să rămână în sat pentru noapte, dar pentru că găsiseră la fierar vreascuri cu care să lumineze drumul, jupân Pągowski poruncise să meargă mai departe.

Şi uite că-i prinsese noaptea în pădure.

Nu puteau înainta mai repede din pricina nămeţilor tot mai mari, aşa că jupân Pągowski era tot mai îngrijorat. În cele din urmă, începu să blesteme, dar în limba latină, ca să nu le sperie pe jupâneasa Winnicka, o rudă a sa, şi pe jupâniţa Sienińska, fiica adoptivă, care-l însoţeau.

Jupâniţa Sienińska era tânără şi nepăsătoare, aşa că nu se temea prea mult. Din contră, dând la o parte perdeluţa de piele de la fereastra caretei şi poruncind slujitorului ce călărea alături să nu-i acopere vederea, privea veselă la troiene şi la pinii împodobiţi cu brâie lungi de zăpadă; lucirile roşietice ale vreascurilor aprinse se întindeau peste ramuri şi împreunându-se cu lumina lunii, alcătuiau jocuri plăcute ochilor. După aceea, ţuguindu-şi buzele, începu să sufle, bucurându-se că-şi vedea răsuflarea trandafirie în strălucirile focului.

În schimb, fricoasa şi mai vârstnică jupâneasă Winnicka prinse să se vaiete:

— De ce am mai plecat de la Radom şi de ce n-am înnoptat măcar la Jedlnia, unde ne-au prevenit asupra primejdiei? Şi toate astea din cauza îndărătniciei nu ştiu cui. Până la Bełczączka mai e o bucată bună de drum şi numai prin pădure, aşa că ne vor ataca lupii, dar poate că arhanghelul Rafał, patronul călătorilor, se va milostivi de nişte rătăciţi ca noi, deşi n-o merităm.

Auzind aceasta, jupân Pągowski se supără de-a binelea. Asta mai lipsea, să mai trăncănească şi de rătăcirea drumului.

Şleaul se vedea ca-n palmă, iar lupii nu se ştie sigur dacă le vor aţine calea sau nu. Avea câţiva slujitori, oşteni de nădejde, pe care lupii nu-i atacă niciodată de bunăvoie; nu pentru că aceştia i-ar înfricoşa mai mult decât ceilalţi oameni, ci pentru că, animale cu mintea ageră, nutresc faţă de ei un fel de dragoste.

Lupul înţelege bine că nici târgoveţul, nici ţăranul nu-i dau nimic pe degeaba, oşteanul, în schimb, îl hrăneşte nu o dată pe săturate, fiindcă lumea nu vorbeşte de-a surda de război ca de secerişul lupilor.

Cu toate acestea, vorbind astfel şi lăudându-i întrucâtva pe lupi, jupân Pągowski nu era prea sigur de dragostea lor; prin urmare, se gândi dacă nu era mai bine să poruncească unuia dintre slujitori să descalece şi să se aşeze lângă jupâniţă. În acest fel, el ar apăra una din uşile caretei, iar slujitorul pe cealaltă, nemaivorbind că fugarul slobod ar alerga înainte sau înapoi, atrăgând lupii pe urmele lui.

Dar lui jupân Gedeon i se păru că este prea devreme pentru acest lucru.

Până una-alta, puse pe bancheta din faţă, alături de jupâniţă Sienińska, câteva pistoale şi un cuţit, pe care voia să le aibă la îndemână, deoarece lipsindu-i braţul stâng, nu se putea folosi decât de cel drept.

Parcurseră totuşi câteva sute de paşi în linişte.

Pşgowski, cunoscând foarte bine drumul, răsuflă uşurat întrucâtva şi spuse:

— Ne apropiem de luminişul lui Malik.

Socotea că oricum, la câmp deschis, primejdia era mai mică decât prin pădure.

Tocmai în clipa aceea, călăreţul ce mergea înainte cu „felinarul”, întoarse deodată calul, se repezi spre caretă şi începu să vorbească repede cu vizitiul şi slujitorii care îi răspundeau cu vorbe întrerupte, ca atunci când n-ai vreme de pierdut.

— Ce-i asta? întrebă jupân Pągowski.

— Stăpâne, se aude ceva dinspre luminiş.

— Sunt lupii?

— Dumnezeu ştie ce-ar putea fi!

Jupân Pągowski era gata să-i poruncească slujitorului cu „felinarul” să dea fuga înainte şi să vadă ce se întâmplă, dar se gândi că în asemenea împrejurări este mai bine să nu rămână fără foc şi să se ţină laolaltă. Chibzui apoi că, în poiana luminată, apărarea era mai uşoară decât în mijlocul pădurii, aşa că îşi continuară drumul.

Curând, însă, slujitorul apăru din nou la fereastra caretei.

— Sunt mistreţi, stăpâne, dădu de ştire.

— Mistreţi?

— Se aud nişte grohăituri cumplite în dreapta drumului.

— Slavă domnului!

— Poate că i-au atacat lupii.

— Nici aşa nu-i prea rău. O să trecem liniştiţi pe lângă ei. La drum!

Presupunerea slujitorului se arătă îndreptăţită.

Intrând în poiană, zăriră la două sau trei aruncături de săgeată înainte, în dreapta şleaului, o ceată de mistreţi îmbulzită, în jurul căreia lupii alcătuiau o adevărată cunună mişcătoare. Grohăiturile înspăimântătoare răsunau tot mai puternice, arătând mai degrabă turbarea decât teama. Când careta ajunse la mijlocul luminişului, slujitorii călări văzură că lupii nu se încumetau să atace ciurda, deşi se năpusteau asupra ei cu tot mai multă furie.

Mistreţii se strânseseră laolaltă, purceii la mijloc şi cei mai puternici pe margine, alcătuind parcă o fortăreaţă mobilă, neînfrântă şi neînfricată, în care se vedeau lucind colţii îndoiţi.

De aceea, între cercul lupilor şi zidul format de colţi şi râturi, se vedea o fâşie albă de zăpadă, luminată, ca şi poiana, de razele strălucitoare ale lunii.

La răstimpuri, câţiva lupi se repezeau spre ciurdă, dar se retrăgeau îndată, speriaţi parcă de clănţănitul colţilor şi de răbufnirile grohăiturilor şi mai ameninţătoare.

Dacă lupii s-ar fi încăierat deja cu mistreţii, prinşi în încleştare, n-ar mai fi luat seama la cele ce se întâmplau în jur şi careta ar fi putut trece neobservată pe lângă ei; dar, de vreme ce nu era aşa, exista posibilitatea să lase baltă atacul periculos şi să încerce altceva.

Într-adevăr, după o clipă, câţiva se desprinseră de haită şi alergară spre caretă. Numaidecât le urmară pilda şi alţii, dar la vederea oamenilor înarmaţi, se speriară.

Unii începură să se adune în urma convoiului, ceilalţi oprindu-se la o depărtare de zece-cincisprezece paşi sau alergând într-o goană nebună în jurul oamenilor, de parcă voiau să se îndemne astfel unii pe alţii.

Slujitorii oşteni vrură să tragă în ei, dar jupân Pągowski nu le îngădui, de teamă că împuşcăturile să nu atragă toată haita.

În acest timp, caii, deşi obişnuiţi cu lupii, începură să se ridice în două picioare şi să-şi întoarcă într-o parte capetele, sforăind puternic. În curând, avu loc o întâmplare care mări şi mai mult primejdia.

Fugarul călărit de slujitorul cu „felinarul” se înălţă dintr-o dată pe picioarele dinapoi, apoi sări într-o parte.

Înţelegând că dacă va cădea, va fi îndată sfârtecat de fiare, slujitorul se prinse de oblânc, scăpând prăjina cu coşuleţul de fier, care se afundă adânc în zăpadă.

Vreascurile aprinse împrăştiară scântei şi se stinseră, lăsând poiana scăldată numai în lumina lunii.

Vizitiul, un rusin de pe lângă castelul de la Pomorzany, începu să se roage, iar oştenii mazurieni să înjure.

Încurajaţi de întuneric, lupii atacară cu mai multă îndrăzneală, în vreme ce dinspre ceata de mistreţi veneau în fugă şi alţii. Unii se apropiau destul de mult, clănţănind din dinţi cu părul înfoiat pe grumaz. Ochii le sclipeau sângeriu - verzui.

Sosise clipa de năprasnă

— Tragem, stăpâne? întrebă unul dintre slujitori.

— Speriaţi-i prin strigăte! răspunse jupân Pągowski.

Numaidecât răsunară auituri ascuţite: „n-a! ii-a!” Caii se mai liniştiră, iar lupii, înfricoşaţi de răcnetele oamenilor, se retraseră la câteva zeci de paşi.

Dar se petrecu un lucru şi mai ciudat.

Deodată, ecourile pădurii repetară strigătele slujitorilor în urma caretei, dar cu mai multă putere parcă; în plus, se mai auziră şi hohote

sălbatice de râs, pentru ca după aceea o ceată de călăreţi să înnegrească de amândouă părţile drumului, îndreptându-se în goană nebună spre turma de mistreţi, înconjurată de lupi.

Cât ai clipi din ochi, şi unii, şi alţii, neputând să le ţină piept, se împrăştiată prin luminiş, ca goniţi de vifor. Se auziră împuşcături, strigăte şi iarăşi răbufnirile acelea de râs neînţelese. Slujitorii lui jupân Pągowski se repeziră pe urmele călăreţilor, astfel că lângă caretă rămaseră doar vizitiul şi ajutorul lui de pe calul din faţă.

În caretă, erau toţi atât de uimiţi, încât un răstimp nu cuteză nimeni să deschidă gura.

— Cuvântul s-a întrupat! exclamă într-un târziu jupâneasa Winnicka. Ajutorul ăsta ne-a picat din cer.

— Ori de unde ar fi, să fie binecuvântat! răspunse jupân Pągowski. Altminteri era rău de noi.

Jupâniţă Sienińska, însă, vrând să spună şi ea o vorbă, adăugă:

— Dumnezeu ni i-a trimis pe aceşti tineri cavaleri!

De unde putea să ştie jupâniţă Sienińska că era vorba de nişte cavaleri şi încă de unii tineri, era greu de ghicit, deoarece călăreţii trecuseră ca vijelia pe lângă sanie; dar n-o întrebă nimeni, fiindcă amândoi călătorii mai vârstnici erau preocupaţi de cele petrecute.

În poiană, ecourile urmăririi răsunară încă o vreme, cam cât ai spune câteva rugăciuni, iar nu prea departe de caretă, un lup cu spinarea frântă se vede de o lovitură de ghioagă şedea pe picioarele dinapoi şi urla de durere atât de fioros, încât te treceau fiorii.

Ajutorul surugiului sări din şa şi se duse să-l omoare, deoarece caii speriaţi se smuceau izbind atât de tare cu copitele, încât oiştea se îndoi şi plesni.

După un răstimp, însă, ceata călăreţilor înnegri din nou pe întinderea înzăpezită.

Mergeau în neorânduială prin ceaţă, fiindcă deşi noaptea era senină şi văzduhul străveziu, caii osteniţi abureau din belşug în gerul straşnic.

Călăreţii se apropiau râzând şi cântând, iar când ajunseră lângă sanie, unul dintre ei îşi împinse calul înainte şi întrebă cu glasul răsunător şi plin de veselie:

— Cine sunteți?

— Pągowski din Bełczączka. Cui îi datorez scăparea noastră?

— Eu sânt Cyprianowicz din Jedlinka!

— Iar noi fraţii Bukojemski!

— Mulţămesc domniilor voastre! Dumnezeu v-a trimis la timp, mulţămesc!

— Mulţămesc! repetă un glas de femeie tânără.

— Slavă Domnului că am picat la timp! răspunse Cyprianowicz, scoțându-și căciula de blană.

— Cum aţi aflat de noi, domniile voastre?

— Nu ne-a spus nimeni nimic, dar pentru că lupii se adună în haite, am ieşit să scăpăm oamenii aflaţi la nevoie. Bucuria noastră şi meritul în faţa lui Dumnezeu sânt cu atât mai mari, cu cât printre ei s-a aflat şi o *persona* atât de însemnată, răspunse Cyprianowicz cuviincios.

Iar unul dintre jupânii Bukojemski adăugă:

— Fără să mai punem la socoteală pieile.

— E o ispravă vrednică de nişte cavaleri adevăraţi, îi lăudă jupân Gedeon, şi o faptă bună, pentru care dă, Doamne, să vă răsplătesc cât mai repede. Cred că şi lupilor le-a pierit pofta de carne omenească, aşa că vom putea ajunge acasă fără primejdie.

— Hm, asta nu-i prea sigur. Fiarele se strâng cât ai bate din palme şi s-ar putea să vă atace iarăşi.

— Atunci, n-avem încotro. N-o să ne lăsăm cu una, cu două!

— Există un mijloc mai bun, acela de a vă însoţi pe domniile voastre până acasă. E cu putinţă să măi salvăm vreo viaţă pe drum.

— Nu îndrăzneam să vă rog, dar de vreme ce asta este dorinţa domniilor voastre, fie şi aşa, fiindcă şi jupânesele mele se vor teme mai puţin.

— Mie nici aşa nu mi-e frică, dar vă sânt recunoscătoare din tot sufletul! se auzi jupâniţă Sienińska din caretă.

Jupân Pągowski dădu poruncă şi porniră. Dar abia înaintaseră vreo zece-cincisprezece paşi că oiştea plesnită se frânse şi careta se opri.

Alt motiv de întârziere.

E drept, slujitorii aveau frânghii şi se apucară îndată să lege capetele rupte, dar nu se ştie dacă asemenea treabă de mântuială avea să ţină mai mult de câteva sute de metri.

Aşa că tânărul Cyprianowicz chibzui o clipă, apoi scoase din nou calpacul{7} şi propuse:

— De-a dreptul peste câmp, Jedlinka este mai aproape decât Belczşczka, Domnia ta, fă-ne cinstea de a poposi la noapte în casa noastră. Nu ştiu ce ni s-ar putea întâmpla în mijlocul pădurii, dar e cu putinţă să fim totuşi prea puţini împotriva lupilor care mai mult ca sigur că vor ieşi la drum de pretutindeni. Cu careta o să ne descurcăm într-un fel şi cu cât e mai aproape, cu atât va fi mai uşor. Este adevărat că cinstea va fi mai mare decât meritul nostru, dar asta-i aproape *dura necessitas*{8}, aşa că n-o să ne împăunăm prea mult.

Jupân Pągowski nu răspunse dintr-o dată la asemenea cuvinte, deoarece simţi în ele un reproş.

Îşi aduse aminte că atunci când bătrânul Cyprianowicz venise cu doi ani în urmă să-i dea bineţe la Bełczączka, îl întimpinase într-adevăr cu bunăvoinţă, dar şi cu anume mândrie şi nu-i întorsese

vizita, socotindu-l un *homo novus*{9}, dintr-un neam înnobilat abia de două generaţii, şi de origine armeană, al cărui părinte făcuse negoţ cu mătăsuri la Kamieniec.

Feciorul acestui mătăsar, Jakub, slujise sub marele Chodkiewicz{10} la artilerie şi la Hotin adusese foloase atât de mari, încât, proteguit de Stanisław Lubomirski{11}, obţinuse titlul de şleahtic{12} şi moşia Jedlinka din averile regelui pe toată durata vieţii. Urmaşul lui, Serafin, preschimbase această rentă în arendă cu ajutorul împrumutului făcut vistieriei Republicii după năvălirea suedezilor.

Tânărul care venise în ajutorul călătorilor era tocmai fiul lui Serafin.

Aşadar, jupân Pągowski simţi reproşul cu atât mai uşor, cu cât tânărul Cyprianowicz rostise cuvintele „n-o să ne împăunăm prea mult” cu anume trufie apăsându-le dinadins.

Dar tocmai această semeţie cavalerească îi plăcu bătrânului şleahtic şi, pentru că nu-l putea refuza pe izbăvitorul său, iar pe de altă parte, până la Bełczączka drumul era într-adevăr greu şi primejdios, nu mai stătu la îndoială şi zise:

— Fără ajutorul domniei tale, poate că lupii s-ar fi înfruptat din oasele noastre, aşa că vreau să te răsplătesc măcar arătându-ţi bunăvoinţa... Să mergem!

Cyprianowicz dădu poruncă să lege careta.

Oiştea era frântă ca retezată cu toporul, astfel că legară un capăt de talpeţi, celălalt de şeile cailor şi porniră repede cu toţii în cântecele şi strigătul jupânilor Bukojemski.

Până la Jedlinka, mai mult o aşezare în mijlocul pădurii decât un sat, nu era prea mult. Înaintea călătorilor se arătă în curând o poiană largă de câteva zeci de pogoane, mai degrabă un câmp întins, străjuit din toate părţile de pădure, unde să înălţau zece - cincisprezece clădiri, ale căror acoperişuri, înzăpezite, scânteiau în lumina lunii.

Puţin mai departe, dincolo de colibele ţăranilor, se zăreau acareturile, aşezate în jurul curţii, iar în fund conacul nu prea arătos, deoarece neamul Cyprianowicz îl ridicase din fosta casă a pădurarilor regali, dar destul de spaţios pentru o aşezare atât de neînsemnată.

Ferestrele împrăştiau o lumină puternică, înroşind zăpada dinaintea prispei, tufele din faţa casei şi cumpenele fântânilor se înălţau în partea dreaptă a medeanului.

Se vede că bătrânul Cyprianowicz îşi aştepta fiul, poate şi oaspeţi de la drum, care puteau să sosească o dată cu el, fiindcă abia ajunse careta la poartă, că în cerdac apărură câţiva slujitori cu făclii, urmaţi îndată de stăpânul casei într-un caftan de jder şi calpac de nevăstuică, pe care şi-l scoase numaidecât la vederea caretei.

— Ce oaspeţi ne-a trimis Dumnezeu la sihăstria noastră din pădure? întrebă coborând treptele cerdacului.

Tânărul Cyprianowicz sărută mâna părintelui său, spunându-i pe cine adusese, iar jupân Pągowski coborî din caretă şi rosti:

— Voiam să vin mai demult, dar astăzi m-a silit nevoia, pe care o binecuvântez că s-a împăcat atât de *exquisite*{13} cu dorinţa mea.

— Oamenii au parte de tot felul de întâmplări, dar pentru mine nevoia domniei tale este un mare noroc, aşa că te poftesc cu bucurie sub acoperişul meu.

Spunând acestea, jupân Serafin se înclină din nou şi îi oferi braţul jupânesei Winnicka, în urma căreia intrară cu toţii în casă.

De la început, oaspeţii încercară un simţământ de mulţumire, cum se întâmplă întotdeauna cu călătorii când din gerul şi întunericul de afară intră într-o încăpere luminoasă şi caldă. Într-adevăr, în tindă şi în celelalte odăi, focul ardea în căminele mari de teracotă; ici şi colo, slujitorii începură să aprindă lumânările.

Jupân Pągowski privi în jur cu anume uimire, deoarece conacele şleahticilor obişnuiţi erau departe de îndestularea ce domnea pretutindeni în casa lui Cyprianowicz.

În strălucirile focului şi ale lumânărilor, în toate încăperile se vedeau lucruri care nu se găseau nici în destule castele mai acătării: scrinuri şi scaune italiene din lemn sculptat, unde şi unde o pendulă şi oglinzi veneţiene, sfeşnice turnate din alamă de calitate, arme orientale încrustate cu turcoaze şi agăţate pe macaturi vârstate cu fire de argint. Pe podele, erau întinse chilimuri moi de Crimeea, iar pe doi pereţi lungi, două gobelinuri de Arras ce ar fi împodobit cu cinste până şi încăperile unui aristocrat.

„S-au pricopsit din negoţ, se gândi jupân Pągowski mânios, iar acum se pot socoti deasupra şleahticilor, lăudându-se cu bogăţii pe care nu le-au dobândit cu armele”.

Dar buna cuviinţă şi ospitalitatea neprefăcută a celor doi Cyprianowicz îl dezarmară pe bătrânul şleahtic, iar puţin mai târziu, când auzi clinchetul tacâmurilor în odaia de oaspeţi, se îmbună cu totul.

Între timp, pentru ca oaspeţii să se mai încălzească, se aduse vin fiert cu mirodenii. Începură să vorbească despre primejdia trecută. Jupân Pągowski îl lăudă foarte mult pe tânărul Cyprianowicz că, în loc să stea acasă la căldură, ieşise la drum să ajute oamenii, neţinând seama de gerul năprasnic, de trudă şi de pericole.

— De bună seamă, spuse, aşa făceau acei cavaleri de demult care, umblând prin lume, apărau oamenii de balauri, harpii şi tot felul de fiare.

— Iar dacă vreunul izbutea să izbăvească o prinţesă frumoasă, răspunse tânărul Cyprianowicz, se socotea nespus de fericit, cum suntem şi noi acum.

— Întocmai! Nici unul n-a izbăvit una mai frumoasă! Pe

Dumnezeul meu! Vorbeşte cu dreptate! strigară cu înflăcărare cei patru fraţi Bukojemski.

Jupâniţa Sienińska zâmbi bucuroasă, aşa că pe obraji îi înfloriră două gropiţe atrăgătoare, şi îşi plecă ochii.

Jupân Pągowski, însă, avu impresia că asemenea compliment este prea familiar, întrucât jupâniţa Sienińska, deşi orfană şi fără avere, descindea totuşi din neam de magnaţi, de aceea schimbă vorba şi întrebă:

— Domniile voastre cutreieraţi drumurile de mult?

— De când au crescut nămeţii şi n-o să ne lăsăm până nu se va muia gerul, dădu răspuns tânărul Stanisław Cyprianowicz.

— Şi aţi omorât mulţi lupi?

— Atâţia cât să ne ajungă la toţi pentru o burcă de fiecare. Aici, jupânii Bukojemski începură să râdă atât de tare, de parcă nechezau patru cai, iar când se mai domoliră, cel mai mare, Jan, glumi:

— Măria sa, regele, va fi mulţumit de slujitorii săi.

— Adevărat, încuviinţă jupân Pągowski. Am auzit că domniile voastre sunteţi supraveghetorii pădurilor regale de aici. Ştiam, însă, că neamul Bukojemski se trage din Ucraina.

— Din acela ne tragem şi noi.

— Mă rog... mă rog... e un neam de vază, Jeło-Bukojemski... Are legături şi cu marile familii...

— Şi cu sfântul Petru! exclamă Łukasz Bukojemski.

— Cum adică? se miră jupân Pągowski.

Şi începu să se uite cu asprime şi bănuitor la cei patru fraţi, vrând parcă să afle dacă nu-şi îngăduie cumva să râdă de el. Toţi, însă erau voioşi şi dădeau din cap cu convingere, întărind în acest fel cuvintele lui Łukasz.

Aşa că jupân Pągowski rămase descumpănit şi repetă:

— Sunteţi rudă cu sfântul Petru? *Quo modo*{14}?

— Aşa-i, prin Przegonowski!

— Prea bine! Şi Przegonowski?

— Prin Uświat!

— Iar Uświat prin nu ştiu mai cine, răspunse zâmbind bătrânul şleahtic, şi aşa mai departe până la naşterea lui Isus Cristos... Aşa-i!... Nu e rău să ai rude şi în senatul pământesc, ce să mai vorbim de cel din cer... Urcuşul e asigurat... Dar cum de-aţi ajuns tocmai din Ucraina până aici în pădurea Kozienice, fiindcă am auzit că sunteţi aici de câţiva ani?

— Da, de trei ani. Moşiile din Ucraina ne-au fost făcute una cu pământul de răscoală, iar după aceea s-a schimbat şi hotarul. N-am vrut să slujim în ciambulurile{15} păgânilor, aşa că am fost mai întâi în oştire, apoi ne-am câştigat pâinea ca arendaşi, până când o rudă de-a noastră, jupân Malczyński, ne-a pus supraveghetori aici.

— Chiar aşa-i! se amestecă bătrânul Cyprianowicz. De mirare cum ne-am găsit cu toţii în pădurile astea, pentru că nici unul dintre noi nu este de pe aici; ne-a adus soarta schimbătoare a omului. Moştenirea domniei tale de asemenea, aici se adresă lui Pągowski, după câte cunosc, se află în Rutenia, ca şi castelul Pomorzany.

Jupân Pągowski tresări, de parcă i-ar fi scormonit cineva o rană nevindecată.

— Am avut şi încă mai am acolo unele bunuri, lămuri, dar mi s-a scârbit de locurile acelea, unde s-au abătut asupra mea, ca trăsnetul, numai nenorociri.

— Voia Domnului! rosti Cyprianowicz resemnat.

— Fără îndoială. N-are rost să te sumeţeşti împotriva ei, dar nici să trăieşti aşa nu-i prea uşor...

— Toată lumea ştie că domnia ta ai slujit multă vreme în oştire.

— Până când mi-am pierdut braţul. Am răzbunat nedreptăţile ţării şi pe ale mele. Iar dacă Isus îmi va ierta câte un păcat pentru fiecare cap de păgân, trag nădejde că n-am să mai ajung în iad.

— Mai mult ca sigur! Slujba şi durerea sânt mari. Hai mai bine să lăsăm gândurile triste.

— Eu le-aş lăsa bucuros, numai că ele nu vor să mă lase. Dar ajunge cu asta. Rămânând schilod şi, în acelaşi timp, devenind tutore al acestei jupâniţe, m-am mutat la bătrâneţe într-un ţinut mai liniştit, unde nu dau năvală ciambulurile, şi stau, cum vezi domnia ta, la Bełczączka.

— Cu drept cuvânt, şi eu la fel, acceptă bătrânul Cyprianowicz. Tinerii, deşi acolo-i linişte acum, se îndeamnă la drum în căutare de primejdii, dar locurile acelea sânt cumplite şi îndoliate, fiecare plângând pe câte cineva.

Jupân Pągowski îşi duse mâna la frunte şi o ţinu aşa mai multă vreme, apoi spuse cu glas trist:

— Într-adevăr, numai un ţăran sau un magnat pot rămâne prin acele olaturi. Ţăranul, pentru că atunci când năvălesc păgânii, fuge prin păduri şi trăieşte luni întregi ca un animal sălbatic, iar magnatul, fiindcă are castele şi steaguri proprii care-l apără... Dar nici măcar magnaţii!... Neamuri de mare vază, precum Żółkiewski şi Daniłowicz, au pierit. Din familia Sobieski a murit acolo fratele milostivului nostru rege, Jan, care domneşte acum... Şi câţi alţii!... Un Wiśniowiecki s-a zbătut în cârlig la Stambul... Korecki a fost ucis cu măciuci de fier... Au pierit cei din spiţa lui Kalinowski, iar înaintea lor au plătit dania de sânge bărbaţi din casele Herburt şi Jazłowiecki. Au căzut, de asemenea, în diferite timpuri câţiva Sieniński, care stăpâneau mai demult aproape tot ţinutul... Un cimitir întreg! Dacă aş vrea să-i pomenesc pe toţi, n-aş sfârşi până mâine dimineaţă... Iar dacă ar trebui să vorbesc nu numai de magnaţi, ci şi de şleahtici, nu mi-ar

ajunge nici o lună întreagă.

— Întocmai, întocmai! De aceea, este de mirare că Dumnezeu a îngăduit gunoaielor tătărăşti şi turceşti să se înmulţească atâta. Că doar şi dintre ei au murit atâţia acolo, încât primăvara, când săteanul îşi ară ţarina, tigvele păgâne scrâşnesc la fiecare pas sub cormană... Ehei, dragă Doamne, câţi dintre ei a nimicit acolo şi stăpânul nostru de astăzi... Sângele lor ar alcătui un râu întreg, iar ei zac în pământ!

Era adevărat.

Republica{16}, măcinată de neorânduială şi samavolnicii, nu-şi putea îngădui să adune o oştire mare care, într-un război de pomină, să sfârşească o dată pentru totdeauna cu năvălirile turco-tătare.

De altminteri, asemenea oştire nu era în stare să strângă nici întreaga Europă.

Republica, în schimb, era locuită de un popor îndrăzneţ ce nu-şi pleca de bunăvoie grumazul sub cuţitul năvălitorilor răsăriteni. Din contră, spre hotarul acela înfricoşător, presărat cu morminte şi mânjit de sânge, aşadar în Podolia, Ucraina şi Rutenia, tălăzuiau mereu noi valuri de colonişti polonezi, atraşi nu numai de pământul mănos, ci şi de dorinţa neostoită de a se război întruna, de bătălii şi de slavă.

„Polonezii, scria bătrânul cronicar, se duc în Ucraina să-i hărţuiască pe tătari”{17}.

Se scurgeau astfel ţăranii din Mazowia şi şleahticii bătăioşi, ruşinaţi să moară „în pat şi cu capul pe pernă”. În Rutenia, apăreau astfel aristocraţi puternici care nu se mulţumeau să reziste în aşezările lor, ci mergeau nu o dată până hăt! în Crimeea şi Moldova, ca să afle acolo putere, izbânzi, moarte, mântuire şi glorie.

Se spunea chiar că polonezii nu vor un război mare, tocmai pentru a se putea lupta mereu. Dar, cu toate că aceasta nu era adevărat, mândra seminţie îndrăgea totuşi viforniţa neîntreruptă şi năvălitorul plătea adesea cu sânge încălcarea hotarului.

Nici pământurile dobrogene, nici cele de la Białogród şi cu atât mai puţin râpele sterpe din Crimeea nu-şi puteau hrăni locuitorii sălbatici, astfel că foamea îi gonea spre ţinutul bogat, unde-i aştepta hrană din belşug, dar la fel de des şi moartea.

Aura pojarului lumina acolo măceluri necunoscute în istorie. Polcuri izolate împrăştiau în praf şi pulbere, în săbii şi copite ciambuluri de zeci de ori mai numeroase. Doar iuţeala nemăsurată a întoarcerii îi scăpa pe năvălitori, fiindcă de cele mai multe ori un ciambul urmărit de oştile regulate ale Republicii era pierdut fără speranţă.

Aveau loc uneori campanii, e drept, mai mici, din care nu se mai întorcea nimeni din Crimeea. Numele lui Pretwic şi Chmielecki deveniseră înspăimântătoare pentru tătarii şi turcii din acel timp. Dintre cavalerii mai puţin însemnaţi, se înscriseseră cu sânge în

amintirea lor Wołodyjowski, Pełka şi bătrânul Ruszczyc, ce odihneau de câţiva sau de câteva zeci de ani în morminte şi slavă. Dar nici măcar din cei de vază, nici unul nu slobozise atâta sânge închinătorilor islamului ca regele Jan al III-lea Sobieski{18}.

La Podhajce, Kałusz, Hotin şi Lwów se înălţau acum mormane de oase păgâne neîngropate, ce albeau câmpurile ca omătul.

Până când, în cele din urmă, spaima pusese stăpânire pe toate urdiile.

Era linişte pe atunci la hotare, iar pentru că nesăţioasa putere turcească îşi căuta cuceriri mai uşoare, răsufla uşurată şi Republica zdruncinată.

Rămăseseră doar amintirile dureroase.

Departe de conacul de acum al familiei Cyprianowicz, în vecinătatea castelului Pomorzany, se înălţa pe colină o cruce mare cu două suliţe, ridicată cu peste douăzeci de ani în urmă de jupân Pągowski în locul reşedinţei arse. Ori de câte ori se gândea la ea şi la toate fiinţele dragi pe care le pierduse în acel loc, bătrâna-i inimă scâncea şi acum de durere.

Dar pentru că era un om aspru cu sine însuşi şi cu ceilalţi şi se ruşina să lăcrimeze în faţa străinilor, nesuferind mila ieftină, nu vru să mai vorbească despre nenorocirile lui şi începu să-l întrebe pe stăpânul casei cum trăieşte în pustietatea codrului.

Iar acesta spuse:

— O, aici domneşte liniştea. Când pădurea nu foşneşte şi nu urlă lupii, aproape că auzi cum ninge. E pace, focul trosneşte în cămin şi bărdaca plină cu vin fiert mă aşteaptă în fiecare seară; bătrâneţea n-are nevoie de mai mult.

— Mai încape vorbă? Dar feciorul?

— Mai devreme sau mai târziu, pasărea tânără zboară din cuib. Pe la noi, copacii zvonesc un mare război cu păgânii!

— La războiul ăsta vor zbura şi şoimii cărunţi. Aş zbura şi eu o dată cu ceilalţi, dacă n-ar fi asta!...

Aici, jupân Pągowski îşi scutură mâneca goală, în care-i mai rămăsese doar un ciot lângă umăr.

Cyprianowicz îi turnă vin în pahar.

— Pentru biruinţa oştilor creştine!

— Să dea Dumnezeu! Până la fund!

În acest timp, tânărul Cyprianowicz îi cinstea dintr-un urcior la fel de frumos pe jupâneasa Winnicka, jupâniţa Sienińska şi pe fraţii Bukojemski. Jupânesele abia atingeau marginea cupelor cu buzele, în schimb, jupânii Bukojemski nu se lăsau rugaţi, drept care lumea li se părea tot mai veselă, iar jupâniţa Sienińska tot mai frumoasă. De aceea, neavând cuvintele potrivite pentru a-şi exprima încântarea, începură să se uite la ea cu uimire, răsuflând greu şi înghiontindu-se.

În sfârşit, cel mai mare, Jan, rosti:

— Nu e de mirare că lupii au poftit să se înfrupte din oscioarele şi carnea domniei tale, pentru că până şi o fiară sălbatică ştie ce e bun!...

Ceilalţi trei se loviră cu palmele peste pulpe, bucurându-se:

— A nimerit! A nimerit drept la ţintă!

— Dulceaţă! nu altceva.

— Marţipan!

Auzind aceasta, jupâniţă Sienińska îşi împreună mâinile şi prefăcându-se înfricoşată, i se adresă tânărului Cyprianowicz:

— Scapă-mă, domnia ta! Văd că jupânii Bukojemski m-au scos din gura lupilor ca să mă mănânce domniile lor.

— Jupâniţă, răspunse vesel Cyprianowicz, jupân Jan Bukojemski a spus: nu e de mirare că lupii!... iar eu zic: nu e de mirare că jupânii Bukojemski...

— Atunci eu încep să mă rog: „Cine-n grija Domnului...”

— Nu glumi cu lucrurile sfinte! o dojeni jupâneasa Winnicka.

— Ehei, mătuşă, aceşti cavaleri sânt gata să te mănânce şi pe domnia ta o dată cu mine. Nu-i aşa?

Întrebarea rămase o vreme fără răspuns, dar pe feţele jupânilor Bukojemski se putea vedea lesne că nu prea aveau poftă de aşa ceva. Totuşi Łukasz, care avea o minte mai ageră decât fraţii săi, propuse:

— Să spună Jan; el este cel mai mare dintre noi.

Jan se zăpăci puţin şi răspunse:

— Cine poate şti ce-i aduce ziua de mâine.

— Înţeleaptă vorbă, remarcă Cyprianowicz, dar ce vrei să spui, domnia ta?

— Cum adică?

— Adică bine; te întreb numai de ce aminteşti de ziua de mâine?

— Păi domnia ta nu ştii că dragostea e mai rea decât lupul, pentru că pe lup poţi să-l omori, dar dragostea nu?

— Ştiu prea bine, însă asta e altă materie.

— Gluma să fie bună, materia nu interesează.

— Eh, dacă-i aşa, ajută-i, Doamne, glumei!

Jupâniţă Sienińska începu să râdă în pumni, urmată de Cyprianowicz şi de jupânii Bukojemski. Voroava le fu întreruptă de o slujitoare care-i pofti la cină.

Jupân Cyprianowicz, bătrânul, îi dădu braţul jupânesei Winnicka, după ei merse jupân Pągowski, iar tânărul Cyprianowicz o conduse pe jupâniţă Sienińska.

— E greu să te încontrezi cu jupân Bukojemski, aprecie jupâniţă înveselită.

— Pentru că gândurile lui sânt ca nişte cai nărăvaşi, fiecare trage în altă parte; oricum, a spus două adevăruri şi n-ai cum să tăgăduieşti.

— Care-i cel dintâi?

— Acela că nimeni nu ştie ce-i poate aduce ziua de mâine; aşa cum n-am ştiut nici eu că ochii mei te vor vedea astăzi pe domnia ta.

— Şi al doilea?

— Că-i mai uşor să omori un lup decât dragostea... E un mare adevăr.

Rostind aceste cuvinte, tânărul Cyprianowicz oftă, iar jupâniţa îşi cobori pleoapele umbroase şi tăcu.

Abia după o clipă, când se aşezară la masă, îl sfătui:

— Domniile voastre să veniţi curând la Bełczączka, fiindcă tutorele meu vrea să-şi arate recunoştinţa pentru scăparea şi găzduirea noastră.

Mohoreala lui jupân Pągowski pieri aproape cu totul în timpul cinei, iar când stăpânul casei rosti cuvinte meşteşugite mai întâi în sănătatea femeilor, apoi în aceea a vrednicului oaspete, bătrânul şleahtic îi răspunse foarte îndatoritor, mulţumindu-i pentru că scăpase dintr-o mare primejdie şi asigurându-l de recunoştinţa lui veşnică.

Vorbiră după aceea de *publicis*{19}; despre rege şi izbânzile lui, despre seimul care avea să se adune în aprilie şi despre războiul ce-l ameninţa pe împăratul nemţilor din partea sultanului turcilor; în acest scop, jupân Hieronim Lubomirski{20}, cavaler de Malta, începuse deja să recruteze voluntari.

Jupânii Bukojemski ascultau cu mare interes cum că în ţara Rinului fiecare polonez era primit cu braţele deschise, deoarece turcii dispreţuiau călărimea nemţească, cea polonă, însă, trezea în ei spaima cuvenită.

Jupân Pągowski se arătă împotriva mândriei cavalerului Lubomirski, care spunea despre grafii germani: „în mănuşa mea încap zece din ăştia”, dar îl lăudă pentru faptele de arme, curajul nemăsurat şi marea îndemânare în treburile războiului.

La aceste cuvinte, Łukasz Bukojemski declară în numele lui şi al fraţilor că de îndată ce se va face primăvară, nu vor mai putea rămâne locului şi vor pleca la cavalerul Lubomirski, dar atâta vreme cât vor dura gerurile grozave, vor continua să vâneze lupii, ca să se răzbune cum se cuvine pentru jupâniţa Sienińska. Fiindcă, deşi Jan spusese că nu se miră că lupii au atacat-o, dacă stai să te gândeşti că asemenea porumbel nevinovat putea să le cadă pradă, ţi se sfâşie inima de durere şi cu greu îţi poţi stăpâni lacrimile.

— Păcat, sfârşi, că pieile de lup sânt atât de ieftine şi ovreii nu le plătesc decât cu trei taleri, dar e greu să opreşti lacrimile şi chiar să nu le laşi să curgă pârâu, căci cine n-ar deplânge asuprirea nevinovăţiei şi a virtuţii, acela s-ar arăta a fi un *barbarus* nevrednic de numele de cavaler şi şleahtic.

Într-adevăr, îl podidiră lacrimile, iar ceilalţi fraţi îi urmară pilda numaidecât, pentru că deşi lupii puteau în cel mai rău caz să-i

ameninţe viaţa, nu însă şi virtutea jupâniţei Sienińska, elocinţa fratelui îi mişcase atât de mult, încât inimile li se topiră ca ceara încălzită la foc.

După cină, avură poftă să tragă cu pistoalele în cinstea jupâniţei, dar stăpânul casei se împotrivi, spunând că într-una din încăperi zace pădurarul, un om cu mari merite, care-i bolnav şi are nevoie de linişte.

Jupân Pągowski crezu că era vorba de vreo rudă săracă, în cel mai rău caz de vreun şleahtic din vecinătate, aşa că din bunăcuviinţă începu să se intereseze de el. Aflând, însă, că nu era decât un ţăran ce slujea la curte, ridică din umeri şi privind uimit la bătrânul Cyprianowicz, spuse:

— Aşa-i, am uitat ce se vorbeşte despre inima prea bună a domniei tale.

— Să dea Dumnezeu, se rugă jupân Serafin, să nu se vorbească niciodată altfel. Sunt îndatorat până peste cap acestui om şi asta i se poate întâmpla oricui, fiindcă el se pricepe de minune la ierburi şi e în stare să lecuiască orice boală.

— Mie mi se pare ciudat că-i vindecă numai pe alţii, dar pe el nu. Rogu-te, trimite-l o dată la jupâneasa Winnicka, ruda mea, care face din ierburi tot felul de *extracta* şi îmbată oamenii cu ele; acum, însă, fie-ne îngăduit să ne gândim la odihnă, pentru că pe mine drumul m-a ostenit grozav, iar vinul m-a moleşit de tot, ca şi pe jupânii Bukojemski.

De bună seamă, cei patru fraţi erau ameţiţi de-a binelea, aveau ochii înceţoşaţi şi înduioşaţi, aşa că atunci când tânărul Cyprianowicz îi conduse la o clădire din curte, unde avea să doarmă împreună cu ei, îl urmară cu paşi nesiguri prin zăpada ce scârţâia de ger, mirându-se că luna râdea la ei, şezând pe acoperişul şurii, în loc să lumineze pe cer.

Jupâniţa Sienińska le pătrunsese atât de adânc în suflet, încât nu se îndurau să nu mai vorbească de ea.

Tânărul Cyprianowicz n-avea nici el chef de somn, aşa că porunci să se aducă un urcior de mied{21}, apoi se aşezară lângă căminul uriaş şi la lumina strălucitoare a vreascurilor aprinse, băură la început în tăcere, ascultând greierii care ţârluiau prin odaie.

În cele din urmă, cel mai mare, Jan, trase aer în piept şi suflând în foc cu atâta putere, că se înclinară flăcările, se minună:

— O, Isuse! Fraţii mei dragi, plângeţi-mă, că mă aflu la mare ananghie!

— Ce ananghie? Spune, nu ascunde nimic!

— Mi-e atât de dragă, de mi se îndoaie genunchii.

— Dar mie, crezi că nu mi-e la fel de dragă? exclamă Łukasz.

— Şi eu? strigă Mateusz.

— Şi eu? încheie Marek.

Jan vru să le răspundă, dar nu mai fu în stare, fiindcă îl apucă sughiţul. Holbă ochii de mirare şi începu să se uite la ei, de parcă îi vedea pentru prima dată în viaţă.

În sfârşit, mânia i se răsfrânse în obraji.

— Cum aşa, feciori de câini, răcni, vreţi să-i staţi în drum fratelui vostru mai mare şi să-l lipsiţi de fericire?

— Oho, răspunse Łukasz. Păi ce, jupâniţa Sienińska e ca o moşie, care i se cuvine doar celui mai mare? Ne tragem din acelaşi tată şi aceeaşi mamă, aşa că dacă ne zici feciori de câini, întinezi mormintele părinţilor. Fiecare are dreptul să se îndrăgostească.

— Fiecare are dreptul, dar nu voi, fiindcă îmi sunteţi datori *oboedientiam*{22} .

— Trebuie să ascultăm toată viaţa de un cap de cal? De ce?

— Huleşti, păgânule, ca un câine!

— Ba tu huleşti. Pentru că Iacov a fost mai mic decât Ezav, iar Iosif era cel mai mic dintre fraţi, aşa că tu latri împotriva Sfintei Scripturi şi împotriva credinţei.

Ţintuit la zid cu aceste argumente, Jan nu mai ştiu ce să răspundă, iar când Mateusz îi mai aduse aminte şi de Cain, alt frate mai mare, îşi pierdu capul de-a binelea.

Mânia se învârtoşa tot mai mult în el, până când, în cele din urmă, începu să-şi caute cu dreapta sabia pe care n-o avea la şold.

Nu se ştie la ce s-ar fi ajuns, dacă n-ar fi fost Marek. Acesta, ducându-şi mai demult un deget la frunte, ca şi când se lupta cu un gând anume, izbucni deodată cu un glas de tunet:

— Eu sânt cel mai mic, eu sânt Iosif, aşa că jupâniţă Sienińska este pentru mine!

Ceilalţi se întoarseră îndată spre el revoltaţi şi cu ochii scânteietori:

— Cum? Pentru tine? Pentru tine, ou de gâscă, păpuşă de slănină, răpciugă de cal, uscă-halbă, beţivanule!... Pentru tine?

— Închideţi-vă pliscurile, de vreme ce aşa zice Scriptura!

— Care Scriptură, burete nesăţios?

— E totuna, dar aşa zice. Voi v-aţi cherchelit, nu eu!

Stanisław Cyprianowicz intră între ei şi-i luă la rost:

— Cum de nu vă este ruşine, şleahtici şi fraţi fiind, să vă luaţi la ceartă? Asta-i dragoste frăţească la voi? Şi pentru ce vă certaţi? Ce, jupâniţă Sienińska este o ciupercă din pădure pe care o culege şi o aruncă în coş cine dă peste ea mai întâi? Până şi printre pelicani, deşi nu sunt nici şleahtici şi nici oameni, există obiceiul de a ceda din dragoste unul în folosul celorlalţi, iar atunci când nu prind peşte, se hrănesc unii pe alţii cu propriul sânge. Vă aduceţi aminte de părinţii răposaţi, dar ei plâng cu lacrimi amare în morminte, văzând gâlceava copiilor cărora fără îndoială le-au poruncit să se poarte altfel,

binecuvântându-i. Gândesc că nu le mai plac nici bunătăţile cereşti şi nu mai cutează să ridice ochii la cei patru evanghelişti, ale căror nume vi le-au dat la sfântul botez.

Astfel vorbi Staszko Cyprianowicz şi cu toate că la început îi cam venea să râdă, pe măsură ce vorbea, se lăsa şi el convins tot mai mult de propria elocinţă, fiindcă se ameţise puţin tot ciocnind cu ceilalţi. Dar până la urmă, jupânii Bukojemski se înduioşară nespus de vorbele lui şi izbucniră toţi patru în hohote de plâns, iar cel mai vârstnic, Jan, strigă:

— Pentru Dumnezeu, omorâţi-mă, dar nu mă numiţi Cain!

Mateusz, care pomenise de Cain, se aruncă în braţele lui.

— Frate, ar trebui să mă dai pe mâna călăului pentru asta!

— Iartă-mă, că am să crăp de atâta jale! exclamă Łukasz.

Iar Marek:

— Am lătrat ca un câine împotriva sfintelor porunci.

Şi începură să se îmbrăţişeze, însă Jan, eliberându-se în sfârşit din braţele fraţilor, se aşeză deodată pe laviţă, îşi descheie bojocul, desfăcu cămaşa şi dezvelindu-şi pieptul, răbufni cu glasul întretăiat.

— Luaţi! uite, ca pelicanul!... Luaţi!

Hohotele celorlalţi se înteţiră:

— Pelicanul! Un adevărat pelican!... Pe Dumnezeul meu! ca pelicanul!

— Luaţi-o pe jupâniţa Sienińska!

— E a ta! Tu trebuie s-o iei!

— Să fie a celui mai mic...

— Niciodată! Nu e cu putinţă!

— S-o ia dracu'!

— S-o ia dracu'!

— N-o mai vrem!

Deodată. Łukasz îşi lovi pulpele cu palmele, de răsună încăperea.

— Ştiu! răcni.

— Ce ştii? Spune, nu ascunde nimic!

— N-are decât s-o ia Cyprianowicz!

Auzind aceasta, ceilalţi zvâcniră de pe laviţă şi-l înconjurară pe Cyprianowicz. Propunerea era pe gustul tuturor.

— Ia-o tu, Staszek.

— În acest fel, ne împaci şi pe noi.

— Dacă ţii la noi!

— Fa asta pentru noi!

— Dumnezeu să te binecuvânteze! rosti Jan, înălţându-şi braţele şi ochii către cer.

Lui Cyprianowicz i se urcă sângele în obraji şi rămase uluit, repetând:

— Temeţi-vă de rănile Domnului!...

Dar numai la acest gând îşi simţea inima bătând să-i spargă pieptul. Aflându-se de doi ani alături de părintele său în bunget de codru şi văzând prea puţină lume, nu mai întâlnise de mult o fată atât de frumoasă.

Altele ca ea mai văzuse doar odinioară la Brzeżany, când tatăl său îl trimisese la curtea de acolo să deprindă bunele purtări şi cunoştinţa treburilor publice. Pe atunci, însă, nu era decât un băieţandru şi timpul ştersese amintirile îndepărtate.

Şi iată că acum, când abia zărise această floare minunată în pădure, i se spunea netam-nesam, ia-o!

Aşa că se zăpăci cu totul şi repetă:

— Temeţi-vă de Dumnezeu! Cine sunteţi voi sau eu alături de ea?

Dar cei patru fraţi, asemenea omului beat care nu vede nici o piedică nicăieri, o ţinură pe-a lor:

— Ia-o tu, îl îndemnă Łukasz, aşa cel puţin n-o să ne invidiem unul pe altul. Tot voiam noi să plecăm la luptă, pentru că ni s-a urât să tot păzim pădurile. Treizeci de taleri pentru un an întreg. Nici pentru băutură n-ajung, ce să mai vorbim de îmbrăcăminte! Caii i-am vândut şi acum călărim pe ai tăi, când mergem după lupi, şeile tot aşa... Se ştie, nişte orfani nu pot s-o ducă bine. Mai bine să pierim în război, aşa că ia-o tu, dacă ţii la noi.

— Ia-o! strigă Jan, iar noi o să plecăm în Austria, la cavalerul Lubomirski. Să-i ajutăm pe nemţi să-i jupoaie pe păgâni.

— Ia-o numaidecât...

— Mâine, în faţa altarului!...

Dar Cyprianowicz îşi revenise din uimire şi se trezise de-a binelea, de parcă nu băuse nimic toată ziua.

— Oameni buni, gândiţi-vă şi voi, ce tot vorbiţi! Credeţi că aici e nevoie numai de voinţa mea şi a voastră? Ea ce va zice? Dar jupân Pągowski, care-i un om mândru şi aspru? Chiar dacă aş câştiga inima jupâniţei cu timpul, poate că el ar prefera să rămână nemăritată, decât să ajungă soţia unui pârlit ca mine sau ca vreunul dintre voi.

— Na-ţi-o bună! se cruci Jan. Păi ce jupân Pągowski e castelan de Cracovia sau marele hatman? Dacă eşti bun pentru noi, nici lui nu-i este îngăduit să strâmbe din nas. Suntem noi, Bukojemski, nişte peţitori neînsemnaţi pentru el? Nepricopsitul! E bătrân şi în curând o să-şi dea duhul, mai bine să aibă grijă ca sfântul Petru să nu-i zdrobească degetele cu poarta cerului. Apără-l, sfinte Petre, şi spune-i aşa: „O, fiule, cât timp ai fost în viaţă, n-ai ştiut să-i respecţi pe cei de un sânge cu mine, acum pupă câinele-n bot!” Aşa să-i spui după ce-o muri! Noi, însă, nu-l vom lăsa să ne umilească nici în timpul vieţii. Cum adică? Dacă n-avem avere, trebuie să-şi bată joc de noi şi să ne socotească ţărani neciopliţi?... Asta să fie răsplata pentru slujirea ţării, pentru sângele şi rănile noastre? O, fraţii mei, orfanii Domnului, nu

puţine nedreptăţi am indurat până acum, dar nimeni nu ne-a adus o jignire atât de mare.

— Adevărat, adevărat! întăriră jalnic Łukasz, Marek şi Mateusz.

Şi lacrimi de durere le şiroiră din belşug pe obraji. Când se mai liniştiră, începură să se revolte, deoarece socoteau că nişte oameni vrednici nu trebuiau să uite asemenea insultă.

Marek, cel mai viforos dintre fraţi, fu cel dintâi care aminti de răsplată.

— Nu putem să-l provocăm la duel cu sabia, îşi dădu cu părerea, pentru că este bătrân şi-i lipseşte braţul stâng, dar dacă a arătat că ne dispreţuieşte, trebuie să ne răzbunăm. Ce trebuie să fac? Spuneţi voi!...

— Mi-au îngheţat picioarele de ger, răspunse Łukasz, şi acum îmi ard grozav. Dacă nu era asta, născoceam îndată ceva.

— Iar mie îmi arde capul, nu picioarele.

— Din bărdaca goală şi aşa n-ai ce turna.

— Râde ciob de oală spartă! i-o reteză Jan.

— În loc să vă gândiţi la răspuns, voi începeţi iar să vă certaţi! se burzului Marek.

Interveni, însă, iarăşi Cyprianowicz.

— Răspuns? întrebă. Pentru cine?

— Pentru Pągowski.

— Şi de ce vreţi să-i răspundeţi?

— De ce? Cum adică de ce?

Se priviră uluiţi, apoi se întoarseră spre Marek.

— Tu ce vrei de la noi?

— Dar voi ce vreţi?...

— Sfatul se amână până mâine, îi potoli Cyprianowicz. Uite că şi focul se stinge în cămin, iar miezul nopţii a trecut de mult. Paturile vă aşteaptă lângă perete; odihna ni se cuvine cu prisosinţă după cât am trudit prin ger.

Focul se stinse într-adevăr şi în încăpere se lăsă întunericul, aşa că îndemnul gazdei îi convinse pe jupânii Bukojemski.

Mai tăifăsuiră un răstimp, din ce în ce mai încet, apoi se auziră şoaptele rugăciunilor întrerupte de oftaturi adânci.

Tăciunii din cămin începură să se acopere cu cenuşă şi să înnegrească; din când în când, ţiuia ceva în focul ce se stingea, iar greierii ţârâiau prin colţuri parcă de dorul luminii.

În obscuritatea încăperii, se mai auzi bocănitul cizmelor aruncate din picioare pe podea, după care se aşternu un timp tăcerea, întreruptă curând de sforăiturile celor patru fraţi adânciţi în somn.

Tânărul Cyprianowicz nu putea să adoarmă, deoarece toate gândurile i se roteau în jurul jupâniţei Sienińska, asemenea albinelor harnice în jurul florii.

Cum putea să adoarmă cu astfel de roi în cap.

Închise ochii o dată şi încă o dată, dar văzând că nu foloseşte la nimic, se gândi:

„Mă duc să văd dacă la ea mai e lumină.”

Şi ieşi.

Fereastra jupâniţei Sienińska nu mai era luminată, doar razele lunii tremurau în geamuri ca pe o apă curgătoare.

Totul era tăcut şi cufundat într-un somn atât de adânc, că până şi zăpada părea că doarme în scalda verzuie a luminii împrăştiate de lună.

— Ştii oare că mi te peţesc? şopti tânărul Cyprianowicz, privind la fereastra argintată a jupâniţei.

CAPITOLUL II

Dintr-o ospitalitate înnăscută şi după obicei, jupân Cyprianowicz, bătrânul, nu se zgârci cu rugăminţile ca oaspeţii să rămână mai mult timp la Jedlinka. Ajunse până acolo încât îngenunche înaintea jupânesei Winnicka, lucru nu prea lesnicios din cauza podagrei care, deşi la început, îi producea destulă supărare. Toate acestea, însă, nu ajutară la nimic. Jupân Pągowski se îndărătnici să plece acasă înainte de amiază, aşa că până la urmă fu nevoit să cedeze, fiindcă nu mai avu ce spune când oaspetele îl încunoştinţă că aştepta musafiri la Bełczączka. Porniră deci înainte de prânz, într-o zi senină, geroasă şi pe o vreme minunată. Promoroaca de pe copaci şi zăpada de pe câmpuri parcă erau presărate cu mii de scântei ce licăreau în soare atât de puternic, încât ochiul abia mai suporta strălucirile din cer şi de pe pământ. Caii mergeau în trap întins, de le juca splina; talpeţii săniilor şuierau alunecând pe zăpada întărită. Perdeluţele laterale erau date la o parte şi mereu, ba la o ferestruică, ba la cealaltă, se ivea chipul jupâniţei Sienińska cu ochişorii veseli şi năsucul înroşit de ger, asemenea unui portret surâzător în ramă.

Înainta astfel ca o fiică de rege, deoarece careta era înconjurată de o ceată alcătuită din jupânii Bukojemski şi tânărul Cyprianowicz. Aceştia, călărind pe cai buni din grajdurile de la Jedlinka (pentru că pe ai lor îi vânduseră sau îi lăsaseră amanet o dată cu cele mai bune săbii jupânii Bukojemski), întârziau pe de lături, aci ridicându-şi caii în două picioare, aci gonind înainte cu asemenea iuţeală, că bulgării de zăpadă, zvârliţi de copite pe drumul îngheţat, sfârâiau prin văzduh ca nişte pietre.

Poate că jupân Pągowski nu era neapărat bucuros de ceata însoţitoare; la plecare, îi rugase chiar pe cavaleri să nu se obosească, întrucât ziua nu-i ameninţa nici o primejdie pe drum, iar tâlharii din pădure nu dăduseră semne de viaţă, dar când se încăpăţânaseră să le conducă pe cele două jupânese, nu-i mai rămăsese decât să le răsplătească politeţea cu politeţe şi să-i poftească la Bełczączka. Obţinuse, de asemenea, şi făgăduiala jupânului Cyprianowicz că-i va întoarce vizita, dar abia peste câteva zile, fiindcă bătrânului îi venea greu să plece de acasă pe neaşteptate.

Călătoria se scurgea repede; cavalerii îşi petreceau timpul întrecându-şi caii, iar jupâniţa Sienińska apărând la ferestruicile caretei. Se opriră abia pe la mijlocului drumului, ca să lase caii să răsufle, la cârciuma numită destul de nepotrivit „Jaful”, lângă care se afla o fierărie şi un şopron. Fierarul potcovea un cal pe medeanul dinaintea fierăriei, iar dincolo de cârciumă aşteptau câteva sănii ţărăneşti, la care erau înhămate gloabe costelive, muşcate de bărzăuni,

cu cozile ascunse între picioarele dinapoi şi torbele cu grăunţe agăţate pe cap.

Oamenii ieşiră din cârciumă şi se opriră în apropiere să privească la careta înconjurată de călăreţi. Nu erau ţărani, ci olari şi târgoveţi de la Kozienice, care vara făceau oale, iar iarna, când se putea merge cu sania, le vindeau prin sate sau mai ales pe la iarmaroacele din împrejurimi. Li se părea că în asemenea caretă înconjurată de şleahtici atât de arătoşi trebuie să se afle un dregător mare, aşa că, deşi era ger, îşi scoaseră căciulile, uitându-se cu interes la noii sosiţi.

Călătorii, îmbrăcaţi călduros, nu coborâră din caretă, iar călăreţii rămaseră şi ei pe cai; doar unul dintre slujitorii lui jupân Pągowski se duse cu un urcior de vin şi o oală să le încălzească pentru boieri la focul din cârciumă. Între timp, jupân Pągowski le porunci târgoveţilor să se apropie şi începu să-i întrebe de unde sânt, unde se duc şi dacă nu i-a ameninţat vreo primejdie din partea fiarelor sălbatice.

— Cum să nu ne ameninţe, luminăţia ta, răspunse un târgoveţ bătrân, numai că noi mergem ziua şi în grup mare. Îi aşteptăm aici pe ai noştri din Przytyk şi de prin alte părţi. Poate că o să se strângă şi ceva ţărani şi dacă o să ne adunăm zece-douăzeci de sănii, o să plecăm noaptea, iar dacă nu, nu, deşi nu umblăm nici noi cu mâinile goale.

— Dar oamenii, a păţit cineva ceva?

— Lupii au mâncat un ovrei, s-aude că ziua în amiaza mare. Avea gâşte, pentru că au rămas penele pe drum, iar din om şi cal nu se mai văd decât oasele. Lumea a cunoscut că e ovrei numai după tichie. Iar astăzi de dimineaţă a venit aici un şleahtic pe jos, care a petrecut toată noaptea într-un pin. Zice că i-a căzut calul şi lupii l-au sfâşiat sub ochii lui. A îngheţat atât de rău în copac, încât abia putea să vorbească, iar acum doarme.

— Cum îl cheamă? N-a spus de unde este?

— Nu. A băut numai bere fiartă şi s-a prăbuşit îndată ca mort pe laviţă.

Jupân Pągowski se întoarse spre cavaleri:

— Auziţi, domniile voastre?

— Auzim.

— Trebuie să-l trezim şi să-l întrebăm. A rămas fără cal, cum să-l lăsăm aici? Slujitorul meu ar putea să încalece pe celălalt cal de ham, alături de ajutorul vizitiului, şi să i-l dea pe al lui străinului. Ei zic că e şleahtic... Poate că vine de departe?

— Se vede că se grăbea, adăugă Stanisław Cyprianowicz, de vreme ce a pornit noaptea la drum şi încă de unul singur. Mă duc să-l trezesc şi să-l întreb.

Dorinţa lui se arătă însă de prisos, deoarece tocmai atunci ieşi din cârciumă slujitorul, purtând o tavă de lemn, pe care abureau cănile cu vin, şi ajungând la caretă, spuse:

— Stăpâne, jupân Taczewski este aici.

— Jupân Taczewski? Ce dracu' face el aici?

— Jupân Taczewski? repetă jupâniţă Sienińska.

— Se îmbracă şi vine numaidecât, adăugă slujitorul. Cât pe-aci să-mi răstoarne tava, când a aflat că domniile voastre sunteţi aici...

— Pe tine cine te întreabă de tavă?...

Flăcăiandrul tăcu, de parcă şi-ar fi pierdut glasul, iar jupân Pągowski luă o cană cu vin, sorbi o dată, de două ori, apoi îi spuse lui Cyprianowicz cu anume supărare:

— E un cunoscut de-al nostru şi chipurile vecin... de lângă Czarna... Un ştrengar cu mintea neaşezată. Se trage din neamul Taczewski de pe locurile astea, pe vremuri, mă rog, tot ţinutul...

Lămuririle bătrânului Pągowski fură întrerupte de apariţia lui jupân Taczewski care, ieşind în grabă din cârciumă, se apropie de caretă cu pasul apăsat şi o anume sfială întipărită pe faţă. Era un şleahtic tânăr, de statură mijlocie, cu ochii negri, frumoşi, dar sărac lipit. Pe cap, avea o căciulă după moda ungurească, amintind de vremurile lui Batory{23}, iar pe trup un contăş cenuşiu, căptuşit cu blană de oaie. În picioare, purta cizme suedeze cu carâmbi uriaşi, care aproape că-i acopereau pulpele. În Polonia, nu mai avea nimeni asemenea încălţări, era limpede aşadar că fuseseră dobândite în război pe timpul lui Jan Kazimierz{24} şi scoase din magazia de vechituri de nevoie. Apropiindu-se, se uita cu schimbul când la jupân Pągowski, când la jupâniţa Sienińska şi zâmbea arătându-şi dinţii albi, sănătoşi, dar zâmbetul lui era trist şi chipul răvăşit, chiar puţin ruşinat.

— Mă bucur grozav, rosti oprindu-se lângă caretă şi înclinându-se cu căciula în mână, că vă văd sănătoşi, pe domnia ta, jupâniţă, şi pe domnia ta, binefăcătorul meu, fiindcă drumul e primejdios, lucru de care eu însumi am avut prilejul să mă conving.

— Pune-ţi căciula pe cap, că-ţi îngheaţă urechile, răspunse jupân Pągowski cu asprime. Mulţămim pentru grijă. Dar domnia ta de ce umbli creanga prin pădure?

Taczewski privi cu luare aminte la jupâniţă, ca şi când ar fi vrut s-o întrebe: „poate că tu ştii de ce?" dar văzând că aceasta ţine ochii plecaţi şi îşi face de lucru muşcând bentiţa de la glugă, spuse cu glasul apăsat:

— Aşa, mi-a venit cheful să privesc la luna de deasupra pădurii.

— Năstruşnic chef. Calul ţi l-au sfârtecat lupii?

— L-au sfârtecat, într-adevăr, fiindcă eu însumi îl făcusem să-şi dea duhul înainte...

— Cunoaştem. Şi ai stat toată noaptea într-un pin, ca o cioară...

Aici, jupânii Bukojemski izbucniră într-un râs uriaş, de li se ridicară caii în două picioare, iar Taczewski se întoarse şi-i numără pe rând din ochi cu luciri reci ca gheaţa în pupile şi totodată ascuţite ca

tăişul săbiei.

După aceea, îi spuse lui jupân Pągowski:

— Nu ca o cioară, ci ca un şleahtic fără cal, de care domniei tale îţi este îngăduit să râzi, dar alţii ar putea să o păţească.

— Oho! ho! ho! repetară jupânii Bukojemski, îndemnându-şi caii spre el. Feţele li se întunecară într-o clipă şi începură să-şi muşte mustăţile ameninţător, dar tânărul îşi înălţă capul şi îi privi iarăşi sfidător.

Atunci, glasul lui jupân Pągowski răsună atât de puternic şi poruncitor, de parcă se aflau cu toţii sub comanda bătrânului.

— Fără gâlceavă, rogu-vă!... Asta-i jupân Taczewski, rosti după o vreme mai blând, adresându-se cavalerilor, iar ăştia-s jupân Cyprianowicz şi jupânii Bukojemski, cărora, pot zice că le datorăm viaţa, pentru că lupii ne-au atacat şi pe noi ieri. *Insperate*{25}, ne-au sărit în ajutor dar la timp şi cu folos.

— La timp, repetă apăsat jupâniţa Sienińska, ţuguindu-şi puţin buzele şi privind cu recunoştinţă la Cyprianowicz. Taczewski roşi, pe faţă i se răsfrânse umilinţa, ochii i se acoperiră de ceaţă şi răspunse cu glasul nespus de jalnic:

— La timp! pentru că sânt o ceată întreagă şi au noroc de cai buni, pe când bietul meu fugar a pierit între colţii lupilor, lipsindu-mă de cel mai bun prieten. Dar, aici privi cu mai multă bunăvoinţă la fraţii Bukojemski, sfinte să vă fie mâinile, domniile voastre, fiindcă aţi făcut ce-aş fi vrut şi eu din tot sufletul să fac, însă nu mi-a îngăduit Dumnezeu...

Jupâniţa Sienińska era se vede foarte schimbătoare, ca orice femeie, sau poate că îi părea rău de Taczewski, fiindcă ochii ei deveniră dintr-o dată galeşi şi se umeziră, pleoapele i se zbătură şi întrebă cu alt glas:

— Bătrânul cal moldovenesc?... Doamne, eu ţineam atât de mult la el. Mă cunoştea şi el...

Taczewski o privi cu o recunoştinţă adâncă.

— Te cunoştea, domnia ta, te cunoştea...

— E, jupâne Jacek... nu te lăsa frânt de durere...

— Am suferit eu şi înainte, dar călare, acum însă voi suferi pe jos. Să te răsplătească Dumnezeu, jupâniţă, pentru vorba bună...

— Domnia ta, deocamdată încalecă pe cel sur, îl îndemnă jupân Pągowski. Slujitorul o să urce pe cel de lângă ajutorul vizitiului sau o să stea pe bancheta din spatele caretei. Vezi că printre lucruri se află şi o burcă, îmbracă-te, că ai îngheţat toată noaptea, iar acum se lasă din nou gerul.

— E, da' de unde, refuză. Înadins nu mi-am luat şuba şi mi-e cald!

— Atunci, la drum!

Porniră numaidecât. Jacek Taczewski îşi mână calul spre

ferestruica stângă a caretei, iar Stanisław Cyprianowicz spre cealaltă, aşa că jupâniţa, aşezată în faţă, putea să se uite lesne la amândoi, fără să se întoarcă.

CAPITOLUL III

Jupânii Bukojemski nu erau prea bucuroşi de tovărăşia lui Taczewski. Furioşi că ocupase locul de lângă caretă, se strânseră laolaltă şi începură să chibzuiască:

— S-a uitat de sus la noi, spuse Mateusz. Pe Dumnezeu din cer, a vrut să ne umilească!

— Iar acum şi-a întors calul cu coada la noi. Ce ziceţi de una ca asta?

— Păi cu capul nu-l poate întoarce, deoarece calul nu merge înapoi ca racul. Dar nu încape îndoială că umblă după jupâniţă, remarcă Marek.

— Ai văzut bine. Ia uitaţi-vă cum se mai îndoaie şi se fuduleşte. Dacă i s-ar rupe cureaua de la scară, ar cădea de pe cal.

— N-o să cadă, bătu-l-ar, că stă bine în şa, iar cureaua de la scară e bună.

— Îndoaie-te, îndoaie-te, până nu te îndoim noi de tot!

— Băgaţi de seamă! Iar îi zâmbeşte!

— Ce facem, fraţilor? Îl lăsăm să-şi facă de cap?

— Nicidecum, pe viaţa mea! E drept, fătuţa nu-i pentru noi, dar ţineţi minte ce am hotărât ieri?

— Na-ţi-o bună! Pesemne că şi-a dat seama, că pare mintos flăcăul, şi acum îi face curte în ciuda noastră.

— Şi din dispreţ pentru sărăcia noastră.

— Ia te uită, marele magnat pe calul altuia!

— Păi, nici noi nu călărim pe ai noştri.

— Da, dar ne-a mai rămas o gloabă, dacă trei din noi stau acasă, unul poate pleca fie şi la război, pe când ăsta n-are nici măcar şaua lui, pentru că i-au sfâşiat-o lupii.

— Şi mai ţine şi nasul pe sus. Ce-o fi având cu noi, puteţi să-mi spuneţi?

— Hai să-l întrebăm!

— Acum?

— Îndată, dar cu cuviinţă, ca să nu-l supărăm pe bătrânul Pągowski.

O să-l provocăm la duel abia după ce vom auzi ce răspunde.

— Şi atunci va fi al nostru.

— Care dintre noi s-o facă?

— Eu, că sânt cel mai mare. Numai să-mi scutur ţurţurii de pe mustăţi!

— Vezi să nu uiţi ce zice.

— O să-i repet vorbele ca pe o rugăciune.

Spunând acestea, cel mai vârstnic dintre jupânii Bukojemski începu să-şi fărâmiţeze ţurţurii de gheaţă de pe mustăţi, apoi îşi apropie calul de fugarul lui Taczewski şi rosti:

— Domnia ta...

— Ce este? întrebă Taczewski, dezlipindu-şi cu părere de rău privirile de la caretă.

— Domnia ta, ce ai cu noi?

Taczewski se uită o clipă la el cu uimire, după care răspunse:

— Nimic.

Şi înălţând din umeri, se întoarse iarăşi spre caretă.

Bukojemski tăcu un răstimp, întrebându-se dacă trebuie să se ducă la ceilalţi fraţi şi să le repete răspunsul, sau să continue vorba. Gândul din urmă i se păru cel mai potrivit, aşa că urmă:

— Dacă socoteşti că vei dobândi ceva, eu îţi spun ce mi-ai spus şi tu mie: nimic!

Pe chipul lui Taczewski se răsfrânseră plictiseala şi iritarea, deoarece înţelese că fraţii căutau ceartă cu tot dinadinsul, iar lui nu-i ardea câtuşi de puţin de gâlceavă. Cu toate acestea, se gândi că trebuie să răspundă într-un fel care să sfârşească discuţia.

Întrebă deci:

— Ceilalţi fraţi de asemenea?...

— Păi, cum altfel! Dar cum adică de asemenea?

— Asta ghiceşte domnia ta, iar acum rogu-te să nu mă întrerupe de la o îndeletnicire mai plăcută.

Bukojemski îl mai însoţi vreo zece-cincisprezece paşi, apoi opri calul.

— Ce ţi-a spus? Vorbeşte deschis! întrebară fraţii.

Jan repetă. Nu se bucurară prea mult.

— N-ai ştiut să-l stârneşti, îi reproşă Łukasz. Trebuia să-i înghionteşti mârţoaga cu scara în burtă sau, ştiind că-l cheamă Jacek, să-i zici: uite maţe!

— Sau să-i zici aşa: dacă ţi-au mâncat lupii calul, cumpără-ţi o capră de la Przytyk.

— Nu-i timpul trecut, dar ce-a vrut să spună prin „ceilalţi fraţi de asemenea?”

— Poate că a vrut să întrebe: sânt şi ei tot nişte prostănaci?

— Mai mult ca sigur! Pe legea mea! exclamă Marek. Nu putea să se gândească la altceva! Şi acum ce facem?

— Ori moare el, ori noi! Pentru Dumnezeu, asta-i o erezie despre care trebuie să-i spunem şi lui Stach.

— Să nu-i spui nimic, fiindcă de vreme ce-i dăm lui jupâniţa, Stach s-ar cuveni să-l provoace la duel, aşa că noi trebuie să i-o luăm înainte.

— Când?

— La Pągowski, nu merge. Iar Bełczączka e aproape.

Într-adevăr, Bełczączka nu era prea departe. La marginea pădurii, se vedea crucea înălţată de jupân Pągowski, cu Mântuitorul de tablă între două suliţe; spre dreapta, acolo unde drumul cotea dincolo de pădure, se zărea lunca întinsă cu dâlma arinişului crescut de-a lungul pârâului; în spatele tufişurilor de arin, pe partea cealaltă, mai înaltă, se iţeau coroanele desfrunzite ale copacilor uriaşi şi fumurile caselor.

În curând, convoiul ajunse în sat, iar după ce trecu de îngrădituri şi acareturi, înaintea ochilor călăreţilor se ivi conacul lui jupân Pągowski.

Curtea largă era înconjurată de o palisadă veche, putrezită şi pe alocuri ruptă. Din timpuri străvechi, prin aceste părţi nu se abătuse nici un vrăjmaş, aşa că nu se îngrijea nimeni de apărarea aşezării. În bătătura întinsă, erau două porumbare. Într-o parte, se înălţa clădirea pentru slujitori, iar în cealaltă magazia, hambarul şi un şopron mare pentru uscat şi afumat brânza, întocmit din trunchiuri subţiri şi scânduri aşezate în cruciş. În faţa casei şi împrejurul curţii, erau bătuţi în pământ pari nu prea înalţi cu inele de fier pentru legarea cailor; fiecare par era împodobit cu o căciulă de zăpadă îngheţată. Conacul era vechi, încăpător şi cu acoperişul scund de paie. Pe medean, umblau de colo-colo câinii, iar printre ei se plimba o barză îmblânzită cu aripa ruptă, care pesemne ieşise cu o clipă înainte din odaia caldă ca să se mişte în aerul rece de afară.

În casă, erau aşteptaţi, deoarece jupân Pągowski repezise un flăcăiandru să dea de ştire. Acelaşi slujitor le ieşi acum în întâmpinare şi spuse înclinându-se:

— A venit jupân Grothus, starostele{26} de Rajgród.

— Pentru Dumnezeu! strigă Pągowski, aşteaptă de mult?

— Nu e nici un ceas de când a sosit. Voia să plece, dar i-am spus că domnia ta ai să te întorci îndată.

— Bine i-ai spus.

După care, se întoarse spre oaspeţi:

— Poftiţi, domniile voastre, jupân Grothus este o rudă a mea dinspre soţie. Se întoarce pe aici de la Varşovia, de la fratele lui, fiindcă este deputat în seim{27}. Intraţi, rogu-vă!

În curând, se aflară în încăperea de oaspeţi înaintea starostelui de Rajgród, care mai că atingea tavanul cu capul, deoarece îi întrecea puţin în înălţime până şi pe jupânii Bukojemski, iar odăile erau neobişnuit de scunde în toată casa. Jupân Grothus era un şleahtic arătos cu privirea înţeleaptă, faţa şi chelia de cârmuitor, iar fruntea brăzdată de o tăietură vindecată între sprâncene la rădăcina nasului. Această cicatrice, asemănătoare cu o încreţitură, împrumuta chipului o expresie aspră şi parcă mânioasă. Acum, însă, îi zâmbi cu bunăvoinţă lui jupân Pągowski şi deschise braţele exclamând:

— Uite că eu, oaspetele, îl întimpin pe adevăratul stăpân în casa lui.

Jupân Pągowski îi înconjură gâtul cu braţul şi răspunse:

— Ce oaspete drag! Să-ţi dea Dumnezeu sănătate, frăţioare, că ai trecut pe la mine. Ce se mai aude pe acolo?

— De *privatis*{28} , bine, iar de *publicis*, de asemenea bine, pentru că-i război.

— Război! Cum adică? Deja? Noi?

— Noi încă nu, dar alianţa cu împăratul va fi iscălită în martie, iar după aceea, războiul e sigur.

Cu toate că încă dinaintea Anului Nou începuse să se vorbească despre viitorul război cu turcii şi unii nu se mai îndoiau de el, confirmarea zvonurilor de către un om atât de cunoscut şi hârşit cu treburile publice, ca jupân Grothus, făcu o impresie adâncă asupra lui Pągowski şi a tinerilor săi oaspeţi. Abia apucă stăpânul casei să-i prezinte starostelui, că şi începu discuţia despre război, despre Tekeli şi încăierările sângeroase din Ungaria, a căror faimă se răspândise, asemenea unui pârjol uriaş, până în Austria şi Polonia. Avea să fie un război cumplit, de care tremurau împăratul de la Roma şi toate ţinuturile nemţeşti. Priceput în ale politicii, jupân Grothus le spuse că Poarta va urni jumătate din Asia şi toată Africa, pentru a alcătui o forţă cum nu se mai văzuse, dar aceste veşti nu stricară nimănui buna dispoziţie, dimpotrivă, sătui de odihna îndelungată de acasă, tinerii ascultau cu bucurie, întrucât războiul le oferea timp liber pentru slavă, merite şi chiar pentru foloase.

De aceea, auzindu-l pe staroste vorbind astfel, Mateusz Bukojemski îşi lovi genunchiul cu palma, de răsună încăperea, şi rosti:

— Jumătate din Asia şi încă cineva? Ehei! Parcă-i pentru prima dată!

— Nu-i prima dată, adevărat grăieşti, domnia ta! încuviinţă stăpânul casei, a cărui faţă de obicei posomorâtă se lumină de bucurie. Dacă este lucru sigur, scrisorile vor fi trimise curând şi va începe strângerea oştirii. Deie Domnul să fie cât mai repede. Bătrânul Dziewiątkiewicz a fost la Hotin, deşi era orb de amândoi ochii. Feciorii îi îndreptau suliţa pentru năvală şi izbea şi el în ieniceri ca şi ceilalţi. Dar eu n-am nici un fiu!

— Apăi, frăţioare, dacă cineva are dreptul să rămână acasă, acela eşti tu, îl îmbună starostele. E rău că n-ai un fecior la război, tot atât de rău e să n-ai ochi, dar cel mai rău este să n-ai mână.

— Am învăţat să mânuiesc sabia cu amândouă mâinile, răspunse jupân Gedeon, iar frâul se poate ţine şi în gură. În sfârşit... Aş fi vrut să mor luptând cu duşmanul... pe câmpul de luptă... Şi nu numai pentru că mi-au distrus fericirea vieţii... Nu ca să mă răzbun... o, nu! Spun adevărul curat, am îmbătrânit, am văzut multe, am chibzuit

îndelung şi am cunoscut atâta răutate omenească, atâta neorânduială în Republica asta a noastră, atâtea seimuri întrerupte din cauza intereselor, atâta neascultare şi fărădelegi, încât vă spun, domniile voastre, că nu o dată l-am întrebat disperat pe Dumnezeu: o, Doamne, de ce ai mai creat Republica şi poporul nostru? Abia acum, când marea păgânilor se umflă, când balaurul spurcat deschide botul să înghită lumea întreagă şi creştinătatea, când, aşa cum spui domnia ta, împăratul de la Roma şi toate ţinuturile nemţeşti tremură în faţa acestei năvale, ştiu pentru ce ne-a creat Dumnezeu şi ce îndatorire ne-a menit. Şi turcii cred la fel. N-au decât să tremure alţii, noi n-o să tremurăm, cum n-am tremurat nici altădată; să curgă sângele nostru, fie şi până la ultima picătură, împreună cu al meu, amin!

Ochii lui jupân Pągowski se umeziră din pricina emoţiei, dar nu îngădui lacrimilor să-i şiroiască pe obraji; poate pentru că se scurseseră toate mai demult sau poate că era un om aspru cu sine şi cu ceilalţi. Jupân Grothus îi înconjură gâtul cu braţul, îl sărută pe amândoi obrajii şi întări:

— Adevărat, prea adevărat! La noi e mult rău şi numai cu sângele nostru ne putem răscumpăra înaintea Domnului. Asta-i datoria, slujba încredinţată nouă de Dumnezeu, asta-i predestinarea poporului nostru. Se apropie timpul când va trebui s-o dovedim... Aşa-i! Umblă vorba că păgânii îşi vor îndrepta năvala asupra Vienei. Vom merge acolo şi în faţa lumii întregi vom arăta că nu suntem altceva decât oştenii lui Cristos, meniţi să apărăm credinţa şi crucea. Toate noroadele care au trăit liniştite până acum în spatele nostru, vor vedea în lumina zilei dumnezeieşti cum ne îndeplinim datoria; deie Domnul ca slava şi meritele noastre să dăinuie cât va dăinui pământul!

La aceste cuvinte, tinerii fură cuprinşi de înflăcărare. Jupânii Bukojemski zvâcniră de pe scaune şi prinseră să strige cu glasuri puternice:

— Să dea Dumnezeu! Când se strânge oştirea?

Iar Cyprianowicz adăugă:

— Nu mai avem răbdare! Suntem gata, fie şi azi!

Numai Taczewski continua să stea posomorât şi tăcea; veştile ce umpleau de bucurie inimile tuturor, însemnau pentru el doar durere şi amărăciune. Gândurile şi privirile lui stăruiau asupra jupâniţei care trebăluia veselă pe lângă masă, şi-i spuneau cu reproş şi jale nespusă:

„Dacă n-ai fi fost tu, aş fi plecat la curtea vreunui magnat şi, chiar dacă nu mi-aş fi găsit norocul acolo, aş fi avut cel puţin o armură pe cinste şi un cal, iar acum m-aş fi înrolat sub steag, să-mi caut moartea sau gloria. Frumuseţea ta, privirile tale şi vorbele ce mi le-ai aruncat ca pe o pomană, m-au făcut să rămân aici şi aproape să mor de foame cu cele câteva brazde de pământ. Din cauza ta, n-am apucat să cunosc lumea şi să deprind bunele purtări. Cu ce m-am făcut vinovat, de

parcă mi-ai robit sufletul şi trupul?... Aş prefera totuşi să mor, decât să nu te văd un an. Mi-am pierdut şi ultimul cal, grăbind în ajutorul tău, iar tu ai râs de mine şi te uiţi dulce la altul. Acum ce-am să fac? O să fie război. Să mă înrolez ca slujitor sau să mă ruşinez ajungând la pedestrime? Ce ţi-am făcut, de n-ai avut milă de mine niciodată?"

Astfel se jeluia în sărăcia lui Jacek Taczewski, simţindu-se cu atât mai mult nedreptăţit de soartă, cu cât se trăgea dintr-un neam de cavaleri cu renume. Şi chiar dacă nu era adevărat că jupâniţa Sienińska n-avusese milă de el niciodată, e drept că numai din pricina ei nu plecase în lume, trăind aici izolat de oameni, cu doi ţărani, adesea neavând nici ce pune în gură. Avea şaptesprezece ani, iar ea doar treisprezece, când o îndrăgise ca pe lumina ochilor, şi de cinci primăveri o iubea tot mai mult şi mai resemnat, fără speranţă. La început, jupân Pągowski îl primise cu plăcere, ca pe un urmaş al unei familii vestite, ce stăpânea odinioară tot ţinutul, dar mai târziu, înţelegând cum stau lucrurile, devenise foarte aspru, crud chiar. Fără îndoială, nu-i închidea uşa în nas, dar îl ţinea departe de jupâniţă, nutrind pentru ea cu totul alte planuri şi speranţe. Cât despre jupâniţă, aceasta îşi încerca puterea asupra tânărului, făcându-şi lucru de joacă din dragostea lui, aşa cum procedează orice fată cu florile de pe luncă. Se apleacă asupra uneia, rupe alta sau îşi împleteşte vreuna în cosiţă, apoi o aruncă şi nu se mai gândeşte la ea pentru ca mai târziu să-şi caute altele. Taczewski nu-i vorbise niciodată despre dragostea lui, dar ea înţelesese totul, chiar dacă se prefăcea că n-are habar şi că în genere nu vrea să ştie de nimic din ce se petrece în sufletul lui. Îl purta cu vorba, cum îi plăcea. O dată, urmărită de albine, se băgase în mantia lui şi i se tupilase la sân, dar după aceea nu-l iertase două zile. Uneori, îl trata aproape cu dispreţ, iar când flăcăului i se părea că totu-i pierdut, cu o privire dulce sau cu o vorbă spusă din inimă îi umplea sufletul de bucurie şi nădejde. Dacă adesea, din cauza vreunei nunţi, a zilei numelui sau a vânătorilor din împrejurimi, lipsea câteva zile de la Bełczączka, îi ducea tare mult dorul, dar când se întorcea, se răzbuna pentru aşteptarea ei şi-l necăjea şi mai abitir. Cele mai grele clipe erau pentru el atunci când aveau musafiri, iar printre ei se nimerea şi vreun tinerel chipeş şi întreprinzător. Jacek Taczewski credea în asemenea momente că în inima ei nu există nici strop de milă. Aşa gândea şi acum din cauza lui Cyprianowicz şi tot ce povestise jupân Grothus despre viitorul război, adăugase şi mai multă amărăciune în paharul şi aşa prea plin de gânduri triste.

Taczewski se obişnuise să se stăpânească foarte bine în casa lui jupân Pągowski, cu toate acestea, în timpul cinei, abia putea sta locului, ascultând discuţia jupâniţei cu Stanisław Cyprianowicz. Nefericitul flăcău băgă de seamă că acesta îi plăcea într-adevăr fetei, deoarece era bine făcut, destoinic şi cu mintea ageră. La masă se

discuta tot despre viitoarea recrutare. Aflând de la jupân Grothus că s-ar putea ca el însuşi să strângă oşteni prin aceste locuri, Cyprianowicz se întoarse deodată spre jupâniţă şi o întrebă:

— Domnia ta, ce steaguri preferi?

Jupâniţă privi la umerii lui şi răspunse:

— Pe cele de husari.

— Din cauza aripilor?

— Întocmai. Am văzut o dată nişte husari şi am crezut că sânt oştenii cerului; i-am visat după aceea în două rânduri.

— Nu ştiu dacă mă vei visa şi pe mine în caz că voi ajunge la husari, dar e sigur că eu te voi visa pe domnia ta, şi tot aşa cu aripi.

— De ce, mă rog?

— Pentru că aşa arată un înger.

Jupâniţă Sienińska îşi coborî ochii şi genele îi adumbriră obrăjorii rumeni, apoi dădu răspuns:

— Du-te la husari, domnia ta!

Taczewski îşi încleştă dinţii şi îşi trecu mâna peste fruntea asudată, dar cât dură cina, nu avu parte de nici un cuvinţel şi de nici o privire. Abia când se ridicară cu toţii de la masă şi în încăpere se iscă zgomot de scaune târşite, glasul îndrăgit îi şopti dulce la ureche:

— Şi domnia ta ai să pleci la război?

— La pieire! la pieire! încuviinţă jupân Jacek.

În acest răspuns, era o durere atât de adâncă şi neprefăcută, încât glăsciorul iubit se auzi iarăşi, mişcat parcă:

— Ce rost are să întristezi lumea?

— E, după mine n-o să plângă nimeni.

— De unde ştii, domnia ta? şopti pentru a treia oară glasul fecioarei.

După care, asemenea unei minunate apariţii de vis, se duse la ceilalţi oaspeţi şi înflori ca un trandafir în alt colţ al încăperii.

Între timp, jupânii mai vârstnici se aşezară după cină la un pahar cu mied şi săturându-se să tot vorbească despre treburile obşteşti, trecură la cele particulare. Jupân Grothus o urmări o vreme cu ochi înduioşaţi pe jupâniţa Sienińska, apoi zise:

— Parcă-i o lumânare! Priveşte, domnia ta, la tinerii ăştia care se învârtesc ca fluturii în jurul flăcăruii! Nu-i de mirare, căci dacă n-ar fi anii, şi vârstnicii ar face la fel.

Dar jupân Pągowski dădu din mână a lehamite.

— Aşa şi sânt, nişte fluturi cenuşii, nimic altceva.

— Cum adică? Doar Taczewski nu-i un fitecine!

— Dar e sărac ca un băţ. Bukojemski nu-s nici ei nişte pârliţi. Spun că se înrudesc şi cu sfântul Petru, lucru ce-i poate ajuta la intrarea în rai, dar aici pe pământ trăiesc tuspatru ca nişte pădurari de rând în casa din codrul regelui.

Jupân Grothus rămase la fel de mirat de înrudirea fraţilor Bukojemski, ca şi jupân Pągowski, aşa că încercă să-l descoase în amănunt, până când izbucni în râs şi cuvântă:

— Sfântul Petru este un mare apostol şi nu vreau să-l jignesc cu nimic, cu atât mai mult cu cât, bătrân fiind, voi avea curând nevoie de ocrotirea lui, dar fie vorba-ntre noi, ca rudă... nu prea ai cu ce te lăuda... N-a fost decât pescar, nimic altceva... Sfântul Iosif, care descinde din David, mă rog, despre unul ca ăsta să-mi vorbeşti!

— Eu vreau să spun că aici nu-i nici unul potrivit pentru această fecioară, şi nu numai printre cei aflaţi acum sub acoperişul casei mele, dar nici măcar prin împrejurimi.

— Da, dar cel care stă lângă jupâneasa Winnicka?... Pare un cavaler vrednic.

— Cyprianowicz? Aşa-i, n-am ce zice, dar provine dintr-o familie de oameni înnobilaţi numai de trei sau patru generaţii.

— Atunci de ce-i chemi aici? Cupidon e un trădător şi nici nu-ţi dai seama când poate să-ţi strice socotelile.

Jupân Pągowski, deşi când îi prezentase pe tineri, nu uitase să spună şi cât le datorează, îi povesti încă o dată în amănunt despre atacul lupilor şi ajutorul pe care-l cunoscuse din partea lor. Îi poftise acasă numai din recunoştinţă.

— Bine ai făcut, îl lăudă jupân Grothus, dar ai grijă că Amor poate să-ţi strice planurile, pentru că şi fetei îi curge sânge prin vine, nu apă.

— Ehei, scapă printre degete ca o nevăstuică, se împotrivi jupân Pągowski. De muşcat, nu ştiu, poate că e în stare să şi muşte, dar se strecoară lesne printre degete şi nu oricine se pricepe s-o prindă. Asta-i virtutea înnăscută a sângelui albastru; nu se lasă cu una, cu două, fiindcă trebuie să stăpânească, să conducă. Nu sânt nici eu dintre cei ce se lasă duşi de nas cu uşurinţă, dar nu o dată sânt nevoit să-i cedez. E drept că sânt foarte îndatorat neamului Sieniński, dar chiar dacă n-aş fi, când începe să-şi mute cosiţa de pe un umăr pe celălalt, să-şi plece capul şi să se uite la mine dintr-o parte, de cele mai multe ori face ce vrea. Nu de puţine ori, m-am gândit că este o adevărată onoare binecuvântată de Dumnezeu că fiica, ultimul vlăstar al acestui neam, se află în casa mea... Doar ştii şi domnia ta că... toată Podolia a fost a lor. Dacă e să recunoaştem adevărul, apoi şi familiile Daniłowicz, şi Żółkiewski, şi Sobieski se trag din ei... Măria sa, regele, s-ar cuveni să nu uite asta, mai ales că din aceste averi nemăsurate n-a mai rămas aproape nimic şi fata va avea ceva numai din ce-i voi lăsa eu...

— Şi rudele ce-o să spună?

— Cei din neamul meu sânt foarte departe şi nu vor avea pretenţii. Totuşi, adesea, nu-mi dă pace gândul că după moartea mea se pot ivi niscaiva greutăţi, procese, certuri... cum se întâmplă de

obicei la noi. Mă gândesc îndeosebi la rudele soţiei, de la care am o parte din avere şi Bełczączka.

— Eu nu voi intenta proces, îl asigură jupân Grothus zâmbind, dar pentru ceilalţi nu bag mâna în foc.

— Asta-i, aici e buba!... Tocmai mă gândeam să plec la Varşovia şi să-l rog pe rege să aibă grijă de orfană în viitor, dar acum el este preocupat de altele.

— Dacă domnia ta ai avea un băiat, ar fi foarte simplu să-i dai fata...

Jupân Pągowski se uită la starostele de Rajgród cu privirea încărcată de atâta durere, încât acesta îşi întrerupse vorba. Tăcură amândoi un răstimp mai lung, apoi jupân Gedcon rosti cu glasul tremurând de emoţie:

— Frăţioare, aş putea să-ţi răspund ca Vergiliu{29}: *„infandum iubes renovare dolores”...*{30} Aşa-i... ar fi simplu de tot... Dar să-ţi spun ceva, dacă nu era asta, mă duceam de mult pe ceea lume. Fiul meu a fost răpit de mic de urdie. S-a întâmplat nu o dată ca oamenii să se întoarcă din robie chiar atunci când pierise şi amintirea lor... Ani întregi am aşteptat această minune, ani întregi am trăit cu această speranţă. Şi azi, când beau puţin, îmi spun: ce-ar fi totuşi!... Dumnezeu e mai mare decât aşteptarea omenească. Momentele de nădejde sânt însă scurte, iar durerea lungă şi în fiecare zi... Nu! De ce să mă amăgesc singur? Sângele meu nu se va uni cu cel al neamului Sieniński, iar dacă rudele îmi vor sfârteca avutul, această copilă din familia căreia îi datorez totul, va rămâne fără o bucată de pâine pe lume!...

Băură iarăşi amândoi în tăcere. Jupân Grothus se gândea cum să îmblânzească durerea pe care i-o produsese fără să vrea stăpânului casei şi cum să-l mângâie în suferinţă. În cele din urmă, îi veni o idee şi o socoti foarte fericită.

— Ehei, spuse, nu se află boală fără leac, aşa că domnia ta poţi să-i asiguri fetei o bucată de pâine fără nici o greutate.

— În ce fel? întrebă jupân Pągowski cu anume nelinişte.

— Păi ce, nu se întâmplă de atâtea ori ca oameni mai în vârstă să ia de neveste fete cu anii neîmpliniţi? Iată un *exemplum* din, istorie: marele hatman Koniecpolski, deşi era mai bătrân ca tine, s-a căsătorit cu o fecioară încă necoaptă. E drept, însă, că, înghiţind prea multe hapuri întineritoare, a murit în prima noapte după cununie, dar nici jupân Makowski, *pocillator*{31} de Radom, nici jupân Rudnicki, starostele de vânătoare, n-au murit, cu toate că amândoi aveau peste şaptezeci de ani... Domnia ta te ţii destul de bine... Dacă Domnul Dumnezeu te va blagoslovi cu un fecior, cu atât mai bine, iar dacă nu, o vei lăsa pe tânăra văduvă în pace şi îndestulare, şi va putea să-şi aleagă bărbatul dorit.

E greu de spus dacă lui jupân Pągowski îi trecuseră vreodată prin minte asemenea gânduri, destul că auzind cuvintele starostelui de Rajgród, se zăpăci de-a binelea, turnă mied în paharul starostelui cu mâna tremurătoare, până când băutura aleasă începu să se scurgă de pe masă pe podea, şi rosti:

— Să bem!... Pentru biruinţa armiei creştine.

— Asta, pe de o parte, răspunse jupân Grothus urmărindu-și gândul, iar pe de alta, domnia ta cugetă la cele ce-am spus, fiindcă mi se pare c-am nimerit-o.

— Ei, domnia ta! Ce legătură are? Ia şi mai bea!

Vorbirea le fu întreruptă de târșâitul scaunelor de la masa mai mare. Jupâneasa Winnicka şi jupâniţă Sienińska voiau să se ducă la culcare. Glasul jupâniţei, răsunător ca un clopoţel de argint, porni să repete: „noapte bună, domnia ta, noapte bună, domnia ta”, apoi se înclină frumos înaintea lui jupân Grothus, sărută mâna lui jupân Pągowski, îşi frecă fruntea şi năsucul ca o pisică de umărul lui şi plecă. Cyprianowicz, fraţii Bukojemski şi Taczewski ieşiră îndată în urma lor. În încăpere, rămaseră doar cei doi bătrâni şi tăifăsuiră îndelung, deoarece jupân Pągowski porunci să se aducă încă un urcior de mied şi mai bun.

CAPITOLUL IV

Dacă era o simplă întâmplare sau o şotie a jupâniţei, nu se ştie, destul că fraţii Bukojemski căpătară o odaie mare în clădirea slujitorilor, iar Cyprianowicz şi Taczewski una mai mică pentru amândoi tot acolo. Cei doi tineri se simţeau destul de stânjeniţi şi, ca să nu-şi vorbească, începură numaidecât să rostească rugăciunile, lucru care dură mai mult decât de obicei. Totuşi când le sfârşiră, urmă o tăcere stingheritoare pentru amândoi, fiindcă deşi nu-şi doreau binele, simţeau că nu se cuvine să se trădeze şi că deocamdată, câtă vreme se aflau în casa lui jupân Pągowski, trebuiau să se prefacă, ascunzându-şi simţămintele.

Taczewski îşi descinse sabia, o scoase din teacă, se uită la tăiş în lumina focului din cămin şi se apucă s-o şteargă cu o cârpă.

— După ce-a stat în ger, murmură parcă pe jumătate pentru sine, pe jumătate pentru Cyprianowicz, fierul năduşeşte la căldură şi prinde rugină.

— Iar noaptea trecută a îngheţat de-a binelea, răspunse Cyprianowicz.

O spuse fără vreo intenţie răutăcioasă, doar pentru că-i trecu prin cap că Taczewski petrecuse într-adevăr noaptea cu pricina afară pe un ger năprasnic; dar acesta sprijini îndată vârful săbiei în podea şi-l privi aprig în ochi.

— Domnia ta vrei să spui că am stat în copac?

— De bună seamă, răspunse Stanisław cu simplitate, acolo nu era nici o sobă.

— În locul meu, ce-ai fi făcut?

Cyprianowicz era gata să răspundă: „la fel”, dar pentru că întrebarea fusese pusă cu glasul apăsat, rosti:

— De ce trebuie să-mi bat capul cu asta, de vreme ce eu n-am fost acolo?

Un fulger de mânie alunecă pe faţa lui jupân Jacek şi, ca să se stăpânească, se apucă să sufle peste lamă şi s-o frece şi mai avan; în sfârşit, o băgă înapoi în teacă şi zise:

— Dumnezeu le trimite pe toate, şi bune şi rele.

Şi ochii, scânteietori mai înainte, i se acoperiră din nou de tristeţe, deoarece îşi aduse aminte de singurul lui prieten, calul pe care-l sfâşiaseră lupii.

Tocmai atunci se deschise uşa şi de afară intrară cei patru fraţi Bukojemski.

— Gerul s-a mai muiat şi zăpada abureşte, constată Mateusz.

— O să fie ceaţă, adăugă Jan.

Deodată îl zăriră pe Taczewski; la început, nu-l văzuseră.

— Oho! se miră Łukasz, întorcându-se spre Cyprianowicz, tu stai aici în asemenea tovărăşie?

Tuspatru îşi sprijiniră mâinile în şold şi-l ţintuiră pe jupân Jacek cu priviri provocatoare.

Tânărul, însă, înhăţă un scaun şi trăgându-l în mijlocul încăperii, îl întoarse cu o mişcare repezită spre jupânii Bukojemski, apoi îl încălecă îndată ca pe un cal, îşi rezemă coatele de spătar, înălţă capul şi se uită la ei tot atât de sfidător.

Un răstimp, se înfruntară astfel; de o parte, el, cu picioarele larg desfăcute, încălţate în cizmele-i suedeze, de cealaltă, ei, umăr lângă umăr, uriaşi, ameninţători şi puşi pe gâlceavă.

Cyprianowicz înţelese că avea să înceapă cearta, dar în acelaşi timp îi venea să râdă. Convins că va putea împiedica încăierarea în orice clipă, îi lăsă deocamdată să se măsoare din priviri.

„Ei, e destul de curajos! îşi spuse, gândindu-se la Taczewski, nu se pierde cu firea!”

În acest timp, tăcerea continua, stânjenitoare şi caraghioasă totodată. Jupân Jacek simţi şi el la fel şi glăsui cel dintâi:

— Şedeţi, domniile voastre, nu numai că vă îngădui, dar vă şi rog.

Fraţii Bukojemski se priviră uimiţi, încurcaţi de întorsătura neaşteptată a lucrurilor.

— Cum adică? Ce-i asta? Ce-şi închipuie?...

— Vă rog, vă rog!... repetă Taczewski, arătând câteva scaune fără rezemătoare.

— Şedem, fiindcă aşa ne place, pricepi?

— N-are rost atâta ceremonie.

— Ce ceremonie? strigă Łukasz. Faci pe episcopul sau pe senatorul? Ei, tu, oi fi vreun Pompei{32}...

Taczewski nu se clinti de pe scaun, doar spinarea începu să-i tremure parcă de râs.

— De ce-mi zici Pompei, domnia ta? întrebă.

— Pentru că o meriţi.

— Sau poate pentru că eşti un prostănac!

— Loveşte, cine crede-n Dumnezeu! răcni Jan.

Dar se vede că jupân Jacek se săturase de vorbă, întrucât se ridică pe neaşteptate şi se repezi ca o pisică spre cei patru fraţi.

— Ascultaţi, încurcă-lume, rosti cu glasul rece ca oţelul, ce vreţi de la mine?

— Sânge! exclamă Mateusz.

— Nu mai scapi! răcni Marek.

— Ieşi numaidecât afară!... adăugă Mateusz, punându-şi mâna-n şold.

Dar Cyprianowicz se băgă repede între ei.

— Nu vă îngădui! strigă. Aici e casa altuia.

— Aşa-i! întări Taczewski, suntem într-o casă străină şi n-am să-i fac lui jupân Pągowski ruşinea de a vă cresta pielea sub acoperişul lui, dar o să vă găsesc mâine!

— Mâine, o să te căutăm noi! bubui Mateusz.

— Mi-aţi căutat ceartă cu lumânarea toată ziua! Nu ştiu de ce, pentru că eu nu v-am cunoscut şi nici voi pe mine, dar mi-o veţi plăti, fiindcă îmi voi spăla jignirea înfruntând nu patru, ci zece ca voi.

— Oho, va fi de-ajuns şi unul singur. Se vede că n-ai auzit de fraţii Bukojemski, se burzului Jan.

Taczewski se întoarse brusc spre Cyprianowicz:

— Am spus patru, dar poate că şi domnia ta vrei să te uneşti cu aceşti cavaleri?

Cyprianowicz se ridică şi se înclină cuviincios.

— De vreme ce domnia ta mă întrebi...

— Noi însă suntem primii şi mai în vârstă. Nu ne lăsăm cu una cu două. Ţi-am făgăduit-o şi vom tăia pe oricine-ţi va aţine calea.

Taczewski privi cu luare aminte la fraţii Bukojemski, înţelese într-o clipă despre ce e vorba şi păli.

— Aha, asta era, jupâne cavaler? i se adresă iarăşi lui Cyprianowicz. Ţi-ai plătit oameni şi acum te ascunzi în spatele lor? E adevărat că-i mai sigur aşa, mai fără primejdie, dar nu ştiu dacă asta-i purtare vrednică de un şleahtic şi de un cavaler! Ptiu, în ce tovărăşie mă aflu!

Deşi avea o fire blajină, lui Cyprianowicz, auzind asemenea jignire, i se urcă sângele în obraji, vinele de la tâmple i se umflară, ochii începură să arunce fulgere, scrâşni cumplit din dinţi şi puse mâna pe sabie.

— Ieşi! Hai afară, în clipa asta! strigă cu glasul înăbuşit de furie.

Săbiile ieşiră din teacă şi odaia se lumină de strălucirile lamelor ce răsfrângeau flăcările focului din vatră. Dar trei dintre Bukojemski făcură zid între potrivnici, iar al patrulea îl luă în braţe pe Cyprianowicz şi porni să răcnească:

— Staszek, pe Dumnezeu din cer, înfrânează-te! Mai întâi noi!

— Noi suntem primii! repetară ceilalţi.

— Dă-mi drumul! hârâi Cyprianowicz.

— Întâi noi!...

— Lasă-mă.

— Ţineţi-l voi pe Staszek, că eu mă descurc singur! îi îndemnă Mateusz.

Şi apucându-l de braţ pe Taczewski, începu să-l tragă într-o parte, ca să înceapă îndată lupta, dar acesta îşi revenise, aşa că îşi smulse braţul, băgă sabia în teacă şi spuse:

— Eu hotărăsc cu cine mă voi bate mai întâi şi când! De aceea, vă

spun: mâine şi nu aici, ci la Wyrąbki.

— A, nu scapi atât de uşor. Acum, numaidecât!

Taczewski îşi încrucişă braţele pe piept.

— Hm! dacă vreţi să mă omorâţi fără luptă în casă străină, n-aveţi decât.

Fraţii Bukojemski fură cuprinşi de turbare. Se porniră să bată podeaua cu cizmele, să se tragă de mustăţi şi să răsufle adânc, ca nişte urşi.

Nici unul, însă, nu cuteză să se arunce asupra lui Taczewski, ca să nu se acopere de ruşine.

Acesta stătu o vreme parcă aşteptând să se repeadă la el, apoi îşi luă căciula ungurească, şi-o îndesă pe cap şi vesti:

— Aşadar, vă repet, mâine! Să-i spuneţi lui jupân Pągowski că veniţi în vizită la mine şi să întrebaţi de drumul spre Wyrąbki. Dincolo de pârâu, se află o troiţă din timpul molimei. Am să vă aştept acolo la amiază... Trăsni-v-ar!

Rosti ultimele cuvinte cu jale parcă, după care deschise uşa şi plecă.

În curte, îl înconjurară câinii şi cunoscându-l prea bine, începură să se gudure. Tânărul privi fără să vrea la conovăţul de lângă fereastră, ca şi când îşi căuta calul; îşi aminti că nu mai e pe lume, aşa că oftă şi simţind adierea rece a vântului, se văietă în gând:

— Pe omul sărac şi vântul îl bate în faţă! O să mă duc pe jos!...

În acest timp, în încăpere, tânărul Cyprianowicz îşi frângea mâinile de durere şi mânie, spunându-le jupânilor Bukojemski cu mare amărăciune:

— Cine v-a rugat? Cel mai mare vrăjmaş nu mi-ar fi făcut atâta rău, cât mi-aţi făcut voi cu ajutorul vostru.

Părându-le rău de el, tuspatru se apucară să-l îmbrăţişeze cu rândul.

— Staszek, îl îmbună Mateusz, în odaia noastră am găsit un urcior cu băutură. Pentru Dumnezeu, uită necazul!...

CAPITOLUL V

Afară, se îngâna ziua cu noaptea, când preotul Woynowski păşea greoi prin zăpada înaltă cu felinarul în mână spre iepurii, porumbeii potârnichile pe care îi creştea într-o despărţitură din hambar. Îl urmau îndeaproape o vulpe îmblânzită cu clopoţelul la gât, un şpiţ pătat şi un arici ce nu se lăsase toropit de somnul iernii în odaia caldă a preotului. Toţi patru, străbătând încet curtea, se opriră sub streaşina de paie a hambarului, împodobită cu ţurţuri de gheaţă. Aici, felinarul începu să se legene, cheia hârşcâii în lacăt, se auzi scrâşnetul drugului, apoi scârţiitul puternic al uşii şi bătrânul, însoţit de animale, intră înăuntru. După o clipă, se aşeză pe un retevei, puse felinarul alături pe altul şi luând traista cu grăunţe şi foi de varză ce miroseau a pivniţă, căscă zgomotos şi începu să arunce boabe păsărilor pe podeaua de argilă.

Mai înainte, însă, din ungherele întunecate ale coteţului, se apropiaseră repede trei iepuri, apoi se iţiseră în lumina felinarului, ca nişte boabe de mătănii strălucitoare, ochişorii porumbeilor şi ai potârnichilor cenuşii, înaintând în cârd îmbulzit şi legănându-şi capetele pe gâturile îndoite. Porumbeii, mai îndrăzneţi, se apucară numaidecât să bată cu ciocul în podeală, în vreme ce potârnichile avansau cu teamă, privind când la boabele risipite pe jos, când la preot, când la vulpea cu care de altfel se obişnuiseră de mult, deoarece, prinse încă din timpul verii, când erau pui, şi crescute în casă de mici, o vedeau în fiecare zi.

Preotul arunca întruna grăunţe şi murmura în acelaşi timp rugăciunea de dimineaţă: *„Pater noster, qui es în coelis, sanctificetur…”*{33}

Aici se întrerupse şi i se adresă vulpii care, rezemată de piciorul lui, tremura ca şi când era cuprinsă de friguri:

— A, când le vezi, întotdeauna tremură pielea pe tine… în fiecare zi se întâmplă la fel. Învaţă-te să-ţi înfrânezi poftele înnăscute, pentru că ai mâncare bună şi nu rabzi de foame. Unde m-am oprit?

Închise ochii, de parcă aştepta răspunsul cuiva, dar neauzindu-l, o luă de la început: *„Pater noster, qui es în coelis, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum”…*{34}

Şi iarăşi se întrerupse:

— Te suceşti, te răsuceşti întruna, spuse, punând mâna pe gâtul vulpii. Aşa ţi-e firea, tu ai nevoie nu numai să înfuleci, ci să şi ucizi. Filuş, apuc-o de coadă şi dacă-ţi face ceva urât mirositor sub nas, muşc-o… *„Adveniat regnum tuum…”* Aşa, fetiţo, ştiu eu prea bine, mi-ai răspunde că şi omul *libenter perdices manducat*{35}, dar află că el măcar

în post le lasă în pace, pe când tu parc-ai avea în tine sufletul spurcat al lui Luter{36} , fiindcă şi în Vinerea Mare ai mânca tot carne. *„Fiat voluntas tua..."*{37} Puişori! puişori!... *„sicut în coelo"*{38}, încă un cotor de varză de fiecare!... *„et în terra..."*{39}

Vorbind astfel, arunca rădăcinile de varză, apoi iarăşi câte o mână de grăunţe, dojenind puţin şi porumbeii, pentru că, deşi primăvara era departe, se roteau prea mult unul în jurul altuia, călcându-se şi gungurind. În sfârşit, când traista se goli cu totul, se scula în picioare, ridică felinarul şi tocmai se pregătea să plece când deodată, în uşa hambarului, se arătă Taczewski.

— A Jacek! exclamă preotul, ce vânt te aduce aşa de dimineaţă?

Taczewski îi sărută mâna şi răspunse:

— Am venit la spovedanie, părinte, iar în timpul utreniei aş vrea să vin la Masa Domnului.

— La spovedanie? Bine, dar ce-i graba asta? Spune repede, că nu se poate să n-ai vreo pricină!

— Am să mărturisesc numai adevărul. Astăzi mă voi bate în duel şi pentru că luptând cu cinci inşi, s-ar putea să mi se întâmple ceva, aş vrea să-mi curăţ sufletul.

— Cu cinci inşi? Pe rănile Mântuitorului! Dar ce le-ai făcut?

— Tocmai asta e, că nu le-am făcut nimic. Ei mi-au căutat ceartă şi m-au provocat.

— Cine sânt?

— Fraţii Bukojemski, supraveghetorii pădurii regale, şi Cyprianowicz din Jedlinka.

— Îi ştiu. Să mergem în casă şi acolo ai să-mi spui ce s-a întâmplat.

Şi ieşiră. Dar la mijlocul curţii, preotul Woynowski se opri deodată, îl privi în ochi pe Taczewski şi-l întrebă:

— Ascultă, Jacek, e vorba de vreo femeie?

Tânărul zâmbi cu tristeţe.

— Şi da, şi nu, răspunse, fiindcă la drept vorbind din cauza ei - s-a întâmplat, dar ea nu-i vinovată.

— Aha, nu-i vinovată! Toate sânt nevinovate! Tu ştii ce zice ecleziastul de femei?

— Nu mai ţin minte, părinte.

— Nici eu, dar ce n-o să-mi aduc aminte, o să-ţi citesc în casă. *„Inveni* (zice) *amarionem morte mulierem, quae laqueus* (zice) *venatorum est et sagena cor eius"*{40}. Şi mai zice ceva mai departe, dar la urmă spune: *„Qui placet Deo, effugiet illam, qui autem pecator est, capietur ab illa"*{41} . Te-am prevenit de nenumărate ori să nu te mai duci în casa asta şi-acum, poftim!

— Ei, e mai lesne să vorbeşti decât să nu te mai duci acolo, răspunse Taczewski oftând.

— Da, dar acolo nu te aşteaptă nimic bun.

— Nu mă îndoiesc, încuviinţă tânărul cavaler în şoaptă.

Porniră spre casă în tăcere; pe faţa preotului se citea îngrijorarea, fiindcă îl iubea pe Jacek din toată inima. Când flăcăiandrul rămăsese singur pe lume, după moartea tatălui care se prăpădise de molimă, fără rude apropiate şi fără avere, doar cu câţiva ţărani la Wyrąbki, bătrânul îi purtase de grijă cu duioşie. Avuţie nu-i putea da, întrucât, având un suflet de înger, împărţea săracilor tot ce-i aducea parohia nu prea bogată, dar îl ajuta pe ascuns şi-l supraveghea, învățându-l nu numai să citească, ci şi meşteşugul cavaleresc. Pentru că la vremea lui fusese un oştean destoinic, unul dintre prietenii şi tovarăşii de arme ai vestitului Wołodyjowski. Slujind sub Czarniecki{42}, făcuse tot războiul cu suedezii şi abia după înfrângerea lor îmbrăcase sutana preoţească în urma unei întâmplări năprasnice. Îndrăgindu-l pe Jacek, preţuia în el nu numai pe vlăstarul unui neam faimos de cavaleri, ci şi sufletu-i nobil şi trist, cum era şi al lui. Aşadar, suferea şi pentru sărăcia lui, şi pentru dragostea-i nefericită, din cauza căreia tânărul, în loc să-şi caute slava şi pâinea în lumea largă, se irosea în acest loc izolat, trăind aproape ca un ţăran de rând. De aceea, era puţin pornit împotriva celor de la Bełczączka, făcându-i vină lui Pągowski şi pentru că se arăta prea aspru cu sătenii.

El, în schimb, ţinea la aceşti „viermi ai pământului” ca la ochii din cap, aşa cum ţinea la tot ce trăieşte pe lume: la animalele pe care le certa, la păsări, la peşti şi chiar la norodul broaştelor ce se îngânau orăcăind vara prin apele încălzite de soare.

Totuşi, în aceasta sutană de preot umbla nu numai un înger, ci şi fostul oştean; aflând acum că Jacek avea să se lupte cu cinci potrivnici, nu se mai gândea decât dacă tânărul se va descurca bine, scăpând nevătămat.

Prin urmare, se mai opri o dată în faţa casei, la intrare, şi-l descusu:

— Nădăjduiesc că n-ai să te laşi, nu-i aşa? Pentru că ce-am ştiut eu şi ce mi-a arătat Wołodyjowski, nu ţi-am ascuns...

— N-aş vrea nici eu să mă cresteze de moarte, răspunse Taczewski cu modestie, pentru că se apropie războiul cu turcii.

La acestea, ochii bătrânului începură să scânteieze ca două stele. Îl apucă de petliţa de la contăş şi se porni să-l întrebe:

— Lăudat fie numele Domnului! De unde ştii, cine ţi-a spus?

— Starostele Grothus, răspunse tânărul.

Discuţia lui Jacek cu preotul dură multă vreme, la fel spovedania dinaintea utreniei, iar când ajunseră în sfârşit amândoi acasă după slujbă şi se aşezară la o fiertură de bere, bătrânul continua să se gândească la războiul cu păgânii, aşa că se apucă să se plângă de stricarea obiceiurilor şi decăderea credinţei în Republică.

— O, Doamne! se văită, câmpul de glorie şi mântuire stă deschis înaintea voastră, dar voi preferaţi să vă vedeţi de treburile voastre şi să vă faceţi rău unul altuia. Vă puteţi vărsa sângele în apărarea crucii şi a credinţei, dar sunteţi gata oricând să-l irosiţi pe al fraţilor voştri. Şi pentru cine? Pentru ce? Pentru ranchiuna personală sau pentru femei şi alte asemenea deşertăciuni lumeşti. Ştiu şi eu că în Republica asta e un năravvechi şi-mi fac *mea culpa*{43} că i-am căzut pradă în tinereţea-mi păcătoasă şi fără minte. În cvartirul de iarnă, când oştenii nu fac decât să lenevească şi să bea, nu există zi de la Dumnezeu fără dueluri, cu toate că şi Biserica şi legile sânt împotriva lor. Mare păcat, iar înaintea războiului cu turcii şi mai mare, fiindcă atunci va fi nevoie de fiecare sabie pentru a sluji credinţa adevărată în Dumnezeu cel adevărat. Iată de ce regele nostru, care este *defensor fidei*{44}, urăşte duelurile, iar în faţa vrăjmaşului, când domneşte legea războiului, le pedepseşte cu asprime.

— Bine, dar şi regele s-a bătut de multe ori în duel în tinereţe, se împotrivi Taczewski. În sfârşit, ce pot să fac, părinte? Ei m-au provocat pe mine, nu eu pe ei! Se putea să-i refuz?!

— Adevărat, nu se putea! De aceea se întristează sufletul meu. Dar Dumnezeu va fi de partea nevinovăţiei.

Taczewski începu să-şi ia rămas bun, căci până la amiază nu mai erau decât două ceasuri şi mai avea de străbătut o bucată bună de drum.

— Aşteaptă, îl opri preotul Woynowski. Doar n-o să le las să pleci aşa. Îi spun îndată slujitorului să aştearnă cu paie o sanie cu loitre şi să se îndrepte spre locul luptei. Pentru că dacă la Bełczączka nu se ştie nimic de duel, n-o să trimită ajutor şi ce se va întâmpla dacă vreunul din ceilalţi sau tu vei fi rănit? Te-ai gândit la asta?

— Nu m-am gândit şi mai mult ca singur că nu se vor gândi nici ceilalţi.

— Păi vezi? O să merg şi eu, dar nu până la locul luptei; mă voi opri la tine, la Wyrąbki. Am să iau sfânta împărtăşanie şi băiatul cu clopoţelul, fiindcă cine ştie ce se poate întâmpla. Nu se cuvine, nu-i stă bine unui duhovnic să fie martor la asemenea lucruri, dacă n-ar fi asta, aş merge cu tine fie şi pentru a-ţi da curaj.

Taczewski îl privi cu ochii lui dulci ca de fecioară.

— Dumnezeu să te răsplătească, rosti, dar eu n-am nevoie de curaj, fiindcă de s-ar întâmpla să plătesc cu capul...

— Mai bine-ai tăcea, îl întrerupse preotul. Nu ţi-ar părea rău să nu te duci împotriva turcului şi să mori acoperindu-te de faimă?

— Aşa-i, părinte, mă voi strădui ca mâncătorii aceştia de oameni să nu mă înghită dintr-o dată.

Preotul Woynowski căzu o clipă pe gânduri, după care spuse:

— Dar dacă te-aş însoţi până acolo şi le-aş spune ce răsplată îi

aşteaptă în cer de vor muri de sabia păgânului, crezi că te-ar lăsa în pace?

— Ferească Dumnezeu! strigă Jacek. S-ar gândi că eu te-am îndemnat. Ferească Dumnezeu! mai bine plec îndată, decât să ascult asemenea lucruri.

— Hm, n-am încotro! Să mergem! hotărî preotul.

Şi chemând slujitorul, îi porunci să înhame într-o clipită, apoi ieşiră amândoi afară să-l ajute.

În curte, însă, la vederea calului cu care venise jupân Jacek, mai că se trase înapoi de uimire şi exclamă:

— În numele Tatălui şi al Fiului, de unde ai luat mârţoaga asta?

Într-adevăr, lângă gard stătea cu capul plecat şi fălcile împăroşate o gloabă prea puţin mai mare decât o capră.

— L-am împrumutat de la un ţăran, lămuri Taczewski. Uite aşa, ca şi când aş pleca la războiul cu turcii...

Şi începu să râdă forţat.

La acestea, preotul:

— N-are însemnătate pe ce cal pleci, numai să te întorci pe unul turcesc. Să te ajute Dumnezeu, Jacuś, dar acum mută-ţi şaua pe calul meu, fiindcă nu poţi să te înfăţişezi aşa înaintea şleahticilor Bukojemski.

După care, sfârşind pregătirile de trebuinţă, porniră la drum; preotul, băiatul de la biserică şi surugiul în sanie, iar Taczewski călare. Ziua era mohorâtă şi cam ceţoasă, deoarece începuse dezgheţul. Zăpada se întindea peste pământul îngheţat, dar deasupra se înmuiase bine şi copitele cailor se afundau în ea fără zgomot, iar talpeţii alunecau fâşiind pe drumul neted. După ce trecură de Jedlnia, întâlniră zece-cincisprezece sănii cu lemne, pe lângă care ţăranii mergeau pe jos; la auzul clopoţelului, îngenunchează, crezând că preotul se duce să împărtăşească vreun muribund. Apoi începură câmpurile de lângă pădure, acoperite de ceaţă, pustii şi albe, deasupra cărora se roteau cârduri de ciori. Pe măsură ce se apropiau de pădure, ceaţa devenea tot mai deasă, se rostogolea prin văi, umplea văzduhul şi urca spre cer, aşa că de la o vreme, auzeau deasupra lor croncănitul ciorilor, dar nu vedeau păsările. Tufişurile de pe marginea drumului arătau ca nişte sperietori. Lumea îşi pierduse realitatea obişnuită, preschimbându-se într-un tărâm nesigur, ameţitor, cu apropieri şterse şi depărtări nevăzute.

Jacek mergea călare prin zăpadă; se gândea la lupta ce-l aştepta, dar parcă mai mult la jupâniţa Sienińska, mărturisindu-şi în gând aleanul când ei, când sieşi: „Iubirea mea pentru tine este întotdeauna aceeaşi, numai că nu-mi aduce nici o bucurie în inimă. Ei, ce-i drept, nici înainte n-am avut mai multă. Iar acum, măcar dacă aş putea să-ţi îmbrăţişez picioruşele, să aud o vorbă bună de la tine ori măcar să ştiu

că-ţi va părea rău dacă voi păţi ceva... Dar totu-i ca ceaţa asta, dincolo de care eşti tu; nu ştiu ce este, ce va fi şi nici de ce voi avea parte şi ce se va întâmpla - nu ştiu nimic".

Şi tânărul simţi că o mare tristeţe i se aşează în suflet, cum se aşeza umezeala pe îmbrăcămintea lui, aşa că oftă adânc şi încheie:

„Mai bine să se sfârşească o dată!"

Nici preotul Woynowski nu era năpădit de gânduri prea vesele. „Cât a mai suferit flăcăul, îşi spunea, nu s-a bucurat de tinereţe, s-a zbuciumat din pricina amorurilor astea nefericite, iar acum, ce-o să fie? Te pomeneşti că mi-l taie ucigaşii ăştia. Nu de mult, l-au vătămat la Kozienice după hram pe jupân Korzybski... Şi chiar dacă n-o să-l taie, din asta nu poate ieşi nimic bun. O, Doamne, e un băiat de aur şi ultima mlădiţă dintr-un neam de cavaleri, ultima picătură de sânge... Dacă măcar acuma s-ar păzi... numai în Dumnezeu mi-e nădejdea că n-a uitat cele două lovituri, una înşelătoare cu apărare şi săritură într-o parte, cealaltă din morişcă peste obraz... Jacek!

Dar Jacek nu-l auzi, fiindcă o luase înainte, iar bătrânul nu repetă chemarea. Dimpotrivă, se sperie de-a binelea, când îşi aminti că nu se cade ca un duhovnic care se duce cu sfânta împărtăşanie, să se gândească la asemenea lucruri. Începu deci să se umilească şi să se roage de Dumnezeu să-l ierte.

Dar sufletul îi era tot mai greu. Îl cuprinse deodată o presimţire rea, ce se preschimbă repede aproape în siguranţa că acest duel ciudat şi fără martori se va sfârşi cum nu se poate mai prost pentru Jacek.

Între timp, ajunseră la un drum ce se întretăia cu al lor, apucând-o la dreapta spre Wyrąbki, iar la stânga spre Bełczączka. Vizitiul opri caii, cum i se poruncise. Taczewski veni lângă sanie şi descălecă.

— Mă duc pe jos până la troiţă, spuse, pentru că până te duce sania pe domnia ta şi se întoarce, n-aş şti ce să fac cu calul. Poate că sânt deja acolo.

— Mai e puţin până la amiază, răspunse preotul cu glasul schimbat întrucâtva de ceaţă! O să vă bateţi ca orbii.

— E, se vede destul de bine!

Croncănitul ciorilor nevăzute sau al corbilor răsună iarăşi deasupra lor.

— Jacek! murmură preotul.

— Ascult, părinte.

— De vreme ce nu se poate altfel, adu-ţi aminte de cavalerii de Taczew.

— N-o să-i fac de ruşine.

Bătrânul băgă de seamă că trăsăturile tânărului se aspriră, iar ochii îi erau tot plini de tristeţe, dar nu mai aveau dulceaţa feciorelnică dinainte.

Aşa că spuse:

— E bine, dar acum aşează-te în genunchi să te binecuvântez şi ai grijă şi tu să te închini înainte de a începe.

Spunând acestea, închipui cu degetele semnul crucii deasupra capului lui Jacek care îngenunchease în zăpadă.

Îşi legă apoi calul la spatele săniei, lângă mârţoagă, sărută mâna preotului şi se îndreptă spre Bełczączka.

— Să te întorci sănătos! strigă bătrânul în urma lui.

La troiţă, nu era nimeni. Taczewski îi dădu ocol de câteva ori, apoi se aşeză pe piatra de lângă ea şi aşteptă.

Împrejur, domnea o linişte adâncă; doar picăturile mari, asemenea lacrimilor, ce se formau din ceaţa umedă, cădeau fâşiind de pe braţele troiţei pe zăpada moale. Liniştea aceasta, plină parcă de tristeţe, şi pustietatea ceţoasă umplură de jale inima lui Jacek. Se simţi atât de singur, ca niciodată până acum: „într-adevăr, n-am pe nimeni pe lume! îşi spuse, şi asta-mi va fi soarta până la moarte".

Şi dădu din mână a lehamite. „Mai bine să se sfârşească o dată!".

Se gândea tot mai amărât că potrivnicii nu se grăbesc, pentru că sânt veseli; acum se află la Bełczączka, stau de vorbă cu „ea" şi pot să se uite cât vor în ochii ei.

Greşea, însă, fiindcă şi ei se grăbeau. După o clipă, ajunse până la el larma unor glasuri mânioase şi în ceaţa alburie se iviră cele patru siluete uriaşe ale fraţilor Bukojemski şi încă una mai mică, a lui Cyprianowicz.

Vorbeau atât de tare, pentru că nu se înţelegeau care dintre ei avea să se bată cel dintâi cu Taczewski. De altminteri, zdrahonii Bukojemski se certau întotdeauna şi pentru orice, dar acum se uniseră împotriva lui Cyprianowicz, întrucât acesta susţinea că fiind cel mai jignit dintre toţi, musai să fie primul. Tăcură abia când văzură troiţa şi pe jupân Jacek aşezat lângă ea şi îşi scoaseră căciulile, nu se ştie dacă din respect pentru sfânta cruce ori pentru a-i da bineţe potrivnicului.

Taczewski se înclină în tăcere şi scoase sabia, dar în prima clipă inima începu să-i bată neliniştită în piept, deoarece ei erau cinci împotriva unuia, iar fraţii Bukojemski arătau de-a dreptul înfricoşători: flăcăi zdraveni, spătoşi, cu mustăţile ca nişte mături umezite de ceaţă şi sprâncene încruntate, aveau pe chipuri o bucurie hoţească, mohorâtă, de parcă se veseleau la gândul că au prilejul să verse sânge omenesc.

„De ce să-mi pun capul în primejdie?" se întrebă Jacek în gând.

După primul moment de teamă, începu să se revolte împotriva acestor beţivani aproape necunoscuţi, cărora nu le făcuse nici un rău, şi numai Dumnezeu ştie de ce îi căutaseră ceartă, iar acum veniseră să-i ameninţe viaţa.

Îşi spuse, aşadar, în sinea lui:

„Aşteptaţi, încurcă-lume! Căci aţi adus aici şi capetele voastre!"

Şi obrajii îi înfloriră, iar dinţii i se încleştară de mânie. Noii sosiţi se apucară să-şi dezbrace mantiile şi să-şi sumeată mânecile contăşelor toţi o dată, deoarece fiecare credea că el va începe lupta, în sfârşit, se rânduiră cu săbiile trase, iar Taczewski, apropiindu-se, se opri înaintea lor, măsurându-i din ochi în tăcere.

Atunci interveni Cyprianowicz:

— Domnia ta, eu voi fi cel dintâi!

— Nu! Eu voi fi cel dintâi, eu!... repetară în cor fraţii Bukojemski.

Şi când Cyprianowicz păşi înainte, îl apucară de coate. Începură iarăşi să se certe; Cyprianowicz îi făcu haidamaci, iar ei îl numiră fercheş, aruncându-şi vorbe grele. Jupân Jacek se înfurie grozav şi le spuse:

— Asemenea cavaleri n-am mai văzut în viaţa mea.

Şi îşi băgă sabia în teacă.

— Hotărâţi-vă o dată, că altfel plec! îi ameninţă apoi cu glasul ridicat, aspru.

— Hotărăşte tu! strigă Cyprianowicz, nădăjduind că el va fi cel ales.

Mateusz Bukojemski începu să zbiere că el nu îngăduie să-i comande orice neisprăvit; striga atât de tare, că dinţii din faţă, prea lungi, ca la iepuri, îi luceau pe sub mustăţi. Se potoli, însă, când Taczewski, scoţându-şi sabia din nou, arătă cu mânerul spre el şi zise:

— Pe domnia ta te aleg.

Ceilalţi fraţi şi Cyprianowicz se traseră îndată la o parte, văzând că altfel nu vor cădea niciodată de acord. Pe feţele lor se aşternu tristeţea, deoarece, cunoscând forţa lui Mateusz, erau aproape siguri că nu vor mai avea nimic de făcut.

— Începeţi! dădu semnalul Cyprianowicz.

Taczewski simţi şi el puterea potrivnicului de la prima încrucişare, întrucât sabia îi tremură în mână, respinse totuşi lovitura, mai prijoni încă una, iar după a treia îşi spuse în gând: „E foarte puternic, dar n-are destulă îndemânare!”

Şi îndoind puţin genunchii, ca să sară mai bine, atacă viguros.

Lăsându-şi săbiile să atârne cu vârful în jos, fraţii lui Mateusz urmăreau cu gura căscată desfăşurarea luptei; îşi dădeau seama că şi Taczewski se pricepe şi nu-l vor învinge uşor. După un răstimp, se gândiră că se pricepe chiar foarte bine şi îi cuprinse teama, deoarece cu toate că se cercoveau mereu, ţineau nespus unul la altul. Fiecare lovitură mai puternică smulgea strigăte de uimire când unuia, când altuia. În acest timp, atacurile deveneau din ce în ce mai repezi, asemenea fulgerelor. Taczewski era tot mai sigur de sine, îşi păstra calmul, dar sărea ca un râs şi ochii îi împrăştiau scântei ameninţătoare.

„Nu-i bine!” se gândi Cyprianowicz.

Deodată, răsună un strigăt, sabia lui Mateusz căzu, iar el îşi ridică amândouă mâinile la faţa care se umplu de sânge, şi se prăpăstui la pământ.

Ceilalţi fraţi mugiră ca nişte tauri şi cât ai clipi din ochi se năpustiră cu turbare asupra lui Jacek, fireşte, nu pentru a-l ataca toţi trei deodată, ci pentru că fiecare voia să fie primul care să-şi răzbune fratele.

Poate că l-ar fi luat în săbii, dacă n-ar fi fost Cyprianowicz care, sărând în ajutorul lui, strigă cât putu de tare:

— Ruşine! înapoi! Tâlhari sunteţi, nu şleahtici! Ruşine, înapoi, că aveţi de-a face cu mine!

Şi începu să lupte cu ei până când se potoliră. În acest timp, Mateusz se ridicase în mâini; îşi întoarse spre ei obrazul ca o mască de sânge, aşa că Jan îl luă de subsuoară şi-l aşeză pe zăpadă, în vreme ce Łukasz se grăbea şi el să-l ajute.

Taczewski se apropie de Marek, care scrâşnea din măsele, şi-l îndemnă repede, parcă temându-se că nu-l vor mai ataca cu toţii încă o dată:

— Pofteşte, domnia ta, pofteşte!...

Săbiile hârşcâiră din nou ameninţătoare. Dar Marek, deşi era mai puternic decât Mateusz, avea şi mai puţină îndemânare decât el, aşa că nu-i dădu prea mult de furcă lui Taczewski. Marek îşi rotea sabia uriaşă ca pe îmblăciu, de aceea, jupân Jacek îi nimeri clavicula dreaptă la a treia încrucişare, tăie osul şi-l dezarmă.

Łukasz şi Jan înţeleseră abia acum că aveau parte de un *casus* nu prea plăcut şi că acest tinerel slăbănog era în realitate o viespe, pe care ar fi fost mai bine să n-o stârnească. Dar cu atât mai mare fu înflăcărarea lor, cu toate că lupta se sfârşi tot atât de prost pentru ei, ca şi pentru ceilalţi. Łukasz, cu obrazul despicat până la gingie, se prăbuşi repede, lovindu-se rău de un pietroi ascuns în zăpadă, iar lui Jan, deşi era cel mai ager dintre toţi fraţii, îi căzu sabia din mână o dată cu un deget.

Taczewski, nici măcar zgâriat, privea întrucâtva uimit la propria ispravă şi scânteile din pupile începură să se stingă cu încetul. Cu mâna stângă îşi potrivi căciula ce-i alunecase puţin pe urechea dreaptă în timpul luptei, apoi şi-o scoase, răsuflă adânc de câteva ori, se întoarse spre cruce şi rosti pe jumătate către Cyprianowicz, pe jumătate pentru sine:

— Iau martor pe Dumnezeu că nu e vina mea.

La acestea, Stanisław Cyprianowicz:

— Acum e rândul meu, dar domnia ta eşti trudit. În timp ce ai să te odihneşti puţin, eu am să-mi acopăr tovarăşii cu mantiile, ca să nu îngheţe până soseşte ajutorul.

— Ajutorul este aproape, răspunse Taczewski, fiindcă acolo în

ceaţă aşteaptă o sanie cu loitre, adusă de preotul Woynowski care-i la mine. Domnia ta, îngăduie-mi să mă duc după sanie; potrivnicii mei se vor simţi mai bine pe paie decât în zăpadă.

Şi plecă, iar Cyprianowicz se apucă să pună mantiile pe fraţii Bukojemski, aşezaţi umăr lângă umăr în zăpadă, afară de Jan, deoarece acesta, cel mai uşor rănit, îngenunchease lângă Mateusz şi ţinându-şi mâna dreaptă în sus, ca să nu i se scurgă prea mult sânge din degetul retezat, cu stânga ştergea cu zăpadă obrazul acestuia.

— Cum vă simţiţi? întrebă Cyprianowicz.

— Ne-a muşcat bine, blestematul, răspunse Łukasz, scuipând sânge din belşug, dar o să ne răzbunăm.

— Nu mai pot mişca mâna deloc, fiindcă mi-a frânt osul, adăugă Marek. A, câinele!...

— Iar pe Mateusz l-a scrijelit deasupra sprincenelor, spuse Jan. Ar trebui să-i punem pe rană miez de pâine frământat cu pânză de păianjen, dar deocamdată încerc să-i opresc sângele cu zăpadă.

— Dacă nu mă orbea sângele... îngăima Marek, l-aş fi...

Dar nu mai fu în stare să sfârşească, pentru să slăbise din cauza scurgerii de sânge, şi-l întrerupse Łukasz, cuprins de furie dintr-o dată:

— Şi mai e şi viclean, lua-l-ar dracu! căci se uită ca o fecioară şi înţeapă ca o viespe.

— Eu tocmai viclenia asta n-am să i-o iert! strigă Jan.

Auziră sforăitul cailor şi discuţia încetă. Din ceaţă se ivi sania şi se opri lângă răniţi. Taczewski sări jos şi-i porunci şi vizitiului să facă la fel.

Ţăranul se uită mai întâi la vlăjganii Bukojemski, apoi la Taczewski şi Cyprianowicz şi nu zise nimic, doar pe faţă parcă i se răsfrânse mânia şi întorcându-se o clipă spre cai, se închină.

După care, toţi trei începură să ridice răniţii şi să-i care pe mantii. Fraţii Bukojemski protestară împotriva participării lui jupân Jacek la o asemenea treabă, dar acesta îi întrebă:

— Dacă domniile voastre m-aţi fi rănit pe mine, m-aţi fi lăsat aici fără ajutor? E o datorie de şleahtic, nu se cuvine să nu ţi-o îndeplineşti, aşa cum nu se cade să refuzi.

Tăcură deci, mişcaţi întrucâtva de cuvintele lui, şi după o clipă zăceau pe paie în sania largă, unde era puţin mai cald.

— Încotro mergem? se interesă ţăranul.

— Aşteaptă? O să mai iei încă unul, răspunse Cyprianowicz.

— Acum, domnia ta, a venit şi rândul nostru.

Taczewski se uită la el cu o privire aproape prietenoasă.

— E, ar fi mai bine s-o lăsăm baltă. Şi ce-a fost înainte, numai Dumnezeu ştie de ce s-a întâmplat, iar domnia ta ai fost de partea mea, când s-au năpustit cu toţii asupră-mi. Ce rost are să ne batem?

— Are şi trebuie, răspunse Cyprianowicz cu răceală. Domnia ta

m-ai umilit, dar chiar dacă n-ai fi făcut-o, acum e vorba de bunul meu renume, pricepi? De-ar fi să pierd şi aceasta să fie ceasul meu din urmă, musai să ne batem!

— Hm! fie şi aşa, dar e împotriva voinţei mele! consimţi Jacek.

CAPITOLUL VI

Săbiile fulgerară. Deşi nu tot atât de puternic ca fraţii Bukojemski, Cyprianowicz era totuşi mai îndemânatic decât ei. Se vedea că învăţase la meşteri mai buni şi nu se lupta numai pe la iarmaroace şi adunări ale şleahtei. Ataca mai chibzuit, apărându-se mai precis şi cu mai multă pricepere. Taczewski, în inima căruia nu mai rămăsese nici urmă de îndârjire şi care ar fi preferat să se restrângă la lecţia primită de jupânii Bukojemski, începu să-l laude:

— Cu domnia ta e cu totul altceva. Ţi-a format mâna un învăţător pe cinste.

— Păcat că acela n-ai fost domnia ta! răspunse Cyprianowicz.

Şi se bucură îndoit; mai întâi de laudă, iar în al doilea rând că-i dăduse răspunsul, deoarece numai săbierii înnăscuţi îşi îngăduiau să vorbească în timpul luptei, iar o discuţie politicoasă era socotită drept o culme a bunelor obiceiuri. Toate acestea îl ridicară pe Cyprianowicz în proprii ochii.

Atacă iarăşi cu mult curaj. Totuşi, după câteva încrucişări, fu nevoit să recunoască în sinea lui superioritatea adversarului. Taczewski respingea parcă neglijent loviturile, dar cu cea mai mare uşurinţă şi se purta ca şi când nu era vorba de un duel, ci de o lecţie de scrimă. Se vede că voise să se convingă de ce ştia Cyprianowicz şi cât de mult îi întrecea pe ciracii lui, iar acum, după ce aflase, era foarte sigur pe el.

Acest lucru îl înţelesese şi jupân Stanisław, de aceea, bucuria îi pieri şi începu să izbească mai avântat. Deodată Taczewski se strâmbă, de parcă se săturase de joacă, respinse o lovitură numită „înşelătoare” şi atacă, iar după o clipă sări într-o parte.

— Te-am atins, domnia ta! spuse.

Cyprianowicz simţi într-adevăr ceva rece la umăr, dar răspunse:

— N-am nimic! Continuăm!

Şi lovi din nou, dar vârful săbiei lui Taczewski îi crestă buza de jos şi pielea de pe bărbie. Jupân Jacek sări în lături pentru a doua oară.

— Sângerezi! îşi preveni potrivnicul.

— Nici asta nu înseamnă nimic!

— Dacă-i aşa, atunci slavă Domnului! se bucură Taczewski, dar mie mi-ajunge şi-ţi întind mâna. Domnia ta ai luptat ca un cavaler adevărat.

Înfierbântat de luptă, dar câştigat totodată de cuvintele lui jupân Jacek. Cyprianowicz se opri o clipă, ezitând parcă să înceteze sau să continue atacul, în sfârşit, bagă sabia în teacă şi întinse mâna.

— Fie şi aşa. Ce-i drept, sângerez destul de mult.

Spunând acestea, îşi atinse bărbia cu mâna stângă şi privi cu uimire la sângele ce-i pătase din belşug palma si degetele.

— Pune zăpadă pe rană, fiindcă altfel o să se umfle! îl sfătui Jacek, şi urcă-te în sanie.

În acest timp, îl luă de subsuoară şi-l însoţi până la fraţii Bukojemski care se uitau la el în tăcere cu priviri mirate întrucâtva şi abătute. Jupân Jacek le stârnea acum un respect adânc, nu numai ca mare meşter în mânuirea săbiei, ci şi ca un cavaler cu „purtări alese", ceea ce ei nu prea aveau.

Astfel că abia după un răstimp, Mateusz i se adresă lui Cyprianowicz:

— Cum te simţi, Stach?

— Bine. Aş putea să merg şi pe jos, dar prefer sania, pentru că ajungem mai repede.

Taczewski se aşeză lângă el şi strigă la vizitiu:

— La Wyrąbki!

— Unde? întrebă Cyprianowicz.

— La mine. Nu vă veţi bucura de prea multe înlesniri acolo, dar n-avem ce face. La Bełczączka, s-ar speria jupânesele, iar la mine se află preotul Woynowski, care vă va obloji rănile, căci la asta se pricepe de minune. O să trimiteţi pe cineva după cai, apoi veţi face ce poftiţi. Eu o să-l rog pe preot să se ducă la Bełczączka şi să le spună cu toată grija ce s-a întâmplat.

Jupân Jacek căzu pe gânduri, apoi rosti:

— Ehei, până acum n-a fost nimic, necazul abia va să vină... Bătu-v-ar să vă bată, domniile voastre, că v-aţi îndărătnicit să încrucişăm săbiile.

— Aşa este, ne-am îndărătnicit, încuviinţă Cyprianowicz. Eu şi jupânii Bukojemski vom depune mărturie.

— Întocmai, deşi mă doare umărul grozav, se amestecă în vorbă Marek, icnind uşor. Oho, ştiu că ne-ai omenit cum se cuvine, domnia ta, bătu-te-ar ghiulelele!...

Până la Wyrąbki nu era departe. În curând, intrară printre îngrăditurile aşezării, unde îl întâlniră pe preotul Woynowski venind spre ei prin zăpadă; neliniştit de cele ce se puteau întâmpla, nu mai putuse sta locului şi ieşise în întâmpinarea lor.

La vederea lui, Taczewski sări din sanie, iar duhovnicul porni mai repede spre el şi văzând că e sănătos şi nevătămat, întrebă:

— Ei, ce-i acolo?

— Păi, îi aduc pe domniile lor, răspunse Jacek.

Chipul bătrânului se strălumina într-o clipă, dar se posomori numaidecât, când îi văzu în sanie pe jupânii Bukojemski şi Cyprianowicz plini de sânge.

Mai că bătu din palme.

— Pe toţi cinci! exclamă.

— Păi, cinci!...

După care se întoarse către răniţi:

— Cum e, domniile voastre?

Îşi scoaseră cu toţii căciulile, afară de Marek, care având clavicula tăiată, nu putea să mişte nu numai mâna dreaptă, ci şi pe cea stângă. Aşa că gemu şi spuse:

— Hm, ne-a tăbăcit bine, ce să mai vorbim!

— Nu-i nimic! completară ceilalţi.

— Să dea Dumnezeu să nu fie nimic, se bucură bătrânul. Acum, acasă! Acasă, cât mai repede! O să vă leg rănile cât ai zice peşte.

Porunci vizitiului să mâne înainte, iar el şi Taczewski porniră în urma săniei, grăbind cât îi îngăduiau picioarele preotului. Acesta se opri totuşi o clipă, bucuria îi fulgeră iarăşi pe faţă, îi încolăci gâtul lui Taczewski cu braţul şi rosti:

— Jacuś, hai să te îmbrăţişez! Ai adus o sanie plină, stau ca snopii!

Taczewski îi sărută mâna şi răspunse:

— Părinte, ei au vrut-o!

Preotul îi puse mâna pe cap, ca şi când voia să-l binecuvânteze, dar îşi luă seama îndată că bucuria nu se potriveşte cu sutana lui, aşa că-l privi cu mai multă asprime şi glăsui:

— Să nu crezi cumva că te laud. Ai avut noroc că ei te-au provocat, dar oricum e păcat!

Intrară în curte şi Jacek se repezi spre sanie ca împreună cu vizitiul şi singurul slujitor ce-l avea să-i ajute pe răniţi să coboare.

Coborâră însă cu toţii fără ajutor, afară de Marek, care avea nevoie să i se ţină umărul, şi în curând se aflară înăuntru. Paiele erau pregătite şi până şi patul lui Taczewski aştepta acoperit cu o piele albă de cal, cam roasă, şi cu o pătură groasă făcută sul la căpătâi. Pe masă, lângă fereastră, se vedeau miezul de pâine frământat cu pânză de păianjen, foarte bun pentru oprirea sângelui, şi leacurile preotului Woynowski, tot atât de bune pentru „vindecare”.

Dezbrăcându-se de sutană, bătrânul se apucă îndată să oblojească rănile cu îndemânarea unui vechi oştean, care văzuse cu miile în viaţa lui şi care, după o practică îndelungată, se pricepea la bandaje mai bine ca destui medici. De aceea, sfârşi repede, căci, cu excepţia lui Marek, ceilalţi aveau numai vătămături uşoare. Clavicula lui Marek cerea mai multă muncă, dar când şi ea fu aşezată la loc, preotul Woynowski răsuflă uşurat şi îşi şterse mâinile mânjite de sânge.

— E, se bucură, slavă Domnului că nimeni n-a păţit-o prea rău. Gândesc că în curând domniile voastre vă veţi simţi mai bine.

— Mie mi-e sete! răspunse Mateusz Bukojemski.

— Nu face rău! Jacek, trimite după apă.

Dar Mateusz mai că se ridică în capul oaselor pe paie.

— Cum adică apă? întrebă cu glasul tremurător.

Iar Marek, care zăcea întins pe spate pe patul lui Jacek şi gemea uşor, adăugă pe dată:

— Părintele vrea să se spele pe mâini.

Jacek se uită cu disperare la preot, iar acesta începu să râdă şi-l linişti:

— Iată nişte oşteni adevăraţi! Se poate şi vin, dar nu prea mult.

Taczewski îl trase de mânecă în odaia de dormit.

— Binefăcătorule, îi şopti, ce să mă fac? Cămara şi pivniţa sânt goale, iar eu strâng cureaua cât pot. Ce-o să le dau?

— Se va găsi câte ceva! şopti bătrânul. La plecare, am poruncit să aducă şi băutură, dacă n-o ajunge, o să mai ceri de la berarii din Jedlnia... Chipurile pentru mine, fireşte... pentru mine... Spune să le dea câte un pahar, să se mai mângâie după cele petrecute.

La auzul acestor cuvinte, Jacek făcu ce făcu şi în curând jupânii Bukojemski începură să-şi potolească necazul unul altuia. Bunăvoinţa lor pentru Jacek creştea din ce în ce mai mult.

— Ne-am bătut, fiindcă asta i se poate întâmpla oricui, grăi Mateusz, dar eu m-am gândit numaidecât că domnia ta eşti un cavaler vrednic.

— Nu-i adevărat, pentru că eu m-am gândit cel dintâi, se împotrivi Łukasz.

— Tu te-ai gândit, păi tu eşti în stare să gândeşti?

— Gândesc că eşti un prostănac, aşadar sânt în stare, dar mă doare gura.

Şi începură să se certe. Tocmai atunci, însă, la fereastră înnegri un călăreţ.

— A venit cineva, vesti preotul.

Jacek se duse să vadă cine este şi după o clipă se întoarse speriat.

— Jupân Pągowski a trimis un slujitor, le dădu de ştire, poruncindu-i să spună că aşteaptă cu masa.

— N-are decât să mănânce singur, se burzului Jan.

— Ce să-i răspund? întrebă Jacek, uitându-se la preot.

— Cel mai bun tot adevărul este, răspunse bătrânul. O să-i spun eu însumi.

Şi ieşind afară, îi porunci slujitorului:

— Spune-i lui jupân Pągowski că nici jupân Cyprianowicz, nici jupânii Bukojemski nu pot să vină, deoarece toţi sânt răniţi în duelul cu jupân Taczewski, pe care l-au provocat Nu uita să mai spui că rănile sânt uşoare. Aleargă!

Slujitorul porni în goană, iar preotul se întoarse şi începu să-l liniştească pe Jacek, fiindcă tânărul era tare descumpănit. Nu se temea

să se pună în poară cu cinci inşi, dar îi era frică de Pągowski şi mai mult chiar de ce va spune şi va gândi jupâniţa Sienińska.

Dar preotul îl mângâie:

— Oricum s-ar fi aflat! e mai bine să ştie de la început că tu n-ai nici o vină.

— Domniile voastre veţi depune mărturie? întrebă Jacek, adresându-se încă o dată răniţilor.

— Mi-e sete, dar vom întări şi noi, răspunse Mateusz Bukojemski.

Cu toate acestea, neliniştea lui Jacek creştea tot mai mult, iar curând după aceea, când sania cu jupân Pągowski şi starostele Grothus se opri înaintea cerdacului, se pierdu de tot cu firea. Se repezi totuşi să-i întâmpine şi se plecă până la genunchii lui Pągowski, dar acesta nici nu se uită la el, ca şi când nu l-ar fi văzut deloc, şi intră în încăpere cu înfăţişarea posomorâtă.

Aici, jupân Pągowski se înclină în faţa preotului cu gravitate, dar de departe, pentru că de când bătrânul îl certase din amvon, fiindcă era prea aspru cu oamenii, şleahticul îndârjit nu putea să-l ierte, aşa că şi acum, după ce se înclină cu răceală, se întoarse numaidecât spre răniţi, privi o vreme la ei, apoi anunţă:

— Domniile voastre! După cele petrecute, n-aş mai fi călcat pragul acestei case, dacă n-aş fi dorit să vă spun cât de umilit mă simt de nedreptatea de care aţi avut parte. Iată unde v-a adus ospitalitatea mea, iată răsplata căpătată în casa mea de cei ce m-au scăpat de la ananghie. Vreau să vă asigur că cine v-a nedreptăţit pe domniile voastre, acela m-a nedreptăţit pe mine, cine a vărsat sângele domniilor voastre, ca şi când l-ar fi vărsat pe al meu, fiindcă pe mine m-a ruşinat, cine v-a provocat pe...

Aici îl întrerupse Mateusz:

— Noi l-am provocat pe el, nu el pe noi!

— Aşa este, domnia ta, binefăcătorule, adăugă Stach Cyprianowicz. În tot ce s-a întâmplat, acest cavaler n-are nici o vină. Numai din pricina noastră s-au întâmplat toate, lucru pentru care te rugăm cu umilinţă să ne ierţi, domnia ta.

— S-ar fi cuvenit ca judecătorul să întrebe şi martorii, înainte de a da sentinţa, glăsui preotul Woynowski cu gravitate.

Łukasz voi să spună şi el ceva, dar fiindcă avea obrazul şi gingia tăiate până la dinte şi suferea cumplit când mişca bărbia, se mulţumi să-şi acopere cu mâna rana ce începuse să se prindă, văitându-se cu jumătate de gură:

— Lua-o-ar dracu' de sentinţă cu falca mea cu tot!...

Jupân Pągowski se mai domoli la aceste cuvinte, dar nu cedă. Din contră, privi în jur cu asprime, de parcă voia să-i certe din ochi pe apărătorii lui Jacek, şi reluă:

— Nu se cade ca eu să-i iert pe izbăvitorii mei. Domniile voastre

nu aveţi nici o vină; dimpotrivă, pricep de minune cum stau lucrările, deoarece am văzut prea bine cum v-a jignit înadins. De bună seamă, aceeaşi gelozie care, călărind pe deşelate o gloabă costelivă, n-a putut să ajungă lupii, s-a preschimbat mai târziu în dorinţă de răzbunare. N-am observat numai eu cum acest „cavaler", apărat cu atâta mărinimie de domniile voastre, v-a căutat mereu gâlceavă de când v-a întâlnit, făcându-se luntre şi punte să vă stârnească mânia. Mai degrabă eu sânt vinovat că l-am îngăduit prea mult şi nu i-am spus să-şi caute o tovărăşie mai vrednică de el pe la iarmaroace sau prin cârciumi.

Când îl auzi vorbind astfel, faţa lui Taczewski se făcu albă ca varul, în schimb, preotului Woynowski i se urcă sângele la cap.

— A fost provocat, ce mai putea să facă? Să-ţi fie ruşine, domnia ta! strigă.

Dar jupân Pągowski îl privi de sus şi răspunse:

— Acestea sânt treburi lumeşti, *periti*{45} atât de oamenii obişnuiţi, cât şi de slujitorii altarului, dar am să răspund şi la asta, ca să nu fiu învinovăţit de vreo nedreptate. Uite ce putea să facă! Se cuvenea să-mi spună mie mai întâi, ca un tânăr unuia mai în vârstă, ca un oaspete stăpânului casei, ca un om care neavându-şi pâinea lui, a mâncat de atâtea ori dintr-a mea, iar eu aş fi intervenit între ei cu dreptul meu de gazdă şi n-aş fi îngăduit ca mântuitorii mei, cavaleri atât de vrednici, să zacă aici însângeraţi pe paie ca într-o cocină.

— Domnia ta ai fi crezut că mi-e frică! exclamă Taczewski, frângându-şi mâinile şi tremurând ca de friguri.

Jupân Gedeon nu-i răspunse nici un cuvânt, fiindcă se prefăcuse de la început că nu-l vede, în schimb, se întoarse către Cyprianowicz:

— Jupâne cavaler, îl încunoştinţă, *eo instante*{46}, eu şi starostele Grothus ne vom duce la tatăl domniei tale, la Jedlinka, ca să-l asigurăm de compătimirea noastră. Nu mă îndoiesc că va primi rugămintea de a-mi fi oaspete la Bełczączka, aşa că domnia ta şi fraţii Bukojemski întoarceţi-vă acolo. Vă aduc aminte că vă aflaţi aici numai din întâmplare, că la urma urmei sunteți musafirii mei, faţă de care vreau din toată inima să-mi arăt recunoştinţa. Părintele domniei tale, jupâne Cyprianowicz, nu poate veni în casa celui ce te-a rănit, iar sub acoperişul meu veţi avea mai multe înlesniri şi nu veţi muri de foame, cum s-ar putea întâmpla aici.

Cyprianowicz rămase foarte încurcat şi un răstimp ezită să răspundă atât din cauza lui Taczewski, cât şi pentru că, fiind un tânăr chipeş, se îngrijea să arate întotdeauna bine, iar acum buza şi bărbia, amândouă umflate sub plasture, îl urâţeau grozav.

— N-am răbdat nici aici de foame şi de sete, ceea ce *probantum fuit*{47}, dar este adevărat că suntem oaspeţii domniei tale şi tatăl meu, neştiind cum a fost, poate că n-ar vrea să vină aici. Dar cum să apărem noi înaintea rudelor domniei tale cu nişte feţe atât de pocite, care pot

stârni numai dezgustul?

Spunând acestea, se strâmbă, pentru că începu să-l doară buza din cauză că vorbise prea mult; într-adevăr, nu arăta prea frumos.

Dar jupân Pągowski răspunse:

— De asta să nu te necăjeşti, domnia ta. Rudele mele vor simţi *abominationem*{48}, dar nu faţă de rănile domniilor voastre, după vindecarea cărora veţi redeveni tot atât de frumoşi ca şi înainte. Vor sosi numaidecât trei sănii cu slujitori, iar acasă paturile moi vă aşteaptă. Rămâneţi sănătoşi, e timpul ca eu şi starostele Grothus să pornim spre Jedlinka. Închinăciune!

Şi se înclină către toţi, preotului separat, numai pe Jacek nu-l luă în seamă.

Când ajunse aproape de uşă, preotul veni lângă el şi-l dojeni:

— Domnia ta, nu te-ai arătat prea drept şi milostiv!

Iar jupân Pągowski i-o întoarse:

— Eu îmi mărturisesc păcatele numai la spovedanie.

Apoi ieşi urmat de starostele Grothus.

În tot acest timp, Jacek îndurase chinurile iadului. Se schimbase la faţă şi nici el nu mai ştia dacă să cadă la picioarele lui jupân Pągowski şi să-l roage de iertare sau să-l înşface de gât pentru toate umilinţele încercate. Nu uitase însă că se afla la el acasă, iar înaintea lui stă tutorele jupâniţei. Aşa că, atunci când ceilalţi plecară, porni şi el după ei, nedându-şi seama ce face, dar şi după obiceiul care impunea să-şi conducă oaspeţii; tot spera că măcar la plecare, jupân Pągowski se va lăsa înduplecat şi-i va face un semn din cap. Dar şi această nădejde se dovedi zadarnică, numai jupân Grothus, un om bun şi înţelegător, se vede, îi strânse mâna în cerdac, spunându-i:

— Nu-ţi pierde speranţa, cavalere, furia va trece şi totul se va îndrepta.

Jacek, însă, nu mai credea, ar fi fost chiar foarte sigur că totul se spulberase dacă ar fi ştiut că jupân Pągowski, deşi părea sincer revoltat şi mânios, mai mult se prefăcea decât simţea cu adevărat. Cyprianowicz şi jupânii Bukojemski erau de bună seamă izbăvitorii lui, dar Taczewski nu-i omorâse, iar duelul în sine era un fapt prea obişnuit ca să-i stârnească asemenea îndârjire.

Dar jupân Pągowski, din clipa când starostele Grothus spusese că şi bătrânii se însoară şi câteodată se întâmplă să aibă şi urmaşi, se uita cu alţi ochi la jupâniţa Sienińska. Lucrul la care nu se gândise niciodată înainte, i se părea acum foarte posibil şi totodată ademenitor. Când îşi aducea aminte de farmecele fecioarei minunate ca un trandafir, i se încălzea sufletul şi se simţea măgulit în mândria lui. În acest fel neamul Pągowski ar fi înflorit din nou şi încă dintr-o patriciană ca Sienińska, nu numai înrudită cu toate marile case din Republică, dar şi ultimul vlăstar al unei familii din averea căreia

crescuseră în mare parte stirpele Żółkiewski, Daniłowicz, Sobieski şi mulţi alţii. Pe jupân Pągowski îl apuca ameţeala gândindu-se la toate acestea şi simţea că nu numai el, ci întreaga Republică ar trebui să-şi dorească asemenea urmaşi. Aşa că îndată după aceea, fusese cuprins de teama că visul nu i se va îndeplini, deoarece jupâniţa putea să iubească pe altcineva? Cyprianowicz? Da, era tânăr, chipeş şi foarte bogat, dar descindea dintr-un armean înnobilat abia cu trei generaţii în urmă. Jupân Pągowski nu-şi putea închipui în ruptul capului că un asemenea *homo novus* s-ar sumeţi să-şi ridice ochii la jupâniţa Sienińska. Cât despre fraţii Bukojemski, cu toate că erau şleahtici destoinici şi se socoteau înrudiţi cu sfântul Petru, nici nu putea fi vorba. Mai rămânea unul singur, Taczewski, e drept, un Lazarus, sărac de n-avea nici după ce bea apă, dar provenea din neamul puternicilor cavaleri de Taczew, cu blazonul Powala, dintre care unul, cu adevărat uriaş, participant la cumplita înfrângere de la Grünwald, ajunsese vestit nu numai în Republică, ci şi la curţile străine. Doar Taczewski se putea compara cu Sieniński, iar pe deasupra era tânăr, curajos, bine făcut, trist (ceea ce impresionează inimile femeilor) şi îşi petrecea mai lot timpul la Bełczączka, purtându-se ca un prieten sau ca un frate cu jupâniţa. Astfel, jupân Pągowski începuse să-şi aducă aminte tot felul de lucruri; unele supărări chipurile şi certuri ale tinerilor, urmate de împăcări şi momente de prietenie, unele priviri, cuvinte şi clipe de tristeţe, spulberate de bucuria şi zâmbetele amândurora. Toate aceste dovezi, pe care mai că nu le băga în seamă mai înainte, i se păruseră deodată pline de tâlc. Aşa-i, primejdia putea veni numai din această parte. Bătrânul şleahtic se mai gândise că şi pricina duelului putea fi, cel puţin într-o măsură, tot jupâniţă Sienińska şi teama i se strecurase în suflet. Ca să preîntâmpine primejdia, se străduise să-i înfăţişeze copilei isprava lui Jacek în toată nemernicia ei şi să-i stârnească mânia cuvenită, pentru ca după aceea, prefăcându-se mai supărat decât era, să distrugă toate punţile dintre Bełczączka şi Wyrąbki şi înjosindu-l fără milă pe Jacek, să-i închidă astfel uşa în nas.

Şi îşi împlinise scopul. Revenind în cerdac, Jacek se aşeză la masă, îşi înfipse degetele în păr, îşi rezemă capul în mâini şi rămase mut, de parcă durerea îi luase graiul.

În cele din urmă, preotul Woynowski se apropie şi-i puse mâna pe umăr.

— Jacuś, îl sfătui, dacă nu poţi să-ţi înfrângi durerea, suferă, dar piciorul să nu-ţi mai calce în casa aceea.

— Aşa va fi, răspunse surd Taczewski.

— Nu te lăsa pradă deznădejdii. Nu uita cine eşti.

Tânărul îşi încleştă dinţii:

— Nu uit şi tocmai de aceea mă arde!

Deodată, când nu se aştepta nimeni, intră în vorbă Cyprianowicz:

— Nimeni dintre cei de faţă nu-l va lăuda pe jupân Pągowski, fiindcă una e să dojeneşti şi alta să calci în picioare cinstea cuiva!

Atunci se mişcară şi fraţii Bukojemski, iar Mateusz, pe care-l durea cel mai puţin când vorbea, mărturisi:

— Nu-i voi zice nimic la el acasă, dar după ce mă voi înzdrăveni, când îl voi întâlni pe drum sau la vreun vecin, îi voi spune fără ocolişuri să pupe câinele în bot.

— Oho! adăugă Marek. Să jignească un asemenea cavaler! Va veni o vreme când aşa ceva nu i se va ierta.

În acest timp, sosiră cele trei sănii aşternute cu covoare şi însoţite de trei slujitori, afară de vizitii, care aveau să care răniţii. Taczewski nu îndrăzni să-i reţină, gândindu-se, pe de o parte, că avea să vină bătrânul Cyprianowicz, iar pe de alta, că erau într-adevăr oaspeţii lui Pągowski. De altminteri, n-ar fi rămas nici ei, aflând despre sărăcia lui Jacek, ca să nu-i sporească şi mai mult grijile şi supărarea. Începură deci să-şi ia rămas bun de la el şi să-i mulţumească din toată inima pentru ospitalitate, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic între ei.

Totuşi, când Cyprianowicz era gata să urce în ultima sanie, jupân Jacek sări în picioare şi spuse:

— Merg şi eu cu domniile voastre! Aşa nu mai rezist! Nu mai pot! Până când se întoarce Pągowski, trebuie, pentru ultima dată...

Iar preotul Woynowski, deşi cunoscându-l pe Jacek, ştia că orice rugăminte va fi de prisos, îl trase în odaia de dormit şi încercă să-l convingă:

— Jacek, Jacek! Iar *mulier!* deie Domnul să n-ai parte acolo de o nouă strâmbătate. Nu uita, Jacek ce zice ecleziastul: *„Virum de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inveni!”*{49}. Ţine minte şi ai milă de tine.

Dar totul fu în zadar. După o clipă, Taczewski se afla în sanie alături de Cyprianowicz şi porniră. Între timp, vântul învălătucise ceaţa dinspre răsărit, împingând-o pe timpuri, şi pe cerul albastru se arătă soarele strălucitor.

CAPITOLUL VII

Jupân Pągowski nu născocise nimic, când vorbise de ciuda celor două jupânese de la Bełczączka împotriva învingătorului. Jacek se convinse de acest lucru de cum le văzu. Jupâneasa Winnicka le ieşi în întâmpinare cu faţă întunecată şi nu-i întinse mâna când vru să i-o sărute, iar jupâniţa nu manifestă nici un interes pentru suferinţa lui, nu-i răspunse la închinăciune şi se ocupă numai de Cyprianowicz. Nearătându-se zgârcită cu privirile duioase şi întrebările neliniştite, împinse grija faţă de el până acolo, încât, atunci când Cyprianowicz se ridică de pe scaun în sala de ospeţe, ca să se ducă în încăperea destinată răniţilor, îl sprijini de subsuoară şi cu toate că tânărul se împotrivi, îl conduse până la uşă.

„Nu mai ai nici un rost aici, totul s-a dus pe apa sâmbetei!" strigară disperarea şi gelozia în inima lui Jacek la asemenea privelişte. Durerea lui era cu atât mai mare, cu cât nici nu bănuise până atunci că aceeaşi fecioară, care avea pentru el o purtare schimbătoare şi la un cuvânt mai bun îi răspundea de obicei cu alte zece nepăsătoare sau de-a dreptul răutăcioase, era în stare să fie atât de dulce, de îngerească şi de prevenitoare cu omul iubit. Pentru că nefericitul Jacek nu se mai îndoia deloc că jupâniţa Sienińska îl iubeşte pe Cyprianowicz. El ar fi suportat nu numai o rană ca a lui Cyprianowicz, dar şi-ar fi vărsat bucuros tot sângele ca măcar o dată în viaţă să-i vorbească şi lui cu acelaşi glas şi să se uite la el cu aceeaşi ochi. Aşadar, pe lângă durere, îl cuprinse şi o jale nespusă, slobozindu-i sub pleoape lacrimi amare, care dacă nu şiroiesc pe obraji, inundă inimă şi umplu toată fiinţa. Asemenea năduh sălăşluia în pieptul lui Jacek tocmai acum, când jupâniţa Sienińska i se părea mai frumoasă ca niciodată cu feţişoara-i palidă şi coroana părului cânepiu puţin răvăşit de emoţie. „Arată ca un înger, i se strânse inima, dar nu-i pentru tine! e o minune, dar altul va avea parte de ea!" Voia să-i cadă la picioare, să-i mărturisească acolo tot chinul şi dragostea lui, simţea însă în acelaşi timp că după cele întâmplate, nu se cade s-o facă şi dacă nu va izbuti să-şi stăpânească zbuciumul sufletului, îi va spune altceva decât vrea şi o va pierde pentru totdeauna.

Între timp, jupâneasa Winnicka, fiind mai în vârstă şi pricepută la tot felul de leacuri, intră cu Cyprianowicz în cealaltă încăpere, iar jupâniţa se întoarse de la uşă. Jacek, înţelegând că trebuie să profite de împrejurări, se apropie de ea.

— Jupâniţă, aş vrea să-ţi spun un cuvinţel, îngăimă cu glasul tremurător, de parcă nu era al lui, străduindu-se să-şi păstreze liniştea.

Fecioara îl privi cu o mirare rece:

— Ce doreşti, domnia ta?

Pe chipul lui Jacek se aşternu un zâmbet atât de dureros, încât părea cu totul resemnat, ca al unui mucenic.

— Ce-mi doresc eu, nu se va putea întâmpla, de-ar fi să plătesc în schimb cu mântuirea sufletului, răspunse clătinând din cap, dar te rog un singur lucru, jupâniţă: nu mă socoti vinovat, nu-mi purta pică, ai doar puţină milă, pentru că nici eu nu sânt făcut din lemn sau din fier...

— Domnia ta, eu n-am nimic să-ţi spun, îl repezi, şi nici nu-i vremea potrivită.

— Ehei, oricând poţi să-i spui o vorbă bună celui aflat în suferinţă.

— Asta drept plată că i-ai hărtănit pe izbăvitorii mei?

— Dumnezeu ţine cu cel nevinovat. Slujitorul care a venit la Wyrąbki după cavaleri, trebuia să spună, aşa cum i-a poruncit preotul Woynowski, că ei m-au provocat mai întâi. Domnia ta nu ştiai?

Ştia. Slujitorul, un om simplu, nu repetase într-adevăr toate cuvintele preotului şi strigase doar că „tânărul stăpân de la Wyrąbki îi tăiase pe toţi". Jupân Pągowski, în schimb, întorcându-se de la Wyrąbki, se abătuse din drum pe acasă şi povestise cum a fost. Se temuse pur şi simplu ca vestea nevinovăţiei lui Jacek să nu ajungă la urechile jupâniţei din gura altuia şi să nu-i scadă mânia, aşa că preferase s-o asmută el însuşi, nepregetând să adauge că Taczewski îi insultase grav pe ceilalţi şi-i silise astfel să-l provoace la duel. Mai contase şi pe aceea că jupâniţa, judecind lucrurile ca o femeie, avea să fie de partea celor care suferiseră mai mult.

Cu toate acestea, Jacek avu impresia că ochii dragi îl priveau cu mai puţină asprime, aşa că repetă întrebarea:

— Domnia ta ştiai?

— Ştiam, îl înfruntă, dar mi-am adus aminte de ce n-ai fi uitat nici domnia ta, dacă ţineai cât de puţin la mine, anume că acestor cavaleri le datorez viaţa. Mai ştiu de la tutorele meu că au fost nevoiţi să te provoace.

— Eu nu ţin la domnia ta? Asta să hotărască Dumnezeu, care priveşte în sufletele oamenilor...

Copila începu deodată să clipească din ochi. Scutură din cap, mutându-şi cosiţa pe umărul celălalt şi murmură:

— Aşa să fie!...

Tânărul continuă să vorbească, deşi gâfâia şi glasu-i era plin de tristeţe:

— Dar e adevărat! Trebuia să mă las căsăpit, numai să nu te întristezi domnia ta. Că doar n-ar fi curs sângele care ţi-e drag... Nu se mai poate face nimic! De la tutorele domniei tale ai aflat că eu i-am silit să mă provoace. Să-l judece Dumnezeu! Dar de ce nu ţi-a spus că

m-a insultat fără milă şi măsură în propria mea casă? Am venit, ştiind că acum n-o să-l găsesc aici. Am venit ca să-mi satur bieţii mei ochi pentru ultima dată de domnia ta. Ştiu că domniei tale ţi-e totuna, dar am crezul că...

Jacek se întrerupse, fiindcă îl înecau lacrimile. Buzele jupâniţei Sienińska începură să tremure, semănând tot mai mult cu o potcoavă cu colţurile în jos; numai mândria, şi în aceiaşi timp sfiala feciorelnică mai luptau în sufletul ei cu emoţia. Se stăpânea poate pentru că nu credea că el va pleca şi nu se va mai întoarce. Nu o dată avuseseră loc neînţelegeri între ei, nu o dată jupân Pągowski îl jignise profund şi cu toate acestea, după supărarea de moment, îşi ceruse iertare şi lucrurile rămâseseră ca mai înainte.

„Aşa va fi şi acum!" se gândea jupâniţa Sienińska.

Şi pentru că-i plăcea să asculte şi să privească la această dragoste uriaşă, ce nu cuteza să se exprime limpede, dar care se simţea în fiecare cuvânt al lui, pe cât de modestă, pe atât de puternică, voia să-l audă vorbind astfel cât mai mult cu glasu-i minunat, să-şi pună la picioarele ei inima-i tânără, îndrăgostită şi îndurerată.

Tânărul, însă, lipsit de experienţă în arcanele iubirii şi orb ca toţi îndrăgostiţii, nu observă şi nu înţelese ce se petrecea în sufletul jupâniţei. Resimţi tăcerea ei ca pe o nepăsare încăpăţânată şi amărăciunea îi inundă din nou inima. Liniştea cu care-i vorbise la început, îl părăsi, ochii îşi schimbară luciul, tâmplele i se acoperiră cu picături de sudoare rece. Ceva se rupea şi se frângea în el. Cuprins de disperare, era în stare să nu mai întrebe nimic şi să-şi sfâşie rănile din piept cu propriile mâini.

Vorbea încă liniştit, chipurile, dar glasul îi răsuna altfel, mai aspru mai răguşit.

— Chiar aşa, se miră, altceva nimic?...

Jupâniţa Sienińska înălţă din umeri.

— Ehei, avea dreptate preotul când îmi spunea că aici nu voi avea parte decât de umilinţă.

— Cu ce te umilesc eu, domnia ta? întrebă fecioara contrariată de schimbarea lui neaşteptată.

Dar el o ţinu orbeşte înainte:

— Dacă n-aş şti cum te-ai purtat cu Cyprianowicz, aş crede că n-ai inimă deloc. Dar ai, numai că nu pentru mine, ci pentru el! A fost destul să se uite la domnia ta...

Şi îşi înfipse amândouă mâinile în păr.

— Mai bine-l tăiam de moarte!

Jupâniţa Sienińska fu parcă străbătută de o flacără. Obrajii îi înfloriră, în ochi îi licări mânia, împotriva lui Jacek şi a ei însăşi, deoarece fusese gata să izbucnească în plâns. Se simţi jignită în adâncul inimii.

— Ţi-ai pierdut minţile, domnia ta! exclamă ridicând capul şi aruncându-şi codiţa pe spate.

Vru să plece, dar tocmai asta îl făcu pe Jacek să-şi piardă cumpătul O apucă de amândouă mâinile şi o opri:

— N-ai să pleci tu, ci eu! rosti cu dinţii încleştaţi, dar vreau să ştii că, deşi de ani de zile am ţinut la tine mai mult decât la viaţă şi sănătate, mai mult decât la sufletul meu, nu voi mai reveni aici. Am să-mi muşc mâinile de durere, dar n-am să mă mai întorc, aşa să-mi ajute Dumnezeu!

Şi uitându-şi pe jos căciula roasă, se repezi la uşă şi după o clipă trecu pe la fereastră, coti spre grădina prin care scurta drumul până la Wyrąbki şi dispăru.

Jupâniţa Sienińska rămase un răstimp ca trăsnită. Gândurile i se învălmăşiră în toate părţile ca nişte păsări speriate şi o vreme nu-şi mai dădu seama de cele întâmplate. Când îşi reveni, îi pierise mânia, dispăruse fără urmă şi necazul, iar în urechi îi răsunau doar cuvintele lui Jacek: „Am ţinut la tine mai mult decât la viaţă şi sănătate, mai mult decât la sufletul meu, dar n-am să mai revin!...” Acum simţea într-adevăr că el nu se va mai întoarce, tocmai pentru că o iubea atât de mult. De ce nu-i spusese măcar o vorbă bună, pe care o cerşise la început ca pe o pomană sau ca pe o bucată de pâine pentru drum? O cuprinseră jalea nemăsurată şi spaima. A plecat nebun de furie, poate să cadă pe drum, să-şi facă cine ştie ce rău din disperare... şi nu era nevoie decât de un cuvânt din inimă ca totul să se îndrepte şi să se împace. Măcar dacă-i auzea glasul...

Ieşi din casă şi dădu fuga spre livadă. Drumeagul de la mijloc era acoperit de zăpada înaltă, aşa că urmele lui Jacek se vedeau bine; le urmă în grabă, scufundându-se adesea până la genunchi şi pierzându-şi pe drum mătăniile, năframa şi punguţa cu aţă. În cele din urmă, ajunse gâfâind la uşiţa grădinii.

— Jupâne Jacek!...

Dar dincolo de îngrăditură, lunca era pustie. Vântul care împrăştiase ceaţa de dimineaţă, vuia acum puternic printre crengile merilor şi ale perilor, acoperind glasul ei slab. Atunci, fără să mai ţină seama de frig şi veşmintele-i subţiri, se aşeză pe banca de lângă uşiţa grădinii şi se porni pe plâns.

Lacrimile mari ca perlele îi şiroiau pe obrajii trandafirii, dar neavând cu ce să le şteargă, începu să le înlăture cu ajutorul cosiţei împletite.

— Nu se mai întoarce.

În acest timp, vântul vuia tot mai puternic, scuturând zăpada udă de pe ramurile negre.

CAPITOLUL VIII

Când Taczewski intră ca o vijelie, fără căciulă şi cu părul răvăşit în conacul modest de la Wyrąbki, preotul Woynowski ghici ce se întâmplase şi spuse:

— *Praedixi*{50}*!* Să-ţi ajute Dumnezeu, Jacek, dar nu te întreb nimic până când nu-ţi vii în fire şi nu te linişteşti...

— S-a sfârşit, totul s-a sfârşit! răspunse Taczewski.

Şi începu să se preumble prin încăpere ca un animal în cuşcă. Preotul nu zise nimic, îl lăsă în voia lui şi abia după un răstimp mai lung, se ridică, îl sărută pe creştet, apoi, luându-l de mână, îl duse în odaia de dormit.

Aici îngenunche înaintea crucii care atârna deasupra patului lui Jacek, iar când tânărul îngenunche lângă el, se rugă astfel:

— Doamne, Tu ştii ce-i durerea, fiindcă Ai suferit pe cruce pentru păcatele omeneşti... Îţi aduc dară inima mea însângerată şi la picioarele Tale străpunse Te implor să ai milă de mine...

... Nu-Ţi cer să-mi iei durerea, ci să-mi dai tăria de a o îndura...

... Pentru că eu sânt oştean la porunca Ta, o, Doamne, şi aş vrea să-Ţi slujesc Ţie şi mamei mele, Republica...

... Dar cum pot s-o fac, când îmi plânge inima şi mi-a slăbit braţul?!...

... De aceea, dă, Doamne, să uit de mine şi să mă gândesc numai la slava Ta şi la mântuirea mamei, lucruri mult mai însemnate decât durerea unui biet vierme ca mine...

... Şi mă întăreşte, Doamne, în şa, ca luptând împotriva păgânilor, să mor ca un viteaz şi să ajung în ceruri...

... Pe coroana Ta de spini, ascultă-mă!

... Pe rana din şoldul Tău, ascultă-mă!

Pe mâinile şi picioarele străpunse de cuie, ascultă-mă!

După care, mai zăboviră multă vreme în genunchi, dar încă de la jumătatea rugăciunii se vedea că durerea slăbise în pieptul lui Jacek, fiindcă îşi acoperi deodată faţa cu mâinile şi începu să plângă în hohot. Când se ridicară din genunchi şi trecură în încăperea alăturată, preotul Woynowski se mulţumi să ofteze adânc şi să rostească:

— Dragă Jacek, eu am trecut prin multe cât am fost oştean şi am avut parte de o cumpănă mai grea ca a ta, despre care nu vreau să vorbesc, îţi spun doar că într-o clipă de suferinţă cumplită, am alcătuit această rugăciune şi datorită ei am scăpat cu bine. De atunci, am repetat-o nu o dată la ceas de nenorocire şi totdeauna mi-a ajutat. De aceea, am rostit-o şi acum. Ce zici? Nu te-a mai lăsat durerea? Hai, spune!

— Mă copleşeşte tristeţea, dar în piept mă arde mai puţin, încuviinţă Taczewski.

— E, vezi! Acum bea puţin vin, iar eu am să-ţi spun sau mai degrabă am să-ţi arăt ceva care ar trebui să-ţi dea curaj. Ia priveşte!

Şi aplecându-se, îi arătă o cicatrice groaznică, albind în părul cărunt peste tot capul, şi-i mărturisi:

— Cât pe ce să dau ortul popii din asta. Rana m-a chinuit cumplit, dar cicatricea nu mă mai doare. Aşa-i de obicei, Jacek. Şi rana ta va înceta să te doară când timpul o va preschimba în cicatrice. Acum, spune-mi ce s-a întâmplat.

Jacek se apucă să-i povestească, dar nu-i venea prea uşor. Nu era în firea lui să născocească, să umfle lucrurile sau să adauge de la el, aşa că se miră şi el că tot ce-l făcuse să sufere nespus de rău, în povestirea lui părea atât de neînsemnat. Cu toate acestea, preotul Woynowski, un om cu multă experienţă şi hârşit cu lumea, după ce-l ascultă până la capăt, îl linişti:

— Înţeleg că nu e uşor să redai în cuvinte privirile sau gesturile dispreţuitoare sau de-a dreptul înjositoare. Nu de puţine ori se ajunge la duel şi la vărsare de sânge din cauza unei priviri sau a unei mişcări nesăbuite din mână. Lucrul de căpetenie este că i-ai spus jupâniţei că nu te vei mai întoarce acolo. Tinereţea-i sfioasă, dar când se lasă pradă dorului, face feţe-feţe, ca luna de pe cer. Şi dragostea-i ca *luna mendax*{51} care, când pare că se micşorează, ea dimpotrivă creşte şi se apropie de plinătate. Aşadar, ai de gând să-ţi ţii cuvântul?

— Am spus: „aşa să-mi ajute Dumnezeu”, dar, părinte, dacă vrei, am s-o repet cu jurământ în faţa crucii.

— Şi ce vrei să faci?

— Să plec în lume.

— Asta aşteptam, de când te tot îndrumam eu. Am ştiut dintotdeauna ce te ţine aici, dar acum, când frânghia s-a rupt, aşa-i, du-te unde vezi cu ochii. Aici n-ajungi la nimic, nu te-aşteaptă şi n-o să ai parte de nimic bun. Te-ai pierde singur! Noroc că am fost eu aproape şi te-am învăţat măcar să mânuieşti sabia şi să te descurci pe latineşte, altminteri ai fi decăzut de tot. Nu-mi mulţumi, Jacuś, pentru că am făcut-o din dragoste adevărată. Sigur că o să mi se urască fără tine, dar nu-i vorba de mine. Trebuie să pleci de aici, fiindcă, după câte înţeleg, vrei să te înrolezi în oştire. Este drumul cel mai drept şi cel mai vrednic, mai ales că va începe războiul cu păgâni. Se spune că pana şi cancelaria oferă o înaintare mai sigură decât sabia, dar asta se potriveşte mai puţin cu sângele tău...

— Nici cu nu m-am gândit la altă slujbă, îl linişti Taczewski. Dar nu mă pot înrola la pedestrime, iar în steagul de călărie n-am cum, fiindcă sânt sărac.

— Un şleahtic cu latina pe limbă şi sabia în mână se descurcă

totdeauna, îl întrerupse preotul, deşi nu-i vorbă că trebuie să ai şi însoţitori pe cinste. Musai să ne sfătuim. Deocamdată am să-ţi spun un lucru despre care nu ţi-am mai vorbit până acum. Am pentru tine zece cervoneţi de aur, lăsaţi de răposata maică-ta, şi o scrisoare de la ea, unde mă roagă să nu ţi-i dau, ca să nu se risipească, decât la caz de mare nevoie, de viaţă şi de moarte. Acest moment a sosit! Ai avut o mamă virtuoasă şi cucernică, dar şi tare nenorocită, deoarece când s-a prăpădit, sărmana, în casă domnea sărăcia şi ce mi-a lăsat, a trebuit să-şi rupă de la gură...

— Binevoieşte, Doamne, şi dă-i veşnică odihnă, se rugă Jacek. Cu cei zece cervoneţi de aur voi plăti slujba la biserică pentru sufletul ei, iar eu voi vinde Wyrąbki fie şi pe nimica toată.

Preotul Woynowski se înduioşă auzind aceste cuvinte, ochii i se umplură de lacrimi şi îl îmbrăţişă din nou pe Jacek.

— Şi prin vinele tale curge sânge vrednic, îl măguli, dar nu-ţi este îngăduit să respingi darul mamei fie şi pentru asemenea dorinţă. Răposata n-o să ducă lipsă de slujbe, fii sigur, fiindcă deşi ea nu prea are nevoie de ele, vor folosi altor suflete din purgatoriu. Cât despre Wyrąbki, ar fi mai bine să laşi pământul zălog, deoarece altfel este socotit un şleahtic când are o avere cât de mică, când este *possesionatus.*

— Da, dar eu mă grăbesc. Aş vrea să plec fie şi astăzi.

— Astăzi n-ai să pleci, deşi cu cât mai repede, cu atât mai bine. Mai întâi trebuie să-ţi pregătesc scrisorile pentru cunoscuţii şi foştii mei tovarăşi de arme. Va trebui, de asemenea, să vorbesc cu berarii din Jedlnia, care au pungile pline şi cai mai buni chiar decât ai călărimii grele. Iar la mine, la casa parohială, se vor găsi vreo armură veche şi câteva săbii, nu atât de împodobite, dar încercate pe grumazurile suedeze şi turceşti...

Preotul privi pe fereastră şi adăugă:

— Uite că sania e gata şi călătorului îi stă bine cu drumul...

Pe faţa lui Jacek fulgeră iarăşi durerea, sărută mâna preotului şi-l conjură:

— Părinte şi binefăcătorule, îndeplineşte-mi încă o rugăminte şi lasă-mă să merg şi eu la casa parohială, să stau acolo până la plecare... De aici se văd acoperişurile de la Bełczączka... e prea aproape...

— Chiar eu voiam să-ţi propun, dar mi-ai luat vorba din gură. N-are rost să mai rămâi aici, iar eu mă bucur din tot sufletul. Hei, Jacuś, nu te pierde cu firea! Lumea nu se sfârşeşte la Bełczączka, abia de acolo se deschide largă înaintea ta. O dată urcat în şa, Dumnezeu ştie pe unde vei ajunge. Te aşteaptă războiul şi faima, iar ceea ce te doare acum, se va ogoi. Parcă văd cum îţi cresc aripi la umăr; zboară, pasăre a Domnului, căci pentru asta eşti făcută, ăsta ţi-e destinul.

Bucuria străluminã ca o rază de soare chipul preotului, îşi lovi

pulpele ca un oştean şi strigă:

— Acum, ia-ţi căciula şi să mergem!

Câteodată, însă, buturuga mică răstoarnă carul mare, iar lucrurile caraghioase se amestecă adesea cu cele triste. Jacek îşi roti privirile prin încăpere, apoi se uită îngrijorat la preot şi întrebă:

— Căciula?

— Fireşte! N-o să pleci cu capul descoperit.

— Sigur!

— Atunci despre ce e vorba?

— Am uitat-o la Bełczączka.

— Colac peste pupăză! Şi ce vrei să faci?

— Ce vreau să fac?... O să iau una de la vreun slujitor, că nu pot merge cu una ţărănească.

— Nu poţi, încuviinţă preotul, dar trimite un băiat la Bełczączka să ţi-o aducă pe a ta.

— Pentru nimic în lume! se împotrivi Jacek.

Bătrânul începu să-şi piardă răbdarea.

— La dracu'! Războiul, slava, lumea largă, toate-s bune, dar şi de căciulă e nevoie.

— Pe fundul unei lăzi, am o pălărie cucerită de tata de la un ofiţer suedez la Trzemeszno.

— Ia-o şi hai să mergem!

Jacek dispăru în odaia de dormit şi se întoarse după o clipă cu o pălărie galbenă de raitier, prea mare pentru capul lui. Înveselit de această privelişte, preotul Woynowski îşi puse mâna stângă în şold, căutându-şi chipurile sabia, şi remarcă:

— Tot e bine că-i o pălărie suedeză şi nu un turban turcesc. Parcă suntem în carnaval!

Jacek zâmbi şi răspunse:

— Pe cataramă sânt nişte pietricele, poate că valorează ceva. După care, urcară şi porniră. Dincolo de îngrăditurile aşezării, prin arinişul desfrunzit se vedeau Bełczączka şi conacul ca-n palmă. aşa că preotul privi cu luare-aminte la Jacek, dar acesta se mulţumi să-şi tragă peste ochi pălăria suedeză prea mare şi nici nu se uită într-acolo, deşi nu numai căciula îi rămăsese lângă jupâniţă.

CAPITOLUL IX

Nu se mai întoarce, totul s-a sfârşit! îşi spuse la început jupâniţa Sienińska.

Şi lucru de mirare! în casă se aflau cinci cavaleri, dintre care unul era tânăr şi chipeş, iar afară de starostele Grothus, avea să mai vină bătrânul Cyprianowicz, într-un cuvânt, rareori erau atâţia oameni la Bełczączka. Cu toate acestea, jupâniţa avea impresia că-i lipseşte ceva, că nu se mai găsea nimeni în jurul ei, casa şi grădina erau pustii, ea însăşi parcă trăia singură în stepa întinsă şi aşa avea să rămână pentru totdeauna.

Inima i se strânse de jale, ca şi când ar fi pierdut pe cineva foarte apropiat. Era sigură că Jacek nu se va mai întoarce, cu atât mai mult, cu cât tutorele ei îl jignise de moarte, în acelaşi timp însă, nu-şi putea închipui cum va fi fără el, fără chipul, cuvintele, râsul şi privirile lui, ce se va întâmpla mâine, poimâine, peste o săptămână şi peste o lună, de ce va mai trebui să se scoale dimineaţa din pat, de ce să-şi împletească părul în cozi, pentru cine să se mai îmbrace şi să-şi aranjeze buclele, de ce să mai trăiască?

Îşi simţea inima ca o lumânare, în care suflase cineva şi o stinsese.

Nimic, doar întuneric şi pustiu!

Dar când intră în casă şi văzu pe jos căciula lui Jacek, toate aceste simţăminte amestecate lăsară loc dorinţei uriaşe de a-l vedea. Inima i se umplu iarăşi de duioşie şi începu să-l strige pe nume. Speranţa încolţi iarăşi în sufletul ei. Ridicând căciula, o strânse chipurile fără să vrea la piept, apoi o ascunse în mânecă şi căzu pe gânduri.

„Nu va mai veni la Bełczączka în fiecare zi, ca mai demult, dar trebuie să se întoarcă după căciulă înainte de venirea tutorelui cu jupân Grothus şi Cyprianowicz, aşa că am să-l văd şi am să-i spun că a fost crud şi nedrept şi nu trebuia să se poarte aşa.

Nu era sinceră, căci voia să-i spună mai mult, să găsească vreun cuvânt cald, din inimă, care să lege la loc firele rupte dintre ei. Numai să se întâmple aşa, să se poată vedea fără mânie la biserică sau pe la vecini, că mai târziu se va găsi un mijloc ca totul să se întoarcă în bine... Care mijloc şi cum avea să fie acest bine, jupâniţa Sienińska nu încerca să afle acum, deoarece voia în primul rând să-l vadă mai repede.

Tocmai atunci, din încăperea unde zăceau răniţii, ieşi jupâneasa Winnicka şi văzând chipul răvăşit şi ochii roşii ai fetei, se apucă s-o mângâie:

— Nu te teme, n-o să păţească nimic. Numai unul dintre jupânii Bukojemski este vătămat mai rău, dar se va vindeca şi el. Ceilalţi n-au

mai nimic. Preotul Woynowski i-a oblojit bine, aşa că nu mai trebuie să schimb nimic. Toţi sânt mulţumiţi şi veseli.

— Slavă Domnului!

— Taczewski a plecat? Ce-a mai vrut?

— A adus răniţii...

— Hm, cine s-ar fi aşteptat la una ca asta din partea lui?

— Ei l-au provocat.

— Nici ei nu spun altfel, dar să-i căsăpească pe toţi cinci, unul după altul! Credeam că se sperie şi de cloşca cu pui.

— E, mătuşica, domnia ta nu-l cunoşti, răspunse cu anume mândrie jupâniţa Sienińska.

Dar în glasul jupânesei Winnicka era tot atâta uimire, câtă dojana, deoarece născută şi crescută într-un ţinut bântuit de năvălirile tătarilor, se deprinsese de mică să socotească îndemânarea în lupta cu sabia şi curajul drept prime virtuţi cavalereşti. Aşa că după ce văzuse că viaţa oaspeţilor nu era ameninţată, începuse să-şi schimbe părerea despre duel.

— Trebuie să recunosc, vorbi mai departe, că sânt nişte cavaleri vrednici, fiindcă nu numai că nu-i poartă pică, dar îl mai şi laudă, mai cu seamă Cyprianowicz. Pentru că, zice el, este un „oştean înnăscut". De aceea, sânt supăraţi pe jupân Pągowski care, spun ei, a cam întrecut măsura la Wyrąbki.

— Nici domnia ta, mătuşică, nu l-ai întâmpinat mai bine pe jupân Jacek.

— Fiindcă o merita. Dar şi tu l-ai primit la fel!

— Eu?

— Tu! Am văzut eu cum te-ai purtat cu el.

— O, mătuşică...

Copila se întrerupse deodată, simţind cum o îneacă lacrimile. În urma acestei discuţii, Jacek crescu şi mai mult în ochii ei. Singur împotriva unor luptători atât de grozavi! Şi-i învinsese pe toţi! Spunea el, într-adevăr, că se duce să vâneze mistreţii cu suliţa, dar şi ţăranii aşezaţi la marginea pădurii întimpinau râmătorii cu leucile, aşa că nu se mira nimeni. În schimb, cinci şleahtici războinici puteau fi biruiţi numai de un cavaler mai mare şi mai viteaz decât ei. Jupâniţa Sienińska era de-a dreptul uimită că un om cu nişte ochi atât de trişti şi de blânzi putea să fie atât de înfricoşător în luptă. Aşadar, numai ei i se supunea şi-i suporta toanele fără crâcnire, numai cu ea se purta atât de blajin şi de bun. De ce? Pentru că ţinea la ea mai mult decât la sănătatea, viaţa şi mântuirea propriului suflet. El însuşi i-o mărturisise cu un ceas înainte.

Şi iarăşi dorul îi inundă inima ca un val uriaş. Simţea că şi între ei se schimbase ceva şi dacă-l va zări acum, iar mai târziu avea să-l vadă adesea, nu-şi va mai îngădui să se joace cu el ca mai înainte, când

întristându-l, înveselindu-l şi încurajându-l, când respingându-l şi ademenindu-l; simţea că fără să vrea, îl va privi cu mai mult respect, arătându-se mai prevenitoare şi mai supusă.

La răstimpuri, un glas îi mai şoptea că Jacek se purtase într-adevăr prea aspru cu ea, că el îi spusese mai multe cuvinte amare şi jignitoare decât ea lui, dar glasul acela devenea tot mai slab, iar dorinţa de împăcare tot mai puternică.

Numai să se întoarcă înainte de a veni ceilalţi de la Jedlinka.

Dar se scurse un ceas, două, trei şi el nu mai sosea. Atunci îi trecu prin minte că e prea târziu pentru a mai veni el, aşa că va trimite pe altcineva după căciulă.

De aceea, hotărî să i-o înapoieze numaidecât cu o scrisoare, în care să-i spună tot ce-i apăsa inima. Şi pentru că trimisul putea sosi dintr-o clipă în alta, vrând să pregătească totul din vreme, se închise în cămăruţa ei de fecioară şi se apucă de treabă.

„Dumnezeu să te ierte, domnia ta, pentru tristeţea şi grija în care m-ai lăsat, fiindcă dacă ai fi putut să priveşti în inima mea, nu te-ai fi purtat aşa. Iată de ce nu îţi trimit numai căciula, ci adaug şi urarea de a fi fericit şi a uita…”

Înţelese, însă, că nu scrie ce gândeşte şi ce vrea, deoarece nu dorea deloc ca el să uite, aşa că mototoli hârtia şi se apucă să scrie pe alta cu şi mai mare duioşie şi părere de rău:

„Domnia ta, îţi trimit căciula, fiindcă ştiu că n-o să te mai văd niciodată la Bełczączka şi n-o să mai plângi după nimeni de aici, cu atât mai puţin pentru o orfană ca mine, lucru pe care n-am să-l fac nici eu, oricât de mare mi-ar fi jalea, din cauza nedreptăţii…”

Dar fapta se împotrivi îndată cuvintelor şi lacrimi mari pătară hârtia. Cum să-i trimită asemenea dovezi, când el a scos-o cu totul din inima lui? După o clipă, îi veni iarăşi în gând că poate ar fi mai bine să nu-i scrie nimic despre purtarea nestăpânită şi nedreaptă, pentru ca să nu se îndârjească şi mai mult. Gândind astfel, vru să ia altă foaie, dar se arătă că nu mai era nici una. Prin urmare, se opri nehotărâtă, neştiind ce să facă, fiindcă dacă i-ar fi cerut jupânesei Winnicka, s-ar fi iscat tot felul de întrebări la care n-ar fi avut cum să răspundă. Simţea că-şi pierde capul şi că în nici un caz nu va putea să-i scrie lui Jacek tot ce dorea să-i scrie, aşa că se îngrijoră, căutându-şi alinarea în lacrimi, ca orice femeie.

Între timp. se lăsase amurgul, la intrare clincheniră clopoţeii de la sanie şi jupân Pągowski sosi însoţit de oaspeţi. Slujitorii aprinseră lumânările în toate încăperile, fiindcă se întunecase de-a binelea. Jupâniţa îşi şterse lacrimile şi intră în odaia de oaspeţi cu anume teamă; credea că toţi îşi vor seama pe dată că plânsese Şi numai Dumnezeu ştie ce puteau să gândească sau s-o întrebe. În încăpere îi găsi doar pe jupânii Pągowski şi Grothus. Bătrânul Cyprianowicz

lipsea, de aceea, vrând să abată atenţia asupra lui întrebă despre el.

— S-a dus să-şi vadă feciorul şi pe fraţii Bukojemski, răspunse jupân Pągowski, dar l-am liniştit pe drum că nu i s-a întâmplat nimic grav.

După care, o privi cu luare aminte, dar chipul lui de obicei posomorât şi ochii cenuşii, aspri, se luminară de o bunătate fără margini.

Apropiindu-se de ea, îşi puse mâna pe părul bălai al fetei şi spuse:

— N-are rost să-ţi faci griji. Peste câteva zile, se vor înzdrăveni cu toţii. E, hai, destul! Le suntem datori recunoştinţă, e adevărat, de aceea le-am şi ţinut partea, în fapt, sânt nişte străini de condiţie destul de joasă.

— Destul de joasă, repetă ca un ecou, numai ca să spună ceva.

— Chiar aşa, fiindcă fraţii Bukojemski sânt nişte calici, iar Cyprianowicz nu-i decât un *homo novus,* în sfârşit, ce să mai vorbim! Vor pleca la ale lor şi va fi iarăşi linişte.

Jupâniţă Sienińska socotea că va fi chiar prea multă linişte, când vor rămâne numai ei trei la Bełczączka, dar nu-şi destăinui gândurile.

— Mă duc, se grăbi, să pregătesc cina.

— Du-te, gospodina mea, du-te, o îndemnă jupân Pągowski. Tu eşti şi bucurie şi folos la casa omului.

Apoi adăugă:

— Să porunceşti să se pună tacâmurile de argint, ca să-i arătăm acestui Cyprianowicz că şi la noi domneşte belşugul, nu numai la armenii înnobilaţi.

Jupâniţă Sienińska se repezi spre odaia slujitorilor, dar pentru că voia să sfârşească mai întâi altă treabă, mai însemnată pentru ea, chemă un flăcău şi-i porunci:

— Ascultă, Wojtuszek, dă fuga până la Wyrąbki şi spune-i lui jupân Taczewski că jupâniţa îi dă bineţe înadins şi îi trimite căciula asta. Uite un tynf{52} pentru drum, dar repetă ce trebuie să-i spui!

— Că jupâniţa îi dă bineţe şi îi trimite căciula.

— Nu că-i dă bineţe, ci că-i dă bineţe înadins, pricepi?

— Pricep.

— Atunci, du-te! Vezi să-ţi iei cojocul, pentru că noaptea se lasă gerul. Ia şi câinii cu tine! Să ţii minte: „Îi dă bineţe înadins”, şi întoarce-te degrabă, aştepţi numai dacă jupân Jacek vrea să-ţi dea un răspuns.

Sfârşind astfel ce-şi pusese în gând, plecă la bucătărie să se ocupe de cina care, deoarece îl aşteptau pe jupân Pągowski să vină cu oaspeţi, era aproape gata. După aceea, îmbrăcându-se şi pieptănându-ţi părul, coborî în sala de ospeţe.

Bătrânul Cyprianowicz o întâmpină cu bunăvoinţă, fiindcă tinereţea şi frumuseţea ei îi plăcuseră foarte mult încă de la Jedlinka.

Şi pentru că acum era liniştit în privinţa feciorului, când se aşezară la masă, începu să discute vesel cu ea, străduindu-se să-i împrăştie cu ajutorul glumelor îngrijorarea aşternută pe frunte, a cărei pricină o punea în seama celor întâmplate.

Cina, însă, nu avea să se termine cu bine pentru jupâniţă, fiindcă după al doilea fel, în pragul încăperii apăru Wojtuszek şi suflându-şi în mâinile îngheţate, se apucă să strige:

— Jupâniţă, am dus căciula, dar jupân Taczewski nu mai este la Wyrąbki, fiindcă a plecat cu preotul Woynowski.

Auzind acestea, jupân Pągowski încremeni uluit, încruntă îndată sprâncenele şi pironindu-l pe băieţandru cu priviri aspre, întrebă:

— Ce-i asta? Ce căciulă? Cine te-a trimis la Wyrąbki?

— Jupâniţa, răspunse flăcăul înfricoşat.

— Eu, întări jupâniţa Sienińska.

Şi văzând privirile tuturor aţintite asupra ei, se zăpăci cu totul, dar nu pentru multă vreme, întrucât mintea femeiască îi veni numaidecât în ajutor.

— Jupân Taczewski a însoţit răniţii până aici, lămuri, dar pentru că şi eu, şi mătuşica l-am întâmpinat cu răceală, s-a înfuriat şi a plecat fără căciulă, iar eu i-am trimis-o la Wyrąbki.

— Adevărat, nu l-am primit prea bine, încuviinţă jupâneasa Winnicka.

Jupân Pągowski răsuflă adânc şi faţa îi deveni mai puţin ameninţătoare.

— Bine aţi făcut! le lăudă. Cât despre căciulă, i-aş fi înapoiat-o şi eu, fiindcă mai mult ca sigur că nu mai are alta.

Jupân Cyprianowicz, înţelept şi cumsecade, îi luă apărarea lui Taczewski:

— Feciorul meu nu-i poartă supărare. Ei l-au silit să se bată, iar după aceea el i-a dus la casa lui, i-a bandajat şi i-a omenit. Fraţii Bukojemski spun şi ei acelaşi lucru, adăugând că este un mânuitor de sabie care, dacă ar fi vrut, i-ar fi vătămat rău de tot. Hm, au poftit să-i dea o lecţie, dar şi-au găsit învăţătorul. Dacă-i adevărat că măria sa regele va porni asupra turcilor, Taczewski ar putea fi de mare folos.

Jupân Pągowski ascultă fără plăcere aceste cuvinte, iar la urmă zise:

— Preotul Woynowski l-a învăţat aceste lovituri măiestre.

— Pe preotul Woynowski l-am văzut o singură dată la un hram, continuă jupân Cyprianowicz, dar am auzit multe despre el încă de pe vremea când slujeam în oştire. La hram, ceilalţi preoţi râdeau de el, zicând că acasă creşte tot felul de animale, ca în arca lui Noe{53}. Ştiu totuşi că a fost un săbier faimos, iar acum e un om plin de virtute. Dacă jupân Taczewski le-a deprins şi pe astea de la el, aş vrea ca fiul meu, după ce se va vindeca, să nu-şi găsească alt prieten...

— Se zvoneşte că seimul va hotărî curând strânsura oştilor, rosti jupân Gedeon, vrând să schimbe vorba.

— Aşa-i, toţi vorbesc despre asta, întări starostele Grothus. Şi discuţia se desfăşură mai departe despre război. Dar după cină, jupâniţă Sienińska, găsind o clipă potrivită, se apropie de Cyprianowicz şi înălțându-şi ochişorii albaştri la el, spuse:

— Domnia ta eşti un om bun, foarte bun.

— De ce, mă rog? o descusu Cyprianowicz.

— Pentru că i-ai luat apărarea lui jupân Jacek.

— A cui? întrebă bătrânul.

— A lui jupân Taczewski. Numele lui mic este Jacek.

— Na-ţi-o bună, păi chiar domnia ta l-ai certat cu asprime. De ce te-ai purtat aşa?

— Tutorele meu l-a certat şi mai rău. Recunosc, însă, că n-am fost drepţi şi cred că ar trebui mângâiat...

— S-ar bucura şi el dacă ai face-o chiar domnia ta.

Fecioara îşi scutură căpşoru-i auriu în semn de împotrivire.

— E, asta nu, răspunse cu un zâmbet trist, s-a supărat pe noi pentru totdeauna...

Cyprianowicz se uită la ea cu o privire binevoitoare, într-adevăr părintească.

— Floricică frumoasă, cine ar putea să se supere pe tine pentru totdeauna.

— A, el e în stare!... Cât despre mângâiere, cel mai bine pentru el ar fi ca domnia ta să-i spui că-l socoteşti nevinovat şi nu-i porţi pică. Atunci şi tutorele meu ar fi nevoit să facă ceva pentru el, căci i se cuvine.

— Văd că domnia ta n-ai fost prea aspră cu el, de vreme ce acum îi ţii partea cu atâta înflăcărare.

— Pentru că mă mustră conştiinţa şi nu vreau să nedreptăţesc pe nimeni. El este singur pe lume şi e foarte, foarte sărac.

— Atunci, am să-ţi spun domniei tale, că tocmai aşa am hotărât să fac. Tutorele domniei tale, ca un vecin bucuros de oaspeţi, mi-a spus că nu mă va lăsa să plec până când nu se va vindeca fiul meu, dar pe Stach şi pe cei patru Bukojemski i-aş putea lua acasă chiar şi mâine. Înainte, însă, mă voi duce fără îndoială la jupân Taczewski şi la preotul Woynowski. Şi asta nu din cauza bunătăţii mele, ci pentru că socotesc că aşa se cade. Eu nu spun că sânt rău, dar cred că dacă aici este cineva bun, apoi acela nu-s eu, ci domnia ta. Hai, nu te mai împotrivi!

Se împotrivi totuşi, fiindcă simţi că nu este vorba numai de dreptatea lui Jacek; intrau în joc şi alte lucruri, despre care jupân Cyprianowicz, neiniţiat în socotelile ei femeieşti, nu putea să ştie. De aceea, îi era foarte recunoscătoare şi, în loc de noapte bună, îi sărută

mâna, uimindu-l în acest fel pe jupân Pągowski.

— Sunt şleahtici doar de trei generaţii, iar înainte au fost neguţători, o dojeni. Nu uita cine eşti!

CAPITOLUL X

Două zile mai târziu, Jacek plecă la Radom cu cei zece ducaţi, ca să se îmbrace cum se cuvine înainte de a se călători, iar preotul Woynowski rămase în casa parohială, gândindu-se de unde să mai ia banii pentru toate cele trebuitoare unui oştean: care, cai, alai şi slujitori, într-un cuvânt, pentru tot ce avea nevoie un războinic din polcurile de elită, dacă ţinea la onoare şi nu voia să fie socotit un fitecine.

Trebuia să procedeze astfel mai ales Taczewski, fiindcă purta un nume măreţ şi vestit, pe care lumea începuse să-l uite în Republică.

Aşadar, într-o bună zi, preotul Woynowski se aşeză la masă, îşi încruntă sprincenele de-i căzu ciuful alb pe frunte şi se apucă să socotească în amănunt cele de trebuinţă şi cât aveau să coste. *Animalia*{54} adică vulpea îmblânzită, câinele Filuś şi bursucul, se zbenguiau cu motoceii la picioarele lui, dar el nu le lua în seamă, atât era de preocupat şi îngrijorat, deoarece „calculele” nu voiau să iasă bine şi se stricau mereu. Nu ajungea nici măcar pentru lucrurile mărunte, ce să mai vorbim de cele mai importante. Bătrânul îşi ştergea fruntea din ce în ce mai avan, iar în cele din urmă, se porni să vorbească singur cu voce tare:

„A luat zece, foarte bine. Sigur că n-o să-i mai rămână nimic. Să numărăm mai departe: de la berarul Kondrat, cinci împrumut, de la Słoninka trei, fac opt. De la Duda, şase taleri prusieni şi un cal împrumut. O să-i dăm înapoi dacă se face orzul. Cu totul opt zloţi, şi cu cei şase taleri şi douăzeci de zloţi ai mei. Puţin! Chiar dacă i-aş da calul meu moldovenesc pentru slujitor, adăugând încă unul, abia de vor fi doi, iar la car îi mai trebuie încă doi, başca cel puţin doi pentru Jacek. Fiindcă dacă pierde unul, musai să aibă altul de schimb şi uniformele pentru slujitori, rezervele de hrană, văsăria, cutiile cu... Cu atâţia bani numai la dragoni{55} poate să intre”.

După care, se întoarse spre animalele ce făceau destul zgomot, jucându-se.

— Linişte, blăstămaţilor, că vă vând pielea ovreilor!

Şi iarăşi începu să vorbească de unui singur:

„Jacek are dreptate, trebuie să vândă Wyrąbki. Numai că pe urmă, când o să-l întrebe cineva de unde este, n-o să aibă ce răspunde. De unde? Din Wiatrów. Care Wiatrów? Din Wiatrów de pe câmp{56}. O să-l dispreţuiască toţi. Mai bine să lase pământul amanet, numai să aibă cui. Cel mai la îndemână ar fi Pągowski, dar Jacek nici n-ar vrea să audă de el şi pe urmă nici eu nu mi-aş băga în cârd cu el... O, Doamne! Lumea n-are dreptate când zice: „sărac ca un şoarece de

biserică!” Nu o dată omul e şi mai prăpădit... La sfântul Szczepan, şoarecele de biserică trăieşte în îndestulare{57}, iar ceară are întotdeauna. Isuse, care ai înmulţit pâinea şi peştii, înmulţeşte zloţii şi talerii aceştia, că Tu, milostive Stăpâne, n-ai nimic de pierdut, iar pe ultimul Taczewski îl ajuţi astfel să...”

Aici îi trecu prin minte că talerii prusieni, provenind din ţara lui Luther, ar putea stârni mânia cerului, dar în privinţa zloţilor stătu în cumpănă dacă n-ar fi bine să-i lase la noapte la picioarele lui Cristos, ca să găsească a doua zi mai mulţi. Nu se simţea totuşi vrednic de o minune şi se bătu de câteva ori cu pumnul în piept în semn de pocăinţă pentru gândul sumeţit. Dar nu mai avu timp să chibzuiască, deoarece înaintea casei parohiale opri o sanie.

În curând, uşa se deschise şi intră în încăpere un bărbat înalt, cărunt şi cu ochii negri, ce privea cu înţelepciune şi bunătate. Musafirul se înclină din prag şi spuse:

— Eu sânt Cyprianowicz de la Jedlinka.

— E, domnia ta, te-am văzut la hramul de la Przytyk, dar numai de departe, fiindcă era o îmbulzeală grozavă, exclamă preotul, ridicându-se vioi să-l întâmpine pe oaspete. Fii bine venit sub streaşina mea joasă!

— Şi eu vin bucuros aici, răspunse Cyprianowicz. E o prea plăcută datorie să mă închin înaintea unui cavaler atât de vestit şi a unui capelan atât de sfânt.

O dată cu aceste cuvinte, sărută umărul şi mâna bătrânului, deşi acesta se apăra spunând:

— Da' de unde sfinţenie! Poate că *bestiae*{58} astea au mai multe merite înaintea lui Dumnezeu decât mine.

Dar Cyprianowicz vorbea atât de simplu şi de sincer, încât îl câştigă dintr-o dată pe preotul Woynowski, aşa că începură să-şi spună unul altuia cuvinte binevoitoare din toată inima.

— L-am cunoscut şi pe feciorul domniei tale, spuse bătrânul, e un cavaler destoinic şi cu purtări alese. Cei patru Bukojemski par doar curtenii lui. Află, domnia ta, că Jacek Taczewski l-a îndrăgit de la început atât de mult, că-l laudă întruna.

— Şi Stach al meu la fel. Se întâmpla adesea ca oamenii să se bată şi după aceea să se îndrăgească. Nici unul dintre noi nu-i poartă supărare lui jupân Taczewski şi toţi am vrea din tot sufletul să legăm o trainică prietenie cu el. Am fost acasă la el, la Wyrąbki, şi de acolo vin. Credeam că am să-l găsesc aici, voiam să-l poftesc la Jedlinka, pe domnia ta, părinte, şi pe el.

— Jacek e la Radom, dar se va întoarce aici şi va veni cu plăcere... Ai văzut, domnia ta, cum s-au purtat cu el la Bełczączka.

— Şi ei şi-au dat seama, răspunse jupân Cyprianowicz, şi le pare rău; nu lui jupân Pągowski, ci jupâneselor.

— Jupân Pągowski este un om îndârjit fără asemănare şi cândva o să dea socoteală înaintea lui Dumnezeu, iar cât despre jupânese, Domnul fie cu ele... Ce să ne mai ascundem după deget, toată pricina duelului e una dintre ele.

— Aşa am înţeles şi eu înainte ca fiul meu să mi-o întărească. Dar e o pricină nevinovată.

— Toate sânt nevinovate... Domnia ta ştii ce zice ecleziastul despre femei?

Jupân Cyprianowicz nu ştia, aşa că preotul Woynowski luă *Vulgata*{59} de pe o poliţă şi citi fragmentul din ecleziast, după care întrebă:

— Ei, vezi?

— Sunt şi dintre acestea, consimţi jupân Cyprianowicz.

— Tot din cauza asta pleacă şi Jacek în lume. La asta, însă, nici eu nu m-am împotrivit. Din contră!

— Cum aşa? Chiar acum pleacă? Păi războiul va începe abia la vară.

— Domnia ta ştii sigur?

— Ştiu, fiindcă m-am interesat şi m-am interesat pentru că nici pe fiul meu nu-l pot opri...

— De-asta e şleahtic. Jacek va pleca repede, căci la drept vorbind, dacă rămâne, va suferi grozav.

— Înţeleg, înţeleg totul. În asemenea împrejurări, graba e cel mai bun leac.

— Tocmai de aceea, va mai întârzia prin aceste locuri doar cât va trebui, ca să vândă Wyrąbki sau să lase pământul cuiva... E o tarla nu prea mare, dar am să-l sfătuiesc pe Jacek s-o zălogească mai degrabă, decât s-o vândă. Chiar dacă nu se va mai întoarce niciodată aici, poate spune oricând că-i pământul lui, iar asta face o bună impresie pentru un om cu sângele şi numele lui.

— Păi musai să vândă ori să zălogească?

— Musai. E un om sărac, foarte sărac. Domnia ta ştii bine cât costă o astfel de campanie, iar el nu poate sluji într-un polc de dragoni.

Jupân Cyprianowicz cumpăni un răstimp, apoi propuse:

— Ştii ce, părinte, ce-ar fi să iau eu Wyrąbki?

Preotul Woynowski roşi ca o fecioară, căreia un tânăr îi mărturiseşte pe neaşteptate tocmai ce dorea mai mult să audă. Dar rumeneala îi pieri din obraz asemeni fulgerului de vară pe cerul amurgului, după care privi cu atenţie la Cyprianowicz şi întrebă:

— Domnia ta ce interese ai?

Acesta, însă, răspunse cu toată sinceritatea unui suflet virtuos:

— Ce interese am eu? Vreau să-i fac un serviciu acestui tânăr destoinic fără să pierd nimic şi astfel să am dreptul la recunoştinţa lui.

Nu te teme, părinte, în plus, am şi eu socoteala mea. Am să-l trimit şi eu pe fiul meu în acelaşi steag în care va sluji jupân Taczewski. Gândesc că Stach al meu va găsi în el un tovarăş vrednic şi un prieten. Ştii şi domnia ta cât de important este un tovarăş de nădejde şi ce înseamnă să ai alături un prieten credincios în tabără, unde duelurile se iscă din orice, şi la război, unde-i şi mai uşor să mori. Dumnezeu nu s-a arătat zgârcit cu averea mea, dar mi-a dăruit un singur băiat. Jupân Taczewski este un viteaz cu mintea trează şi, cum s-a văzut, un mare meşter în lupta cu sabia, iar pe deasupra mai e şi virtuos, fiindcă l-ai crescut domnia ta. Fie ca el şi Stach să semene cu Orestes şi Pylades{60}. Ăsta-i planul meu.

Preotul Woynowski îşi deschise larg braţele:

— Dumnezeu te-a trimis, domnia ta! Pentru Jacek, bag mâna în foc, ca şi pentru mine. E un băiat de aur şi are o inimă recunoscătoare, ca pământul ogorit pentru grâu. Dumnezeu te-a trimis! Acum, flăcăul meu se va putea înfăţişa cum îi stă bine unui Taczewski cu blazonul Powala. Cunoscând astfel lumea largă, poate că va uita de fata pentru care a suferit şi a irosit atâţia ani.

— A îndrăgit-o de mult?

— Ca să recunoaştem adevărul, de mic copil. Dar nici acum nu spune nimic, strânge din dinţi şi se zbate ca un ţipar în frigare...

Să plece cât mai repede, pentru că din asta nu poate ieşi nimic bun.

Urmă o clipă de tăcere.

— Trebuie totuşi să vorbim *accuratissime*{61} despre aceste lucruri, rosti bătrânul în cele din urmă. Domnia ta cât poţi da, ca să-ţi lase zălog Wyrąbki? Ţarina nu face mare lucru.

— Fie şi o sută de ducaţi.

— Ai frică de Dumnezeu, domnia ta!

— De ce, mă rog? Dacă jupân Taczewski îmi va înapoia banii vreodată, e totuna cât îi dau, iar dacă nu, tot voi ieşi în câştig, fiindcă pe aici pământul e prost; la Wyrąbki, însă, pădurea s-a tăiat nu demult, aşa că trebuie să fie bun. Astăzi am să-l iau pe Stach şi pe fraţii Bukojemski la Jedlinka, iar domniile voastre să veniţi la noi când se întoarce jupân Taczewski de la Radom. Banii vor fi pregătiţi.

— Din cer ai picat, domnia ta, cu averea şi inima domniei tale de aur, se bucură preotul Woynowski.

Apoi dădu poruncă să se aducă mied, umplu el însuşi paharele şi băură cu plăcere, cum fac oamenii foarte mulţumiţi. După al treilea pahar, preotul deveni serios şi spuse:

— Pentru ajutor, pentru vorba bună şi pentru cinstea domniei tale, aş vrea să te răsplătesc măcar cu un sfat.

— Ascult.

— Fiul domniei tale să nu stea la Wyrąbki! Fata-i frumoasă peste

închipuire. Poate fi şi virtuoasă, nu neg, dar e o Sienińska, lucru de care nu ea, ci jupân Pągowski este atât de mândru, că de i-ar cere mâna, ştiu eu, fie şi feciorul regelui nostru, Jacobus, bătrânului nu i se va părea prea mult. Păzeşte-ţi fiul, domnia ta, nu-i îngădui să-şi sfâşie inima de moarte cu această deşertăciune, ca Jacek. Ţi-o spun din neprefăcută şi binevoitoare prietenie, vrând să-ţi răsplătesc binele cu bine.

Jupân Cyprianowicz îşi trecu mâna peste frunte şi răspunse astfel:

— Au venit la Jedlinka pe neaşteptate din cauza unui necaz în timpul călătoriei. Eu am fost o dată în vizită la jupân Pągowski, ca între vecini, dar el n-a catadicsit să vină la mine. Văzându-l cât este de mândru, nu i-am mai căutat nici eu cunoştinţa şi prietenia. Acum s-a întâmplat fără voia mea. Cu toate acestea, n-am să-l aşez pe fiul meu la Wyrąbki şi n-am să-i îngădui să-şi piardă capul la Bełczączka. Nu suntem şleahtici atât de vechi, ca Sieniński sau ca Pągowski, dar oricum, am crescut şi noi din război, din ceea ce doare, cum spunea jupân Czarniecki. Suntem în stare şi noi să ne păstrăm demnitatea, iar fiul meu vrea şi el acest lucru. E greu să-l fereşti pe un tânăr de săgeţile lui Cupidon, dar uite ce mi-a spus Stach când l-am descusut la Bełczączka în legătură cu fata: „Prefer să nu rup mărul, decât să sar prea sus, fiindcă dacă nu-l voi ajunge, îmi va fi ruşine”.

— Oho, are minte băiatul! exclamă preotul.

— Aşa a fost de mic, adăugă Cyprianowicz cu anume mândrie. Pe deasupra, mi-a mai spus că acum, când a aflat ce a însemnat fata pentru Taczewski şi cât a suferit din cauza ei, n-ar vrea în nici un caz să-i strice socotelile unui cavaler atât de vrednic. Nu, părinte, nu iau Wyrąbki ca fiul meu să fie mai aproape de Bełczączka. Dumnezeu să-l păzească pe Stach şi să-l ferească de toate relele!

— Amin. Cred, ca şi cum mi-ar fi spus-o un înger. Iar pe fată, n-are decât s-o ia altul, fie şi unul dintre jupânii Bukojemski, care se laudă cu rude atât de suspuse.

Cyprianowicz se porni pe râs, apoi îşi bău miedul, îşi luă rămas bun şi plecă. Preotul Woynowski se duse la biserică să-i mulţumească lui Dumnezeu pentru ajutorul nesperat, apoi îl aşteptă cu nerăbdare pe Taczewski.

Când Jacek se întoarse, în sfârşit, îi ieşi înainte alergând, îl luă în braţe şi începu să strige:

— Jacek, poţi să cumperi un pofil şi cu zece ducaţi. Vei avea o sută de cervoneţi în mână, iar Wyrąbki va fi tot a ta!

Taczewski îşi aţinti asupra lui ochii încercănaţi de suferinţă şi nesomn şi-l întrebă cu uimire:

— Ce s-a întâmplat?

CAPITOLUL XI

Se întâmplase într-adevăr un lucru bun, pentru că izvora dintr-o inimă iubitoare. De aceea, preotul observă cu bucurie că Jacek, cu tot zbuciumul şi chinurile inimii, parcă îşi recăpătă curajul la auzul veştii despre înţelegerea cu Cyprianowicz. Câteva zile, nu se gândi şi nu vorbi decât despre cai şi care, despre lucrurile necesare pentru război şi slujitori, lăsând impresia că în sufletul lui nu mai era loc pentru altceva.

— Ce leac grozav, un adevărat balsam! repeta în sinea lui preotul Woynowski. Pentru că fiecare om, oricât de legat de femeie, oricât de nefericit, atunci când pleacă la război trebuie să aibă grijă să nu cumpere vreun cal cu astmă sau şchiop, să aleagă săbiile, să probeze armura şi să mânuiască suliţa de câteva ori, iar în acest fel *animus*{62} se îndepărtează de ea, îndreptându-se către lucruri mai însemnate, asigurând totodată uşurarea inimii.

Şi îşi aduse aminte cum o dată, în tinereţe, el însuşi îşi căutase în luptă uitarea sau moartea. Dar, pentru că de astă dată războiul nu începuse încă, Jacek nu se gândea deloc la moarte, fiind preocupat cu totul numai de campanie.

Erau destule lucruri de făcut.

Cei doi Cyprianowicz veniră din nou la preotul Woynowski, unde locuia Jacek. După care plecară tuspatru la oraş să scrie zapisul la zălog. Tot aici fu cumpărată o parte din lucrurile trebuitoare campaniei lui Jacek; pe celelalte, preotul Woynowski, prevăzător şi cu multă experienţă, îl sfătui să le ia de la Varşovia sau Cracovia. Asemenea treburi le umplură câteva zile bune de dimineaţa până seara, timp în care Stanisław Cyprianowicz, complet vindecat după rănile uşoare, îl ajută cu înflăcărare pe Jacek, străduindu-se să se apropie de el şi să lege o prietenie trainică.

Bătrânii se bucurară la această privelişte, deoarece amândoi doreau acelaşi lucru. Vrednicul jupân Serafin începu chiar să regrete că Jacek pleca aşa de repede şi-l îndemnă pe duhovnic să nu-l grăbească prea mult.

— Pricep, îi spuse, pricep prea bine de ce domnia ta vrei să-l trimiţi cât mai degrabă de aici, dar trebuie să recunosc după dreptate că eu nu gândesc rău despre jupâniţa Sienińska... E adevărat că în prima clipă nu l-a primit prea bine pe Jacek după duel, dar gândeşte-te că Stach şi jupânii Bukojemski abia le scăpaseră pe ea şi pe jupâneasa Winnicka din gura lupilor; ce-i de mirare că, la vederea rănilor şi a sângelui lor, a cuprins-o mânia pe care, după câte ştim, a

stârnit-o înadins şi Pągowski. Ce-i drept, el este un om neînduplecat, dar copila, când am fost la ei, a venit la mine cu umilinţă: „Recunosc, zice, că nu ne-am purtat cu dreptate şi că jupân Jacek se cuvine să fie răsplătit într-un fel”. Şi ochişorii i s-au umezit pe dată, de mi s-a făcut milă de ea; în plus, diavoliţa e nespus de frumoasă. Are însă un suflet curat şi simte strâmbătatea...

— Pe viul Dumnezeu, să nu afle Jacek despre asta, că iar i se urcă inima la gât, şi abia a început să respire mai liniştit. A fugit de acolo fără căciulă, a jurat că nu se mai întoarce şi ferească Dumnezeu să-şi calce hotărârea. Femeile, domnia ta, sânt ca focurile acelea rătăcitoare ce umblă prin noroaiele grase de la Jedlnia. Dacă le goneşti, fug, dar dacă fugi tu, te gonesc ele... Asta-i!...

— E o vorbă înţeleaptă, trebuie s-o ţin minte pentru Stach, aprecie jupân Serafin.

— Jacek, însă, trebuie să plece cât mai repede. I-am şi pregătit scrisorile către diferiţi prieteni şi dregători pe care i-am cunoscut pe când nu erau în slujbe înalte, către căpeteniile mai de seamă. În ele vorbesc şi despre feciorul domniei tale ca de un cavaler destoinic; când îi va veni şi lui timpul să plece, am să-i dau altele, deşi poate că se vor dovedi de prisos, deoarece Jacek îi va netezi drumul până atunci. Să slujească împreună.

— Îţi mulţumesc, părinte, din tot sufletul. Aşa-i, să slujească împreună şi să trăiască toată viaţa în prietenie. Mi-ai vorbit de steagul prinţului Alexander, care se află la Zbierzchowsk. E un steag de elită, poate chiar cel mai bun de la *husari*{63}, astfel că m-aş bucura grozav pentru Stanisław, dar el mi-a spus aşa: „Călărimea uşoară e pentru şase zile pe săptămână, iar husarii numai pentru duminica!”

— *Generaliter*{64}, a spus adevărul, răspunse preotul. Căci husarii nu sânt trimişi în recunoaştere şi arareori vreunul din ei iese la harţ, fiindcă nu se cuvine ca un astfel de oştean să se bată cu oricine; în schimb, când vine duminica lor, atâta se vânzolesc şi calcă în picioare, că alţii nici în şase zile nu varsă atâta sânge. De altminteri, nevoile războiului poruncesc, aşa că uneori se întâmplă ca şi husarii să aibă de lucru în fiecare zi.

— Domnia ta ştii cel mai bine, părinte...

Preotul Woynowski închise ochii o clipă, vrând parcă să-şi amintească mai bine timpurile trecute, apoi ridică paharul, privi miedul în lumină, înghiţi o dată, de două ori şi grăi:

— Aşa a fost, când spre sfârşitul războiului cu suedezii, ne-am dus să-l pedepsim pe electorul{65} trădător pentru înţelegerea cu Carolus. Mareşalul Lubomirski{66} a dus focul şi sabia până sub zidurile Berlinului. Pe atunci, slujeam în steagul lui de husari sub porucinicul{67} Wiktor. Brandenburghezul ne-a înfruntat cu ce-a avut: pedestrime, oşteni obişnuiţi printre care se aflau şi nobili nemţi; ei

bine, află domnia ta că atât noi, husarii, cât şi cazacii din gardă, abia ne mai mişcăm braţele amorţite de trudă...

— Aşa de greu a fost?

— N-a fost greu, pentru că la vederea noastră, muschetele şi suliţele tremurau ca ramurile bătute de vânt în mâinile potrivnicilor, dar luptam în fiecare zi de dimineaţa până seara. La fel trudeşti dacă înfigi suliţa în piept sau în spate. Ehei, a fost o campanie grozavă, pentru că am avut de lucru, nu glumă. Pe de altă parte, în viaţa mea n-am văzut atâţia oameni şi cai din spate, ca atunci. Am pustiit jumătate din Brandenburg, de plângea şi Luther în iad.

— E plăcut să aminteşti că trădarea şi-a primit pedeapsa cuvenită.

— Sigur că-i plăcut. După aceea, electorul a venit la jupân Lubomirski să ceară pace. Eu n-am văzut, dar mi-au spus oştenii că jupânul Lubomirski se plimba pe medean cu mâna în şold, iar electorul trepăda în urma lui şi se ploconea atât de adânc, de aproape că-i ajungea peruca la pământ, şi-i îmbrăţişa genunchii mareşalului. Ba mai mult, se zvonea că-l şi săruta pe unde se nimerea, dar eu nu prea cred, fiindcă mareşalul, având un suflet mândru, îi plăcea să-şi încovoaie duşmanul, însă fiind un om bine crescut, n-ar fi îngăduit una ca asta.

— Să dea Dumnezeu să se întâmple şi acum cu turcii ca atunci cu brandenburghezul.

— Experienţa mea nu e prea înaltă, în schimb, e foarte lungă, de aceea, îţi mărturisesc domniei tale că lucrurile s-ar putea să meargă chiar mai bine. Jupânul mareşal era un războinic încercat şi mai ales norocos, dar nu se poate compara cu luminatul nostru rege de astăzi.

Apoi îşi aduseră aminte de toate izbânzile regelui şi de bătăliile la care luaseră parte, ciocnind în sănătatea măriei sale şi bucurându-se că sub asemenea căpetenie, tinerii nu numai că vor avea parte de război, dar se vor acoperi de slavă nemărginită, mai ales că lupta se va duce cu duşmanul dintotdeauna al crucii.

La drept vorbind, nu ştia nimeni nimic.

Nu se ştia nici măcar dacă puterea turcească se va îndrepta mai întâi asupra Republicii sau a împăratului. Alianţa cu curtea austriacă avea să se discute abia la seimul următor. Dar pe la adunările şleahticilor şi la dietele ţinuturilor se vorbea numai despre război. Dregătorii de la Varşovia şi de la curte îl prevesteau fără greş, în afară de asta, norodul întreg presimţea că trebuie să vină; presimţire mai puternică decât siguranţa, întrucât se întemeia pe faptele de până acum ale regelui şi pe dorinţa de predestinare naţională.

CAPITOLUL XII

Înapoindu-se de la Radom, preotul Woynowski îi pofti pe cei doi Cyprianowicz să se odihnească la casa parohială; după aceea, aveau să plece cu toţii la Jedlinka. În acest timp, veniră la el pe neaşteptate trei dintre jupânii Bukojemski. Marek, care avea clavicula frântă, nu putea încă să se mişte, dar Mateusz, Łukasz şi Jan se grăbiseră să-i dea bineţe bătrânului şi să-i mulţumească pentru că le legase rănile. Lui Jan îi lipsea de bună seamă degetul mic, iar ceilalţi aveau crestături adânci, unul pe frunte, altul pe obraz, dar se vindecaseră şi erau sănătoşi tun.

În urmă cu două zile, se duseseră în pădure la vânătoare şi afumând o ursoaică adormită în bârlogul ei, o omorâseră cu suliţele, iar puiul îl aduseseră în dar preotului, a cărui dragoste pentru animalele pădurii era îndeobşte cunoscută.

Bătrânul, îndrăgindu-i ca pe nişte flăcăi de ispravă, se bucură şi de venirea lor, şi de ursuleţ şi aproape râse cu lacrimi când acesta, înşfăcând unul dintre paharele cu mied pentru oaspeţi, se porni să mormăie furios pentru a stârni spaima cuvenită şi a-şi asigura prada.

Apoi, văzând că nu i-o ia nimeni, se aşeză pe picioarele dinapoi şi bău ca un om, sporind şi mai mult bucuria celor din jur.

— N-am să-l fac nici chelar, nici prisăcar, glumi preotul înveselit

— Ehei, strigă Stanisław Cyprianowicz râzând, a stat doar o zi în şcoala tinerilor Bukojemski şi a învăţat mai mult decât ar fi învăţat în pădure toată viaţa.

— A, nu-i adevărat, îl îndreptă Łukasz, asta-i o fiară mintoasă din fire şi ştie ce e bun. Abia l-am adus acasă, că a şi băut horilcă, ca şi când ar fi supt în fiecare dimineaţă în pădure, iar după aceea a lovit câinele peste bot: „na poftim, i-a spus, nu mai adulmeca” şi s-a dus să se culce.

— Datorită domniilor voastre, am să mă bucur în lege, le mulţumi preotul, dar chelar n-am să-l fac, fiindcă deşi se pricepe foarte bine la băuturi, ar umbla prea des pe la butoaie.

— Ursul e în stare de multe lucruri, observă Jan. Preotul Głomiński din Przytyk are unul despre care se spune că ştie să cânte la orgă. Unii se supără, deoarece câteodată mai şi mormăie, mai ales când îl îndeamnă.

— Nu e nici un păcat în asta, răspunse preotul, păsările îşi fac cuiburi prin biserică şi cântă spre slava lui Dumnezeu, dar nu se supără nimeni. Orice vieţuitoare îl slujeşte pe Dumnezeu, iar Mântuitorul s-a născut într-un staul.

— Se mai spune, adăugă Mateusz, că Isus a prefăcut pe un morar

în urs, aşa că poate a rămas şi în el o părticică din sufletul omului.

La acestea, bătrânul Cyprianowicz spuse:

— În acest caz, voi aţi omorât morăriţa, faptă pentru care trebuie să daţi socoteală. Măria sa, regele, ţine foarte mult la urşii lui şi nu plăteşte supraveghetori ca să-i ucidă.

Auzind aceste cuvinte, cei trei fraţi se îngrijorară de-a binelea şi abia după un răstimp mai lung de gândire, Mateusz, vrând să ia apărarea fraţilor, interveni:

— Păi ce, noi nu suntem şleahtici? Neamul Bukojemski e tot atât de bun ca şi Sobieski.

Łukasz, însă, avu o idee mai fericită, aşa că obrazul i se lumină îndată:

— Ne-am dat cuvântul de cavaleri că nu vom împuşca urşii, nu-i aşa? Ei bine, nu-i împuşcăm, ci îi străpungem.

— Regele nu se gândeşte la urşi acum, remarcă Jan, şi apoi cine ne va pârî? Să îndrăznească vreun pădurar... Hm, păcat totuşi că ne-am lăudat faţă de jupânii Pągowski şi Grothus, fiindcă starostele tocmai a plecat la Varşovia şi cum se vede adesea cu măria sa, poate să ne dea de gol.

— Când v-aţi întâlnit cu Pągowski? se interesă preotul.

— Ieri. Tocmai îl conducea pe jupân Grothus. Părinte, ştii unde este cârciuma care se numeşte „Abator”? S-au oprit acolo să lase caii să răsufle şi aşa au dat de noi. Pągowski s-a apucat să ne întrebe tot felul de lucruri, s-a interesat şi de Jacek.

— De mine? se miră Taczewski.

— Întocmai. „E adevărat, a întrebat, că Taczewski pleacă la oaste?”

— Adevărat, am răspuns.

— „Şi când asta?”

— Se pare că în curând.

— „Da, a zis iarăşi Pągowski, se va înrola ca pedestraş”.

Asta ne-a înfuriat pe toţi, iar Mateusz i-a spus de la obraz:

— „Domnia ta, asemenea lucruri să nu crezi, pentru că Jacek este prietenul nostru şi ar trebui să-i luăm apărarea!” Şi deoarece începuserăm să gâfâim cu toţii, s-a înfrânat şi a schimbat-o:

— „N-o spun cu răutate, dar ştiu că Wyrąbki nu-s cât o stărostie”.

— Stărostie, nestărostie, nu-l priveşte! se burzului preotul. Să-şi vadă de treaba lui!

Se vede totuşi că jupân Pągowski era de altă părere şi continua să se gândească la Jacek, fiindcă după vreun ceas, slujitorul aduse o dată cu încă un urcior de mied şi o scrisoare cu pecete, zicând:

— A venit un trimis de la Bełczączka.

Preotul Woynowski luă scrisoarea, rupse peceţile, o desfăcu, lovi foaia cu dosul palmei şi apropiindu-se de fereastră, începu să citească.

Jacek mai că pălise de emoţie şi privea la hârtie ca la soare, presimţind că-i vorba despre el. Gândurile îi săgetau ca nişte rândunele prin cap: dacă bătrânul se muiase şi-i cerea iertare? Aşa s-ar cuveni să facă, altceva nu poate fi. Pągowski n-avea dreptul să se înfurie pentru cele întâmplate mai mult decât cei ce avuseseră de suferii. Aşa că îl mustra conştiinţa; înţelegea că nedreptăţise un om nevinovat, socotea că se purtase necuviincios şi dorea să-şi repare greşeala.

Inima lui Jacek începu să bată ca un ciocan: „Oho, îşi spuse în gând, am să plec, fericirea trecută nu mai e pentru mine, chiar dacă am să iert totul, nu sânt în stare să uit, dar Dumnezeule milostiv, nu-mi refuza bucuria de a mai vedea o dată pe această crudă şi dragă Anula; s-o mai privesc şi să-i aud glasul o dată!”

Gândurile îşi înteţiră zborul, dar înainte de a se linişti, se petrecu ceva cu totul neprevăzut, căci iată, preotul Woynowski mototoli deodată scrisoarea şi-şi duse mâna stângă la şold, căutându-şi parcă sabia. Sângele i se urcă în obraji, grumazul i se încordă şi ochii îi sloboziră fulgere. Era atât de înfricoşător, încât cei doi Cyprianowicz şi fraţii Bukojemski îl priveau uluiţi, ca şi când farmecele îl preschimbaseră dintr-o dată în alt om.

În încăpere se înstăpâni o tăcere surdă.

În acest timp, preotul se aplecă spre fereastră, de parcă voia să vadă ceva afară, după care se întoarse, privi mai întâi pe pereţi, dar se vedea că îşi înfrânsese mânia şi îşi revenise, fiindcă faţa îi păli şi flăcările i se stinseră în ochi.

— Domniile voastre, Pągowski nu e numai un om viforos, ci de-a dreptul rău. Fiecăruia dintre noi i se mai întâmplă să spună la mânie mai mult decât îngăduie adevărul, dar să continui să umileşti cu înverşunare şi să-l calci în picioare pe cel nedreptăţit, e un lucru nevrednic de un şleahtic şi un catolic.

Apoi se aplecă, ridică scrisoarea mototolită şi i se adresă lui Taczewski:

— Jacek, dacă ţi-a mai rămas vreun ghimpe în inimă, scoate-l cu cuţitul ăsta. Citeşte, sărmane, citeşte tare, pentru că nu tu trebuie să te ruşinezi, ci acela care a scris o asemenea scrisoare. Să afle şi domniile lor cine-i jupân Pągowski.

Jacek luă foaia cu mâini tremurătoare, o netezi şi citi:

„Mult iubite părinte şi binefăcătorule etc. etc.

Aflând că Taczewski din Wyrąbki, cel ce venea adesea în casa mea, are să plece în aceste zile la oaste, şi gândindu-mă la pâinea cu care l-am hrănit în sărăcia lui şi slujbele la care s-a nimerit să-l folosesc uneori, îi trimit un cal de călărie şi un ducat pentru potcoave cu rugămintea de a nu-l irosi pe alte lucruri de prisos.

Asigurându-te, părinte, de gândurile mele bune, mai jos mă iscălesc... etc. etc.”

Jacek îngălbeni ca ceara după citirea scrisorii, astfel că cei de faţă se înspăimântară, mai ales preotul, fiindcă nu era sigur dacă paloarea lui nu vesteşte o răbufnire de nebunie şi ştia cât de primejdios devenea la mânie acest tânăr de obicei atât de blând. De aceea, încercă să-l potolească:

— Pągowski e bătrân şi-i lipseşte un braţ, spuse în grabă, aşa că nu poţi să-l provoci la duel!...

Taczewski, însă, nu izbucni în nici un fel, întrucât în prima clipă, o uimire fără margini, dureroasă, înăbuşi în el toate celelalte simţăminte.

— Nu pot să-l provoc la duel, repetă ca un ecou, dar de ce mai trebuie să mă şi umilească?

La acestea, bătrânul Cyprianowicz se ridică în picioare, îi luă amândouă mâinile lui Jacek, le strânse cu putere, apoi îl sărută pe frunte şi zise:

— Pągowski s-a umilit pe sine, nu pe domnia ta, iar dacă nu vei căuta să te răzbuni, oricine te va lăuda pentru sufletu-ţi vrednic de un sânge atât de ales.

— Iată vorbe înţelepte! exclamă preotul, trebuie să te arăţi vrednic de ele...

La rândul lui, Stanisław Cyprianowicz îl îmbrăţişă şi el pe Jacek.

— La drept vorbind, mărturisi, ţin din ce în ce mai mult la tine...

Dar jupânilor Bukojemski, care de când auziseră ce scrie în epistolă, scrâşneau mereu din dinţi, nu le fu pe plac asemenea întorsătură a lucrurilor. Urmând pilda lui Stanisław, începură să-l îmbrăţişeze pe Jacek.

— Fie ce-o fi, rosti în sfârşit Łukasz, dar în locul lui Jacek, eu aş proceda altfel.

— Cum? întrebară curioşi doi dintre fraţi.

— Nu ştiu nici eu cum, dar m-aş gândi şi n-aş ierta jignirea...

— De vreme ce nu ştii, nu vorbi!

— Parcă voi ştiţi!

— Tăcere, domniile voastre! se răsti preotul. Fireşte, nu vom lăsa scrisoarea fără răspuns, dar a nu căuta să te răzbuni, e un lucru creştinesc şi catolic.

— Păi şi domnia ta ai dus mâna la şold la început.

— Pentru că am purtat prea mult sabia. *Mea culpa!* Dar cum am zis, mai e şi împrejurarea că Pągowski a îmbătrânit şi n-are o mână. Dreptatea fierului nu foloseşte la nimic aici... Domniile voastre, aflaţi că acest om mi-a devenit mai nesuferit tocmai pentru că profită ca un ticălos de schilodirea lui...

— Totuşi, o să-i fie cam strâmt în olatul nostru, interveni Jan Bukojemski. Vom avea noi grijă ca să nu mai calce nimeni în casa lui...

— Până una-alta, trebuie să-i răspundem, îl întrerupse preotul, şi asta numaidecât.

Cu toate acestea, mai cumpăniră o vreme cine trebuie să-i răspundă: Jacek, la care se referea scrisoarea, sau preotul, căruia îi fusese trimisă. Rămase să scrie preotul, căci Taczewski declară:

— Pentru mine, toţi oamenii din casa asta sânt ca şi morţi, norocul lor că aşa am hotărât în sinea mea...

— Aşa şi este, toate punţile de legătură sânt distruse, completă preotul, căutând pene şi hârtie. Dar Jan Bukojemski nu se lăsă:

— E bine că punţile de legătură sânt distruse, dar ar fi fost mai bine ca şi Bełczączka să ardă!... La noi, în Ucraina, se întâmpla de multe ori aşa; când se statornicea vreun venetic şi nu se împăca bine cu oamenii din partea locului, el era omorât şi conacul ars din temelii.

Nimeni nu luă în seamă aceste cuvinte, afară de bătrânul Cyprianowicz, care dădu nerăbdător din mână şi răspunse:

— Domniile voastre aţi venit în acest ţinut din Ucraina, eu de lângă Lwów, iar jupân Pągowski de la Pomorzany, aşa că după mintea domniei tale, jupân Taczewski ne-ar putea socoti pe toţi nişte venetici. Află, însă, că Republica este o casă mare, unde locuieşte *familia* şleahticilor şi unde oriunde s-ar găsi, şleahticul este la el acasă...

Se aşternu tăcerea, numai din odaia de dormit se auzeau scârțâitul penei şi cuvintele rostite cu jumătate de glas, pe care preotul şi le dicta singur.

Taczewski îşi sprijini fruntea în palme şi un răstimp rămase nemişcat; deodată, se îndreptă, privi la cei de faţă şi grăi:

— E ceva ce eu nu pot să înţeleg.

— Nici noi nu înţelegem, răspunse Łukasz Bukojemski, dar dacă vrei să bei mied, bem şi noi.

Jacek turnă nepăsător în pahare, urmându-şi în acelaşi timp firul gândurilor.

— Dacă duelul ar fi început în casa lui, deşi asemenea lucruri se întâmplă pretutindeni, Pągowski ar fi avut dreptul să se simtă jignit. Dar acum el ştie că nu eu v-am provocat, ştie că m-a umilit degeaba în casa mea, ştie că m-am împăcat cu domniile voastre, în sfârşit, ştie că nu-i voi mai trece pragul, şi cu toate acestea, continuă să mă prigonească, să mă calce în picioare...

— Adevărat, e o îndărătnicie neobişnuită, întări bătrânul Cyprianowicz.

— Deci şi domnia ta crezi că e ceva necurat în treaba asta?

— În care treabă? întrebă preotul care, intrând din odaia de dormit cu scrisoarea gata, auzise ultimele cuvinte.

— În ura lui neostoită faţă de mine.

Preotul se uită la poliţa unde, printre alte câteva cărţi, se afla Sfânta Scriptură şi zise:

— Eu îţi repet ce ţi-am mai spus şi altă dată: aici e vorba de *mulier*.

Apoi se întoarse către cei de faţă:

— Domniile voastre, v-am citat cuvintele ecleziastului despre femeie?...

Dar nu apucă să-şi ducă gândul până la capăt, deoarece Jacek sări în picioare ca opărit, îşi înfipse degetele în păr şi aproape că începu să strige cu o durere neţărmurită:

— Cu atât mai mult nu înţeleg, fiindcă dacă e cineva pe lume... dacă pe cineva... dacă există cineva... cu tot sufletul...

Şi nu mai putu să vorbească, durerea inimii îi strânse gâtul ca un cleşte şi îi urcă în ochi în două boabe de lacrimi amare şi fierbinţi, care i se rostogoliră pe obraji.

Preotul îi înţelegea durerea.

— Dragă Jacek, îl sfătui, e mai bine să arzi rana, oricât te-ar durea, decât s-o laşi să se adâncească; de aceea, nu vreau să te cruţ. Ehei, şi cu la vremea mea am fost un oştean laic, aşa că înţeleg multe lucruri. Ştiu că se întâmplă câteodată ca amintirea şi jalea, de-ar pleca omul cât de departe, să se târască urlând în urma lui ca nişte câini şi să nu-l lase să doarmă. Aşa că tot e mai bine să scapi de ele dintr-o dată. În clipa asta, tu simţi că ai fi în stare să-ţi verşi tot sângele pentru cei din Bełczączka, de aceea eşti uluit şi suferi atâta, pentru că răzbunarea te urmăreşte tocmai din partea lor. Lucrul ţi se pare cu neputinţă, dar este cu putinţă!... Fiindcă dacă ai stârnit mândria şi deşertăciunea femeii, dacă ea a crezut că vei schelălăi când vei fi bătut, iar tu n-ai schelălăit şi nu te-ai gudurat, ba te-ai şi smucit şi ai rupt lanţul, află că nu te va ierta niciodată, ura ei, mai neînduplecată decât cea a bărbatului, prigonindu-te totdeauna. Nu există decât un leac, să-ţi smulgi dragostea din piept, fie şi o dată cu inima, şi s-o zvârli departe de tine ca pe un arc crăpat, asta e!

Şi iarăşi se înstăpâni tăcerea. Bătrânul Cyprianowicz clătină din cap, întărind cuvintele preotului şi, ca un om cu experienţă, admirându-i înţelepciunea.

Jacek repetă:

— E adevărat că am smucit de lanţ şi l-am rupt... Aşa-i, cel ce mă urmăreşte nu-i Pągowski!

— Acum ştiu ce-aş face, se amestecă deodată Łukasz Bukojemski.

— Spune, nu ascunde nimic! îl grăbiră fraţii.

— Voi ştiţi ce zice iepurele?

— Ce iepure, te-ai îmbătat?

— Cel de sub mejdină.

Şi mândru, se vede, de propria idee, se ridică, îşi puse mâinile în şolduri şi începu să cânte:

„Iepurele-i sub mejdină,
Sub mejdină,
Vânători să nu s-aţină,
Nu s-aţină.
Stă şi se tot văicăreşte,
Testamentul mâzgălește
Sub mejdină.”

Aici, se întoarse către fraţii săi şi întrebă:

— Ştiţi care-i tâlcul testamentului?

— Ştim, dar ne place să te ascultăm!

— Atunci, ascultaţi:

„Pupaţi-mă voi cu toţii,
Hăitaşi, vânători, netoţii,
Sub mejdină...”

... Uite ce le-aş scrie eu celor de la Bełczączka, în locul lui Jacek, iar dacă el n-o va face, să-mi scoată măruntaiele cel dintâi ienicer de n-am s-o fac eu, scriindu-i lui Pągowski în numele meu şi al vostru în semn de rămas bun!

— Oho, pe Dumnezeul meu, e o idee grozavă! se bucură Jan.

— Şi îndrăzneaţă, şi la obiect!

— Să-i scrie Jacek aşa!

— Ba, se împotrivi preotul supărat de amestecul fraţilor, îi voi scrie eu, nu Jacek, dar nu se cuvine ca o faţă bisericească să împrumute vorbele de la domniile voastre.

Apoi se adresă celor doi Cyprianowicz şi lui Jacek:

— N-a fost deloc uşor, a trebuit să tai şi coarnele răutăţii, să folosesc şi politeţurile şi să-i arăt totodată că bănuim de unde provine înţepătura. Ascultaţi, însă, şi dacă vreunul dintre domniile voastre are ceva de spus, să poftească.

Începu să citească:

„Prea mărite binefăcătorule şi dragă frate...”

Lovi hârtia cu dosul palmei şi sublinie:

— Domniile voastre, băgaţi de seamă că nu-i scriu: *„mult iubite”*, ci *„dragă...”*

— Asta o să-l înfurie! constată jupân Serafin, citeşte mai departe, părinte.

— Luaţi aminte:

„Este îndeobşte cunoscut locuitorilor statorniciţi în Republica noastră

că numai aceia ştiu conservare et applicare{68} *bunele purtări în orice împrejurare, care au trăit din tinereţe alături de oamenii bine educaţi sau care, provenind din marile familii, le-au preluat din naştere. Ceea ce nu este cazul cu domnia ta, binefăcătorule, de aceea jupân Jacek Taczewski ex contrario*{69} *de domnia ta, a moştenit şi sângele, şi sufletu-i minunat de la înaintaşi vestiţi, aşa că îţi iartă vorbele necioplite şi îţi trimite darurile înapoi. Dar pentru că domnia ta, asemenea cârciumarilor ce ţin hanuri prin târguri sau la drumul marc, îi trimiţi socoteala pentru ospitalitatea cunoscută în casa domniei tale, jupân Taczewski este gata să-ţi întoarcă expressa*{70} *cu adaosul corespunzător mărinimiei sale...”*

— A, pe viul Dumnezeu, îl întrerupse bătrânul Cyprianowicz, Pągowski o să-şi piardă minţile de furie!

— Da, se cuvenea să-i mai tai din nas, iar dacă astfel nu mai e cu putinţă nici o împăcare, cu atât mai bine, căci şi Jacek tocmai asta voia.

— Aşa-i! E adevărat! exclamă Taczewski cu înflăcărare.

— Acum, ascultaţi ce-i scriu din partea mea:

„La care mărinimie chiar eu l-am îndemnat pe jupân Jacek, în ideea că arcul este într-adevăr al domniei tale, dar săgeata otrăvită cu care ai vrut să-l nimereşti pe vrednicul tânăr poate că provine din săhăidacul altuia. Deoarece judecata, ca şi puterea muşchilor, slăbeşte o dată cu vârsta şi bătrâneţea nătângă, lăsându-se lesne înrâurită de şoapte străine, cu atât mai mult se cuvine iertată. Cu acestea închei, adăugând doar câteva cuvinte potrivite cu starea mea de capelan şi slugă a Domnului: cu cât omul e mai vârstnic şi sfârşitul mai aproape, cu atât mai puţin se cuvine să slujească trufia şi ura, gândindu-se, în schimb, mai mult la mântuirea sufletului, pe care mi-o doresc mie şi domniei tale. Amin! Rămân al domniei tale etc. etc.”

— Totu-i scris *accurate*, aprecie jupân Serafin, nu mai trebuie să adaugi sau să tai nimic.

— Hm! se bucură preotul. Domnia ta crezi că a căpătat ce a meritat?

— Oho! am simţit că mă ia cu cald la unele cuvinte.

— Şi eu la fel, adăugă Łukasz Bukojemski. E drept că auzind asemenea lucruri, te apucă setea ca pe vremea de caniculă.

— Jacek, fă pe placul oaspeţilor, iar eu pecetluiesc scrisoarea şi o trimit numaidecât.

După care, scoase inelul cu pecete din deget şi se duse în odaia de dormit. Se vede, însă, că în acest timp îi veniră alte gânduri, fiindcă la întoarcere spuse:

— Uite-o. Am sfârşit treaba! N-am fost oare prea aspru? E un om bătrân, dacă se îmbolnăveşte? *Vulnera*{71} provocate de pană nu dor mai puţin ca cele provocate de sabie sau glonţ.

— Adevărat, adevărat! încuviinţă Taczewski.

Şi strânse din măsele.

Dar tocmai acest involuntar strigăt de durere se arătă hotărâtor. Bătrânul Cyprianowicz rosti:

— Părinte, îndoielile domniei tale sânt lăudabile, însă Pągowski nu le-a avut. Scrisoarea lui ţinteşte drept în inimă, iar a domniei tale doar în trufie şi răutate; de aceea, sânt de părere că trebuie să fie trimisă aşa.

Şi epistola fu trimisă, apoi grăbiră şi mai mult pregătirile pentru plecarea lui Jacek.

CAPITOLUL XIII

Prietenii lui Jacek nu prevedeau totuşi că scrisoarea preotului, într-un fel, avea să fie în folosul lui jupân Gedeon Pągowski, slujindu-i planurile casnice.

E adevărat, nu mică-i fu mânia când o primi. Jacek, care până acum constituia doar o piedică, deşi nu era autorul scrisorii, deveni obiectul urii lui. Ura aceasta crescu în inima neînduplecată a bătrânului ca o floare otrăvită, astfel că judecata-i vicleană hotărî să profite de răspunsul preotului.

Prin urmare, jupân Gedeon îşi stăpâni furia turbată, îşi aşternu pe faţă o expresie de milă dispreţuitoare şi se duse cu scrisoarea la jupâniţă Sienińska.

— În loc de răsplată, m-am ales cu bătaia, i se plânse. Eu nu voiam să fac asta, fiindcă sunt om cu experienţă şi cunosc lumea, dar când ai început să-ţi împreuni mâinile şi să-mi spui că a fost nedreptăţit, că am fost amândoi prea aspri cu el, că ar fi fost mai bine să nu plece supărat, m-am lăsat convins: i-am trimis un ajutor în bani, un cal şi o scrisoare cuviincioasă; credeam că va veni să-mi mulţumească şi să-şi ia rămas bun, cum trebuia să facă un om care a petrecut atâta timp sub acoperişul meu, şi când colo, uite ce răspuns mi-a trimis.

Spunând acestea, scoase de la cingătoare scrisoarea preotului şi i-o dădu jupâniţei.

Ea începu să citească şi sprâncenele-i negre se adunară deodată cu mânie, iar când ajunse la locul unde preotul spunea că jupân Pągowski voia să-l umilească pe Jacek datorită „şoaptelor străine”, îi tremurară mâinile şi faţa i se acoperi mai întâi cu o rumeneală trecătoare, apoi păli ca ceara şi rămase aşa.

Jupân Gedeon, însă, deşi nu-i scăpase nimic, se prefăcu că nu văzuse.

— Să-i ierte Dumnezeu pentru ce-mi scriu *ad personam*{72}, rosti după un răstimp de tăcere, căci numai el ştie dacă neamul Pągowski e mai prejos decât Taczewski, cu toate că lumea mai mult născoceşte decât e adevărat. Nu pot totuşi să-i iert, biata mea orfană, că şi pe tine te răsplătesc pentru inima ta de înger cu asemenea nerecunoştinţă.

— Asta n-a scris-o jupân Jacek, ci preotul Woynowski, răspunse jupâniţa Sienińska, agăţându-se parcă de acest ultim mijloc de salvare.

Bătrânul şleahtic oftă şi întrebă:

— Copila mea, tu crezi că ţine la tine?

— Cred, dădu răspuns fata, aplecându-se şi sărutându-i mâna.

Bătrânul tutore se apucă s-o mângâie cu duioşie pe căpşorul luminos.

— Deşi eşti convinsă, nu ştii totuşi cât de dragă-mi eşti cu adevărat. Tu eşti toată mângâierea mea. Rareori îmi îngădui asemenea cuvinte şi spun ce simte inima, în care sălăşluieşte o veche durere. Trebuie totuşi să înţelegi că pentru mine tu eşti singura fiinţă scumpă pe lume. N-aş vrea ca în fiecare ceas al vieţii să-ţi sporesc supărarea şi grijile, cu atât mai puţin durerea, ci numai bucuria şi fericirea. Nu doresc să te întreb ce a început să încolţească în inima ta, dar îţi spun aşa: Fie că a fost, cum bănuiesc, o dragoste de soră sau ceva mai mult, nu este vrednic de ea acest tânăr care ne hrăneşte cu nerecunoştinţă pentru prietenia noastră sinceră. Anulka mea, te-ai amăgi singură crezând că preotul a scris aşa fără ştirea lui Taczewski. Au alcătuit răspunsul împreună şi se sumeţesc atâta, fiindcă am auzit că Taczewski a făcut rost de bani de la armeanul acela din Jedlinka. Iată ce-i trebuia, iar acum, când nu mai are nevoie, nu se mai îngrijeşte de nimeni şi de nimic. Ăsta-i adevărul şi tu singură musai să-l recunoşti în sufletul tău, că a gândi altfel, ar însemna să te păcăleşti de bunăvoie.

— Recunosc, şopti jupâniţa.

Jupân Gedeon se adânci în gânduri o clipă, ca şi cum ar fi cumpănit ceva, apoi spuse:

— Nu! Se spune că numai oamenii bătrâni au obiceiul să laude trecutul şi să vorbească de rău timpurile mai noi. Dar nu-i aşa! Nu e un obicei!... Lumea se strică într-adevăr, se strică oamenii; şi pe vremea mea, nu s-ar fi purtat nimeni ca Taczewski. Ştii cum a început tărăşenia? Totul se trage de la noaptea aceea petrecută în copac, când cavalerul s-a făcut de râs... Să grăbeşti chipurile în ajutorul cuiva şi să te caţeri în copac de frică, se poate întâmpla, fără îndoială, dar să te mai şi lauzi pe urmă, e lucru caraghios. Nici eu nu-i socotesc viteji pe fraţii Bukojemski şi pe Cyprianowicz; sânt nişte beţivani, încurcă-lume şi barbugii! Pe ei îi interesau mai mult pieile lupilor decât viaţa noastră. Dar în inima lui Taczewski s-a cuibărit asemenea invidia, încât nu i-a putut ierta nici măcar pentru ajutorul lor întâmplător. De aceea a avut loc duelul acela.

Dumnezeu să mă judece, dacă n-am avut dreptul să mă supăr. Aşa-i, pe urmă s-au împăcat, fiindcă pesemne cavalerul a înţeles că poate face rost de bani de la Cyprianowicz, astfel că a pus tot răul pe seama noastră. Trufie, răutate, lăcomie şi nerecunoştinţa - iată ce ne-a arătat. Nimic altceva! Că m-a nedreptăţit pe mine, Dumnezeu cu el, dar de ce şi pe tine, floricica mea? După atâţia ani de bună vecinătate şi ospeţie!... în astfel de împrejurări, ţiganul se leagă de locul în care stă, rândunica se obişnuieşte cu streaşina şi barza îşi întocmeşte cuibul, pe când el a scuipat pe casa noastră de îndată ce a simţit banii în buzunar... A, nu, nimeni nu s-ar fi purtat aşa pe vremea mea!

Jupâniţa asculta cu palmele la tâmple şi ochii pironiţi undeva

înainte, aşa că Pągowski se întrerupse şi uitându-se la ea o dată, de două ori, întrebă:

— De ce ai căzut pe gânduri?

— E, n-am nimic, răspunse copila, numai că sânt atât de tristă, încât n-am cuvinte să...

Neaflând cuvintele, află totuşi lacrimile. Jupân Gedeon o lăsă să plângă în voie.

— E mai bine, spuse în sfârşit, ca această tristeţe să piară o dată cu lacrimile, decât să se întărească în inimă. Hm, ce să facem! N-are decât să plece, să-şi sune talerii străini în buzunar, să-şi târâie valtrapurile prin noroi, să facă pe magnatul şi să petreacă în mijlocul camarazilor din Varşovia. Noi o să rămânem aici, copila mea... Sigur că nu-i mare scofală, dar oricum, va fi o mângâiere, dacă te gândeşti că aici nu te va înşela nimeni, nu te va supăra şi nu-ţi va răni inima, că toţi vor avea grijă de tine ca de ochii din cap şi fericirea ta va fi lucrul de căpetenie şi ultimul gând al vieţii mele. Hai, vino...

Întinse braţele spre ea, iar copila îi căzu la piept îndurerată, dar şi recunoscătoare totodată, ca o fiică la sânul tatălui, care o mângâie la ceas de restrişte. Jupân Pągowski începu iarăşi să-i netezească părul cânepiu cu mâna şi stătură aşa multă vreme în tăcere.

Între timp, se întunecase, apoi geamurile îngheţate luciră în lumina lunii şi câinii se porniră să latre şi să aulească prelung în mai multe locuri.

Căldura trupului feciorelnic pătrunse până în inima lui jupân Gedeon, care îşi înteţi bătaia, dar pentru că bătrânul se temea să nu se trădeze prea devreme, nu vru să se mai lase pradă ispitei.

— Ridică-te, copila mea, o îndemnă. Nu-i aşa că n-ai să mai plângi?

— N-am să mai plâng, consimţi jupâniţă, sărutându-i mâna.

— Ei, vezi? Aşa! întotdeauna să te gândeşti unde-ţi poţi afla un liman liniştit. Toţi tinerii sânt bucuroşi să alerge ca vântul prin lumea întreagă, pe când eu nu te am decât pe tine. Asta să n-o uiţi niciodată!... Uneori, poate că ţi-ai spus: „Tutorele meu priveşte mereu ca lupul, căutând ceartă tuturor; n-are nici un pic de înţelegere pentru tinereţea mea". Ei bine, ştii la ce s-a gândit şi se gândeşte întruna tutorele tău? E adevărat, câteodată la fericirea trecută şi la durerea ce mi s-a înfipt ca o săgeată în inimă, dar afară de asta, numai la tine şi la viitorul tău, numai la felul în care să-ţi sporesc binele. Ceasuri întregi am stat la taifas cu jupân Grothus; râdea de mine că nu mai am decât un singur gând. Într-adevăr, aş vrea ca după moartea mea să-ţi rămână un colţişor liniştit şi o bucată de pâine...

— Deie Domnul să n-ajung ceasul ăsta! se împotrivi jupâniţa, aplecându-se din nou spre mâna lui jupân Gedeon. În glasul ei era atâta sinceritate, că faţa aspră a bătrânului şleahtic se lumină de o

bucurie neprefăcută.

— Ţii şi tu puţin la mine, nu-i aşa?

— O, binefăcătorule!

— Să te răsplătească Dumnezeu, copila mea. Vârsta mea nu-i prea înaintată şi trupul, dacă n-ar fi rănile din inimă şi cele însemnate pe piele, s-ar ţine destul de bine. Se spune, însă, că moartea aşteaptă întotdeauna la poartă, iar la uşa casei ciocăneşte numai atunci când vrea. În acest caz, ai rămâne numai cu jupâneasa Winnicka pe lume. Jupân Grothus este un om bun şi avut, el va respecta cu sfinţenie testamentul meu, dar în privinţa celorlalte rude ale soţiei... Cine poate şti! Iar Bełczączka am primit-o ca zestre a ei. Dacă se vor împotrivi şi vor porni judecata... Trebuie să prevezi totul. Jupân Grothus mi-a dat un sfat bun, desigur, dar destul de ciudat, de aceea n-am să-ţi vorbesc despre el... Aş vrea să-l văd pe măria sa regele şi să-l rog să vegheze asupra ta şi a împlinirii testamentului. Acum, însă, regele este ocupat cu seimul şi viitorul război... Jupân Grothus spunea că dacă va fi război, oştile vor pleca înainte cu hatmanii, iar măria sa va întârzia o vreme la Cracovia... Poate că atunci... Poate că vom merge împreună... Dar orice ar fi, copila mea, tot ce am, este şi va rămâne al tău, chiar dacă voi fi silit să ascult sfatul lui jupân Grothus. Fie şi cu un ceas înaintea morţii!... Aşa să-mi ajute Dumnezeu. Şi eu nu vorbesc degeaba, cum bate vântul pe câmp, eu îmi voi ţine cuvântul, nu ca Taczewski.

CAPITOLUL XIV

Jupâniţă Sienińska se întoarse în odaia ei plină de recunoştinţă pentru tutorele ei care nu-i vorbise niciodată cu asemenea duioşie; în acelaşi timp, inima îi era apăsată de o amărăciune nespusă faţă de oameni şi de lumea întreagă. La început, toate i se învălmăşiră în minte; intuia doar că i se făcuse o mare nedreptate, că avusese parte de o dezamăgire cumplit de dureroasă.

Pentru inima ei bună, pentru jalea şi dorul ei, pentru tot ce o făcuse să înnoade la loc firele rupte, fusese răsplătită cu bănuieli şi ură. Şi nu mai era nimic de făcut. Doar nu putea să-i scrie a doua oară lui Jacek, să-i explice totul şi să se dezvinovăţească. La acest gând, roşea de umilinţă şi ruşine. În plus, era aproape sigură că Jacek plecase...

După aceea, o să înceapă războiul şi poate că nu se vor mai vedea niciodată; poate că el va pieri cu convingerea că în pieptul ei bate o inimă rea şi înşelătoare. O cuprinse dintr-o dată o jale nespusă: Jacek îi apăru parcă aievea înainte, cu faţa-i oacheşe şi ochii aceia trişti ai lui, de care râsese nu o dată că erau ca de fată.

Gândul fecioarei zboară ca rândunica cea iute pe urma călătorului şi strigă la el: „Jacek, eu nu ţi-am vrut răul! Jacek, Dumnezeu ştie ce-i în inima mea!" Aşa-i strigă jupâniţa, iar el n-o întreabă nimic; merge doar înainte şi când îşi aduce aminte de ea, se încruntă şi scuipă.

Şi iarăşi i se umeziră genele. Sfârşeala, duioşia şi resemnarea puseră stăpânire pe ea şi începu să-şi spună: „Ce pot face!... Dumnezeu să-l ierte şi să-l păzească în drumul lui, eu contez mai puţin!..."

Cu toate acestea, buzele îi tremurau ca la un copil, ochii priveau ca ai unei păsări chinuite şi acolo undeva, într-un ungher al sufletului ei curat ca lacrima, se plângea încetişor lui Dumnezeu pentru tot ce i se întâmplase.

Acum era sigură că Jacek n-o iubise niciodată şi nu putea pricepe de ce nu-i era dragă, cât de puţin...

„Tutorele meu a avut dreptate!" se gândi.

Dar după aceea interveni judecata:

„Nu! Nu era cu putinţă".

Îşi aminti îndată acele cuvinte ale lui Jacek, care i se întipăriseră în memorie ca cioplite în marmură: „N-ai să pleci tu, ci eu! Dar vreau să ştii că, deşi de ani de zile am ţinut la tine mai mult decât la viaţă şi sănătate, mai mult decât la sufletul meu, nu voi mai reveni aici. Am să-mi muşc mâinile de durere, dar n-am să mă mai întorc, aşa să-mi ajute Dumnezeu". În timp ce vorbea aşa, era alb ca varul şi aproape nebun de furie şi durere.

„Într-adevăr, nu s-a mai întors, a părăsit-o, a renunţat la ea şi a

nedreptăţit-o cu bănuiala-i netrebnică, a alcătuit împreună cu preotul scrisoarea aceea groaznică - toate sânt adevărate şi tutorele a avut dreptate; dar să n-o mai iubească niciodată şi făcând rost de bani să plece bucuros cu inima uşoară, să înceteze să se mai gândească la ea, nu era cu putinţă.

Tutorele grijuliu putea crede astfel, dar adevărul era altul. Un om care nu iubeşte deloc nu păleşte, nu scrâşneşte din dinţi, nu-şi muşcă mâinile de durere şi nu-şi sfâşie sufletul..."

Jupâniţa se gândi, e drept, că ar putea fi şi aşa, dar cu deosebirea că atunci suferă doi, nu unul, şi nădejdea îi pătrunse în inimă, redându-i încrederea.

Zilele şi lunile care aveau să vină i se părură poate chiar mai triste, dar mai puţin amare. Cuvintele din scrisoare n-o mai ardeau ca fierul înroşit, fiindcă deşi nu se îndoia că Jacek luase parte la alcătuirea ei, socotea că una este când cineva procedează astfel din pricina părerilor de rău şi a durerii şi alta când este împins de răutate...

Aşadar, o cuprinse iarăşi cu puteri sporite o milă adâncă de Jacek, atât de adâncă şi mai ales atât de înflăcărată, că putea fi şi altceva, nu numai milă. Gândurile începură să i se răsucească într-un fir de aur, pierzându-se în viitor, dar răspândindu-i în suflet luciri mai vesele.

Războiul se va sfârşi, ca şi despărţirea.

„De bună seamă, Jacek nu va mai reveni la Bełczączka, pentru că un asemenea îndărătnic, când spune o vorbă, apoi se ţine de ea, dar se va întoarce la Wyrąbki, deci prin părţile noastre, va locui aproape de noi, iar pe urmă, întâmplă-se ce-o vrea Dumnezeu. Poate că a plecat cu lacrimi în ochi, cu durere în suflet sau frângându-şi mâinile. Dumnezeu să-i aducă mângâiere!

Cu toate acestea, omul se întoarce întotdeauna cu inima plină de bucurie şi, mai ales de la război, înconjurat de slavă...

În tot acest timp, ea va trăi liniştită la Bełczączka, alături de tutorele ei bun, căruia îi va desluşi pe îndelete că Jacek nu este atât de stricat ca ceilalţi tineri şi va toarce mai departe firul de aur ce i se înfăşurase din nou în jurul inimii.

Botroşul din orologiul din Gdansk ciripi în încăperea de oaspeţi ceasul târziu, dar somnul jupâniţei hălăduia demult prin alte părţi.

Întinsă în pat, îşi aţinti privirile luminoase în bagdadie, chibzuind cum să biruie grijile şi supărarea. Dacă Jacek plecase, apoi o făcuse numai ca să fugă de ea, pentru că, după câte auzise, până să înceapă războiul mai era mult. Tutorele nu-i spusese nimic dacă tânărul Cyprianowicz şi fraţii Bukojemski aveau să plece curând, aşa că trebuia să se înţeleagă cu ei, să afle ceva despre Jacek şi să-i transmită prin ei o vorbă de împăcare, care să ajungă la el oricât de departe, în tabără sau în timpul luptelor.

Jupâniţa nu se aştepta să-i vadă la Bełczączka, întrucât aflase că trecuseră de partea lui Jacek şi de la o vreme nu se uitau prea binevoitori la jupân Pągowski, dar conta pe altceva.

Peste câteva zile, avea să fie sărbătoarea Sântămăriei şi mare hram la biserica parohială din Przytyk, la care se strângeau toţi şleahticii din împrejurimi cu soţiile şi copiii. Acolo trebuia să-i întâlnească pe Cyprianowicz şi pe jupânii Bukojemski, dacă nu înaintea bisericii, atunci la prânzul oferit de preot tuturor.

Se aştepta, de asemenea, ca în îmbulzeală să poată discuta în voie cu ei, fără oprelişti din partea tutorelui care, deşi nu-i prea vedea cu ochi buni de la un timp, nu putea totuşi să rupă legăturile cu ei din cauza ajutorului primit nu prea demult.

De la Bełczączka până la Przytyk, drumul era destul de lung şi jupân Gedeon, căruia nu-i plăcea să se grăbească, îl făcea înnoptând la Radom sau la Jedlińsk, dacă alegea calea pe acolo.

De astădată, din cauza apelor revărsate, aleseră drumul mai lung, dar mai sigur prin Radom şi porniră cu o zi înainte de hram, în carete cu roţi, nu pe talpeţi de sanie, deoarece vremea se încălzise pe neaşteptate. În urma lor, veneau două căruţe cu slujitorii, rezervele de hrană, aşternutul şi covoarele pentru încăperile de la han.

La plecare, stelele licăreau încă în tării, iar cerul abia începuse să pălească la răsărit. Jupâneasa Winnicka se apucă să îngâne rugăciunea pe întuneric, iar jupâniţa şi jupân Gedeon îi ţinură isonul cu glasuri şi mai somnoroase, deoarece în seara din ajun se culcaseră târziu din cauza pregătirilor de călătorie. Abia dincolo de sat şi de păduricea unde-şi aveau cuibul mii de ciori, rumeneala zorilor înroşi chipul şi ochişorii somnoroşi ai jupâniţei Sienińska. Un răstimp, îşi stăpâni căscatul, dar când cea dintâi rază de soare lumină timpul şi pădurile, se scuturară de moleşeală şi privi trează împrejur; dimineaţa senină îi umplu sufletul de speranţă şi veselie. Ziua se arăta cu adevărat minunată, caldă şi luminoasă. În văzduh, se simţea parcă răsuflarea primăverii timpurii. După gerurile nemaipomenite şi zăpadă, urmaseră îndată, spre marea mirare a oamenilor zile însorite şi calde. Se spunea că de la Anul Nou, iarna „parcă fusese înjunghiată de cineva cu cuţitul!” iar păstorii, ascultând mugetele vitelor prin ocoale, prevesteau că frigul nu va mai reveni. La drept vorbind, era primăvară. În brazde, prin păduri şi prin apropiere, spre miazănoapte, şi de-a lungul pâraielor, mai stăruiau dâlme mari de zăpadă, dar soarele încălzea de sus, iar de sub ele se scurgeau şuvoaie întregi, alcătuind bălţi mari în locurile joase, în care se reflectau ca într-o oglindă copacii uzi, desfrunziţi. Cocoaşele umede ale brazdelor scânteiau ca nişte cingători de aur în razele soarelui. Din când în când, se iscau pale puternice de vânt, dar atât de pătrunse de o căldură roditoare, de parcă veneau de-a dreptul din soare, şi zburând peste

timpuri, vălureau apele, scuturând totodată mii de perle de pe ramurile subţiri, negre.

Din cauza dezgheţului, a drumului clisos şi a greutăţii caretei trase cu mare trudă de şase cai, înaintau foarte încet. Pe măsură ce soarele se înălţa pe cer, se făcea atât de cald, că jupâniţa Sienińska îşi dezlegă panglicile de la glugă pe care o lăsă să-i alunece pe umeri şi începu să-şi descheie şubuţa de nevăstuică.

— Atât îţi este de cald? o întrebă jupâneasa Winnicka.

— E primăvară, mătuşică, primăvară adevărată! răspunse.

Era atât de frumoasă cu păru-i auriu scos de sub glugă şi puţin zburlit, cu ochii râzători şi chipul trandafiriu, că ochii lui Pągowski îşi îmblânziră privirea. Se uită o vreme la ea, ca şi când o vedea pentru prima dată în viaţă, apoi rosti parcă pe jumătate pentru ea, pe jumătate pentru sine.

— E, şi tu eşti la fel, pe Dumnezeu meu!

Copila îi zâmbi, drept răspuns.

— O, ce încet mergem! se plânse după o clipă. Drumul e tare greu. Nu-i aşa că dacă cineva vrea să plece într-o călătorie lungă, trebuie să aştepte să se zbicească drumurile?

La acestea, faţa lui jupân Gedeon se întunecă din nou, aşa că nu răspunse la întrebare, ci uitându-se pe fereastra caretei, anunţă:

— Jedlnia.

— Trecem pe la biserică? întrebă jupâneasa Winnicka.

— Nu trecem, mai întâi pentru că biserica trebuie să fie închisă, întrucât preotul a plecat la Przytyk, iar în al doilea rând, fiindcă m-a jignit şi nu-i voi săruta mâna, dacă se va apropia de mine.

După care adăugă:

— Iar pe domnia ta şi pe tine. Anula, vă rog să nu intraţi în vorbă cu el.

Urmă un moment de tăcere. Deodată, în spatele caretei se auziră fleşcăituri de copite şi ecoul noroiului ce se aduna plescăind în locurile din care caii îşi scoteau picioarele din clisă, apoi de amândouă părţile caretei răsunară strigătele:

— Închinăciune! Închinăciune!...

Erau jupânii Bukojemski.

— Cu plecăciune! răspunse jupân Pągowski.

— Domnia ta, te duci la Przytyk?

— Ca în fiecare an. Cred că şi domniile voastre mergeţi tot la hram?

— Păi cum, încuviinţă Marek. Înainte de a pleca la război, trebuie să ne curăţim de păcate.

— Nu-i prea devreme?

— De ce să fie prea devreme? întrebă Łukasz. Ce-am păcătuit până acum, ne va fi iertat la hram, iar de ce se va mai aduna după

aceea, preotul ne va dezlega înainte de luptă in *partykulo mortis*{73}.

— Domnia ta vrei să spui în *articulo*.

— E totuna, numai pocăinţa să fie sinceră.

— Ce înţelegi prin asta, domnia ta? întrebă jupân Pągowski înveselit.

— Ce înţeleg? Preotul Wiór ne-a spus ultima dată după spovedanie să ne dăm câte treizeci de nuiele, iar noi ne-am dat câte cincizeci. Fiindcă am gândit aşa: de vreme ce puterii cereşti îi plac nuielele, n-are decât să se sature!

La aceasta, zâmbi până şi statornica jupânească Winnicka, iar jupâniţa Sienińska îşi cufundă cu totul faţa în manşete, vrând parcă să-şi încălzească nasul.

Łukasz şi fraţii lui băgară de seamă că răspunsul lor stârnise râsul, aşa că tăcură puţin înciudaţi şi un răstimp se auziră doar scârţiitul lanţurilor de la caretă, sforăitul cailor, plescăitul noroiului sub copite şi croncănitul ciorilor, ale căror cârduri uriaşe se scăldau în soare, zburând dinspre târguri şi sate spre pădure.

— Ehei, simt că vor avea mâncare din belşug! spuse cel mai tânăr dintre jupânii Bukojemski, urmărindu-le din ochi.

— Păi războiul înseamnă pentru ele un adevărat seceriş! observă Mateusz.

— N-au cum să simtă, fiindcă mai e mult până la război, se împotrivi Pągowski.

— Mult, puţin, oricum e sigur!

— Domnia ta de unde ştii?

— Doar ştie toată lumea despre ce s-a vorbit la adunare la noi şi care sunt poruncile pentru seim.

— E drept, dar nu se ştie dacă peste tot a fost la fel.

— Jupân Przyłubski a cutreierat o mare parte din ţară şi a spus că pretutindeni s-a întâmplat tot aşa.

— Care jupân Przyłubski?

— Cel din ţinutul Olkusz... strânge oaste pentru părintele episcop de Cracovia.

— Păi episcopul de Cracovia a poruncit să recruteze oameni înainte de seim?

— Ca să vezi, domnia ta! Asta e cea mai bună dovadă că războiul e sigur. Părintele episcop vrea să alcătuiască un steag pe cinste de călărime uşoară... iar jupân Przyłubski s-a abătut înadins prin părţile noastre... întrucât a auzit de noi...

— Oho!... Se vede că faima domniilor voastre s-a lăţit în toată lumea... Şi v-aţi înrolat?

— Se înţelege!

— Toţi?

— Cum altfel? E bine ca la război să ai prieteni lângă tine, nu mai

vorbim de fraţi.

— Bine, dar tânărul Cyprianowicz?

— Cyprianowicz va sluji împreună cu Taczewski.

Jupân Pągowski se uită cercetător la jupâniţa aşezată în faţa lui, pe obrajii căreia parcă trecu o flacără, şi iscodi mai departe:

— Sunt prieteni atât de buni? Şi la cine vor sluji?

— La jupân Zbierzchowski.

— La dragoni?

— Pentru Dumnezeu, ce vorbeşti, domnia ta? Păi ăsta-i steagul de husari al prinţului Alexander.

— Ia te uită, ia te uită!... E un steag vestit...

— Nici Taczewski nu-i un fitecine.

Jupân Gedeon era gata să spună că un astfel de flăcăiandru poate fi numai slujitor într-un steag de husari, nicidecum oştean, dar se abţinu, temându-se să nu iasă la iveală că scrisoarea lui nu fusese chiar atât de cuviincioasă şi nici ajutorul atât de însemnat, cum se lăudase faţă de jupâniţa Sienińska, astfel că se posomori şi adăugă:

— Am auzit că a lăsat zălog Wyrąbki. Ce sumă a primit?

— Mai mult decât i-ai fi dat domnia ta, răspunse Marek cu asprime.

Ochii lui Pągowski fulgerară de mânie, dar se stăpâni pentru a doua oară, deoarece îi trecu prin minte că discuţia avea să se desfăşoare mai departe în folosul lui.

— Cu atât mai bine, se prefăcu bucuros, cavalerul trebuie să fie mulţumit.

Jupânii Bukojemski, deşi aveau mintea cam greoaie din născare, începură care mai de care să umfle lucrurile. Tocmai ca să-i arate lui Pągowski cât îi păsa de puţin lui Taczewski de el şi de toţi ceilalţi de la Bełczączka.

— Ehei, se minună Łukasz, când a plecat, mai că şi-a pierdut minţile de bucurie. Cânta de se răsturnau lumânările în cârciumă. E adevărat că ne cam chercheliserăm la cina de despărţire...

Jupân Pągowski privi iarăşi la jupâniţă Sienińska şi observă că feţişoara rumenă, plină de viaţă şi tinereţe, parcă împietrise deodată. Gluga îi căzuse de pe cap, ţinea ochii coborâţi, ca în somn, şi doar mişcarea nărilor şi tremurul abia vizibil al bărbiei arătau că nu doarme, ci ascultă cu lăcomie.

Te cuprindea mila, uitându-te la ea, dar şleahticul neînduplecat se gândi:

„Dacă ţi-a mai rămas vreun ghimpe în inimă, am să ţi-l smulg”.

Iar cu voce tare încuviinţă:

— La asta mă şi aşteptam...

— La ce te aşteptai, domnia ta?

— Ca domniile voastre să beţi la masa de despărţire, iar jupân

Taczewski să plece de aici cântând... Hm, cine aleargă după noroc, acela trebuie să se grăbească, iar cui îi surâde, poate că-l va şi prinde.

— Ehei, repetă Łukasz.

Dar Marek îi luă vorba din gură:

— Părintele Woynowski i-a dat scrisori către jupân Zbierzchowski, un cunoscut şi prieten al lui, iar acolo, la Zbierzchowski, pământul e atât de mănos, de poţi sădi ceapa oriunde. Afară de asta, mai e şi o jupâniţă, singură la părinţi, care abia a împlinit cincisprezece ani. Aşa că domnia ta să nu-i duci grija lui Taczewski. Se descurcă el şi fără domnia ta, şi fără nisipurile de la Radom.

— Eu nu-i duc grija, răspunse uscat Pągowski, dar poate că şi domniile voastre vă grăbiţi, iar careta merge ca o broască ţestoasă prin noroiul ăsta.

— Atunci, închinăciune!

— Mă-nchin şi eu, mă-nchin. Sluga domniilor voastre!

— Şi noi aşijderea!...

Rostind acestea, îşi îndemnară caii, dar depărtându-se la o aruncătură de săgeată de caretă, încetiniră goana şi începură să discute cu însufleţire.

— Aţi văzut? întrebă Łukasz, de două ori am spus: „Ehei!" şi de două ori parcă i-am înfipt sabia în inimă... cât pe ce să plesnească!...

— Eu le-am plătit-o şi mai bine, se grozăvi Marek, şi bătrânului, şi fetei.

— Cum adică? Spune, nu ascunde! strigară fraţii.

— Păi n-aţi auzit?

— Am auzit, dar repetă încă o dată.

— Atunci când le-am spus de jupâniţa Zbierzchowska. Aţi băgat de seamă cum a albit fata? Am văzut-o cum îşi ţinea mâna pe genunchi, aci o strângea, aci o desfăcea! întocmai ca o pisică zburlită când vrea să zgârie. Atât era de pornită...

Dar Mateusz îşi struni calul şi spuse:

— Mie îmi părea rău de ea... E ca o floare... Ţineţi minte ce zicea bătrânul Cyprianowicz?...

— Ce? întrebară curioşi Łukasz, Marek şi Jan, oprindu-şi şi ei caii.

El se uită o clipă la ei cu ochii bulbucaţi, apoi spuse cu părere de rău:

— Păi dacă am uitat.

În acest timp, în caretă, nu numai Pągowski, ci până şi jupâneasa Winnicka, care de obicei nu prea ştia ce se petrece în jurul ei, observă că jupâniţa se schimbase la faţă şi întrebă:

— Ce ai, Anulka, ţi-e frig?

— Nu, răspunse fata cu glasul somnoros, străin parcă. N-am nimic, dar aerul îmi provoacă o stare ciudată... Şi cu toate că glasul i

se frânse dintr-o dată, ochii îi erau uscaţi. Dimpotrivă, în pupile îi licăreau scântei neobişnuite şi faţa parcă îi îmbătrânise.

Ceea ce văzând, jupân Pągowski îşi spuse în gând:

„Să bat oare fierul cât e cald?”

CAPITOLUL XV

La hram, se adunaseră o mulţime de şleahtici din împrejurimi şi din aşezările mai depărtate. Veniseră în păr familiile Kochanowski, Podgajecki, Silnicki, Potworowski, Sulgostowski, Cyprianowicz cu feciorul. Bukojemski şi mulţi alţii. Dar cea mai mare vâlvă o stârnise sosirea voievodului de Sandomierz, jupân Czartoryski, care poposise la Przytyk în drum spre seimul de la Varşovia şi, în aşteptarea hramului, lua parte la slujba de câteva zile. Se bucurau cu toţii, pentru că sporea strălucirea sărbătorii şi totodată puteau să afle de la el o mulţime de lucruri *de publicis*. El însuşi discuta cu plăcere despre orice. Vorbea despre nedreptăţile pricinuite Republicii de Poartă cu prilejul hotărnicirii Podoliei, despre ciambulurile care, în pofida înţelegerii, pustiau din nou ţinuturile rutene, şi prevestea războiul sigur. Susţinea, de asemenea, că alianţa cu împăratul se va înfăptui curând şi până şi partida franceză nu se arăta deschis împotrivă, deoarece chiar curtea din Paris, deşi *generaliter* vrăjmaşă imperiului, înţelegea primejdia în care se afla Republica. Dacă turcii aveau să se îndrepte mai întâi asupra Cracoviei sau Vienei, prinţul Michał nu ştia să spună, în schimb, era îndeobşte cunoscut că duşmanul *arma virosque parat*{74} la Adrianopol şi afară de cei aflaţi lângă Tekeli, la Koszyce, şi în toată Ungaria, strânge mii de oameni din Rumelia, din Asia, până hăt de pe malurile Tigrului şi ale Eufratului, şi chiar din Africa, de pe ţărmul Mării Roşii până la valurile marelui Ocean. Şleahticii polonezi ascultau veştile cu lăcomie: bătrânii, care ştiau cât de uriaşă este puterea păgână, cu feţe îngrijorate, cei mai tineri, cu foc în priviri şi sprâncenele încruntate. Predominau totuşi curajul şi înflăcărarea, deoarece era încă proaspătă amintirea Hotinului, unde acelaşi rege de astăzi, pe atunci hatman, în fruntea unei oştiri polone mai mici, înconjurase armata turcească mai numeroasă şi o împrăştiase în săbii şi în copitele cailor. Se mângâiau la gândul că turcii, deşi se aruncau cu un curaj nestăvilit asupra oricăror oşteni de altă naţie, erau cuprinşi de spaimă când trebuiau să lupte la câmp deschis cu înfricoşătoarea călărime a Lehistanului. Curajul şi înflăcărarea crescură şi mai mult în urma predicii părintelui Woynowski. Jupân Pągowski se temea că în această predică vor fi pomenite niscaiva păcate şi pedepse, pe care le-ar fi putut socoti la adresa lui şi a purtării faţă de Taczewski, dar nici vorbă de aşa ceva. Sufletul şi inima preotului erau înflăcărate de război şi de menirea Republicii. „Pe tine, spuse, Cristos te-a ales dintre celelalte popoare, pe tine te-a aşezat de pază, ţie ţi-a poruncit să te rogi la picioarele crucii şi să aperi credinţa cu sânge, temeiul vieţii, până la ultima picătură, până la ultima

răsuflare. Înaintea ta se întinde câmpul de slavă şi chiar dacă din şolduri îţi va curge sânge şi în trupul tău se vor înfige săgeţile şi suliţele, ridică-te, leu al Domnului, scutură-ţi coama şi răgetul tău să îngheţe măduva în oasele păgânilor, să se prăbuşească semiluna şi tuiurile, precum pădurea sub vifor...”

Astfel le grăi preotul ascultătorilor şleahtici şi pentru că era un oştean vârstnic ce luptase toată viaţa şi ştia cum este pe câmpul de luptă, când începu să vorbească despre război, cei de faţă avură impresia că se uită la tablourile acelea din castelul regal de la Varşovia, în care erau înfăţişate ca vii felurite bătălii şi victorii polone: „Iată că pornesc steagurile, suliţele se apleacă peste capetele cailor, luptătorii se culcă în şa, strigătul de spaimă izbeşte printre păgâni şi bucuria în ceruri. Maica Preasfântă aleargă la fereastră şi strigă: «Vino, fiule, să vezi cum atacă lehii!» Domnul Isus face semnul sfintei cruci aspra lor: «Pe viul Dumnezeu, exclamă, ăştia-s şleahticii şi oştenii mei, solda lor e pregătită aici!» Iar sfântul arhanghel Michał mai că-şi loveşte pulpele cu palmele: Loviţi-i pe feciorii de câini! Astfel se bucură ei acolo, iar aici se lăţeşte pustiirea, se avântă înainte oameni, cai şi steaguri, tălăzuind peste burţile ienicerilor, peste tunurile cucerite şi semiluna călcată în picioare, se îndreaptă spre slavă şi merite nepieritoare, spre împlinirea destinului, spre mântuire şi nemurire...”

În sfârşit, când încheie cu cuvintele: „Acum, Cristos vă cheamă şi pe voi, e vremea voastră să mergeţi pe câmpul de glorie!” în biserică răsunară strigăte şi zăngănit de săbii, iar în timpul slujbei, când la apariţia evangheliei toate lamele scrâşniră ieşind din teacă şi luciră în razele soarelui, femeile simţitoare crezură că războiul a şi început şi se porniră pe plâns, încredințându-și părinţii, soţii şi fraţii în grija Fecioarei Preasfinte.

Şopocăind între ei, fraţii Bukojemski jurară că vor pleca îndată după hram şi până la Paşte nu vor pune în gură nici apă, nici lapte şi nici măcar bere, mulţumindu-se cu acele băuturi care susţin fierbinţeala sângelui şi curajul.

Înflăcărarea tuturor era atât de mare, încât până şi asprul şi nepăsătorul jupân Pągowski îi căzu pradă. Cumpăni o vreme că, deşi îi lipseşte braţul stâng, ar putea să ţină frâul cu dinţii, iar cu dreapta să-şi răzbune încă o dată în viaţă suferinţele îndurate din partea seminţiei blestemate, împrospătând totodată vechile merite în slujba Republicii.

Nu făcu, însă, nici un jurământ, lăsând aceasta pentru mai târziu, după ce va chibzui mai temeinic.

Între timp, slujba se desfăşura cu mare fast. La cimitir, se trase cu tunurile cele mici, împrumutate la marile sărbători de jupânii Kochanowski. În clopotniţă, huiau clopotele uriaşe; ursul îmblânzit

bătea clapele orgii cu atâta sârg, încât ţevile de plumb mai-mai să sară din lăcaşuri; biserica se umpluse de fumul cădelniţelor şi aproape că se cutremura de glasurile omeneşti. Liturghia fu celebrată de prelatul Tworkowski din Radom, un preot învăţat, doldora de sentinţe, citate, proverbe şi zicale, în acelaşi timp, însă, vesel şi foarte bun cunoscător al lumii, lucru pentru care toţi doreau să-i ceară sfatul în tot felul de probleme

Aşa făcu şi jupân Pągowski, cu atât mai mult, cu cât îi era prieten. În ajunul hramului, fusese la el la spovedanie, dar când începuse să-i dezvăluie lângă confesional intenţiile sale în legătură cu jupâniţa Sienińska, preotul îl amânase pentru mai târziu, spunându-i că abia îi ajunge timpul să asculte păcatele oamenilor. Îi spusese să trimită femeile la Bełczączka după hram, iar el să-i facă o vizită la Radom, unde *procul negotiis*{75} va putea să-l asculte în voie.

Procedase în consecinţă şi acum se găseau amândoi în faţa unui ulcior pântecos şi a unui taler cu migdale prăjite, cu care prelatul se desfăta în timp ce bea licoarea.

— *Conticeo*, rosti, *intentumque os teneo*{76}, vorbeşte, domnia ta!

Jupân Gedeon sorbi din pahar şi se uită posomorit la preot, parcă supărat că acesta nu-i uşura destăinuirile printr-o introducere potrivită.

— Hm, nu prea-mi vine la îndemână şi văd că va fi mai greu decât credeam.

— Am să te ajut eu. Nu cumva domnia ta vrei să-mi vorbeşti de unul dintre sfinţi?

— Un sfânt?

— Da, despre unul care are două capete şi patru picioare.

— Ce sfânt mai e şi ăsta? întrebă jupân Gedeon uluit.

— E o ghicitoare. Aşa că trebuie să ghiceşti singur.

— Părinte prelat, cine se gândeşte la lucruri serioase, n-are timp de ghicitori.

— E, încearcă, domnia ta!...

— Un sfânt cu două capete şi patru picioare?!...

— Chiar aşa!

— Pe Dumnezeul meu, habar n-am.

— E sfânta rânduială a căsătoriei. Nu-i aşa?

— Pe legea mea, e adevărat! Aşa-i, tocmai despre asta vreau să-ţi vorbesc...

— E vorba de Anulka Sienińska?

— Chiar despre ea. Vezi, părinte, ea chipurile mi-e rudă, dar atât de departe, încât nimeni nu se mai gândeşte la asta... M-am legat de ea, pentru că eu am crescut-o şi datorez recunoştinţă neamului ei, fiindcă tot ce am avut noi în Ucraina, ca şi familiile Żółkiewski, Daniłowicz şi Sobieski, am primit sau am moştenit de la magnaţii

Sieniński... Aş vrea să-i las orfanei tot ce am, deşi e drept că averea mea s-a spulberat în urma năvălirilor tătare şi mi-a rămas numai moşia soţiei... Ea mea, fiindcă este înscrisă pe numele meu, dar rudele ei sânt multe. Întâi de toate, jupân Grothus, starostele de Rajgród... De el nu mă tem, pentru că e un om bun şi are mai multă avere decât îi trebuie... De altminteri, chiar el mi-a dat ideea, la care m-am gândit şi eu nu o dată, căci dorinţa dormita în adâncul inimii... dar el a stârnit-o...

Totuşi, afară de jupân Grothus, mai sânt neamurile Sulgostowski, Krzepecki, Zabierzowski... Ăştia de pe acum se uită cu ochi răi la fată, dar după moartea mea ce va fi? Dacă fac testament şi las totul pe numele ei, o s-o dea în judecată şi de aci procese, înfăţişări la tribunale... cum să se descurce biata fată? Nici vorbă, n-o pot părăsi aşa... Dragostea, mila şi recunoştinţa sânt verigi puternice, de aceea, întreb cu conştiinţa curată: nu s-ar cuveni să-i asigur viitorul fie şi în acest chip?

Preotul sparse o migdală în două şi-i arătă o jumătate lui jupân Gedeon.

— Domnia ta, ştii de ce-mi place mie migdala asta? Pentru că e bună! Dacă era uscată, n-o mâncam.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că domniei tale îţi place Anulka, fiindcă este ca migdala asta... Ehei, chiar şi mai şi! Dar dacă ar avea vreo cincizeci de ani, neîndoielnic că domnia ta nu te-ai mai îngriji atâta de viitorul ei.

Jupân Pągowski rămase tare încurcat, iar preotul continuă:

— Nu ţi-o iau în nume de rău, pentru că în toate trebuie să existe un motiv temeinic şi aşa-i lăsat de Dumnezeu ca orice om să prefere o ridiche tânără, nu una zbârcită. Doar cu vinul e altfel, aşa că în ceea ce priveşte această licoare, ne supunem sentinţei Providenţei…

— Adevărat, totdeauna-i mai bun ce-i proaspăt, afară de vin, iar jupân Kochanowski{77} a scris doar în glumă că soţul bătrân, ca şi stejarul vârstnic, e mai presus decât cel tânăr. Nu vreau decât să-i las averea, luând-o de soţie, căci atunci nu va mai fi nimeni împotrivă, altfel vor avea loc discuţii, certuri, judecăţi, poate şi încălcări de pământuri, de care n-are cine s-o apere. Jupâneasa Winnicka nu e în stare!

— Asta aşa e...

— Cum, însă, nu sânt uşuratic, n-am vrut să hotărăsc de capul meu şi am venit la domnia ta, ca să mă întăreşti în credinţa că fac bine şi să-mi dai un sfat potrivit.

Preotul se gândi un răstimp, apoi zise:

— Vezi, domnia ta, în asemenea treburi e greu să dai sfaturi şi nu de puţine ori după aceea omul repetă o dată cu Boetius{78}: *„Si tacuisses, philosophus mansisses..."*{79} sau cu Iov{80}: *„Stultus quoque si*

tacuerit, sapiens reputabitur...”{81} Dorinţa domniei tale, în măsura în care izvorăşte dintr-o dragoste fierbinte, este îndreptăţită, iar dacă pe deasupra mai provine şi din grija pentru binele fetei, e chiar lăudabilă. Dar Anulka nu va avea oare de suferit, nu va trebui s-o ameninţi sau s-o înfricoşezi ca s-o conduci *ad altare?*{82} Am auzit că ea îl are drag pe Jacek Taczewski, ceea ce stând strâmb şi judecând drept, am văzut şi eu când ţi-am vizitat casa.

— Ce-ai văzut, domnia ta? se interesă Pągowski nestăpânit.

— Nimic rău, afară de *signa*{83} după care se recunoaşte dragostea; am văzut cum uneori se ţineau de mână mai mult decât se cuvenea, cum se urmăreau din priviri; o dată l-am văzut pe Jacek urcat în copac şi aruncându-i vişine în şorţ, dar pentru că se uitau unul la altul, vişinele cădeau mai mult pe jos decât în şorţ; am văzut cum se uitau în sus la berzele ce treceau în zbor şi ea, chipurile fără să vrea, se rezema de el, iar pe urmă (totdeauna femeia-i vicleană) îl certa că se apropia prea mult... Ce altceva? într-un cuvânt, tot felul de *experimenta* ce dovedesc dorinţa ascunsă. Domnia ta ai să-mi spui că asta nu înseamnă nimic? Fie şi aşa! Dar că ea s-a simţit atrasă de el, poate chiar mai mult decât el de ea, numai un orb putea să nu vadă şi mă mir că domnia ta n-ai băgat de seamă şi având în vedere planurile domniei tale, nu ai pus capăt jocului.

Jupân Pągowski văzuse şi ştiuse toate acestea, totuşi cuvintele prelatului produseră o impresie puternică asupra lui

Una e când îţi tăinuieşti durerea în adâncul inimii şi alta când o gheară străină îţi pătrunde în piept şi ţi-o scormoneşte. De aceea, faţa i se înroşi, ochii i se umplură de văpăi, vinele de la tâmple i se îngroşară şi începu să gâfâie şi să răsufle atât de repede, că prelatul neliniştit îl întrebă:

— Ce ai, domnia ta?

Dădu din mână că n-are nimic, dar nu răspunse.

— Bea puţin vin, domnia ta, îl îndemnă preotul.

Pągowski întinse mâna, apucă paharul cu degete tremurătoare şi îl duse la gură, apoi bău, sforăi şi îngăimă:

— Mi s-a făcut negru înaintea ochilor.

— Din pricina celor ce ţi-am spus eu?...

— Nu. De la o vreme, mi se întâmplă destul de des, iar acum sânt *fatigatus*{84} de post, de drum şi de primăvara asta neaşteptată.

— Atunci poate că ar fi mai bine să-ţi slobozi sânge fără întârziere.

— Aşa am să şi fac, acum, însă, o să reluăm discuţia după ce mă odihnesc puţin.

Cu toate acestea, se scurse destulă vreme până când Pągowski îşi reveni cu totul. Se linişti totuşi, în cele din urmă, vinele de la tâmple nu mai păreau atât de îngroşate şi inima începu să-i bată în ritmul

obişnuit.

— Nu mă plâng că n-am putere, spuse, dacă aş strânge bine în pumnul ce mi-a mai rămas păhărelul ăsta de argint, cred că l-aş zdrobi cu uşurinţă. Dar sănătatea nu-i acelaşi lucru cu puterea, deşi amândouă sânt în mâna Domnului.

— Viaţa omului e lucru plăpând.

— Tocmai de aceea, dacă vrei să ajungi la ceva, trebuie să te grăbeşti. Părinte, domnia ta vorbeşti de Taczewski şi de dragostea pe care ar putea s-o aibă unul pentru celălalt. Recunosc, nici eu n-am fost orb. Am văzut-o şi eu încolţind, dar abia în ultimul timp. Nu uita că până nu demult era o poamă crudă şi nu s-a copt bine nici acum. Venea în fiecare zi şi pentru că acasă nu prea avea ce mânca, aşa că l-am primit şi de milă. Preotul Woynowski l-a învăţat latina şi lupta cu sabia, iar eu l-am hrănit. Asta-i tot. Cât despre tânăr, abia cu un an în urmă i-a mijit mustaţa, i-am socotit nişte copii, era în firea lucrurilor să se ţină de tot felul de şotii. Dar ca asemenea *pauper*{85} să cuteze să se gândească, şi încă la cine? la jupâniţă Sienińska, recunosc că nu mi-a trecut prin cap şi abia de curând mi-am dat seama.

— E drept că e *pauper*, dar e un Taczewski.

— De la Mori-de-foame!... Nu, părinte, un linge-blide poate face tovărăşie numai cu un câine. Când am observat ce gânduri are, l-am urmărit mai cu luare aminte şi am descoperit că nu e numai un fante şi un calic, ci şi un şarpe otrăvit totdeauna gata să muşte mâna care l-a hrănit. Slavă Domnului că a plecat, dar la despărţire m-a muşcat nu numai pe mine, ci şi pe fecioara asta nevinovată.

— Chiar aşa? nu-i veni să creadă prelatului.

Jupân Pągowski se apucă să-i povestească ce se întâmplase, înfăţişând în culori atât de negre fapta lui Taczewski, de credeai că acesta merita să fie dat pe mâna călăului.

— N-ai teamă, părinte, îşi sfârşi istorisirea, fraţii Bukojemski au umplut paharul suferinţelor Anulkăi în drumul spre Przytyk; ehei, au turnat atât de mult, încât s-a vărsat şi acum fecioara nu urăşte nici o vieţuitoare ca pe acest neisprăvit, lepădătură şi tâlhar!

— Stăpâneşte-te, domnia ta, că iarăşi ţi se urcă sângele la cap.

— Adevărat. Nu voiam să vorbesc despre el, dar nu vreau să sufere fata şi nici s-o conving cu anasâna. Asta s-ar cuveni s-o facă altcineva, un prieten al ei şi al meu, un om de mare merit şi cu multă minte, ce se pricepe să folosească vorbele, să mişte inima şi să convingă judecata. Iată, bunule, părinte, de ce am venit să te rog pe domnia ta. N-ai să mă refuzi nu numai *per amicitiam*{86} pentru mine, dar şi pentru că aşa e drept şi cinstit.

— E vorba de binele ei şi al domniei tale, aşa că nu te refuz, încuviinţă prelatul, dar aş vrea să-mi laşi timp să mă gândesc cum să duc treaba la capăt mai uşor...

— Eu mă duc îndată la felcer să-mi sloboadă sângele, ca să mă întorc acasă cu mintea mai limpede, iar domnia ta alcătuieşte-ţi planul. Nu va fi prea greu şi cred că nici din partea cealaltă nu vei întimpina vreo greutate.

— Frăţioare, greutatea poate fi numai una.

— Care?

— Prietenia se cade să spună adevărul, aşa că am să-ţi spun pe şleau. Domnia ta eşti un om vrednic, ştiu asta, dar cam aspru. Aşa că ţi s-a dus buhul şi s-a întâmplat astfel, fiindcă pe toţi cei care depind de domnia ta, i-ai înfricoşat cumplit. Nu numai pe ţărani, din pricina cărora te-ai certat cu preotul Woynowski, nu numai pe slujitori şi cei cu slujbe la moşie, ci şi pe ai casei. Taczewski se temea, jupâneasa Winnicka se teme, se teme chiar şi copila. De obicei, vin doi inşi în peţit, aşa că eu voi face tot ce voi putea, dar nu pun mâna în foc că celălalt nu-mi va încurca iţele.

Ochii lui Pągowski scânteiară de mânie, deoarece nu prea-i plăcea să i se spună adevărul verde în faţă, dar mânia fu învinsă de uimire, aşadar întreabă:

— Despre cine vorbeşti, părinte? Care-i al doilea peţitor?

Preotul îi răspunse:

— Spaima.

CAPITOLUL XVI

Nu fu cu putinţă să plece în aceeaşi zi la Bełczączka, întrucât pe Pągowski, după ce i se slobozi sânge, îl lăsară puterile şi recunoscu el însuşi că are nevoie de odihnă. A doua zi, în schimb, se simţi mai bine, întinerit parcă şi mai vioi, deşi se apropia de casă cu oarecare nelinişte. Preocupat cu totul de gândurile lui, nu discută prea mult cu preotul pe drum, dar când intrară în sat, şi văzu că nu putea scăpa de teamă, se minună:

— Ia te uită. Mai înainte, mă întorceam totdeauna la casa mea ca un stăpân adevărat şi ceilalţi era îngrijoraţi de starea mea sufletească, iar acum eu mă gândesc cu teamă cum mă vor întâmpina.

— Vergiliu a spus, glăsui preotul, că *„amor omnia vincit”*{87}, dar a uitat să adauge că şi *„mutat”*{88}. Dalila{89} nu-ţi va tăia părul, fiindcă domnia ta eşti chel, dar e sigur că te voi vedea torcând din furcă la picioarele ei, ca pe Hercule{90} la picioarele Omfaliei{91}.

— E, eu am altă fire, am ştiut întotdeauna să ţin în mână slujitorii şi familia mea.

— Aşa spune şi lumea, dar tocmai de aceea ţi s-ar cuveni şi domniei tale să te înlănţuiască cineva.

— Îmi plac astfel de lanţuri! se bucură Pągowski cu o veselie neobişnuită.

Mergeau foarte încet, noroiul era foarte adânc şi pentru că plecaseră din Radom destul de târziu, după amiază, se lăsase noaptea. Prin casele de pe amândouă părţile, se vedeau luminând vreascurile aprinse, în lucirile cărora umbrele roşietice se culcau de-a curmezişul drumului. Unde şi unde, se iţea la gard câte o siluetă omenească, femeie sau bărbat, şi cunoscând călătorii, îşi scotea degrabă căciula şi se ploconea până la pământ. Se vedea cât de colo, fie şi după aceste plecăciuni prea adânci, că Pągowski ştia să-şi ţină oamenii în mână şi preotul Woynowski nu-l certase degeaba pentru asprimea lui exagerată. În această clipă, însă, şleahticul era mai înduioşat decât de obicei, aşa că privind la siluetele încovoiate şi la ferestrele înfundate în pământ ale caselor, se arătă mărinimos.

— Voi acorda niscaiva înlesniri şi iobagilor, cărora ea le-a luat întotdeauna apărarea.

— Oho, asta da! se bucură prelatul.

Şi tăcură. Jupân Gedeon se luptă un răstimp cu propriile gânduri, apoi rosti din nou:

— Părinte, ştiu că domniei tale nu trebuie să-ţi dau sfaturi, dar te rog să-i spui că totul se face spre binele ei şi că eu mă gândesc înainte de toate la ea; în caz de împotrivire, la care nu mă aştept, dar e cu

putinţă, poţi s-o şi dojeneşti puţin...

— Domnia ta mi-ai spus că nu vrei s-o sileşti...

— Am spus, dar una e s-o ameninţ şi s-o cert eu şi alta când îi reproşează nerecunoştinţa o faţă bisericească.

— Domnia ta, lasă totul în seama mea, fiindcă dacă am primit să-ţi fiu peţitor, mă voi strădui să obţin un rezultat cât mai bun. Iată de ce îţi spun că-i voi vorbi fetei *delicatissime*...

— Bine, bine! Doar încă un cuvânt. Ea îl urăşte acum pe Taczewski, dar dacă va pomeni de el, n-ar fi rău să arunci o vorbă împotriva lui...

— Dacă s-a purtat cum ai spus domnia ta, este un ticălos.

— Am ajuns. E, în numele Tatălui şi al Fiului...

— Şi al Sfântului Duh, amin!

Nu ieşi nimeni în întâmpinarea lor, pentru că din cauza noroiului, roţile nu făceau nici un zgomot, iar câinii nu lătrau la oamenii şi caii cunoscuţi. În tindă, era întuneric, se vede că slujitorii se aflau la bucătărie, şi se întâmplă că la prima întrebare a lui jupân Pągowski: „e cineva acolo?" nu se arătă nimeni, iar la a doua, pusă cu un glas mai ascuţit, se ivi însăşi jupâniţa.

Ieşi apărând flăcăruia lumânării cu mâna, dar pentru că ea era la lumină, iar ei în umbră, nu-i văzu de la început şi se opri în uşă. La rândul lor, nu spuseră nici ei nimic, fiindcă mai întâi li se păru că apariţia ei însemna o anume prevestire, iar în al doilea rând, fură atât de uimiţi de frumuseţea ei, de parcă n-ar mai fi văzut-o niciodată. Degetele cu care apăra flacăra, păreau trandafirii şi transparente; strălucirile îi alunecau pe piept, îi luminau gura şi faţa delicată ce arăta şi puţin somnoroasă, şi tristă, poate pentru că ochii îi rămâneau în întuneric. Fruntea şi cosiţa minunată, asemenea unei coroane aurii, erau scăldate şi ele în raze. Înconjurată de întuneric, luminoasă şi tăcută, stătea aşa înaintea lor aidoma unui înger alcătuit din luciri trandafirii.

— O, pe Dumnezeul meu, e o vedenie de vis! se miră prelatul.

Iar Pągowski exclamă:

— Anulka!

Atunci alergă spre el şi aşezând lumânarea pe policioara căminului, îi întâmpină cu bucurie. Pągowski o strânse la piept cu duioşie, o rugă să se bucure de venirea unui oaspete atât de vrednic şi faimos, iar după ce intrară în sala de ospeţe, zise:

— Aţi şi cinat deja?

— Nu. Slujitorii sânt la bucătărie, ca să aducă mâncarea, de aceea n-a fost nimeni în tindă.

Preotul privi la bătrânul şleahtic şi întrebă:

— Poate că ar fi bine să nu mai aşteptăm?...

— Nu, nu, se împotrivi Pągowski. Jupâneasa Winnicka va veni

îndată aici.

Într-adevăr, jupâneasa Winnicka pregăti totul în grabă şi un sfert de ceas mai târziu, se aşezară la masa pe care abureau vinul fiert şi omleta. Preotul Tworkowski mâncă şi bău zdravăn, dar la sfârşitul cinei, faţa îi deveni serioasă şi-i spuse jupâniţei:

— Jupâniţă dragă! Numai Dumnezeu ştie de ce mă socotesc oamenii un bun sfătuitor şi de ce îmi cer părerea atât de des, dar de vreme ce şi tutorele domniei tale procedează la fel, trebuie să stăm de vorbă într-o treabă însemnată, pe care a încredinţat-o minţii mele puţine...

Când auzi acestea, lui jupân Pągowski i se umflară iarăşi vinele la tâmple, iar jupâniţa păli întrucâtva şi se ridică neliniştită, fiindcă nu se ştie de ce, dar credea că va fi vorba de Jacek.

Prelatul o pofti:

— Să mergem într-o odaie, unde să fim singuri.

Şi ieşiră.

Jupân Pągowski răsuflă adânc o dată, de două ori, bătu darabana cu degetele pe masă, apoi se ridică şi simţind nevoia să vorbească despre clocotul din suflet, o iscodi pe jupâneasa Winnicka:

— Domnia ta, ai băgat de seamă cât de mult o urăsc pe Anulka rudele răposatei mele soţii?

— Mai ales cei din familia Krzepecki, întări jupâneasa Winnicka.

— Ehei, mai că nu scrâşnesc din dinţi la vederea ei, o să scrâşnească în curând şi mai avan!

— De ce?

— Şi domnia ta vei afla curând, între timp, însă, trebuie să-i pregătim patul prelatului pentru la noapte!

Şi după o clipă, jupân Pągowski rămase singur. Doi slujitori intrară să strângă tacâmurile de pe masă, dar el le porunci cu o răbufnire neaşteptată de mânie să plece, şi în încăpere se aşternu iarăşi liniştea, doar orologiul mare de Gdansk repeta destul de tare: „tic, tac, tic, tac!...” Pągowski îşi puse mâna pe capul chel şi începu să se plimbe prin odaie. Se apropie de uşa, dincolo de care prelatul vorbea cu jupâniţa Sienińska, dar auzi numai un murmur; desluşea glasul preotului, însă nu putea să deosebească vorbele. Aşadar, îşi relua plimbarea şi se oprea cu schimbul. Se duse la fereastră, părându-i-se că acolo va fi mai mult aer, şi privi o vreme la cer cu ochii fără gânduri; vântul gonea pe firmamentul întunecat nori zdrenţuiţi de primăvară cu coame luminoase, iar luna palidă se căţăra parcă din ce în ce mai sus. De câte ori dispărea, pe jupân Pągowski îl năpădeau presimţirile rele. Zărea pe fereastră ramurile negre ale copacilor apropiaţi, îndoindu-se în bătaia Vântului, şi la fel i se zbuciumau gândurile-i dezordonate, rele, asemenea reproşurilor de conştiinţă şi presimţirea că se va întâmpla un lucru nefiresc, pentru care avea să-şi

primească în curând pedeapsa... Dar când se lumina afară, îi revenea iarăşi încrederea. Doar fiecare om are dreptul să se gândească la fericirea lui, cât despre Taczewski, ce mare scofală! Astfel de inşi recurg la tot felul de mijloace pentru a şi-o înfăptui! În fapt, despre ce este vorba? El nu vrea decât binele şi un viitor sigur pentru fată, iar dacă în acest fel îi va zâmbi şi lui viaţa la bătrâneţe, i se cuvine. E singurul lucru adevărat, restul sunt vânt! Vânt!...

Simţi din nou că-l apucă ameţeala şi pete negre începură să-i joace prin faţa ochilor, dar totul dură foarte puţin. Porni iarăşi să se preumble şi să se apropie de uşă, în spatele căreia i se hotăra soarta. Între timp, mucurile lumânărilor de pe masă crescură şi încăperea se întunecă. Când şi când, glasul preotului devenea mai răsunător, aşa că şi cuvintele ar fi ajuns poate la urechile lui Pągowski, dacă n-ar fi fost acoperite de ti-tac-ul neîntrerupt al orologiului. Era lesne de înţeles că o asemenea discuţie nu se putea sfârşi prea repede, totuşi neliniştea lui jupân Gedeon creştea întruna, luând parcă forma unor întrebări ciudate legate de trecut, de amintirile nu numai ale durerilor şi nenorocirilor de altădată, ci şi de vini nespălate până acum ale unor păcate grele, la care se adăugau nedreptăţile săvârşite împotriva lui Taczewski şi a altora.

— De ce şi pentru ce trebuie să fii tu fericit? îl întreba conştiinţa.

În clipa asta, ar fi dat orice ca măcar jupâneasa Winnicka să revină ca să nu rămână singur cu propriile gânduri. Dar jupâneasa era prinsă pe undeva cu treburi, în cealaltă aripă a casei, iar aici doar orologiul îşi repeta ticăitul şi conştiinţa îl întreba:

— De ce să te răsplătească Dumnezeu?

Jupân Pągowski intuia că dacă această fecioară, aidoma florii şi îngerului, îl va respinge, în viaţa lui se va lăsa amurgul ce va dura până când se va cufunda în negura morţii...

Uşa se deschise deodată şi intră jupâniţa Sienińska, palidă, cu lacrimi în ochi, urmată de preot.

— Plângi? se miră jupân Pągowski cu glasul răguşit, întretăiat.

— De recunoştinţă! exclamă întinzându-i mâinile. Şi căzu în genunchi înaintea lui.

CAPITOLUL XVII

În aceeaşi seară, noaptea târziu, jupâneasa Winnicka veni în odaia rudei sale şi găsind-o pe jupâniţă încă îmbrăcată, se apucă s-o iscodească:

— Nu pot să-mi revin din uimire, răbufni, fiindcă mai degrabă m-aş fi aşteptat să mor; cum de i-a trecut prin minte una ca asta?

— Nici eu nu mă aşteptam.

— Cum adică? Aşadar, este adevărat? Nici eu nu ştiu ce să fac, să mă bucur sau să mă întristez?... Pentru că părintele, ca persona bisericească, are o judecată mai bună decât ceilalţi oameni şi drept e ce spune, că vei avea toată viaţa propriul acoperiş deasupra capului, dar pe de altă parte, tutorele e bătrân şi (aici jupâneasa Winnicka coborî glasul)... nu-ţi este puţin frică de el?

— Acum e prea târziu, n-are rost să mă mai gândesc! răspunse jupâniţa Sienińska.

— Ce tot spui?

— Spun că-i datorez recunoştinţă pentru adăpost şi o bucată de pâine, iar eu sânt o răsplată neînsemnată, nedorită de nimeni, aşa că de vreme ce el mă vrea, binefacerea este de partea lui.

— El şi-o dorea demult, şopti tainic bătrâna. M-a chemat astăzi, după ce a vorbit cu tine; credeam că a fost ceva cum nu trebuie la cină şi mă va certa, dar el nimic! Mă uit la el şi mi se pare vesel; deodată îmi trânteşte noutatea. Parcă mi s-au tăiat picioarele. Atunci mă întreabă: „De ce te-ai prefăcut, jupânească, ca soţia lui Lot, într-un stâlp de sare? Sunt chiar atât de neputincios?” „Nu! îi răspund, dar e un lucru atât de neaşteptat!” Iar el din nou: ,.E un vechi gând al meu, zice, numai că a stat ca un peşte pe fundul apei, până când s-a găsit cineva să-l ajute să iasă la suprafaţă... Ştii şi cine, jupânească?” Eram sigură că numai părintele Tworkowski putea fi, dar el m-a îndreptat: „Nu preotul Tworkowski, ci jupân Grothus...”

Urmă un moment de tăcere.

— Eu credeam că jupân Taczewski, strecură printre dinţi jupâniţă Sienińska.

— Na-ţi-o bună! De ce Taczewski?

— Ca să arate că nu-i pasă de mine.

— Păi ştii doar că Taczewski nu s-a mai văzut cu tutorele.

Fecioara începu să repete cu înfrigurare:

— Aşa-i, ştiu! Altele avea el în cap! Să lăsăm asta! Nu vreau să mai ştiu de nimic. Nu vreau! nu vreau! Totul s-a sfârşit, bine că s-a întâmplat aşa!

Un plâns fără lacrimi, spasmodic, îi scutură pieptul. Mai repetă

încă o dată: „bine că s-a întâmplat aşa!” apoi îngenunche deodată pentru rugăciunile pe care le rosteau în fiecare seară împreună.

A doua zi, cobori cu chipul liniştit în camera de oaspeţi. Ceva se schimbase totuşi în ea, rămăsese nespus, se zăvorise pentru totdeauna. Nu era mâhnită, dar devenise parcă dintr-o dată cu câţiva ani mai bătrână, mai statornică, astfel că jupân Pągowski, contrar obiceiului, începu să ţină cont de părerea ei. Nu-şi dădea seama de această schimbare, dar i se părea foarte ciudat ca el să depindă de ea. Începu să se teamă de gândurile ei nerostite, pe care le putea închide în inimă, străduindu-se să le alunge şi să le înlocuiască cu altele dorite de el. Până şi tăcerea jupânesei Winnicka îl apăsa şi-i părea suspectă, aşa că se prefăcea bine dispus, vorbea mult, glumea, deşi uneori, fulgere de furie îi luceau în privirile oţelii.

În acest timp, vestea despre cererea în căsătorie se răspândi prin împrejurimi. Pągowski nu făcea nici el un secret din aceasta, din contră, îi anunţă prin epistole pe Cyprianowicz la Jedlinka şi pe vecinii mai apropiaţi, trimise scrisori neamurilor Kochanowski, Podlodowski, Sulgostowski, Krzepecki şi lui jupân Grothus, ba chiar rudelor mai de departe ale soţiei, poftindu-i la logodna după care avea să urmeze în curând cununia.

De bună seamă, jupân Pągowski ar fi preferat să obţină dispensă şi pentru strigări, din nefericire, însă, era vremea postului mare şi trebuia să aştepte venirea şi trecerea sărbătorilor. Luă deci cele două femei şi plecă la Radom, unde jupâniţa avea să-şi cumpere lucrurile trebuitoare măritişului, iar el cai mai arătoşi decât cei ce se aflau în grajdurile de la Bełczączka.

Aici îi ajunse la ureche că printre rudele ce se aşteptau să primească înapoi nu numai zestrea soţiei răposate, ci să-l moştenească şi pe el, era mare fierbere, dar asta îl bucură, fiindcă îi ura pe toţi din suflet şi totdeauna nu se gândise decât să-i păgubească pe cât meritau. Asemenea veşti despre consfătuiri, înţelegeri şi tot felul de planuri îi scurtară şederea la Radom, iar când rufăria, frâiele şi hamurile fură cumpărate, se întoarseră la Bełczączka de sfintele Paşte. Oaspeţii începură să vină aproape o dată cu ei, deoarece logodna avea să fie a treia zi de sărbătoare.

Cei dintâi sosiră jupânii Krzepecki, rude şi vecini foarte apropiaţi; tatăl, un bătrân de vreo optzeci de ani, cu faţa de vultur pleşuv, vestit prin zgârcenia lui, trei fiice, cea mai mică, Tekla, o codană veselă şi vioaie, iar celelalte două, mai mari, Agnieszka şi Joanna, jupâniţe tomnatice şi veşnic cu obrazul îmbujorat, în sfârşit, feciorul, Marcjan, poreclit prin împrejurimi Reteveiul.

Poreclă pe deplin meritată, deoarece la prima aruncătură de ochi semăna într-adevăr cu un trunchi de copac gros. Avea pieptul şi umerii puternici, picioarele, în schimb, îi erau strâmbe şi atât de

scurte, încât arăta aproape ca un pitic. Mâinile, însă, îi ajungeau până la genunchi. Unii credeau că e cocoşat, dar se înşelau, doar capul, aproape fără gât, era aşezat atât de jos pe trunchi, că umerii înalţi îi urcau până aproape de urechi. Din cap priveau doi ochi holbaţi şi libidinoşi, iar faţa îi semăna cu tigva unei capre; asemănarea era sporită de barba nu prea mare, pe care o purta parcă înadins împotriva obiceiului.

Nu slujise în oştire, fiindcă fusese luat în râs, iar din această pricină se bătuse de multe ori în duel la vremea lui. În trupul scurt şi vârtos, avea o putere neobişnuită şi cei mai mulţi se temeau de el, fiindcă era un scandalagiu şi încurcă-lume ce căuta bucuros prilej de harţă, arătând în fiecare încăierare o înverşunare animalică. O dată, la Radom, îl rănise grav pe vărul său, Krzepecki, un tânăr blajin şi frumos, ce fusese cât pe ce să dea ortul popii. Îi ştiau de frică surorile şi până şi tatăl său; el, însă, îi respecta numai pe Taczewski, pe care-l socotea foarte priceput în lupta cu sabia, şi pe fraţii Bukojemski, mai ales pe Łukasz, fiindcă acesta îl aruncase o dată ca pe un snop peste un gard înalt la Jedlnia.

Era cunoscut ca un rob al desfătărilor trupeşti. Jupân Pągowski îl alungase cu câţiva ani în urmă din casă, pentru că se uita ca un ţap la jupâniţa Sienińska, pe atunci încă o copiliţă. Dar fiindcă de atunci trecuseră doi-trei ani buni, iar mai apoi se întâlniseră nu o dată la Radom şi prin conacele vecinilor, îl poftise şi pe el să ia parte cu toţi ai lui la această sărbătoare a familiei.

Numaidecât după Krzepecki veniră cei din ramura Sulgostowski, doi fraţi gemeni, care semănau leit, încât atunci când se îmbrăcau în aceleaşi veşminte, nu-i mai putea deosebi nimeni; apoi trei rude ale lor, mai depărtate, de dincolo de Przytyk, şi numeroasa familie Zabierzowski, alcătuită din nouă vlăstare arătoase. Dintre vecini, îşi făcură apariţia jupân Cyprianowicz, singur, deoarece fiul îi plecase la oaste; starostele Podlodowski, cândva împuternicit al regelui la Zamość; jupân Kochanowski cu soţia, preoţii de la Przytyk. prelatul Tworkowski de la Radom, care avea să binecuvânteze verighetele, şi mulţi şleahtici de prin alte părţi mai apropiate sau mai depărtate; unii chiar nepoftiţi, în ideea că un oaspete, fie şi cu totul necunoscut, este primit întotdeauna cu braţele deschise, iar prilejul de a se ghiftui cu mâncare şi băutură nu trebuie scăpat niciodată.

Bătătura de la Bełczączka se umpluse de brişte şi carete, grajdurile de cai, clădirile din spate de slujitori de tot felul, iar conacul de contăşe colorate, săbii şi capete rase; pretutindeni răsunau vorbe latineşti, ciripitul femeilor, sclipeau rochiile de lamé cu cloşuri largi şi felurite cocarde. Fetele de casă alergau cu apa caldă, slujitorii ameţiţi cu urcioarele cu vinuri alese, coşul bucătăriei fumega întruna, ca la smolărie, iar ferestrele conacului străluceau şi luminau atât de

puternic seara, de se vedea în toată curtea. În mijlocul acestei vânzoleli, jupân Pągowski trecea prin încăperi, grav, puţin ţeapăn, dar parcă întinerit, în veşmintele stacojii şi cu sabia strălucind de pietre scumpe, singura zestre păstrată de jupâniţa Sienińska de la înaintaşii avuţi de odinioară. Venea, îndemna, uneori, când îl apuca ameţeala, se sprijinea cu mâna de spătarul scaunelor şi iarăşi pleca, îşi cinstea oaspeţii de soi, târşâindu-şi picioarele şi apropiindu-se de jupânesele mai în vârstă, înainte de toate, însă, n-o pierdea din ochi pe „Anulka lui", care în această mulţime multicoloră, sub privirile adesea răutăcioase, zavistnice sau pofticioase, înflorea ca un crin alb, dulce, poate puţin tristă sau preocupată de însemnătatea celor ce aveau să se întâmple.

Până când, în seara celei de-a treia zi de sărbătoare, marţi, pe medean bubuiră mortierele de la Bełczączka, vestind oaspeţilor şi supuşilor că sosise clipa solemnă a logodnei.

Toţi invitaţii se înşiruiră în semicerc în sala de oaspeţi; femei şi bărbaţi, în veşminte strălucitoare ce sclipeau în toate culorile curcubeului în lumina lumânărilor aprinse, iar înaintea lor se opriră jupân Pągowski şi jupâniţa Anna Sienińska.

Se făcu linişte, toţi ochii era aţintiţi la mireasa care, cu ochii plecaţi şi faţa gravă şi concentrată, fără zâmbet, dar nici mâhnită, arăta ca adormită. Având-o alături pe Tecia Krzepecka, ce ţinea tăviţa de argint cu verighetele, prelatul Tworkowski, îmbrăcat în cămaşă albă, ieşi din semicerc şi începu să le vorbească viitorilor proaspeţi însurăţei. Cuvântă ca un învăţat, multă vreme şi cu suflet, subliniind ce însemnau *sponsalia de futuro*{92} şi ce mare importanţă acorda Biserica logodnei, din primele timpuri ale creştinătăţii. Cită pe Tertulian{93} şi soborul de la Trento{94}, părerile mai multor învăţaţi canonici şi abia după aceea, întorcându-se către jupân Pągowski şi jupâniţă Sienińska, se apucă să le explice cât de înţeleaptă era hotărârea lor, cât de mare este binele pe care şi-l fac unul altuia şi cât de mult depinde numai de ei viitoarea fericire. Cei de faţă ascultau deci cu uimire, dar şi cu nerăbdare, întrucât ca rude ce pierdeau moştenirea, nu priveau cu ochi buni la această legătură. Până şi jupân Gedeon, având ameţeli din cauza statului în picioare, începu să se mute de pe un picior pe celălalt şi să-i facă semne din ochi prelatului să încheie, ceea ce văzând, cu anume întârziere, acesta binecuvântă în sfârşit verighetele şi le puse în degetele mirilor. Atunci răsunară din nou treascurile{95} din curte, iar din sala de ospeţe se făcu auzită orchestra compusă din cinci muzicanţi evrei de la Radom. Oaspeţii veniră apoi pe rând să-i facă urările de cuviinţă stăpânului casei şi jupâniţei, în cea mai mare parte mincinoase. Jupâniţele Krzepecki, cele două mai mari, se înclinară de-a dreptul batjocoritoare înaintea „mătuşicăi", iar jupân Marcjan îi sărută mâna privind-o atât de

stăruitor în ochi, că jupân Pągowski ar fi trebuit să-l alunge pentru a doua oară din casă.

Ceilalţi, însă, rude mai de departe şi oameni mai buni şi mai puţin lacomi, îi felicitaseră cu mai multă căldură. În acest timp, se deschiseră larg uşile spre sala de ospeţe; jupân Pągowski îi oferi braţul logodnicei, iar în urma lor porniră celelalte perechi în lumina tremurătoare a lumânărilor; flăcăruile se zbenguiau cu disperare în adierile reci ce veneau dinspre tindă. Pe aici grăbeau slujitorii, pe jumătate ameţiţi, aducând nenumărate feluri de mâncare şi urcioare cu vin. În încăpere era atât de frig din cauză că uşa stătea mai mult deschisă, încât musafirii mai că se înfiorară la început, când se aşezară la masă. Şi pentru că flăcăruile lumânărilor pâlpâiau întruna, întreaga sală, deşi împodobită din belşug cu de toate, părea întunecată şi mohorâtă. Era de aşteptat, însă, ca vinul să încălzească repede sângele în vine, iar jupân Pągowski nu se arătă zgârcit cu băutura. Se arăta rezervat mai degrabă cu cheltuielile de fiecare zi, în timp ce în alte împrejurări, mai rare, îi plăcea să se poarte în aşa fel, încât lumea să vorbească multă vreme despre el după aceea. Aşa se întâmpla şi acum. Înapoia fiecărui musafir, se afla un slujitor cu un urcior pântecos şi până şi sub masă aşteptau zece-cincisprezece flăcăiaşi cu damigene, ca şi în cazul când oaspetele nu mai putea să bea şi îşi ascundea paharul între genunchi, să i-l umple numaidecât. Cupe uriaşe de sticlă, pocale şi pahare luceau înaintea fiecărui mesean, doar în faţa femeilor se aşezaseră păhărele mai mici, franţuzeşti sau italiene.

Oaspeţii nu ocupaseră toate locurile din jurul mesei, deoarece jupân Pągowski poruncise să se pună mai multe tacâmuri decât musafiri erau. Preotul Tworkowski se uită spre locurile goale şi se apucă să laude ospitalitatea casei, dar pentru că avea un glas foarte puternic şi pe deasupra se mai şi ridicase puţin din scaun, vrând să-şi potrivească mai bine cutele sutanei, cer de faţă crezură că doreşte să rostească primul toast şi tăcură cu toţii.

— Ascultăm! se auziră câteva glasuri.

— E, deocamdată n-avem ce asculta, răspunse preotul vesel. Va veni curând şi vremea toastului, fiindcă văd că unii dintre domniile voastre vă trageţi de ciuf cam devreme, iar jupân Kochanowski şopocăieşte şi numără ceva pe degete. N-ai încotro, domnia ta, de la cine să aşteptăm versuri, dacă nu de la Kochanowski. Eu n-am vrut să spun decât că e un vechi şi lăudabil obicei polonez să pui câteva tacâmuri în plus pentru oaspeţii neaşteptaţi.

— Aşa-i, întări jupân Pągowski, e noapte şi toate ferestrele sânt luminate, astfel că oricând poate sosi cineva...

— Se prea poate să şi vină într-adevăr, glăsui jupân Kochanowski.

— Poate jupân Grothus?

— Nu, jupân Grothus e la seim. Dacă va veni cineva, va fi de bună

seamă un musafir neaşteptat.

— N-o să-l auzim, fiindcă drumul e desfundat.

— Latră câinele la fereastră. Te pomeneşti că apare cineva.

— Nu e nimeni. Ferestrele astea dau spre livadă.

— Şi la drept vorbind, câinele urlă, nu latră.

Aşa era. Câinele se auzi o dată, de două şi de trei ori, după care lătratul lui se preschimbă într-un urlet gros, lugubru.

Jupân Pągowski se cutremură fără să vrea, amintindu-şi că în urmă cu foarte mulţi ani, în alte locuri, la conacul lui aflat la o milă de castelul lui Pomorzany, în Ucraina, câinii urlaseră la fel înainte de năvala tătarilor.

Iar jupâniţa Sienińska se gândi că ei nu-i mai este îngăduit să aştepte pe nimeni şi oricine-ar veni la conacul luminat prin întuneric, ar sosi prea târziu.

Nici ceilalţi musafiri nu se simţeau prea în largul lor, mai ales că primului câine i se alătură încă unul şi la fereastră răsunară două urlete prelungi.

Ascultară deci fără să vrea într-o tăcere apăsătoare, pe care o întrerupse Marcjan Krzepecki:

— N-avem ce face cu un oaspete vestit de urletul câinilor.

— Vin! porunci jupân Pągowski.

Dar pocalele erau pline, aşa că nu mai era nevoie să se toarne în ele. Bătrânul Krzepecki, tatăl lui Marcjan, se ridică greoi de pe scaun, vrând pesemne să vorbească. Toţi ochii se întoarseră spre el, iar cei mai vârstnici îşi duseră mâna pâlnie la ureche, ca să audă mai bine ce spune. El însă nu făcu decât să mişte un răstimp din buze, timp în care nasul aproape că-i atinse bărbia, deoarece nu mai avea nici un dinte.

Tocmai atunci, cu toate că afară începuse dezgheţul şi pământul era moale, în cealaltă parte a curţii se auzi parcă un uruit surd, ce dură destul de mult, ca şi când cineva ar fi dat ocol bătăturii de două ori. Aşa că bătrânul Krzepecki, deşi ridicase paharul. Îl aşeză la loc pe masă şi îşi îndreptă privirea spre uşă.

Ceilalţi făcură la fel.

— Vedeţi cine a venit! porunci jupân Pągowski unui slujitor.

Flăcăiandrul se repezi afară şi se întoarse numaidecât.

— Nu e nimeni! vesti.

— Ciudat, îşi dădu cu părerea prelatul Tworkowski, s-a auzit destul de bine.

— Am auzit cu toţii, întări unul dintre gemenii Sulgostowski.

— Nici câinii nu mai urlă, adăugă celălalt

Deodată, uşa de la tindă, neînchisă bine de slujitor, se deschise singură şi înăuntru pătrunse iarăşi o pală de vânt atât de puternică, încât stinse dintr-o dată zece-cincisprezece lumânări.

— Ce-i asta, închideţi uşa! Se sting lumânările! se minunară

câteva glasuri.

Dar o dată cu adierea rece, în încăpere pătrunse parcă spaima. Jupâneasa Winnicka, fricoasă şi superstiţioasă, se apucă să se roage cu voce tare:

— În numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh...

— Încetează, jupânească! o certă jupân Pągowski.

Apoi se întoarse spre jupâniţa Anna şi-i sărută mâna.

— Nu-mi stric eu bucuria pentru o lumânare stinsă, o linişti, şi să dea Dumnezeu ca până la sfârşitul vieţii să fiu tot atât de fericit, cum sânt acum, nu-i aşa, Anulka?

La rândul ei, fecioara se aplecă spre mâna lui.

— Aşa-i, consimţi.

— Amin! încheie prelatul.

Şi ridicându-se, începu să vorbească:

— Domniile voastre, de vreme ce uruitul acela neaşteptat i-a încurcat ideile paharnicului{96} Krzepecki, fie-mi îngăduit să fiu eu tălmaciul dragostei nutrite de inimile noastre faţă de viitoarea pereche. Aşadar, înainte de a cânta: *„o Hymen, o Hymenaios”*{97} , înainte ca, după obiceiul romanilor, să-l chemăm pe Thalassius, chipeşul tânăr, ceea ce, deie Domnul să se întâmple cât mai repede, să rostim *ex immo*{98} acest prim toast pentru prosperitatea şi fericirea lor viitoare: *vivant, crescant, floreant!*{99}

— *Vivant! vivant!* tunară toate glasurile.

Orchestra din Radom începu îndată să cânte, iar afară surugiii se porniră să plesnească din bice în întuneric. Slujitorii strigară şi ei în toată casa, iar în încăperea de ospeţe, printre uralele ce nu mai conteneau, se auzea gâlgâitul vinului în gâtlejuri:

— *Vivant, crescant, floreant!*

Strigătele, tropăiturile, sunetele trâmbiţelor şi plesnetele de bice durară multă vreme. Se făcu linişte doar atunci când jupân Pągowski se ridică, înălţă paharul şi rosti cu glas de tunet:

— Dragii şi iubiţii mei oaspeţi şi rude!... înainte de a vă arăta în cuvinte nemeşteşugite întreaga mea recunoştinţă, mă închin până la pământ domniilor voastre şi vă mulţumesc pentru mărinimia frăţească, de vecini adevăraţi, pe care mi-aţi dovedit-o adunându-vă atât de mulţi sub acoperişul meu sărac...

Cuvintele „sub acoperişul meu sărac” le rosti cu un glas umil parcă, apoi se aşeză din nou şi îşi plecă atât de mult capul, încât îl sprijini de masă, iar musafirii se minunară că un om aspru şi mândru de obicei vorbise cu atâta suflet.

Se gândiră totuşi că o mare fericire topeşte până şi inima cea mai neînduplecată, aşa că în aşteptarea celor ce aveau să urmeze, priveau la capul încărunţit, aplecat pe marginea mesei.

— Tăcere, să ascultăm! se auziră glasuri.

Într-adevăr, se aşternu o linişte adâncă

Dar jupân Pągowski nu se clinti.

— Ce ai, domnia ta? Ce-i asta?... Pentru Dumnezeu!

— Vorbeşte, domnia ta! îl îndemnă prelatul.

Jupân Pągowski răspunse doar printr-un horcăit cumplit, iar grumazul şi umerii începură să-i tremure.

Jupâniţa Sienińska zvâcni de la locul ei şi, albă ca varul, se porni să strige înfricoşată:

— Domnia ta! Domnia ta!...

În încăpere, se iscă învălmăşeală. Se auziră ţipete şi întrebări. Făcură cu toţii cerc în jurul lui Pągowski, prelatul îl apucă de umeri şi-l rezemă de spătarul scaunului; ceilalţi începură să-l stropească în grabă cu apă, în vreme ce câţiva strigau să-l ducă în pat şi să-i sloboadă sângele cât mai repede. Unele femei îngenuncheau, altele alergau cu minţile pierdute prin odaie, văicărindu-se ascuţit şi gemând, iar jupân Pągowski, cu capul pe spate, cu vinele de la tâmple umflate şi ochii închişi, hârâia şi horcăia din ce în ce mai tare...

Oaspetele neaşteptat sosise într-adevăr din întunericul nopţii şi intrase în casa lui, înfricoşător şi neînduplecat.

CAPITOLUL XVIII

La porunca preotului, slujitorii îl luară pe bolnav şi-l duseră în cealaltă aripă a casei, în cancelaria pe care jupân Pągowski o folosea şi ca odaie de dormit. Totodată, trimiseră după fierarul din sat, fiindcă acesta se pricepea să sloboadă sânge atât oamenilor cât şi animalelor. Se arătă, însă, că se afla chiar în curte, unde se cinstea vârtos cu ciracii lui, dar din nefericire era beat criţă. Jupâneasa Winnicka îşi aduse aminte că preotul Woynowski se bucura prin împrejurimi de faima unui felcer foarte îndemânatic, aşa că trimiseră şi la el o şaretă în goana calului, deşi nu se mai îndoia nimeni că totul era zadarnic şi bolnavul nu mai avea scăpare.

Într-adevăr, nu se mai putea face nimic. Afară de jupâniţa Sienińska, jupâneasa Winnicka, cei doi jupâni Krzepecki şi de jupân Zabierzowski, care ţinea câteodată locul doctorului, preotul Tworkowski nu mai îngăduise pe nimeni în cancelarie, temându-se că în îmbulzeală, bolnavul nu va putea fi îngrijit cum se cuvine. Dar toţi ceilalţi musafiri, atât femeile cât şi bărbaţii, se adunaseră în încăperea vecină, unde se pregătiseră paturi pentru cei din urmă, şi stăteau ca o turmă de oi speriate, cuprinşi de nelinişte, teamă, curiozitate, în aşteptarea noutăţilor. Unii discutau în şoaptă despre întâmplarea de năprasnă şi cântăreau faptele ce prevesteau nenorocirea.

— Aţi băgat de seamă cum tremurau lumânările, murmură unul dintre jupânii Sulgostowski.

— A fost printre noi şi n-am ştiut.

— Au urlat câinii la ea.

— Dar uruitul acela, poate că atunci a venit?

— Se vede că Dumnezeu n-a vrut să îngăduie această căsătorie în paguba familiei.

Şoaptele conteniră la intrarea jupânesei Winnicka şi a lui Marcjan Krzepecki. Ea străbătu odaia de-a curmezişul, grăbindu-se să aducă moaştele ce îndepărtau duhurile rele, aşa că se strânseră cu toţii ciopor în jurul lui.

— Ce-i acolo? Ce face?

Marcjan ridică din umeri, capul îi cobori până aproape de piept şi răspunse:

— Hârâie încă.

— Nu mai scapă?

— Nu!

Deodată, prin uşa întredeschisă se auziră cuvintele grave ale prelatului Tworkowski:

— Ego te absolvo a pecatis tuis et ob omnibus censuris, în nomine

Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amin.{100}

Îngenunchează cu toţii şi începură să se roage. Jupâneasa Winnicka trecu printre cei îngenuncheaţi cu sfintele moaşte în mâini. Marcjan o urmă şi închise uşa.

Dar uşa nu rămase închisă multă vreme. După un sfert de ceas, Marcjan se ivi din nou şi strigă cu glasul lui scârţiitor de subţire:

— Şi-a dat sufletul.

Atunci porniră unul după altul spre cancelarie, rostind „veşnică odihnă", ca să mai arunce o ultimă privire la răposat.

Între timp, în cealaltă aripă a casei, în încăperea de ospeţe, se petreceau lucruri de necrezut. Slujitorii de la Bełczączka îi urau pe Pągowski tot atât cât se şi temeau de el, aşa că acum, o dată cu moartea lui, crezură că venise vremea bunului plac, a bucuriei deşănţate şi a zburdălniciilor nepedepsite. Slujitorii oaspeţilor aveau şi ei astfel prilejul să chefuiască, de aceea, atât cei ai casei, cât şi cei străini, mai mult sau mai puţin ameţiţi încă de la amiază, se repeziră la mâncăruri şi băutură. Tinerii duceau la gură sticle întregi de votcă de Gdansk, de vin unguresc şi de Malmazia; alţii se lăcomeau mai mult la mâncare, smulgându-şi unii altora hartane de carne şi dulciuri. Faţa de masă, albă ca zăpada, fu mânjită într-o clipită de tot felul de lichide. În învălmăşeală, se răsturnară scaunele şi sfeşnicele. Cupele şlefuite cu meşteşug şi paharele alunecau din mâinile moleşite şi se spărgeau zăngănind pe podea. Ici şi colo, se iscară certuri şi încăierări; unii furau pur şi simplu tacâmurile de pe masă. Într-un cuvânt, se porni o orgie ale cărei ecouri ajunseră până în cealaltă parte a casei.

La ţipetele lor, apărură Marcjan Krzepecki, urmat de gemenii Sulgostowski, tânărul Zabierzowski şi încă unul dintre musafiri şi văzând ce se întâmplă, puseră mâna pe săbii. Jupânii Sulgostowski se mulţumiră să lovească beţivii cu latul săbiilor, dar Marcjan Krzepecki fu cuprins de un acces de turbare. Ochii holbaţi îi ieşiră şi mai mult din orbite, dinţii îi luciră de sub mustaţă şi începu să taie pe cine nimerea. Câţiva slujitori se umplură de sânge, alţii se adăpostiră sub masă, ceilalţi se îmbulziră în neorânduială spre uşă, dar el izbea în grămadă, strigând:

— Tâlharilor, feciori de câini! eu sânt stăpân aici!

Şi ieşi după ei în tindă, de unde glasu-i ascuţit se mai auzi o vreme:

— Ciomege, vergi!...

Cei rămaşi în încăpere stăteau ca în mijlocul unor dărâmături, privindu-se supăraţi şi clătinând din cap:

— Asemenea lucruri n-am mai văzut în viaţa mea, rosti unul dintre cei doi Sulgostowski.

Iar celălalt adăugă:

— Ce moarte ciudată, ca şi împrejurările în care a avut loc. Uitaţi-

vă împrejur, parc-ar fi năvălit tătarii.

— Sau duhurile rele, completă Zabierzowski. Ce noapte înfricoşătoare!

Porunciră totuşi slujitorilor să iasă de sub masă şi să facă ordine cât de cât. Aceştia se grăbiră să îndeplinească porunca, treziţi de-a binelea de spaimă, şi se apucară de treabă, iar în acest timp se întoarse şi Marcjan.

Era mai liniştit, numai buzele îi mai tremurau de furie.

— O să ţină minte! se adresă celor de faţă. Vă mulţămesc, domniile voastre, că mi-aţi dat o mână de ajutor să-i pedepsesc pe netrebnicii ăştia. N-o să se simtă mai în largul lor decât înainte de moartea răposatului. Lăsaţi pe mine!

Gemenii Sulgostowski îl priviră cu luare aminte şi unul dintre ei spuse:

— Domnia ta, n-ai pentru ce să ne mulţămeşti, ca şi noi domniei tale.

— Hm!?

— Şi de ce faci pe judecătorul aici? întrebă al doilea.

Marcjan începu să sară în sus pe picioarele-i scurte şi strâmbe, vrând parcă să le ajungă la ochi, şi răspunse:

— Pentru că am dreptul! am dreptul! am dreptul!

— Ce drept?

— Unul mai mare ca al vostru!

— Păi cum, ai citit testamentul?

— Ce-mi pasă mie de testament? (Aici suflă în palmă). Nu înseamnă nimic, vânt! Cui i-a lăsat averea? Soţiei? Care soţie? Ce mai vorbă? Noi, Krzepecki, suntem rudele cele mai apropiate, nu voi!

— Asta rămâne de văzut. Trăsni-te-ar!

— Ba să vă trăsnească pe voi! Ieşiţi afară!

— A, ţap şi retevei hidos, îţi vei primi răsplata! Tu ne izgoneşti pe noi?... Mai bine ai grijă de capul tău de ţap!

— Mă ameninţaţi?

Jupân Marcjan împinse sabia în teacă şi se apropie de cei doi fraţi, care nu se lăsară mai prejos.

Dar în clipa aceea, se auzi în spatele lor glasul supărat al preotului Tworkowski:

— Domniile voastre, răposatul nici n-a apucat să se răcească!

Aşa că jupânii Sulgostowski se ruşinară grozav şi unul dintre ei răspunse:

— Părinte, noi nu vrem nimic de aici, fiindcă avem bucăţica noastră de pâine şi alta nu mai dorim. Însă vipera asta începe să muşte şi vrea să alunge oamenii.

— Care oameni? Pe cine?

— Pe cine se nimereşte. Azi pe noi, căci ne-a şi poruncit să ieşim

afară, iar mâine poate că pe femeile astea orfane, care trăiesc sub acest acoperiş.

— Nu-i adevărat! nu-i adevărat! strigă Marcjan.

Şi ghemuindu-se dintr-o dată, porni să zâmbească, să-şi frece mâinile, să facă plecăciuni şi să spună cu o bunăvoinţă otrăvită:

— Dimpotrivă, dimpotrivă, vă poftesc pe toţi la înmormântare şi la pomenire, vă poftesc cu umilinţă, eu şi tatăl meu, iar cât despre jupâniţa Sienińska, totdeauna va găsi aici un acoperământ deasupra capului şi îngrijire.

Spunând acestea, continua să-şi frece mâinile de bucurie.

CAPITOLUL XIX

Într-adevăr, jupân Marcjan hotărî să-i spună el însuşi jupâniţei că poate să socotească Bełczączka de acum înainte ca pe propria casă, dar amână această discuţie până după încheierea slujbelor de îngropăciune, mai întâi pentru că voia să stea de vorbă cu tatăl său care, tot ducându-se pe la judecăţi, cunoştea legile şi ştia să înlăture orice piedici. De altfel, amândoi erau convinşi de dreptatea cauzei lor, aşa că a doua zi după trista întâmplare, când tocmai îl aşezau pe Pągowski în coşciug, se încuiară într-o odăiţă şi începură să se sfătuiască.

— Ne-a pus Dumnezeu mâna în cap! se bucură bătrânul, numai El ne-a ajutat şi Pągowski o să dea socoteală înaintea Lui pentru strâmbătatea pe care voia să ne-o facă.

— N-are decât, răspunse Marcjan. Norocul nostru că n-a mai avut când, fiindcă acum o să punem mâna pe tot. Fraţii Sulgostowski s-au şi certat cu mine, dar am să scot sufletul din ei înainte de a smulge fie şi o brazdă din Bełczączka.

— I-auzi, nemernicii! Lovi-i-ar damblaua!... Totuşi, eu mă tem mai mult de testament, decât de ei! L-ai iscodit pe preotul Tworkowski? Dacă ştie cineva ceva, apoi el e acela.

— Ieri mi-a fost peste mână, fiindcă a nimerit tocmai când mă certam cu gemenii Sulgostowski şi ne-a zis: „Răposatul încă nu s-a răcit”, apoi s-a dus după coşciug şi preoţi, iar astăzi n-a avut timp.

— Te pomeneşti că Pągowski i-a lăsat totul căpriţei ăsteia.

— Nu avea dreptul, căci era zestrea soţiei răposate, ruda noastră cea mai apropiată.

— Atunci vom ataca testamentul, dar vom avea cheltuieli, drumuri pe la tribunale... Dumnezeu ştie cum se vor sfârşi toate!

— Tată, domnia ta eşti învăţat cu judecăţile, eu, însă, m-am gândit să fac ceva ca să nu mai fie nevoie de nici o judecată; deocamdată, *„beatus qui tenet”*{101}, de aceea, eu nu mă voi mişca de la Bełczączka şi am şi trimis după slujitorii noştri. Pe urmă, n-au decât să încerce Sulgostowski sau Zabierzowski să mă alunge!

— Dar cu fata ce faci, dacă i-a lăsat ei averea?

— Şi cine-o să-i ia apărarea? E singură pe lume, n-are nici rude, nici prieteni, o biată orfană. Cine-o să-şi pună grumazul în joc pentru ea? Că doar e vorba de ceartă, încăierări, cheltuieli de tot felul... Nu-i pasă nimănui de ea. Taczewski ţinea la ea, dar Taczewski a plecat; poate că nu se mai întoarce, iar dacă se va întoarce vreodată, e un sărăcan şi se pricepe la judecăţi ca şi calul meu. La drept vorbind, împrejurările sânt de asemenea natură încât, chiar dacă tatăl ei bun i-

ar fi lăsat Bełczączka, nu Pągowski, şi tot am fi putut veni aici să rânduim lucrurile cum ne place, prefăcându-ne că avem grijă de orfană. Eu cred că răposatul voia să-i lase moşia prin actul de căsătorie, aşa că ori nu se va găsi nici un testament, ori dacă se va găsi, va fi unul mai vechi, cu un paragraf pentru jupâniţa Sienińska, ca pupilă...

— Iar unul ca acesta poate fi atacat, sfârşi bătrânul, ai încredere în mine! Deşi, fără judecată, nu se va putea.

— De ce, mă rog? înţeleg ce vrei să spui domnia ta, dar eu cred că se poate.

— Cum adică, de vreme ce, fie vorba între noi, răposata Pągowska (a fost o proastă... luminează-i, Doamne, sufletul) a scris totul pe numele soţului, aşa că şi el avea dreptul să lase moşia cui voia?

Bătrânul Krzepecki rosti ultimele cuvinte, uitându-se în toate părţile şi aproape în şoaptă, deşi ştia că în încăpere nu mai era nimeni afară de ei.

Dar feciorul îl întrebă:

— Cum putea face una ca asta, când ea a murit pe neaşteptate?...

— Data arată un an după cununie; pesemne că Pągowski a convins-o să iscălească actul de danie, întrucât acolo unde trăiau, erau locuri cu primejdie şi nimeni nu ştia când puteau să-i urle tătarii recviemul. Şi-au lăsat amândoi averea unul altuia şi au depus testamentele la Pomorzany, de unde Pągowski le-a luat şi le-a adus aici. Am vrut să mă judec atunci cu el, dar ştiind că totul e în zadar, am lăsat-o baltă. Acum e altceva...

— Acum cred că ne vom descurca şi fără judecată.

— Dacă va fi cu putinţă, cu atât mai bine, dar trebuie să fim pregătiţi.

— E, nu e nevoie.

— Adică?

— Mă voi descurca fără ajutorul domniei tale.

Bătrânul Krzepecki se înfurie.

— Tu să te descurci, cum, rogu-te? Vezi să nu-mi strici planul. Se descurcă el, auzi!... Păi nu m-ai sfătuit tu să-l las în pace pe Silnicki, că nu-i nimic de făcut cu Drążków?... Hm, nu-i nimic de făcut?... De ce?... Pentru că ei au pus martori să jure pe pământ? Mare scofală! Le-am poruncit şi eu să ia pământ în cizme din curtea mea, aşa că atunci când s-au dus pe tarlaua lui Silnicki, n-a jurat nici unul strâmb spunând: „Jur că pământul pe care stau este al lui jupân Krzepecki!” Păi tu te-ai fi gândit un an întreg şi n-ai fi fost în stare să născoceşti aşa ceva. Tu să te descurci? Uitaţi-vă la el!...

Şi de mânie, începu să-şi mişte fălcile fără dinţi, ca şi când ar fi mestecat ceva, prilej cu care bărbia i se întâlni cu nasul arcuit ca la o

pasăre de pradă.

Feciorul, însă, încercă să-l potolească:

— Liniştește-te, tată, şi ascultă-mă. Dacă-i vorba ca *leges agere cum aliquo*{102}, apoi îţi dau întâietate totdeauna, dar dacă-i vorba de fete, eu am experienţă mai multă, aşa că mă încred mai mult în mine.

— Ei?...

— Aşadar, dacă va fi nevoie s-o convingem pe jupâniţă Sienińska, n-o vom face la tribunal.

— La ce te gândeşti?

— Nu-i greu de ghicit. Or nu mi-a venit încă vremea? Unde mai găseşti domnia ta o asemenea fată prin împrejurimi?

Spunând acestea, jupân Marcjan îşi dădu capul pe spate şi se uită în ochii bătrânului, care-l privea la rândul lui întrebător şi molfăia din fălci. Într-un târziu, se minună:

— Chiar aşa?

— De ce nu? Mă gândesc de ieri la asta.

— Hm, de ce nu? Pentru că n-are de nici unele, ca Lazarus{103}.

— În schimb, voi veni cântând la Bełczączka, fără nici o greutate. E săracă, de bună seamă, dar fata are sânge ales... Ţii minte ce spunea Pągowski, că dacă s-ar cerceta documentele neamului Sieniński, s-ar da în judecată jumătate din ţinut. Cei din familia Sobieski s-au înfruptat şi ei destul, aşa că am avea şi ocrotirea regelui. S-ar cuveni ca şi măria sa să se îngrijească de zestrea ei... Cât despre mine, fata mi-a căzut cu tronc de mult, că-i o bucăţică pe cinste!

Începu să sară pe picioarele-i scurte, lingându-şi mustăţile; era atât de respingător, că bătrânul Krzepecki îi spuse:

— N-o să te vrea.

— Păi pe Pągowski l-a vrut? De altminteri, m-au vrut şi pe mine destule. O sumedenie de tineri au plecat la oaste, aşa că poţi să cumperi fetele cu zecile, ca pe caiele. Bătrânul Pągowski ştia ce face, când m-a alungat din casa lui; nu m-ar fi gonit, dacă nu se temea pentru fată.

— Dar presupunând că nu te vrea, ce-ai să faci?

Ochii lui Marcjan fulgerară de mânie.

— Atunci, răspunse apăsat, cu o fată lipsită de apărare poţi să te porţi cum pofteşti, că tot ea o să te roage s-o duci la biserică...

Bătrânul se înfricoşă:

— Ce tot spui? Tu ştii că pentru asta poţi plăti cu capul?

— Ştiu că nimeni nu-i va lua apărarea jupâniţei!

— Iar eu îţi spun: să nu cutezi! Şi aşa vorbeşte lumea de tine. Chiar dacă n-ai să câştigi judecata pentru moşie, n-o să-ţi pierzi cinstea, pentru aşa ceva, însă, te paşte temniţa.

— E, n-o să se ajungă până aici, poate numai dacă ea ar vrea cu tot dinadinsul. Domnia ta nu mă speria, ci fă aşa cum îţi spun eu.

După înmormântare s-o iei pe Tecia acasă, dacă se va ivi prilejul şi pe bătrâna Winnicka. Eu voi rămâne aici cu Agnieszka şi Joanna. Sunt nişte năpârci invidioase pe oricine este mai tânără şi mai frumoasă ca ele. Încă de ieri, au început s-o împungă pe biata fată, dar ce-o să fie când vor locui sub acelaşi acoperiş. O s-o tot înţepe, o s-o muşte şi-o s-o batjocorească întruna, lipsind-o de pâinea zilnică. Aşa se va întâmpla, altfel nu se poate, iar asta va aduce apă la moara mea.

— Şi ce-ai să macini tu la ea?

— Ce-am să macin? Am să vin înadins când se ceartă, am să le bruftuluiesc pe cele două vipere, lovindu-le câteodată şi peste gură: „zât!" iar ei am să-i sărut mâinile şi picioarele: „Eu sânt apărătorul tău, frate şi prieten neprefăcut, tu eşti adevărata stăpână!" Şi atunci, tată, crezi domnia ta că nu i se va muia inima şi nu-l va îndrăgi pe cel care-i este scut şi apărare, pe cel ce-i va şterge lacrimile, veghind zi şi noapte asupra ei? Iar dacă jalea, lacrimile şi uitarea de sine o vor împinge la vreo faptă mai neobişnuită, cu atât mai bine!

Marcjan începu să-şi frece mâinile şi să privească la tatăl său cu ochi atât de căpreşti, că bătrânul scuipă înciudat.

— Ptiu, păgânule, numai la asta ţi-e gândul,

— Pentru că mă trec fiorii când mă uit la ea. Nu degeaba m-a alungat Pągowski.

Se aşternu un moment de tăcere.

— Atunci, le vei spune Joannei şi Agnieszkăi să se poarte cum vrei tu?

— Lor? Lor nu trebuie să le spun şi nici nu trebuie să le învăţ nimic, pentru că firea lor e de-ajuns. Numai Tecia este un porumbel, celelalte două sânt nişte harpii.

Jupân Marcjan nu greşea deloc, fiindcă surorile lui începuseră, fiecare în felul ei, să aibă grijă de jupâniţă Sienińska. Tecia o îmbrăţişa mereu şi plângea împreuna cu ea, iar Joanna şi Agnieszka o mângâiau de asemenea, dar altfel.

— Ce n-a ieşit, n-a ieşit, îi spuse acum cea mai mare, dar domnia ta trebuie să te linişteşti. Nu vei fi mătuşica noastră, pentru că n-a vrut Dumnezeu, dar nici nu te va nedreptăţi şi nu-ţi va lua pâinea de la gură nimeni.

— Şi nu te va pune la nici o muncă, continuă cealaltă, fiindcă ştim că nu eşti obişnuită cu truda. Când o să-ţi mai vii în fire şi ai să vrei tu să te apuci de ceva, e altă treabă, dar mai aşteaptă până când îţi trece durerea, pentru că la urma urmei ţi s-a întâmplat o mare nenorocire. Trebuia să fii stăpâna casei, să ai un soţ, iar acum nu mai ai pe nimeni, afară de noi; crede-mă că, deşi nu suntem rude, o să te socotim ca pe o rudă.

După care, iarăşi Joanna;

— Împacă-te cu voia Domnului. El te-a încercat, dar îţi va ierta

alte păcate, în schimb. Dacă te-ai încrezut prea mult în frumuseţea domniei tale sau ţi-ai dorit bogăţii şi veşminte, că toţi suntem păcătoşi şi de aceea spun asta, una spală pe alta.

— Amin, sfârşi Agnieszka. Să dai vreo rochie sau vreo bijuterie mai mică la biserică de sufletul răposatului, pentru că dota nu-ţi mai trebuie acum, iar noi o să-l rugăm pe preot să nu te împiedice.

Tot îndemnând-o astfel, începură să se uite cu atenţie la veşmintele de pe masă şi la lăzile în care era aşezată zestrea ei de mireasă. O dorinţă de nestăvilit le împingea să vadă ce-i în ele, încât până la urmă Joanna propuse:

— Poate vrei să te ajutăm să găseşti ceva?

Şi se repeziră amândouă spre lăzile şi cutiile în care se aflau veşmintele şi rufăria încă nedesfăcute după întoarcerea de la Radom şi unde nu se apucară să le scoată şi să le despăturească, să le cerceteze în lumină pe o parte şi pe alta şi să le încerce.

Iar jupâniţa Sienińska stătea în braţele blândei Tecia ca ameţită, neauzind şi nevăzând nimic din cele ce se petreceau în jurul ei.

CAPITOLUL XX

Încerca astfel ca logodnică simţământul că ceva apune în viaţa ei, se stinge, se frânge şi se încheie, aşa că această stare nu-i trezea bucurie în inimă. O acceptase mai întâi numai pentru că aşa fusese voinţa lui Pągowski şi aşa îi poruncea recunoştinţa ei faţă de tutore, iar pe de altă parte, mai mult din pricină că după plecarea lui Jacek, îi rămăseseră în suflet doar amărăciunea şi jalea, supărarea şi gândul dureros că, afară de bătrân, nu mai avea pe nimeni şi dacă n-ar fi fost el, ar fi rămas pe drumuri ca o orfană, rătăcind într-o lume străină şi duşmană. Iată, însă, că trăsnetul izbise ca din senin în casa unde trebuia să se aşeze, fie şi într-o tristă încăpere, şi pierduse pe singurul om care mai însemna ceva pentru ea. Nu-i de mirare că trăsnetul o asurzise în prima clipă şi toate gândurile i se încurcau în cap, iar în inimă stăruia arzătoare părerea de rău după singurul suflet apropiat, însoţită de uimire şi spaimă.

Aşadar, cuvintele celor două jupâniţe Krzepecki, în timp ce-i jefuiau rufăria, îi ajungeau la ureche ca nişte sunete fără înţeles. După aceea, sosi Marcjan, i se închină, îşi frecă mâinile, trepădă în jurul ei, vorbi multă vreme despre ceva, dar ea nu pricepu nimic, nici de la el, nici de la ceilalţi oaspeţi, care se apropiară după obicei să-i spună cuvinte de îmbărbătare pe cât de compătimitoare, pe atât de mincinoase. Abia când jupân Cyprianowicz îşi puse ca un părinte mâna pe capul ei şi rosti: „Dumnezeu va avea grijă de tine, biată orfană”, i se strânse inima şi o podidiră lacrimile. Pentru prima dată îi trecu prin minte că era asemeni frunzei lăsate în bătaia vijeliei.

Între timp, începură datinile de îngropăciune care, deoarece jupân Pągowski fusese un om însemnat în ţinutul său, durară aproape zece zile. Dacă la logodnă veniseră, cu puţine excepţii, numai oaspeţii poftiţi, la înmormântare se adunară toţi vecinii din apropiere şi mai de departe, aşa că încăperile se umplură de lume, iar primirile, cuvântările, plecările la biserică şi revenirile la conac se ţinură lanţ. În primele zile, atenţia tuturor se îndreptă numai asupra tinerei văduve, dar pe urmă, când lumea observă că jupânii Krzepecki puseseră mâna pe toată casa, ţinând locul stăpânului, nu se mai uită nimeni la ea, astfel că spre sfârşitul solemnităţilor de îngropăciune, ajunsese să fie socotită doar ca o rudă săracă îngăduită la conac.

Numai jupân Cyprianowicz se gândea la ea, lacrimile şi soarta jupâniţei îl mişcaseră. Slujitorii începuseră să vorbească în şoaptă că cele două jupâniţe Krzepecki vămuiseră toată rufăria, iar bătrânul ascunsese într-o cutie „bijuteriile”, luând-o peste picior pe biata orfană. Când aceste şopocăieli ajunseră la jupân Serafin, inima-i bună

se înduioşă şi hotărî să vorbească despre ea cu preotul Woynowski.

Acesta, însă, destul de pornit împotriva fetei din cauza lui Taczewski, îl întâmpină astfel:

— Îmi pare rău de ea, că-i săracă şi a nimănui, o s-o ajut şi eu cu ce voi putea, dar rămâie vorba-ntre noi, Dumnezeu a pedepsit-o pentru Jacek al meu.

— Bine, dar Jacek a plecat, ca şi Stanisław al meu, iar ea a rămas aici singură.

— A plecat, e drept, dar cum? Domnia ta l-ai văzut numai la despărţire, dar eu l-am însoţit mai departe şi află, domnia ta, că flăcăul mai că nu scrâşnea din dinţi, iar inima îi sângera în piept, de nu era în stare să rostească o vorbă. Oho, o îndrăgise pe fata asta, cum numai oamenii de odinioară ştiau să îndrăgească pe cineva, că cei de acum nu mai ştiu.

— Totuşi, poate să-şi mişte braţele, fiindcă am auzit că dincolo de Radom s-a luat la harţă şi a vătămat un şleahtic sau doi aflaţi în trecere pe acolo.

— E, are o faţă de jupâniţă şi orice târâie-brâu crede că-i vine repede de hac. Ce era să facă dacă nişte beţivani i-au căutat gâlceavă? O să-l cert pentru asta, după cum merită, dar nu uita, domnia ta, că omul cu inima sfâşiată de dragoste este ca *leo, querens quem devoret*{104}.

— Fără îndoială, dar numai Dumnezeu ştie dacă fata e chiar atât de vinovată pe cât am crezut noi.

— *Mulier est insidiosa.*

— *Insidiosa* ne-*insidiosa*, dar eu, când am aflat că Pągowski vrea să se însoare, m-am gândit numaidecât că el este principalul vinovat de tot necazul, fiindcă era grozav de interesat să scape de Jacek o dată pentru totdeauna.

Preotul clătină din cap.

— Nu. Ne-am dat seama *expedite*{105} din scrisoarea lui că a fost asmuţit de ea. Îmi aduc bine aminte şi aş putea să ţi-o repet cuvânt cu cuvânt.

— N-am uitat nici eu, dar nu putem şti ce i-a spus Pągowski şi cum i-a înfăţişat faptele lui Jacek. Pentru că fraţii Bukojemski, de pildă, mi-au mărturisit că, întâlnind-o împreună cu răposatul în drum spre Przytyk, i-au spus înadins că Jacek a plecat, după ce-a băut zdravăn, râzând, vesel nevoie mare şi foarte interesat de fata lui jupân Zabierzchowski, către care domnia ta i-ai dat scrisorile.

— Dar ştiu c-au făcut-o de oaie! Nu mă duce mintea cu ce scop?

— Păi, chipurile ca să-i arate fetei şi lui jupân Pągowski că Jacek habar n-a avut de ei. Domnia ta, însă, gândeşte-te că dacă jupânii Bukojemski au trăncănit astfel din prietenie pentru Jacek, ce putea să-i spună răposatul care-l ura?

— Sigur că nu l-a cruţat. Dar chiar dacă ea ar fi mai puţin vinovată decât am crezut noi, ce-i cu asta? Jacek a plecat şi s-ar putea să nu se mai întoarcă deloc, fiindcă după câte îl cunosc eu, el o să-şi pună viaţa în joc mai mult chiar decât a făcut-o Pągowski cu bunul lui renume.

— Taczewski ar fi plecat oricum, stărui jupân Cyprianowicz.

— Şi dacă nu se mai întoarce, n-am să-mi rup sutana de pe mine. Moartea pentru ţară şi împotriva neruşinării mahomedane este un sfârşit vrednic de un cavaler al creştinătăţii şi de neamul faimos din care provine. Aş fi preferat, însă, să nu fi plecat cu o săgeată atât de dureroasă în inimă, asta-i tot.

— Nici băiatul meu n-a cunoscut cine ştie ce fericire în viaţă, totuşi a plecat şi s-ar putea să nu se mai întoarcă, răspunse jupân Cyprianowicz.

Căzură amândoi pe gânduri, fiindcă şi unul, şi celălalt îi iubeau din tot sufletul pe aceşti flăcăi.

Astfel că prelatul Tworkowski îi găsi adânciţi în gânduri şi aflând că vorbiseră mai înainte despre soarta jupâniţei Sienińska, le împărtăşi tot ce ştia:

— Domniile voastre, am să vă spun, dar să rămână taină între noi, că răposatul n-a lăsat nici un testament şi jupânii Krzepecki aveau dreptul să ia Bełczączka. Ştiu că voia să scrie totul pe numele ei în actul de căsătorie, dar n-a mai apucat. Să nu suflaţi o vorbă faţă de Krzepecki!

— Părinte, domnia ta nu le-ai spus nimic?

— La ce bun? Sunt cam din topor şi n-aş vrea să se poarte prea aspru cu ea, aşa că nu numai că nu le-am destăinuit nimic, dar i-am şi prevenit: „Pe lângă Dumnezeu, omul mai este încercat câteodată şi de semenii lui”, ceea ce auzind, a intrat spaima în ei şi s-au pornit să mă întrebe: „Care-i adevărul? Domnia ta, părinte, ce ştii?” La care, eu iarăşi: „Ce trebuie să se arate, se va arăta; să nu uitaţi doar că răposatul avea dreptul să lase toată averea cui voia”.

Aici, prelatul se porni pe râs şi băgându-şi mâinile sub cingătoarea albăstruie, îşi urmă vorba:

— Ascultaţi, domniile voastre, când a auzit una ca asta, bătrânului Krzepecki au început să-i tremure picioarele. A pornit să se împotrivească: „A zice, nu e cu putinţă! Nu avea dreptul. Nici Dumnezeu şi nici oamenii nu i-ar fi îngăduit”. Eu am privit la ei cu asprime şi am continuat: „Bine faci că pomeneşti numele lui Dumnezeu, pentru că la vârsta domniei tale musai să te îngrijeşti de mila Lui, dar să nu vorbeşti de tribunalele lumeşti, că s-ar putea să nu mai aştepţi sfârşitul judecăţii”. S-a înspăimântat cumplit, iar eu am adăugat: „Să vă purtaţi cum trebuie cu orfana, să nu vă pedepsească Dumnezeu mai repede decât gândiţi”.

Preotul Woynowski, a cărui inimă simţitoare fusese înduioşată de soarta jupâniţei, îl îmbrăţişă îndată pe prelat.

— Binefăcătorule! exclamă, cu mintea domniei tale se cuvenea să fii cancelar. Înţeleg, înţeleg! N-ai spus nimic, n-ai ocolit adevărul, dar i-ai speriat pe jupânii Krzepecki, care presupun că s-ar putea să existe un testament poate chiar în mâinile domniei tale; trebuie să ţină cont de asta şi să se poarte blând cu fata.

Prelatul, bucuros de laudă, îşi ciocăni fruntea cu degetul şi rosti:

— Nu-i chiar atât de seacă tărtăcuţa, ce ziceţi?

— E atât de plină de minte, încât nu mai are loc.

— Hm, va plesni când va vrea Dumnezeu, deocamdată, însă, cred că orfana e în siguranţă. Pe de altă parte, sânt nevoit să recunosc că amândoi Krzepecki au vorbit destul de binevoitor de jupâniţă Sienińska. Jupâniţele i-au furat din rufărie, dar bătrânul mi-a făgăduit că le va porunci să aducă totul înapoi.

— Chiar dacă ar fi cei mai răi dintre oameni, interveni jupân Cyprianowicz, nu vor îndrăzni să o nedreptăţească pe orfana vegheată de un capelan atât de înţelept şi de bun. Dar, părinte, altceva voiam să te rog: fă-mi cinstea şi treci acum pe la Jedlinka; să-mi fie dat şi mie să omenesc în casa mea o persoană atât de însemnată, a cărei discuţie este ca miedul politicalelor şi al înţelepciunii. Preotul Woynowski va veni şi el, aşa că vom sta de vorbă *de publicis et de privatis*{106}.

— Ştiu cât de bucuros eşti domnia ta de oaspeţi, răspunse prelatul binevoitor, şi mi-ar veni greu să te refuz, iar pentru că postul a trecut, am să te vizitez cu plăcere, ca să gustăm un păhărel. Să mergem deci să ne luăm rămas bun de la Krzepecki, mai întâi însă de la jupâniţă, ca ei să vadă cât de mult o respectăm.

Se duseră şi găsind-o singură, se apucară să-i spună vorbe bune, simţitoare şi s-o îmbărbăteze. Jupân Cyprianowicz o mângâie pe căpşorul bălai întocmai ca o mamă ce-şi linişteşte copilaşul înlăcrimat; prelatul Tworkowski făcu la fel, iar preotul Woynowski fu atât de mişcat de chipul ei slăbit şi de frumuseţea îndurerată ce aducea în minte o floare de câmp retezată de coasă prea devreme, că-i luă şi el capul în mâini, ca un tată bun, şi mereu cu gândul la Taczewski, se minună pe jumătate faţă de ea, pe jumătate de unul singur:

— Nu mă mai mir de Jacek, e ca o cadră... Fraţii Bukojemski s-au întrecut în minciuni, spunând că a plecat vesel...

Auzindu-l, fata îşi lipi deodată buzele de mâna lui şi rămase aşa multă vreme. Hohote dureroase îi scuturară pieptul feciorelnic; o lăsară plângând cu sughiţuri, nemângâiată.

Un ceas mai târziu, se aflau la Jedlinka, unde-i aşteptau veşti bune. Venise slujitorul trimis cu scrisoare la Stanisław. Tânărul Cyprianowicz aducea la cunoştinţă că el şi Jacek se înrolaseră în steagul de husari al prinţului Aleksander. Deşi încă mâhnit, Jacek îşi

mai venise în fire şi nu se mai cufunda tot timpul în gândurile lui, cum se întâmpla în primele zile. Pe lângă cuvintele de dragoste filială, scrisoarea mai conţinea încă o veste ce-l umplu de uimire pe jupân Serafin:

„Mult iubite părinte şi binefăcătorule, scria Stanisław, dacă ai să-i vezi pe fraţii Bukojemski la întoarcere, să nu te miri şi să-i scapi de la ananghie cu mila domniei tale, pentru că au avut parte de întâmplări ciudate, iar noi nu-i mai putem ajuta; dacă nu vor putea pleca la război, vor muri de inimă rea, care şi aşa i-a oropsit de tot”.

CAPITOLUL XXI

În lunile următoare, jupân Cyprianowicz se duse de câteva ori la Bełczączka, vrând să afle ce se petrece cu jupâniţă Sienińska. Nu voia nimic pentru el, deoarece Stanisław, fiul lui, nu se îndrăgostise de ea, iar Jacek rupsese orice legătură... O făcea, deci, numai din bunătate şi întrucâtva din curiozitate, fiindcă dorea să verifice în ce fel şi cât de mult contribuise fata la distrugerea acestei prietenii.

Lucrurile înaintau, însă, anevoie. Jupânii Krzepecki îl respectau într-adevăr pentru marea lui avere, astfel că-l întâmpinau cu bunăvoinţă. Ospitalitatea lor era totuşi deosebit de prevenitoare, atât de atentă şi stânjenitoare, încât jupân Cyprianowicz nu putea rămâne nici o clipă singur cu jupâniţă.

Înţelegea că nu vor s-o întrebe cum se poartă cu ea şi asta-l punea pe gânduri, deşi nu băgase de seamă nimic rău. O văzuse, ce-i drept, de câteva ori curăţind cu o coajă de pâine feţele albe de atlas ale unor pantofi atât de mari, încât nu puteau fi ai ei, sau cârpind seara ciorapii, dar jupâniţele Krzepecki făceau la fel, aşa că nu putea fi vorba de dorinţa de a o umili pe orfană cu o muncă potrivită pentru slujitoare. Jupâniţele erau uneori muşcătoare şi usturătoare ca nişte urzici, însă jupân Serafin înţelese că aşa era firea lor. De multe ori, nu se puteau stăpâni să-l necăjească până şi pe fratele lor, deşi se temeau atât de mult de el, încât era destul să privească la vreuna, ca aceasta să ascundă acul scos pe jumătate. Şi Marcjan se arăta îndatoritor faţă de jupâniţă Sienińska, fără s-o stingherească, iar după plecarea bătrânului Krzepecki şi a Teciei, deveni şi mai binevoitor.

Plecarea lor nu fu pe placul lui jupân Cyprianowicz, cu toate că înţelegea că bătrânul, pe care aproape că nu-l mai ţineau picioarele, nu putea fi lipsit de îngrijirea unei mâini de femeie. În plus, acum când avea două gospodării de întreţinut, familia Krzepecki trebuia să se despartă în două. Jupân Serafin ar fi preferat totuşi ca tocmai Tecia să rămână lângă orfană, dar o dată, când pomeni de vârsta potrivită a celor două fete, surorile mai mari se arătară cum nu se poate mai contrariate.

— Jupâniţă Sienińska, zise Joanna, a lăsat să se vadă că nu prea ţine seama de vârstă, dovadă unchiul răposat şi jupâneasa Winnicka, aşa că nici noi nu suntem prea mari pentru ea.

— Noi suntem mai mari ca ea, iar Tecia este mai mică, adăugă cealaltă, aşa că nu ştii cum e mai bine. La urma urmei, treaba noastră cum ne descurcăm cu gospodăria.

Marcjan intră şi el în vorbă:

— Tata preferă să fie slujit de Tecia, la care ţine cel mai mult şi

nu-i lucru de mirare. Ne-am gândit şi noi s-o trimitem şi pe jupâniţă Sienińska cu Tecia, dar ea s-a obişnuit aici, unde cred că se simte mai în largul ei. Cât despre îngrijire, voi face tot ce-mi stă în putere, ca să nu sufere prea mult.

Spunând acestea, se apropie de jupâniţă târşâindu-şi picioarele şi vru să-i sărute mâna, dar fata şi-o retrase parcă speriată. Jupân Serafin se gândi că nici jupâneasa Winnicka nu trebuia să plece din casă, însă păstră această remarcă pentru sine, nevrând să se amestece în treburile altora.

Observase, de asemenea nu o dată, că pe faţa jupâniţei Sienińska, alături de tristeţe, stăruia şi teama, dar nu fusese prea mirat, pentru că viaţa o încercase din greu. Orfană, fără un suflet apropiat şi un acoperiş deasupra capului, silită să trăiască din mila unor oameni nesuferiţi, cu o faimă proastă, nu putea decât să regrete trecutul mai luminos şi să se teamă de prezent. Pe deasupra, oricât de greu i-ar fi omului, tot are o mângâiere, dacă poate spera într-un viitor mai bun. Ea, însă, nu se putea aştepta şi nici nu aştepta nimic. Pentru ea, mâine avea să fie la fel ca azi, iar anii ceilalţi - un şir neîntrerupt de suferinţe şi viaţă din mila altuia.

Jupân Serafin discuta adesea despre asta cu preotul Woynowski, cu care se întâlnea acum aproape zilnic, fiindcă le plăcea la amândoi să vorbească despre flăcăii lor. Dar preotul Woynowski înălţa doar compătimitor din umeri şi lăuda înţelepciunea prelatului Tworkowski, fiindcă acesta, vorbind despre testament ca despre o sabie a lui Damocles ce ameninţa capetele jupânilor Krzepecki, o ferise pe orfană de înjosiri şi mai mari.

— Ce minte grozavă! glăsuia. Când ţi se pare că l-ai prins, tocmai atunci îţi scapă printre degete. Câteodată, stau şi mă gândesc dacă nu ne-a ascuns şi nouă adevărul, dacă nu cumva are un testament şi-l va arăta când te aştepţi mai puţin.

— Mi-a trecut şi mie prin cap, dar de ce să-l ascundă?

— Nu ştiu, poate pentru a pune la încercare firea omului. Mă gândesc că răposatul Pągowski era un om foarte prevăzător şi nu pot să cred că n-a lăsat nimic scris mai demult.

După o vreme, însă, gândurile celor doi bătrâni se îndreptară în altă parte, deoarece sosiră, mai exact veniră pe jos de la Radom, fraţii Bukojemski. Îşi făcură apariţia într-o seară, cu sabia la şold, într-adevăr, dar cu contăşele ferfeniţă, cizmele rupte şi feţele atât de îndurerate, încât dacă jupân Serafin nu i-ar fi aşteptat mai de mult, s-ar fi speriat cumplit, gândind că-i aduceau vestea morţii feciorului.

Şi unde nu se porniră să-i îmbrăţişeze genunchii şi să-i sărute mâinile... iar el, privind la veşmintele lor ponosite, mai că se lovi peste pulpana hainei de catifea în care era îmbrăcat şi exclamă:

— Mi-a scris Stach că e vai de voi, dar fie-vă frică de Dumnezeu!

— Am păcătuit, binefăcătorule! răspunse Marek, bătându-se cu pumnii în piept.

Ceilalţi îi urmară pilda, repetând:

— Am păcătuit, am păcătuit, am păcătuit!

— Spuneţi-mi ce face Stach? Mi-a scris că v-a scăpat din nevoie. Ce s-a mai întâmplat?

— Stach e sănătos, binefăcătorule, şi împreună cu Taczewski strălucesc ca două stele...

— Slavă Domnului, slavă Domnului! Mulţămesc pentru vestea bună. Scrisoare n-aveţi?

— A scris, dar nu ne-a dat-o nouă, ca să nu se piardă.

— Vă e foame? Aveţi teamă de Dumnezeu! Arătaţi ca nişte stafii.

— Nu ne e foame, pentru că ne-au ospeţit toţi şleahticii, dar suntem tare nenorociţi.

— Staţi jos. Beţi ceva cald, dar până va fi gata fiertura, spuneţi-mi ce-aţi păţit? Pe unde aţi umblat?

— Am fost la Varşovia, răspunse Mateusz, dar e un oraş scârbos.

— De ce, mă rog?

— Pentru că pe acolo mişună barbugiii şi beţivii, iar pe uliţa Lungă şi în Oraşul Vechi, atârnă şomoioage de paie la tot pasul{107}.

— Ei şi?

— Un netrebnic l-a îndemnat pe Łukasz să joace barbut cu el. Mai bine-l trăgeau păgânii în ţeapă înainte!

— Şi l-a lăsat fără parale?

— Mai întâi, a câştigat banii lui Łukasz, apoi pe ai noştri. Ne-a apucat deznădejdea şi am vrut să ne luăm banii înapoi, dar el a mai câştigat şi un cal cu şaua şi pistoalele în coburi... Am crezut că Łukasz îşi va împlânta cuţitul în inimă... Ce puteam să facem? Cum să nu-l mângâi pe fratele tău? Aşa că am vândut încă un cal, ca Łukasz să nu meargă singur pe jos.

— Acum pricep ce s-a întâmplat.

— Adevărat, binefăcătorule... Când ne-am trezit din mahmureală, supărarea a fost şi mai mare, ne lipseau doi cai, deci nevoia de alinare a fost şi mai mare...

— Şi v-aţi tot alinat aşa până la al patrulea cal...

— Până la al patrulea. Am păcătuit, am păcătuit! repetară din nou fraţii cu umilinţă.

— Şi cu asta aţi terminat? întrebă jupân Cyprianowicz.

— Da' de unde, părinte şi binefăcătorule! Ne-am întâlnit cu barbugiul, un oarecare Poradzki, care a început să-şi bată joc de noi. „Aşa sânt tunşi nătăfleţii, zice, dar pentru că voi sunteţi flăcăi zdraveni, vă iau ca slujitori, căci tocmai vreau să mă înrolez”. Łukasz s-a pornit pe plâns, fiindcă tâlharul ne lua în râs, şi l-a lovit cu sabia peste bot; s-a prăbuşit! Prietenii lui i-au sărit în ajutor, noi ne-am

alăturat lui Łukasz şi încăierarea a fost gata. Au venit, însă, străjerii mareşalului şi s-au pus pe noi! Abia atunci ceilalţi au început să strige: „Domniile voastre, aici se încalcă libertatea şi Republica este nedreptăţită, hai să ne împăcăm!” Aşa s-a şi întâmplat, şi Dumnezeu a fost de partea noastră, fiindcă am tăiat într-o clipită opt dintre străjeri, din care trei au murit, iar ceilalţi cinci au luat-o la sănătoasa...

Jupân Cyprianowicz îşi luă capul în mâini, iar Marek continuă:

— Da, acum ştiu. Dumnezeu a văzut că suntem nevinovaţi... până când oamenii au început să ţipe că în preajma regelui asta însemna puşcăria sau pierderea capului şi ne-am speriat, dând bir cu fugiţii. Au vrut să ne prindă, dar când l-am trăsnit pe unul în creştet, pe altul în grumaz, am izbutit să scăpăm. Stanisław ne-a ajutat, oferindu-ne caii slujitorilor, dar şi aşa abia am scăpat cu viaţă, fiindcă ne-au urmărit până la Sękocin şi dacă fugarii n-ar fi fost destul de buni, o băgam pe mânecă. Noroc că la Varşovia nu ne cunoaşte nimeni, aşa că nu vor putea să ne trimită în judecată.

Urmă un răstimp mai lung de tăcere, apoi jupân Serafin întrebă:

— Şi caii de la Stanisław unde sunt?

Cei patru fraţi repetară pentru a treia oară:

— Am păcătuit, binefăcătorule, am păcătuit!...

Cyprianowicz porni să se preumble cu paşi mari prin încăpere.

— Acum înţeleg de ce nu mi-aţi adus scrisoarea de la Stach, cugetă cu voce tare. El mi-a scris că aţi trecut prin multe întâmplări cu primejdie şi mi-a anunţat venirea voastră în ideea că veţi avea nevoie de bani pentru cai şi harnaşamente, dar nu putea să prevadă cum se va sfârşi.

— Aşa este, binefăcătorule, răspunse Jan.

Între timp, se aduse vinul fiert şi fraţii nu se lăsară poftiţi de două ori, întrucât erau osteniţi de drum. Îi neliniştea totuşi tăcerea stăpânului casei, care se plimbă prin odaie cu chipul întristat şi aspru. Iată de ce Marek reluă:

— Domnia ta, binefăcătorule, întrebi de caii lui Stanisław. Doi au început să şchiopăteze înainte de a ajunge la Grojec, căci am gonit întruna şi pe timp de vifor. I-am vândut pe te miri-ce chirigiilor ovrei, pentru că şi aşa nu mai erau de nici un folos şi n-aveam nici un şiling în pungă, fiindcă Stanisław n-a mai avut vreme să ne împrumute din pricină că am fugit. Ne-am întărit cât de cât cu un păhărel şi am purces mai departe câte doi pe un cal. Domnia ta înţelegi cum stau lucrurile! Dacă se arăta vreun şleahtic din partea opusă, îşi punea numaidecât mâinile în şolduri: „Ia te uită, zicea, şleahticii ăştia vin tocmai de la Ierusalim!” Din această cauză, eram în stare de orice. De aci certuri neîntrerupte şi încăierări. Până la Białobrzegi, unde am vândut şi ultimele două gloabe, ca să avem linişte; dacă se mira cineva că mergem pe jos, îi răspundeam că aşa am jurat lui Dumnezeu...

Acum, domnia ta, iartă-ne ca un părinte, pentru că oameni mai nenorociţi ca noi nu există pe lume.

— Adevărat, adevărat! îi ţinură isonul Łukasz şi Marek.

Iar cel mai vârstnic, Jan, înduioşat de amintirile nenorocirilor îndurate şi de vin, ridică braţele şi strigă:

— Suntem orfanii lui Dumnezeu! ce ne-a mai rămas pe lume?

— Nimic, afară de dragostea de frate, răspunse Mateusz.

Şi începură să se îmbrăţişeze, vărsând în acelaşi timp lacrimi din belşug, apoi se apropiară cu toţii de jupân Serafin.

Marek îi îmbrăţişă genunchii cel dintâi:

— Părinte şi binefăcător al nostru, nu fii supărat pe noi! mai împrumută-ne încă o dată să ne putem înrola şi cu ajutorul Celui de sus îţi vom înapoia totul din prada de luptă. Dacă nu vrei să ne împrumuţi şi aşa-i bine, numai nu te supăra pe noi şi iartă-ne! Iartă-ne pentru prietenia pe care o avem pentru Stach; mărturisim ca la spovedanie că dacă cineva ar ridica fie şi un deget asupra lui, l-am face bucăţele cu săbiile! Drept e, fraţilor? Cu săbiile...

— Aduceţi-l aici pe netrebnic! strigară Jan, Mateusz şi Łukasz.

Jupân Cyprianowicz se opri înaintea lor, îşi duse mâna la frunte şi cuvântă astfel:

— Sunt supărat, de bună seamă, dar mai mult trist decât supărat. Când mă gândesc că, asemenea vouă, sânt destui în această Republică, mi se strânge inima şi mă întreb în sufletul meu: având astfel de copii, va izbuti mama noastră să ţină piept tuturor năvălirilor ce o ameninţă? Voi mă rugaţi să vă iert, dar pe viul Dumnezeu, nu este vorba de mine şi de caii mei, ci de ceva de o mie de ori mai însemnat, de binele obştesc şi de viitorul Republicii, dar pentru că voi nu pricepeţi asta şi nici nu v-a trecut prin minte că sânt prea mulţi ca voi, cu atât mai grea e jalea, cu atât mai dureroasă grija, cu atât mai mare deznădejdea mea şi a fiecărui fiu vrednic al ţării.

— O, Doamne, binefăcătorule, prin ce am păcătuit noi împotriva ţării?

— Prin ce? Prin fărădelegi, samavolnicie, deşănţare şi beţie... Ehei, oamenii iau prea uşor asemenea lucruri la noi şi nu ştiu cum se lărgeşte această molimă, nu ştiu cum crapă zidurile acestei clădiri minunate şi tavanul ameninţă să se prăbuşească peste capetele noastre. Războiul stă să înceapă şi nu se ştie dacă păgânul nu-şi va îndrepta puterea asupra noastră, iar voi, oştenii creştinătăţii, ce faceţi? Trâmbiţele cheamă la luptă, în timp ce voi nu vă gândiţi decât la vin şi samavolnicii. Tăiaţi cu inima uşoară pe străjerii legii ce apără cât de cât rânduiala. Cine a hotărât această lege? Şleahticii! Şi cine o încalcă? Şleahticii! Cum va lupta pe câmpul de glorie această ţară, acest *antemurale Christianitas*{108}, de vreme ce beţivanii, samavolnicii şi scandalagiii au luat locul oştenilor?...

Jupân Serafin se întrerupse, apăsându-şi fruntea cu palma, şi începu să se plimbe cu paşi mari prin încăpere, iar ei se uitau unii la alţii, uimiţi şi descumpăniţi, fiindcă nu se aşteptaseră nicidecum să audă asemenea cuvinte din gura lui.

Bătrânul oftă şi îşi urmă vorba:

— Aţi fost chemaţi împotriva păgânilor şi aţi vărsat sânge creştinesc, aţi fost chemaţi să apăraţi ţara, iar voi v-aţi purtat ca nişte vrăjmaşi, pentru că e limpede că o fortăreaţă este cu atât mai slabă, cu cât neorânduiala din ea e mai mare... Din fericire, mai există şi copii vrednici ai acestei mame, dar pentru că şi cei ca voi sânt cu miile, cum spuneam, pentru că aici nu domneşte libertatea, ci samavolnicia, nu disciplina, ci neascultarea, nu deprinderile aspre, ci destrăbălarea, nu dragostea de ţară, ci interesul particular, pentru că adunările seimului se întrerup, visteria se goleşte, răzvrătirile cresc şi războaiele civile, asemenea unor cai dezlănţuiţi, calcă în picioare toată ţara, pentru că soarta ei este hotărâtă de capete ameţite de băutură, supuşii sânt oprimaţi şi nelegiuirea s-a încuibat de sus până jos, inima mea sângerează şi mă tem de înfrângere şi de mânia cerului...

— Pe viul Dumnezeu! Nu ne mai rămâne decât să ne punem ştreangul de gât? exclamă Łukasz.

Jupân Cyprianowicz mai măsură de câteva ori odaia cu paşi rari şi vorbi mai departe, de astă dată, însă, parcă mai mult pentru sine:

— În toată Republica asta, cât e de lungă şi de lată, benchetuiesc cu toţii, iar pe perete, mâna nevăzută scrie: *„Mane... Tekel... Fares!”*{109}. Vinul curge, ca şi sângele şi lacrimile. Nu sânt singurul care vede nenorocirea şi o prevesteşte, dar zadarnic aşezi lumânarea în faţa orbului sau îi cânţi surdului...

Tăceau cu toţii. Fraţii priveau în continuare când unii la alţii, când la jupân Serafin, zăpăciţi de-a binelea. În sfârşit, Łukasz şopti:

— Să crăp dacă mai pricep ceva.

— Şi eu!

— Şi eu!

— Pentru că ne-am cherchelit de câteva ori...

— Taci, nu mai pomeni de...

— Să mergem acasă!...

— Haidem!

— Cu plecăciune, binefăcătorule! rosti Marek, ieşind în faţă şi ploconindu-se până la pământ înaintea lui jupân Serafin.

— Unde vă duceţi?

— La casa pădurarului. O să ne ajute Dumnezeu...

— Şi eu o să vă ajut, răspunse jupân Cyprianowicz. Mi s-a umplut inima de jale, aşa că a trebuit să mă răcoresc. Domniile voastre duceţi-vă sus şi vă odihniţi; o să aflaţi mai târziu ce am hotărât.

Un ceas după aceea, porunci să se înhame şi plecă la preotul

Woynowski.

Acesta se necăji şi el destul de mult din cauza isprăvilor celor patru fraţi, dar câteodată nu-şi mai putea stăpâni râsul, deoarece slujind ani îndelungaţi în oştire, îşi aducea aminte tot felul de păţanii, care i se întâmplaseră lui sau celorlalţi tovarăşi de arme. Cu toate acestea, nu-i putea ierta pentru că îşi vânduseră caii.

— Oşteanul îşi face adesea de cap, se înfurie, dar ei au întrecut măsura; când un şleahtic rămâne fără cal, trădează îndatorirea de oştean. Am să le spun găliganilor Bukojemski că m-aş fi bucurat dacă judecata mareşalului i-ar fi scurtat de capete. Nu încape îndoială că ar fi fost o pildă bună pentru toţi samavolnicii, dar află, domnia ta, că mi-ar fi părut rău de ei; tuspatru sânt ca nişte zdrahoni. La asta mă pricep din vremurile de odinioară şi ştiu de la început cine şi cât cântăreşte. În ce-i priveşte pe jupânii Bukojemski, nu le va fi prea bine păgânilor care se vor încleşta piept la piept cu ei. Domnia ta ce ai de gând să faci?

— Sigur că n-o să-i las fără ajutor, dar socotesc că dacă-i trimit singuri, s-ar putea întâmpla ca tărăşenia să se repete...

— Adevărat! consimţi preotul.

— De aceea, m-am gândit să plec şi eu cu ei şi să-i las în seama unui rotmistru{110}. O dată intraţi în steag şi în cătuşele disciplinei, nu vor mai putea să-şi îngăduie asemenea blestemăţii.

— Aşa-i, ideea e cum nu se poate mai bună. Domnia ta trebuie să-i însoţeşti până la Cracovia, căci acolo se adună steagurile. Poate că am să mă călătoresc şi eu cu acest prilej, ca să ne vedem flăcăii şi pe urmă să ne întoarcem cu inima bună.

Jupân Cyprianowicz prinse a zâmbi şi spuse:

— O să te întorci numai domnia ta.

— Păi de ce?

— Pentru că mă voi înrola şi eu...

— Domnia ta vrei să mai slujeşti în oştire? se cruci preotul Woynowski.

— Şi da, şi nu, pentru că una e să te înrolezi într-un steag şi să-ţi faci meserie din asta şi cu totul alta să iei parte la o singură campanie. Am îmbătrânit, e adevărat, dar şi cei mai bătrâni ca mine s-au înfăţişat la oaste la auzul trâmbiţei lui Marte{111}. Mi-am trimis singurul fiu, şi asta e adevărat, dar pentru ţară nimic nu e prea mult. La fel au gândit şi părinţii mei, şi maica noastră i-a răsplătit cu cea mai mare cinste de care era în stare. Aşadar, ei i se cuvine să-i oferim şi ultima para, ultima picătură de sânge! Iar de-o fi să pier, gândeşte-te şi domnia ta ce moarte mai frumoasă mi-aş putea dori. O dată tot trebuie să-mi dau duhul şi nu-i mai plăcut oare să mor pe câmpul de glorie, alături de fiul meu, decât în pat, şi de sabie sau glonţ, decât de boală, şi pe deasupra împotriva păgânilor pentru credinţă şi ţară!...

Jupân Cyprianowicz fu mişcat de propriile cuvinte şi desfăcându-şi mâinile, se porni să repete: „Dă, Doamne! dă, Doamne!” iar preotul Woynowski îl luă în braţe şi-l lăudă:

— Să dea Dumnezeu ca tot mai mulţi şleahtici din Republică să fie ca domnia ta, întrucât dacă la fel de vrednici sânt puţini, şi mai vrednici nu mai există. Sigur că pentru un şleahtic e mai bine să moară în luptă, decât cu capul pe căpătâi şi odinioară aşa gândeam toţi, dar acum au venit timpuri mai rele. Ţara şi credinţa sânt un altar uriaş, iar bobul nu-i decât un bob de smirnă predestinat să ardă spre slava altarului... Ce să mai vorbim, acum sânt alte timpuri... Ai mai fost şi în alte războaie, nu-i aşa?

Jupân Serafin îşi pipăi pieptul.

— Am aici câteva semne de sabie şi glonţ din anii de demult.

— Mi-ar place şi mie să alerg steagurile, în loc să ascult păcatele femeilor!... Nu sânt puţine care trăncănesc vrute şi nevrute, ca şi când ar veni să-şi scuture păduchii la confesional Bărbaţii, când păcătuiesc, cel puţin au ceva de mărturisit... şi oştenii cu atât mai mult. După ce am îmbrăcat sutana de capelan, am slujit ca duhovnic în steagul lui jupân Modliszewski... îmi aduc aminte cu plăcere... între două spovedanii, mai ridicam uneori puşca la ochi sau se întâmpla de scoteam şi sabia... Hm, o să fie mare nevoie de preoţi. Aş vrea şi eu să plec, dar parohia-i mare, treabă până peste cap, vicarul cam bicisnic, iar cel mai mult mă sâcâie o veche împuşcătură, ce nu-mi îngăduie să stau pe cal mai mult de un ceas.

— Aş fi fericit să am un astfel de tovarăş, răspunse jupân Serafin, dar îmi dau seama că şi fără împuşcătura aceea domnia ta n-ai putea părăsi parohia.

— E, o să mai vedem... O să încalec câteva zile la rând pe o mârţoagă şi am să încerc cât pot să stau în şa. Poate că m-am vindecat. Dar la domnia ta cine va rămâne să aibă grijă de gospodărie?

— Am un pădurar, un om simplu, dar destoinic, aproape un sfânt...

— Aha, cel pe care-l urmează fiarele pădurii. Alţii zic că e vrăjitor, dar domnia ta ştii mai bine. A îmbătrânit, însă, şi e cam bolnav.

— Am de gând să-l primesc în slujbă şi pe Wilczopolski; trudea mai înainte la Pągowski. Îl ţii minte, nu? Un şleahtic tânăr, fără un picior, dar om în putere şi îndrăzneţ. Acum două zile, a venit şi mi-a propus să-l iau la mine, astăzi mă voi înţelege neîndoielnic cu el. Pągowski nu prea ţinea la el, deoarece flăcăul nu-l prea lăsa să se amestece în treaba lui, dar îi lăuda credinţa şi îndemânarea.

— Ce se mai aude pe la Bełczączka?

— E destul de mult de când n-am mai fost acolo. Fireşte,

Wilczopolski nu-i laudă pe jupânii Krzepecki, dar n-am avut timp să mă interesez în amănunt

— O să mă duc şi eu mâine, deşi ei nu se arată prea bucuroşi când mă văd, iar după aceea o să trec pe la domnia ta să-i urechez pe fraţii Bukojemski. Am să le spun să vină la spovedanie şi drept pocăinţă, o să le poruncesc să-şi tăbăcească spinarea. Să-şi dea unul altuia câte cincizeci de harapnice, o să le prindă bine.

— Fără îndoială, acum, însă, trebuie să te părăsesc, părinte; din cauza lui Wilczopolski.

Jupân Cyprianowicz îşi strânse cureaua de la sabie, ca să nu-l împiedice când avea să urce în şaretă, şi după o clipă, se afla în drum spre Jedlinka, chibzuind la viitoarea campanie şi zâmbind la gândul că va lupta scară lângă scară cu feciorul împotriva păgânilor. Trecând de Bełczączka, văzu doi cai de povară şi o brişcă încărcată cu lucruri, în care se găsea Wilczopolski.

Îl rugă să urce alături de el şi-l întrebă:

— Ai plecat de la Bełczączka?

Wilczopolski arătă spre lucruri şi vrând să-l convingă că deşi îşi căuta o slujbă, nu era totuşi un om de jos, răspunse:

— Întocmai, domnia ta, *omnia mea mecum porto*{112}.

— De ce te-ai grăbit?

— Nu m-am grăbit, dar am făcut-o de nevoie; de aceea, accept cu bucurie orice condiţii şi în caz că vei pleca, voi avea grijă de casa şi averea domniei tale cu credinţă.

Lui jupân Serafin îi plăcură răspunsul şi faţa hotărâtă şi cutezătoare a flăcăului, astfel că după un răstimp de gândire, îl preveni:

— Nu mă îndoiesc de credinţa domniei tale, fiindcă ştiu că eşti şleahtic, mă tem doar de lipsa de experienţă şi de prevedere. La Jedlinka, trebuie să stai şi să veghezi ziua şi noaptea; aşezarea e aproape în mijlocul pădurii, iar prin împrejurimi mişună tâlharii care atacă uneori şi conacele.

— Nu doresc ca Jedlinka să fie călcată de hoţi, dar pentru mine ar fi bine, căci aş putea să-ţi dovedesc domniei tale că sânt cu luare aminte şi tragerea de inimă nu-mi lipseşte...

— Ce-i drept, aşa şi arăţi, îl linişti jupân Cyprianowicz.

Şi tăcu, iar după o clipă, începu iarăşi vorba:

— Mai e un lucru însemnat, asupra căruia vreau să te previn. Jupân Pągowski se află la judecata lui Dumnezeu şi de *mortuis nihil nisi bene*{113}, dar se ştie că a fost aspru cu supuşii. L-a dojenit şi preotul Woynowski, lucru pentru care s-au şi certat. La Bełczączka, ţăranul a năduşit din belşug, iar pedepsele au fost aspre şi judecata scurtă. Să spunem adevărul; au fost asupriţi şi de boier, şi de slujbaşii obişnuiţi să-i urmeze pilda. De aceea, îţi şi spun că la mine nu-i aşa.

Ascultare şi pedepse trebuie să fie, dar părinteşti, fiindcă eu socotesc că asprimea fără margini e un păcat greu împotriva lui Dumnezeu şi a ţării. Bagă-ţi bine în cap că ţăranul nu e caş şi nu trebuie să-l storci prea tare. Eu nu trăiesc din lacrimile oamenilor, şi nu uit că înaintea lui Dumnezeu suntem cu toţii de-o seamă.

Urmă o clipă de tăcere, după care Wilczopolski îi luă mâna lui jupân Serafin şi o duse la gură.

Bătrânul se bucură:

— Văd că mă înţelegi.

— Întocmai, domnia ta, răspunse tânărul. Cel puţin de o sută de ori am vrut să-i spun în faţă lui jupân Pągowski să-şi caute alt vechil, cel puţin de o sută de ori am vrut să-mi părăsesc slujba, dar ce să fac, dacă n-am putut?

— Şi de ce, mă rog? De lucru, se găseşte pretutindeni.

Wilczopolski se zăpăci şi începu să se bâlbâie.

— Nu... s-a ivit prilejul... n-am putut… am amânat de pe o zi pe alta. Şi pe urmă... asuprirea era şi nu era...

— Cum aşa?

— E adevărat că oamenii trudeau prea mult, fiindcă n-aveau ce face, dar în ceea ce priveşte pedepsele, bătaia oamenilor... într-un cuvânt, vergile erau înlocuite cu legături de paie.

— Cine să se fi arătat atât de milostiv, domnia ta?

— Nu, dar am preferat să ascult de un înger, nu de diavol.

— Bine, dar din voinţa cui?

— A jupâniţei Sienińska.

— Aha!... Aşa era ea?

— Ca un înger. Se temea şi ea de răposat, care abia în ultimii ani începuse să nu-i mai iasă din cuvânt. Ţineau cu toţii la ea şi fiecare, prefera să îndure mânia stăpânului, decât să nu-i asculte rugăminţile ei.

— Dumnezeu s-o binecuvânteze! Eraţi deci cu toţii înţeleşi împotriva lui Pągowski?

— Chiar aşa, domnia ta.

— Şi nu v-aţi dat de gol niciodată?

— Ba da, o dată, dar n-am trădat-o pe jupâniţă. M-a bătut răposatul în persoană, întrucât i-am spus că dacă o va face altcineva şi nu-mi va pune o pătură dedesubt, ca unui şleahtic, voi da foc conacului, iar pe el îl voi împuşca. Şi m-aş fi ţinut de cuvânt, chiar dacă după aceea ar fi trebuit să fug la tâlharii din pădure!

— Iată de ce-mi placi, îl lăudă jupân Serafin.

Iar Wilczopolski continuă:

— Câteodată, o duceam destul de greu cu jupân Pągowski, dar în casă exista un heruvim al lui Dumnezeu, de aceea, am rămas de fiecare dată, deşi mă gândeam mereu să plec. Tot aşa s-a întâmplat şi

mai târziu, când jupâniţă a crescut şi răposatul a început s-o asculte în toate. Uneori ştia şi el că ea poruncea să-i ajute pe cei nevoiaşi cu grâu din hambar, să înlocuiască vergile cu legături de paie, să le ierte câte o zi de muncă, şi se prefăcea că nu vede. În cele din urmă, ajunsese să-i fie atât de ruşine de ea, încât nu mai era nevoie să facă nimic pe ascuns. A fost o adevărată ocrotitoare a oamenilor, aşa că s-o binecuvânteze Dumnezeu şi s-o scape cum ai spus şi domnia ta.

— Cum adică, s-o scape? întrebă jupân Cyprianowicz.

— E, acum o duce mult mai rău ca înainte.

— Teme-te de Dumnezeu! Ce s-a întâmplat?

— Jupâniţele sânt ca nişte scorpii, iar tânărul Krzepecki chipurile se stăpâneşte, dar eu ştiu de ce; să se păzească să nu capete un glonţ în scăfârlie.

Se lăsase noaptea, dar se vedea foarte bine, deoarece pe cer urcase luna plină şi în lumina ei, jupân Cyprianowicz văzu că ochii tânărului econom scânteiau ca pupilele lupilor.

— Ce mai ştii despre asta? îl iscodi cu interes.

— Ştiu că pe mine m-a alungat nu numai din cauza mândriei mele, ci şi pentru că vedeam şi ascultam cu atenţie ce se vorbea prin casă... Am plecat, că n-am avut încotro, dar până la Bełczączka nu e prea departe şi în caz de ceva...

Aici tăcu şi pe drum se mai auzea doar fâşâitul pinilor mişcaţi de adierile nopţii.

CAPITOLUL XXII

La Bełczączka, jupâniţa nu numai că o ducea rău, ci din ce în ce mai rău. Trecuse multă vreme de când bătrânul Pągowski, văzând că Marcjan Krzepecki se uită la copiliţa încă necoaptă cu priviri de ţap, îl alungase de la conac. El o mai văzuse, însă, şi după aceea la biserică, iar câteodată şi pe la vecini, şi de fiecare dată frumuseţea ei naturală îi stârnise poftele. Acum, când locuiau sub acelaşi acoperiş, o vedea zilnic şi o îndrăgise în felul lui; o iubea cu o dragoste neînfrânată, animalică, singura de care era în stare. Interveniseră unele schimbări şi în planul lui. La început, intenţiona să se însoare cu fata, după ce avea s-o ruşineze, numai în cazul în care s-ar fi găsit un testament în favoarea ei. Acum era gata s-o conducă în faţa altarului cu orice preţ, numai s-o dobândească şi s-o păstreze pentru totdeauna. Judecata sănătoasă care, supusă de poftă, intră în cârdăşie cu ea, îi spunea că o jupâniţă din neamul Sieniński, fie şi fără avere, reprezintă o partidă grozavă. Dar chiar dacă judecata s-ar fi arătat împotrivă, Marcjan n-ar fi ascultat-o, deoarece cu fiecare zi ce trecea, i se spulbera tot mai mult stăpânirea de sine. Se pierdea, înnebunea şi dacă până atunci se înfrânase şi nu folosise forţa, asta se întâmplase numai din pricini pentru care până şi cea mai înflăcărată poftă vrea şi doreşte apropierea de bună voie şi se desfată la gândul dragostei împărtăşite, văzând în ea cea mai mare plăcere şi amăgindu-se chiar atunci când nu are nici un temei. Aşa se amăgea Krzepecki şi se bucura, gândindu-se la clipa fericită când jupâniţa îi va cădea singură în braţe cu obrazul învăpăiat.

Cu toate acestea, se temea să pună dintr-o dată totul pe o singură carte, ca să nu piardă. Când se întreba ce avea să urmeze după aceea, îl cuprindea frica de el însuşi şi de primejdia ce l-ar fi ameninţat, deoarece legile care apăreau virtutea fecioarei în Republică erau foarte aspre şi oricând sute de săbii de şleahtici ar fi sărit în ajutorul ei. În acelaşi timp, însă, simţea că va veni o vreme când nu va mai ţine cont de nimic, dar pentru că în sufletu-i sălbatic şi neînfricat sălăşluiau dorinţa de luptă şi foamea de primejdii, îl ademenea gândul la mulţimea de şleahtici asediind Bełczączka, la aura incendiului deasupra capului şi la călăul în veşminte roşii stând cu toporul în mână acolo, undeva, în ceţurile unui oraş îndepărtat.

Astfel poftele, teama şi dorinţa de luptă se înfruntau în sufletul lui asemenea viforelor. Deocamdată, vrând să deschidă drumul acestei furtuni lăuntrice şi să potolească furia sângelui înfierbântat, îşi făcea de cap şi se destrăbăla prin cârciumile din sate, îmblânzea caii, căuta gâlceavă oamenilor şi se îmbăta de moarte prin toate hanurile din

Jedlnia, Radom şi Przytyk. Îşi adunase o ceată de încurcă-lume, care nu plecaseră la oaste din cauza faimei prea deocheate sau a sărăciei, şi le plătea băutura la toţi, purtându-se cu ei după bunul plac. Proceda astfel, gândindu-se că asemenea tovarăşi puteau să-i fie de folos în viitor. Cu toate acestea, nu lăsa pe nimeni să se apropie prea mult de el şi nu pronunţa niciodată numele fetei în faţa lor, iar când o dată, un oarecare Wysz din nu se ştie care Wyszków adusese vorba de jupâniţă într-un mod grosolan şi scârbos, îl lovise cu sabia peste gură şi-l umpluse de sânge.

De obicei, se întorcea acasă în vărsatul zorilor, gonind ca un smintit, căci astfel îi trecea mahmureala. Se prăbuşea îmbrăcat pe pielea de cal, aşternută pe pat, şi se cufunda într-un somn de piatră; dormea câteva ceasuri, iar după ce se trezea şi se gătea în cele mai frumoase veşminte, cobora la femei şi se străduia să-i placă jupâniţei; nu-şi mai lua ochii de la ea şi plimbându-şi privirile pe toată făptura fetei, îşi ațâța poftele. Nu o dată, când rămâneau singuri, îşi ţuguia buzele, braţele mult prea lungi îi tremurau de parcă nu se mai puteau împotrivi dorinţei de a o îmbrăţişa, glasul îi devenea înăbuşit, cuvintele tulburi, îndrăzneţe şi cu două înţelesuri, în care se împleteau cu schimbul lauda şi ameninţarea abia stăpânită.

Jupâniţă Sienińska se temea de el ca de un lup sau urs îmblânzit şi îşi ascundea cu greutate scârba ce-i umplea inima la vedea lui. Căci cu toate culorile de papagal ale veşmintelor, cu toate bijuteriile strălucitoare de la gât şi baltagul împodobit din mână, arăta tot mai rău şi mai respingător. Nopţile nedormite, desfrâul, beţia şi poftele nestăvilite ale trupului îşi întipăriseră amprenta pe el, slăbise, umerii îi căzuseră, braţele-i lungi devenind şi mai lungi, astfel că degetele îi ajungeau până mai jos de genunchi. Trunchiul uriaş semăna cu o tulpină noduroasă, iar picioarele scurte şi strâmbe se îndoiseră şi mai mult din cauza galopului nebunesc. Pielea de pe faţă căpătase o paloare verzuie, şi obrajii căzuţi făceau ca ochii holbaţi şi buzele să iasă şi mai mult în relief. Mai ales în momentele când râdea, devenea de-a dreptul înspăimântător, deoarece în pupilele învăpăiate de râs luceau răutatea neînfrânată şi ameninţarea.

Simţământul propriei nenorociri, dorul neostoit şi nefericirea aşternuseră pe chipul jupâniţei Sienińska o gravitate necunoscută mai demult, care-i impunea lui Krzepecki. Cândva era o copiliţă ce turuia toată ziua ca o moară neferecată, acum, însă, învăţase să tacă şi ochii priveau cu anume statornicie. Prin urmare, cu toate că nu o dată se cutremura de frica lui Krzepecki, tăcerea şi privirea calmă îl opreau şi atunci el da înapoi, temându-se parcă să nu întineze această măreţie. I se părea că o doreşte cu atât mai mult, cu cât era mai greu accesibilă.

De altfel, presimţind că o ameninţa o primejdie uriaşă din partea lui, iar mai apoi căpătând certitudinea că aşa stăteau lucrurile, se

străduia să-l evite, să rămână cât mai puţin singură cu el, să abată discuţia de la ceea ce i-ar fi înlesnit mărturisirea de dragoste, în sfârşit, îndrăznind uneori să-i amintească pe faţă că nu chiar toţi au părăsit-o în voia sorţii, cum părea.

Evita totuşi să pomenească de Jacek Taczewski, înţelegând că după cele întâmplate între ei, el nu mai putea s-o apere niciodată. Pe deasupra, ghicea că orice cuvânt despre el ar fi aţâţat furia şi răutatea lui Marcjan. Observând, însă, că jupânii Krzepecki se feresc de preotul Tworkowski şi se uită la el cu teamă ascunsă, lăsa adesea să se înţeleagă că se afla în grija lui, chipurile în temeiul unei făgăduieli smulse cândva de răposatul jupân Pągowski pentru orice eventualitate. La rândul lui, prelatul o ajuta de minune în timpul vizitelor la Bełczączka, întrucât discutând despre treburile obștii, pentru plăcerea lui, vorbea nu prea limpede, cita sentinţe latineşti cu două subînțelesuri şi-i sugera lui Marcjan tot felul de lucruri pe care acesta putea să le interpreteze în orice chip.

Înainte de toate, însă, jupâniţa le era dragă slujitorilor şi satului întreg. Cu toţii îi socoteau pe cei doi Krzepecki ca pe nişte oaspeţi nepoftiţi, ea fiind adevărata stăpână. De Marcjan se temeau toţi, afară de Wilczopolski. După alungarea tânărului şleahtic, fecioara era apărată de dragostea nevăzută a satului şi Marcjan înţelegea că frica celorlalţi îşi avea limitele ei, iar în afara lor, pentru el începea o primejdie adevărată. Intuia, de asemenea, că Wilczopolski, cel cu ochii îndrăzneţi nu plecase prea departe şi când jupâniţa avea să aibă nevoie de el, nu se va da înapoi de la nimic. Aşadar, recunoştea în sinea lui că nu-i chiar aşa de părăsită de toţi, cum crezuse la început, şi cum îl asigurase cândva pe tatăl său.

— Cine-i va lua apărarea? Nimeni, îi răspunsese bătrânului când acesta îi poruncise să nu uite de pedepsele aspre cu care legile Republicii răsplăteau atentatul la virtutea de fecioară.

Acum îşi dădea seama că asemenea oameni s-ar fi găsit destui.

Era deci o dificultate în plus, dar greutăţile şi pericolele nu făceau decât să îndârjească şi mai mult o fire ca a lui Marcjan. Se mai amăgea că va izbuti totuşi s-o câştige, cu toate că în unele momente vedea foarte limpede că totul e în zadar şi atunci îşi făcea de cap, cum ziceau tovarăşii de petreceri, chefuia straşnic şi de n-ar fi fost presimţirea surdă, dar puternică şi de neînvins, că dacă ar ridica mâna asupra ei, ar pierde-o pentru totdeauna, ar fi lăsat frâu liber animalului din el.

În asemenea clipe, bea fără măsură şi fără să ţină seama de nimic.

Între timp, la Bełczączka, viaţa, înăbuşită de otravă şi răutate, devenise insuportabilă. Jupâniţele Krzepecki o urau pe biata orfană nu numai pentru că era mai tânără şi mai frumoasă ca ele, ci şi fiindcă le era dragă tuturor, iar Marcjan îi lua apărarea din orice fleac, uneori chiar fără nici un motiv. În cele din urmă, începură să-şi urască fratele

cu înverşunare şi văzând că jupâniţă Sienińska nu se plânge niciodată, o făceau să sufere cu şi mai multă îndârjire. O dată, Agnieszka o arse cu vătraiul chipurile fără să vrea. Aflând de la slujitori, Marcjan se duse să-i ceară iertare jupâniţei şi o imploră să apeleze întotdeauna la ajutorul lui. În timp ce vorbea, începu să-i sărute mâna cu atâta lăcomie şi să se apropie atât de mult de ea, încât fata, neputând să-şi înăbuşe scârba, fugi cât putu de repede. Atunci tânărul se înfurie şi îşi bătu sora atât de rău, că două zile după aceea se prefăcu bolnavă.

Cele două jupâniţe „tomnatice", cum li se spunea la Bełczączka, nu se zgârceau cu vorbele usturătoare, înţepăturile şi tot felul de umilinţe la adresa rudei mai tinere, răzbunându-se în acest fel pentru tot ce îndurau de la fratele lor. Dar, pentru că-l urau şi pe Marcjan, o preveneau împotriva lui, bănuind-o totodată că-i încurajează poftele, deoarece observaseră că nimic nu era în stare s-o rănească adânc şi s-o umilească. Conacul devenise, aşadar, un adevărat iad pentru ea şi fiecare ceas petrecut cu rudele un chin. Ura pentru aceşti oameni, care se duşmăneau între ei, îi otrăvea inima. Începu să se gândească la mânăstire, dar nu se mărturisi nimănui, deoarece ştia că n-o vor lăsa să plece, iar mânia dezlănţuită a lui Marcjan însemna pentru ea o primejdie cumplită. Suferinţa şi spaima se statorniciseră în sufletul ei, născând o dorinţă neîncercată până atunci de a-şi pune capăt zilelor. Fiecare zi umplea tot mai mult paharul amărăciunii. O dată, dis-de-dimineaţă, Agnieszka îl surprinse pe Marcjan privind prin gaura cheii în odaia orfanei. Ce-i drept, se retrase scrâşnind din dinţi şi amenințând-o cu pumnul, dar „tomnatica fecioară" îşi chemă sora şi amândouă, găsind-o pe jupâniţă dezbrăcată, porniră să-şi bată joc de ea ca de obicei.

— Tu ştiai că stă acolo, o certă cea mai mare, fiindcă podeaua scârțâie lângă uşă şi se aude când se opreşte cineva, dar se vede că şi ţie îţi plăcea.

— El se lingea pe buze, privind la asemenea bunătăţi, iar ea nu i le ascundea de loc, o întrerupse Joanna, ţie nu ţi-e frică de Dumnezeu, neruşinato!

—Ar merita s-o lege la stâlpul infamiei înaintea bisericii.

— Şi să fie alungată din casă. Sodoma şi Gomora{114}.

— Ptiu!

— Când trebuie să trimitem după moaşă la Radom?

— Şi ce nume o să-i pui?

— Ptiu! Otreapă!

Şi începură s-o scuipe. Dar jupâniţa se răzvrăti, fiindcă întrecuseră măsura.

— Afară! strigă, arătând uşa cu mâna.

Albă ca varul, i se făcu negru înaintea ochilor, o clipă avu impresia că se prăvăleşte într-o prăpastie fără fund, apoi îşi pierdu

simţirea, judecata şi nu mai ştiu ce se întâmplă cu ea.

Se trezi stropită cu apă şi cu pieptul ciupit. Aplecate deasupra ei, chipurile jupâniţelor Krzepecki exprimau spaima, dar după un răstimp, văzând că fata îşi recăpătase cunoştinţa, se liniştiră.

— N-ai decât să te plângi! o ameninţă Joanna, că ibovnicul tău o să-ţi ia apărarea.

— Şi tu o să-i mulţumeşti în felul tău...

Jupâniţa, însă, strânse din dinţi şi nu mai rosti nici un cuvânt.

Marcjan ghici totuşi ce se întâmplase sus şi fără să-i spună ea, căci câteva ceasuri mai târziu, din cancelaria unde se încuiase cu cele două surori, se auziră urlete înfricoşătoare şi toţi ai casei înlemniră.

După amiază, când sosi bătrânul Krzepecki, amândouă jupâniţele îi căzură ţipând la picioare, conjurându-l să le ia din această „peşteră a destrăbălării şi a chinurilor"; el, însă, pe cât îşi iubea fiica mai mică, pe atât le ura pe cele două mai mari, aşa că nu numai că nu se lăsă înduioşat de harpiile nefericite, dar le ameninţă şi cu bâţul şi le porunci să rămână în casă.

Singura fiinţă din acest conac îngrozitor, la care Joanna şi Agnieszka, dacă s-ar fi arătat bune şi prietenoase cu ea, ar fi putut afla mila, compătimirea şi chiar apărarea, era tocmai jupâniţa Sienińska. Dar ele preferau s-o chinuiască, fiindcă afară de Tecia, alcătuiau o familie ciudată, unde fiecare făcea tot ce-i stătea în putere, ca să otrăvească viaţa celorlalţi şi să sporească suferinţa. Jupâniţa Sienińska se temea de dragostea lui Marcjan mai mult decât de ura surorilor lui. Iar el o linguşea tot mai mult, se apropia tot mai insistent şi o privea cu o lăcomie din ce în ce mai mare. Se vedea că nu mai este în stare să se stăpânească şi pofta-i sălbatică îl încovoia avan, asemenea copacilor îndoiţi de vijelie; avea să răbufnească de la o zi la alta.

Într-adevăr, acest moment sosi curând.

O dată, când după venirea zilelor calde, jupâniţa Sienińska se duse la răsăritul soarelui să se scalde în pârâiaşul umbrit, înainte de a începe să se dezbrace, zări pe malul celălalt ivindu-se din desiş capul lui Marcjan. Atunci o luă la fugă; prigonitorul porni în urma ei, dar având să sară peste pârâiaş, căzu în apă şi după ce ieşi, se întoarse acasă ud fleaşcă şi furios. Înainte de amiază, bătu câţiva oameni până la sânge, iar în timpul mesei nu învrednici pe nimeni cu nici un cuvânt şi abia spre sfârşit le spuse celor două surori:

— Lăsaţi-mă singur cu jupâniţa Sienińska, pentru că trebuie să vorbesc cu ea despre lucruri însemnate.

Auzindu-l, cele două surori se priviră cu subînţeles, iar jupâniţa păli de spaimă, deoarece mai înainte se străduise într-adevăr să profite de fiecare clipă când putea să rămână singur cu ea, dar niciodată nu-şi îngăduise s-o spună atât de deschis.

După plecarea surorilor, Marcjan se ridică, cercetă amândouă

uşile, ca să se convingă că nu ascultă nimeni, apoi se apropie de fată şi o rugă:

— Jupâniţă, dă-mi mâna şi hai să ne... împăcăm.

Ea şi-o retrase însă fără să vrea şi se depărtă de el.

Marcjan se străduia vizibil să-şi păstreze liniştea, sări totuşi de două ori pe picioarele-i strâmbe, întrucât nu se putea dezbăra de acest obicei, şi rosti cu glas şoptit:

— Nu vrei, iar eu era să mă înec astăzi de dimineaţă din cauza domniei tale. Te rog să mă ierţi, fiindcă te-am speriat, dar n-am făcut-o cu cine ştie ce gând rău, ci numai pentru că de ieri între Bełczączka şi Wyrąbki s-au pripăşit nişte câini turbaţi, aşa că am venit cu puşca să veghez asupra domniei tale.

Genunchii începură să-i tremure, dar răspunse destul de sigură şi liniştită:

— Nu-mi doresc asemenea apărare, de care ar trebui să mă ruşinez.

— Eu, însă, aş vrea să te apăr nu numai acum, ci întotdeauna, până la moarte! şi fără ruşinea lui Dumnezeu, ci cu binecuvântarea Lui... înţelegi, jupâniţă?

Se aşternu tăcerea. Prin fereastra deschisă se auzea din curte doar zgomotul lemnelor tăiate de un argat bătrân şi şchiop lângă bucătărie.

— Nu înţeleg, dădu răspuns copila.

— Fiindcă nu vrei, se împotrivi Marcjan. Mi-am dat seama de mult că nu mai pot trăi fără tine. Am nevoie de tine, ca de aer. Eşti frumoasă şi-mi eşti dragă mai presus de orice pe lume. Nu pot!... mă perpelesc fără tine!... mă prăpădesc! Dacă nu m-aş înfrâna, te-aş fi înşfăcat de mult, cum înşfacă eretele porumbelul. Mi se usucă gâtul fără tine, ca fără apă... Mă înfior tot când te văd. Nu mai pot să dorm şi nici să trăiesc... Priveşte la mine, acum...

Se întrerupse, dinţii începură să-i clănţăne ca de friguri. Se ghemui, apucă spătarul scaunului cu mâinile osoase, ca şi când îi era frică să nu cadă, şi o vreme răsuflă adânc.

După care, reluă din nou:

— N-ai avere, nu face nimic!... Am eu destulă. Eu am nevoie de tine, nu de avere. Vrei să fii stăpână în casa asta? Urma să te căsătoreşti cu Pągowski, dar nici eu nu sânt mai prejos. Numai să nu-mi spui nu! Pe viul Dumnezeu, să nu-mi spui nu, pentru că nu ştiu ce se va întâmpla. O, frumoasa mea!...

Cu aceste cuvinte, îi îmbrăţişă genunchii, strângându-i la piept. Dar în această clipă de năprasnă, în ciuda propriilor aşteptări, spaima îi dispăru dintr-o dată fără urmă. Sângele-i ales îi clocoti în piept, stârnindu-i dorinţa de a se lupta până la ultima, suflare. Încercă din toate puterile să-i îndepărteze mâinile umezite de sudoare, după aceea fruntea lipită de genunchii ei.

— Nu! nu! mai bine moartă de o mie de ori. Nu!

Atunci, se ridică palid, cu părul vâlvoi, cuprins de o turbare rece; un răstimp îi tremură mustaţa sub care luceau dinţii albi, stricaţi. Se mai stăpânea încă, nu-şi pierduse minţile cu totul. Cu toate acestea, când jupâniţă se retrase deodată spre uşă, îi ţinu calea.

— Aşa? întrebă cu glas răguşit. Pe mine nu mă vrei? Mai spune-mi o dată deschis că nu mă vrei!

— Nu te vreau! Domnia ta să nu mă amenin̦ţi, că nu mă tem.

— Nu te amenin̦ţ, vreau doar să te iau de soţie, de aceea te rog: vino-ţi în fire, pe Dumnezeu din ceruri, dă-ţi seama ce faci!

— Ce înseamnă asta? Sunt liberă să fac ce vreau, pentru că sânt şlahciancă, aşadar, îţi spun fără ocolişuri: niciodată!

Marcjan se apropie până când faţa-i ajunse lângă faţa ei şi rosti:

— Atunci, poate că preferi să cari lemne la bucătărie, în loc să fii stăpână? Nici asta nu vrei? Deci cum rămâne, şlahcianco?... La care din moşiile tale o să pleci de aici? Iar dacă o să rămâi, a cui pâine ai s-o mănânci, din mila cui vei trăi? în puterea cui vei fi? Ale cui sânt patul şi odăiţa asta, unde dormi? Ce-o să fie când voi da poruncă să se scoată clanţa cu zăvorul? Şi mă mai întrebi ce înseamnă asta?

— Eşti josnic! strigă jupâniţa Sienińska.

În acel moment, se petrecu ceva nemaiauzit. Cuprins de furie, Krzepecki răcni deodată cu glas neomenesc şi apucând-o pe orfană de păr, începu s-o bată fără milă cu o plăcere sălbatică, fără să-şi mai dea seama ce face. Pe cât se stăpânise de mult mai înainte, pe atât sminteala lui devenea acum mai înfricoşătoare şi oarbă. Ar fi omorât-o cu siguranţă, dacă la strigătele ei de ajutor nu s-ar fi adunat cei ai casei. Cel dintâi, paznicul, care tăia lemne lângă bucătărie, amândouă jupâniţele Krzepecki, chelarul şi doi dintre foştii slujitori ai lui jupân Pągowski.

Chelarul, un şleahtic dintr-o aşezare îndepărtată din Mazuria şi totodată un om de o putere neobişnuită, deşi era bătrân, îl apucă pe Marcjan de braţe pe la spate şi-l strânse atât de tare, încât coatele mai că se lipiră de-a lungul spinării, şi-l potoli:

— Aşa nu se poate, domnia ta, mai mare ruşinea!...

— Dă-mi drumul! mugi Krzepecki.

Dar braţele de fier îl strângeau ca într-un cleşte şi glasul mohorât îi şopti deasupra urechilor:

— Domnia ta, stăpâneşte-te, că-ţi rup oasele!

În acest timp, jupâniţele tomnatice luară fata şi o duseră, mai degrabă o scoaseră pe braţe, din odaia de oaspeţi. Chelarul vorbi mai departe:

— Pofteşte, domnia ta, la cancelarie să te... odihneşti! E cel mai bun sfat...

Şi începu să-l împingă înainte ca pe un copil. Deşi scrâşnea din

dinţi, dădea din picioarele-i scurte şi striga să i se aducă frânghii şi călăul, Marcjan nu mai era în stare să se împotrivească; de altfel, după răbufnirea de mânie, fu cuprins dintr-o dată de o sfârşeală atât de mare, încât nu se mai putea ţine pe picioare.

De aceea, când chelarul, îl azvârli pe pielea de cal de pe patul din cancelarie, nici măcar nu mai încercă să se ridice şi rămase nemişcat, ca un trunchi de copac, deschizând gura şi răsuflând adânc asemenea unui cal vlăguit.

— Băutură! răcni.

Chelarul crăpă uşa, chemă un slujitor şi şoptindu-i câteva cuvinte la ureche, îi dădu cheile şi acesta se întoarse repede, aducând un urcior cu horilcă şi un pahar de o jumătate de oca.

Şleahticul îl umplu ochi, mirosi şi apropiindu-se de Marcjan, îl îndemnă:

— Bea, domnia ta!

Krzepecki înşfacă paharul cu amândouă mâinile, dar tremura atât de tare, încât lichidul i se vărsă pe piept, aşa că pivnicerul îl ridică pe pat, îi duse stacana la gură şi începu s-o încline.

Marcjan bău îndelung, îl goli până la fund şi căzu pe spate.

— Poate că ai băut prea mult, domnia ta, îl dojeni, dar erai foarte slăbit.

Marcjan vru să-i răspundă, dar nu putu decât să tragă aerul în piept şuierând, ca un om care-şi arde buzele cu o băutură prea fierbinte.

Şleahticul îşi urmă vorba:

— Ehei, domnia ta, îmi datorezi o răsplată pe cinste, pentru că ţi-am făcut un mare serviciu... Dacă, Doamne fereşte... asemenea treburi se plătesc de către călău cu toporul, nu mai vorbesc că şi acum se putea întâmpla o nenorocire. Oamenii ţin grozav la jupâniţă... Şi va afla şi preotul Tworkowski, deşi eu o să poruncesc slujitorilor să-şi ţină gura. Cum te simţi, domnia ta?

Marcjan se uita la el cu pupilele albite, căutând cu nesaţ aerul cu gura deschisă. O dată şi încă o dată încercă parcă să spună ceva, dar îl apucă sughiţul, privirea îi încremeni, închise ochii deodată şi începu să sforăie ca un muribund.

Chelarul se uită o clipă la el, apoi murmură:

— Dormi sau dă-ţi duhul, câine!

Părăsi încăperea şi ieşi în curte. Reveni totuşi după o jumătate de ceas, ciocăni în uşa de la odăiţa jupâniţei Sienińska şi aflându-le acolo pe amândouă surorile lui Marcjan, le spuse:

— Domniile voastre, n-ar fi rău să vă duceţi la cancelarie să-l vedeţi pe tânărul stăpân, fiindcă s-a pierdut de tot. Dacă doarme, să nu-l treziţi!

După care, rămânând singur cu jupâniţă Sienińska, i se înclină

până la pământ şi-i zise:

— Jupâniţă, trebuie să fugi din casa asta. Totul e pregătit.

Biata copilă, deşi bătută şi abia ţinându-se pe picioare, nu mai stătu în cumpănă:

— Prea bine, şi eu sânt gata. Scăpaţi-mă!

— Brişcă aşteaptă dincolo de pârâu. Am să te conduc eu, jupâniţă. Hainele am să le aduc încă în noaptea asta, pentru că jupân Krzepecki s-a îmbătat criţă şi va dormi ca un mort până mâine. Ia-ţi doar şuba şi să mergem. Nu ne va opri nimeni, nu trebuie să-ţi fie frică!

— Dumnezeu să te răsplătească! Dumnezeu să te răsplătească! repetă cu înfrigurare.

Ieşiră, îndreptându-se spre uşiţa de la livadă, pe unde obişnuia să vină Taczewski de la Wyrąbki. Pe drum, chelarul o încunoştinţă:

— Wilczopolski a plănuit totul de mult. S-a înţeles cu oamenii de aici să aprindă aria, dacă te vor năpăstui. Jupân Krzepecki s-ar fi repezit să stingă focul, iar domnia ta ai fi avut vreme să te strecori prin livadă până dincolo de pârâu, unde aşteaptă un om cu brişcă. Dar bine că n-a mai fost nevoie să se dea foc la arie, fiindcă oricum asta miroase a puşcărie. Krzepecki va dormi ca un pietroi până mâine, aşa că nu trebuie să te temi de vreo urmărire.

— Şi unde să mă duc?

— La jupân Cyprianowicz, acolo se va găsi lesne cine să te apere. E Wilczopolski, mai sânt jupânii Bukojemski şi pădurarii... Mai mult ca sigur că Krzepecki va voi să te ia înapoi, dar nu va izbuti. Jupân Cyprianowicz o să chibzuiască pe urmă cu cei doi preoţi unde să te trimită, la Radom sau mai departe... Uite brişcă. Să nu te temi de urmăritori! Până la Jedlinka nu mai e mult şi Dumnezeu a făcut ca seara să fie minunată. Am să-ţi aduc veşmintele chiar astăzi, iar dacă vor încerca să mă oprească, nu voi ţine seama de ei. Să te însoţească Maica Preacurată, ocrotitoarea orfanilor!

Cu aceste cuvinte, o luă în braţe ca pe un copil şi aşezând-o în brişcă, strigă la vizitiu:

— Porneşte!

Pe lume, se lăsase întunericul şi aura serii se stingea, doar în lucirile-i din urmă, pe cerul senin, roşeau stelele. Seara tăcută era înţesată de aromele pământului, ale frunzelor şi liliacului în floare, iar privighetorile scăldau în cântecul lor ca o ploaie caldă de primăvară, arinişul şi împrejurimile.

CAPITOLUL XXIII

Tocmai în această seară, jupân Cyprianowicz şedea pe prispa casei, omenindu-i pe preotul Woynowski, care venise să-l viziteze după vecernie, şi pe jupânii Bukojemski, rămaşi mai de mult la Jedlinka. Înaintea lor, se afla o masă cu picioarele în cruciş, pe ea o carafă cu mied şi pahare, iar ei, ascultând freamătul liniştii al pădurii, sorbeau pe îndelete, ridicând ochii în tăriile întunecate, unde strălucea puternic secera lunii, şi tăifăsuind despre război.

— Mulţămită Domnului şi domniei tale, binefăcătorule, în curând vom fi gata de drum, glăsui Mateusz Bukojemski. Ce-a fost, s-a dus. Până şi sfinţii au păcătuit, ce să mai vorbim de oamenii plini de stricăciuni, care nu izbutesc nimic fără ajutorul lui Dumnezeu. Când mă uit la luna asta, asemenea turcilor, mă mănâncă pumnii de parcă m-au muşcat ţânţarii. Ehei, dă, Doamne, să fie mai repede şi să-mi recapăt pacea.

Cel mai tânăr dintre fraţii Bukojemski căzu o clipă pe gânduri şi întrebă:

— Părinte, de ce se roagă turcii la lună şi o poartă pe steaguri?

— Păi câinii nu se roagă la lună? întrebă preotul la rândul lui.

— Cum de nu, dar de ce turcii?

— Pentru că sânt fraţii câinilor.

— Aha, pe legea mea, are dreptate! consimţi tânărul, privind cu admiraţie la preot.

— Luna, însă, n-are nici o vină, observă stăpânul casei, şi-ţi place s-o priveşti în tihna nopţii cum scaldă copacii în lumină, de parcă-i presară cineva cu argint. Îmi place grozav să stau aşa noaptea, să mă uit la cer şi să mă minunez de atotputernicia dumnezeiască.

— Fără îndoială, sufletul omului zboară atunci către Creatorul lui, răspunse preotul. Milostivul Dumnezeu a făcut şi luna, şi soarele, iar asta înseamnă o mare binefacere. Soarele luminează ziua, dar dacă n-ar fi luna, oamenii care călătoresc noaptea şi-ar frânge grumazul, ca să nu mai spun că pe întuneric şi zbenguiala diavolilor ar fi mai mare.

Un răstimp, tăcură cu toţii, plimbându-şi privirile pe cerul fără nori, apoi preotul priză tutun şi adăugă:

— Luaţi aminte, domniile voastre, că Providenţa se gândeşte nu numai la nevoi, ci şi la plăcerile oamenilor.

Discuţia fu întreruptă de uruitul roţilor care, în liniştea nopţii, ajungea foarte desluşit până la urechile lor. Jupân Cyprianowicz se ridică şi se miră:

— Ce oaspete ne mai aduce Dumnezeu, ai mei sânt toţi acasă. Sunt tare curios cine poate fi?

— Dacă aduce cineva vreo veste de la flăcăii noştri? îi ţinu isonul preotul.

Se ridicară cu toţii, iar în acest timp, brişca trasă de doi cai intră pe poartă.

— Pe banchetă stă o femeie! exclamă Łukasz Bukojemski.

— Chiar aşa!

Brişcă ocoli jumătate din curte şi se opri înaintea prispei. Jupân Serafin privi la chipul noii sosite, îl recunoscu în lumina lunii şi strigă:

— Jupâniţa Sienińska!

Şi o ajută să coboare din brişcă, iar fata îi căzu îndată la picioare şi izbucni în plâns:

— Sunt o sărmană orfană care cere ajutor şi un adăpost deasupra capului.

Spunând acestea, se lipi de genunchii lui şi începu să-i îmbrăţişeze tot mai strâns şi să hohotească tot mai jalnic. Rămaseră cu toţii ca împietriţi şi o vreme nu fură în stare să îngaime o vorbă; în sfârşit, jupân Cyprianowicz o ridică, o strânse la piept şi strigă:

— Cât voi trăi, voi fi ca un părinte pentru tine, dar ce s-a întâmplat? Te-au alungat de la Bełczączka?

— Krzepecki m-a bătut şi m-a ameninţat cu ruşinea, răspunse cu glasul abia auzit.

Preotul Woynowski, care venise lângă jupân Serafin, îi auzi şoapta disperată, se luă cu mâinile de păru-i coliliu şi exclamă:

— Isuse din Nazaret, rege al evreilor!..

Jupânii Bokojemski priveau cu gurile căscate şi ochii holbaţi, fără să priceapă ceva. Plânsul orfanei le muiase într-adevăr inimile, dar pe de altă parte, nu uitaseră că jupâniţa Sienińska îl nedreptăţise cumplit pe prietenul lor Taczewski. De asemenea, ţineau minte învăţăturile preotului Woynowski, cum că *mulier* este pricina tuturor relelor de pe pământ; aşa că începură să se uite la ea cu priviri întrebătoare, în speranţa că vreunuia dintre ei îi va veni astfel un gând mai limpede.

În cele din urmă, Marek se dumiri:

— Aha, se pare că cei doi Krzepecki... pe Marcjan oricum noi... păi nu?

Şi îşi duse mâna la şoldul stâng, iar ceilalţi îi urmară pilda, apucând mânerele săbiilor.

În acest timp, jupân Cyprianowicz o duse pe jupâniţă în casă şi o încredinţă jupânesei Dzwonkowska, femeie cu inimă simţitoare şi limba nestăpânită, să aibă grijă de ea ca de un oaspete scump. Porunci să-i dea odaia ei de dormit, să aprindă lumânările în încăperi, focul la bucătărie, să caute leacuri contra sughiţului şi alifii pentru vânătăi, să pregătească fiertură de vin şi alte bunătăţi, iar pe sărmana fată o sfătui să se întindă în pat, unde aveau să i se aducă de toate, şi să se odihnească, amânând discuţia în amănunt pentru ziua de mâine.

Ea, însă, preferă să-şi deschidă numaidecât inima faţă de aceşti oameni, cărora le cerea ajutorul. Voia să-şi smulgă dintr-o dată din suflet durerea îngrămădită de atâta amar de vreme, ruşinea, umilinţa şi chinurile îndurate la Bełczączka. Rămânând deci singură cu preotul Woynowski şi jupân Serafin, le mărturisi totul, ca unui spoveditor şi unui părinte. Recunoscu totul, şi dorul de Jacek, şi că voise să se cunune cu tutorele numai pentru că socotise că Jacek o dispreţuia şi că aflase de la fraţii Bukojemski că el ar vrea s-o ia de soţie pe jupâniţă Zbierzchowska; la sfârşit, povesti cum trăise, mai degrabă se chinuise la Bełczączka, aşadar despre răutatea sâcâitoare a jupâniţelor Krzepecki şi despre curtea înfocată a lui Marcjan, despre cele întâmplate în ultima zi şi despre adevărata pricină a fugii ei.

Cei doi bătrâni se cruceau, ascultând-o. Preotul Woynowski, fost oştean, îşi ducea fără voie mâna la şoldul stâng ca şi jupânii Bukojemski, deşi nu mai purta sabie de mult, iar vrednicul jupân Serafin îi lua întruna capul în mâinile-i tremurând de emoţie şi repeta:

— N-au decât să încerce să mi te ia! Am avut numai un băiat, dar acum mi-a dat Dumnezeu şi o fată...

Din spusele fetei, preotul Woynowski fu izbit cel mai mult de cele auzite în legătură cu Jacek. Ştiind tot ce se întâmplase, acum nu mai înţelegea nimic.

Aşa că stătu un timp îngândurat, îşi potrivi cu toată palma părul ca laptele şi în cele din urmă, întrebă:

— Domnia ta ai ştiut de scrisoarea pe care răposatul i-a trimis-o lui Jacek?

— Chiar eu l-am rugat pe tutorele meu s-o scrie.

— Acum nu mai pricep nimic. Cum adică.

— Pentru că voiam să revină.

— Cum să revină? strigă preotul cu anume supărare în glas. Tocmai scrisoarea l-a făcut pe Jacek să plece cu inima sfâşiată la capătul lumii, ca să uite şi să-şi smulgă din suflet dragostea strivită în picioare de domnia ta.

Copila prinse să clipească din ochi cu uimire şi îşi împreună mâinile ca pentru rugăciune.

— Tutorele mi-a spus că a fost o scrisoare părintească... Maică Precistă, ce scria în ea?

— Dispreţ, insulte şi batjocorirea sărăciei şi virtuţii, înţelegi?

La acestea, din gura fetei se smulse un strigăt atât de dureros şi neprefăcut, că o clipă inima cumsecade a preotului îşi încetă bătaia. Se apropie de fată, îi desfăcu mâinile în care îşi ascunsese faţa şi exclamă:

— Tu n-ai ştiut asta?

— N-am ştiut, n-am ştiut!

— Şi ai vrut ca Jacek să se întoarcă?

— Întocmai!

— Pentru Dumnezeu, de ce?

Atunci, de sub pleoapele coborâte începură să-i şiroiască iarăşi lacrimi dese şi mari ca perlele; chipul i se acoperi de o sfială feciorelnică, sorbi adânc aerul cu gura deschisă, inima porni să-i bată ca la o pasăre prinsă şi într-un târziu şopti cu greutate:

— Pentru că... îl iubesc!...

— Teme-te de Dumnezeu, copilă! se minună preotul.

Dar glasul i se frânse în piept, fiindcă şi pe el îl înăbuşeau lacrimile.

Fu cuprins dintr-o dată de bucurie, de milă nemărginită pentru fată şi de uimirea că în acest caz *mulier* nu era cauza tuturor relelor, ci un mieluşel nevinovat asupra căruia numai Dumnezeu ştia de ce se abătuseră atâtea suferinţe.

O luă în braţe şi o strânse la piept, repetând întruna:

— Copila mea! copila mea!

Iar jupânii Bukojemski, mutaţi şi ei între timp cu paharele şi carafa în sala de ospeţe, goliseră miedul până la fund şi-i aşteptau pe preot şi pe jupân Serafin în speranţa că o dată cu venirea lor va fi adusă şi cina.

Cei doi bătrâni se întoarseră în cele din urmă cu duioşia pe faţă şi ochii roşii. Cyprianowicz răsuflă adânc o dată, de două ori şi rosti:

— Jupâneasa Dzwonkowska o culcă acum pe biata fată... De bună seamă, nu-ţi vine să-ţi crezi urechilor... E şi vina noastră, dar Krzepecki a sărit peste cal şi asemenea ruşine nu poate rămâne nepedepsită.

— Sigur că nu, încuviinţă Marek O să vorbim noi cu „Reteveiul”. Oho!

Apoi se întoarse către preotul Woynowski:

— Ne pare sincer rău de ea, dar cred că a pedepsit-o Dumnezeu pentru Jacek, nu-i aşa?

Dar preotul se împotrivi:

— Domnia ta, eşti un prostănac!

— Cum vine asta!

Bătrânul, îndurerat peste măsură, se apucă să povestească repede şi cu înfrigurare despre nevinovăţia şi zbuciumul fetei, vrând parcă s-o răsplătească în acest fel pentru nedreptatea ce i se făcuse. După un răstimp, povestirea îi fu întreruptă de jupâneasa Dzwonkowska, care căzu ca o ghiulea în fortăreaţă.

Avea faţa plină de lacrimi, de parcă şi-o cufundase într-o găleată cu apă, şi încă din prag se porni să strige cu braţele întinse:

— Oameni buni, cine crede-n Dumnezeu, răzbunare, dreptate! Pe viul Dumnezeu, spinarea e numai vânătăi, spinarea ei albă ca azima de cuminecătură... i-a smuls smocuri întregi de păr, perişorul ei

auriu... porumbiţa mea scumpă, floricica mea dragă! oiţa mea nevinovată...

Ceea ce auzind, Mateusz Bukojemski, înduioşat dinainte de istorisirea preotului, se porni să plângă în hohot, urmat de Jan, Łukasz şi Marek... de se strânseră slujitorii şi câinii începură să latre în tindă. Wilczopolski, însă, când se întoarse puţin mai târziu de la stoguri, îi găsi pe cei patru fraţi în altă stare sufletească. Părul li se zburlise, ochii albiseră de turbare şi mâinile strângeau mânerele săbiilor.

— Sânge! strigă Łukasz.

— Aduceţi-l aici pe netrebnic!

— Loveşte!

— Să-l luăm în săbii!

Şi porniră toţi ca unul spre uşă, dar jupân Cyprianowicz îi opri:

— Staţi! porunci, merită să piară de mâna călăului, nu de sabia unui şleahtic!

Jupân Serafin se strădui îndelung până să-i potolească pe fraţii înfuriaţi. Îi lămuri că dacă l-ar spinteca acum pe Marcjan Krzepecki, asta ar fi o ispravă de tâlhari, nu de şleahtici. Mai întâi, stărui, trebuie să vestim vecinii, să ne înţelegem cu preotul Tworkowski, să câştigăm şleahta şi clerul de partea noastră, să strângem mărturiile slujitorilor de la Bełczączka, apoi să-l dăm în judecată şi abia după ce se va pronunţa sentinţa, să sprijinim îndeplinirea ei cu puterea noastră. Dacă l-aţi omori pe Marcjan, bătrânul Krzepecki ar răspândi numaidecât vestea că aţi făcut-o în înţelegere cu jupâniţa Sienińska şi bunul ei renume ar avea de suferit, iar pe voi v-ar chema la tribunal şi în loc să plecaţi la război, ar trebui să pierdeţi vremea cu procesul fiindcă neaflându-vă încă sub protecţia hatmanului, n-aţi putea să nu respectaţi termenele înfăţişărilor. Asta e!

— Cum se poate? se miră Jan cu părere de rău. Să lăsăm nepedepsită nedreptatea acestei porumbiţe?

— Păi voi credeţi, observă preotul, că viaţa lui Marcjan Krzepecki va fi uşoară, când îl vor ameninţa *infamia*, toporul călăului sau dispreţul tuturor? Asemenea trai e mai cumplit ca moartea şi n-aş primi pentru tot argintul de la Olkusz să fiu în pielea lui.

— Şi dacă va scăpa? întrebă Marek? Tatăl lui e un mare şmecher şi a câştigat o sumedenie de procese.

— Dacă va scăpa, o să-i şoptească Jacek un cuvinţel la ureche, când se va întoarce... Voi încă nu-l cunoaşteţi pe Jacek! Are ochi de fecioară, dar e mai fără primejdie să scoţi puii de sub ursoaică, decât să-l umileşti pe el.

Wilczopolski, deşi tăcuse până atunci, spuse cu glas mohorât:

— Jupân Krzepecki şi-a iscălit singur condamnarea şi cine ştie dacă va mai aştepta întoarcerea lui jupân Taczewski. Altceva, însă, vreau să vă spun: mai mult ca sigur că va încerca s-o ia cu forţa înapoi

pe jupâniţă şi atunci...

— Atunci o să vedem! îl întrerupse jupân Cyprianowicz. Numai să încerce! Atunci va fi altă treabă!

Şi zăngăni ameninţător sabia în teacă, iar tinerii Bukojemski prinseră să scrâşnească şi să repete:

— Să încerce! să încerce!

Wilczopolski le aduse aminte:

— Numai că domniile voastre o să plecaţi la război...

— Ne descurcăm noi într-un fel! îl linişti preotul Woynowski.

Venirea chelarului le întrerupse discuţia. Aducea legăturile cu lucrurile jupâniţei, faptă care îi dăduse destulă bătaie de cap. Jupâniţele Krzepecki încercaseră să-l oprească şi voiseră să-şi trezească fratele, ca să nu-l lase să ia nimic. Dar nu putuseră să-l trezească, iar şleahticul le convinsese că trebuie să le ia şi spre binele lor, deoarece altminteri vor fi acuzate de jefuirea avutului altuia şi duse la judecată. Femei fiind şi recunoscând legea, se înspăimântaseră şi-l lăsaseră să le ia. Chelarul era de părere, de asemenea, că Marcjan se va strădui s-o readucă pe jupâniţă acasă, dar nu credea că va recurge dintr-o dată la forţă.

— Nu-i va îngădui să o facă bătrânul Krzepecki remarcă, fiindcă el înţelege a ce miroase *raptus puellae*{115} Nu ştie încă nimic din cele întâmplate, dar eu o să trec pe la el şi o să-i înfăţişez toată tărăşenia, şi asta din două motive: întâi, ca să-şi ţină feciorul în frâu, iar în al doilea rând, pentru că nu vreau să fiu la Bełczączka mâine, când se va trezi jupân Marcjan şi va afla că eu am ajutat-o pe jupâniţă să fugă. S-ar năpusti asupra mea şi atunci unuia dintre noi i s-ar putea întâmpla o nenorocire.

Jupân Serafin şi preotul Woynowski lăudară prevederea chelarului şi văzând că au de-a face cu un om binevoitor, iar pe deasupra cu mai multă experienţă, ce slujise la mai mulţi stăpâni şi cunoştea şi legile, îl poftiră să chibzuiască împreună. Aşadar, avură loc două consfătuiri, pentru că a doua o ţinură în odaia lor jupânii Bukojemski.

Jupân Cyprianowicz, ştiind cum putea să le înfrâneze pornirile bătăioase şi să-i ţină acasă, le trimese un urcior pântecos cu vin de un an, pe care-l aşezară la mijloc şi începură să bea. Erau înduioşaţi şi li se perindau prin faţa ochilor întâmplările acelei nopţi, când jupâniţă Sienińska venise pentru prima dată la Jedlinka. Îşi aduseră aminte cum o îndrăgiseră numaidecât şi cum se certaseră din cauza ei, cum i-o oferiră *unanimitate* lui Stanisław Cyprianowicz sacrificându-şi pe altarul prieteniei propriile pofte.

În sfârşit, Mateusz sorbi din vin, îşi sprijini capul în mâini, oftă şi spuse:

— Jacek a petrecut atunci toată noaptea în copac, ca o veveriţă.

Cine putea ghici că Dumnezeu i-a hotărât-o tocmai lui?

— Iar nouă ne-a poruncit să rămânem tot orfani, adăugă Marek.

— Mai ţineţi minte, întrebă Łukasz, cum s-a luminat toată casa? Nici o sută de lumânări aprinse nu ar fi făcut atâta lumină. Iar ea, ba se ridica, ba se aşeza, zâmbind mereu... Hai să bem şi acum pentru dorul nostru neostoit.

Sorbiră din nou, apoi Mateusz lovi cu pumnul în masă şi strigă:

— Ehei, dacă nu l-ar fi iubit atât pe Jacek ăsta!

— Ei şi? se burzului Jan, tu crezi că s-ar îndrăgosti numaidecât de tine? Ia uitaţi-vă la el, fercheşul!

— Bine că eşti tu mai breaz! i-o reteză Mateusz.

Era gata de sfadă, dar Łukasz, deşi mare amator de ceartă, încercă să-i împace:

— Nu e nici pentru tine, nici pentru tine, nu e pentru nici unul dintre noi. Altul o va căpăta şi o va duce înaintea altarului.

— Iar noi ne vom alege cu jalea şi lacrimile, sfârşi Marek.

— Atunci, măcar să ţinem unul la altul. Pe noi nu ne iubeşte nimeni, nimeni...

— Nimeni, nimeni! repetară cu schimbul, amestecându-şi vinul cu lacrimile.

— Iar ea doarme acolo... interveni Jan deodată.

— Doarme sărmana! repetă Łukasz, ca o floricică retezată de coasă, ca oiţa sfârtecată de lupul neruşinat. Fraţilor, oare pe lupul ăsta nu-l va trage nimeni nici măcar de păr?

— Nu e cu putinţă! strigară Mateusz, Marek şi Jan.

Şi iarăşi începură să fiarbă de mânie. Pe măsură ce beau, scrâşneau tot mai des, când unul, când altul şi izbeau cu pumnul în masă.

— Am o idee! se sumeţi cel mai mic.

— Spune-o numaidecât!

— Uite ce e! I-am făgăduit lui jupân Cyprianowicz că n-o să-l vătămăm pe „Retevei”, nu-i aşa?

— Aşa-i, dar nu mai întreba atâta şi vorbeşte!

— Totuşi, trebuie s-o răzbunăm pe jupâniţă noastră. Bătrânul Krzepecki o să vină aici să-l roage pe jupân Cyprianowicz să i-o de-a de bună voie. Mai ştiu, însă, că nu va dobândi nimic.

— Nu va dobândi, nu va dobândi!

— Voi ce credeţi? Nu va ieşi Marcjan în întâmpinarea bătrânului să-l întrebe dacă a făcut ceva?

— Cum te văd şi cum mă vezi, aşa se va întâmpla.

— Ei bine, la jumătatea drumului dintre Bełczączka şi Jedlinka este o smolărie, nu prea departe. Ce-ar fi să-l aşteptăm pe Marcjan acolo?...

— Şi de ce, mă rog?

— Pst! Tăcere!

— Sst!.

Cercetară încăperea cu privirile, deşi ştiau că sânt singuri, şi începură să şopocăiască. Vorbiră aşa îndelung, când mai tare, când mai încet, în sfârşit, feţele li se luminară, dădură vinul de duşcă, se îmbrăţişară unul pe altul şi ieşiră tiptil afară pe poartă, încălecară şi porniră scară lângă scară până la drumul mare. Abia acolo Jan, cel mai în vârstă, luă comanda asupra lor şi porunci:

— Eu şi Marek ne îndreptăm îndată spre smolărie, iar voi aduceţi butoiul înainte de a se lumina de ziuă.

CAPITOLUL XXIV

Bătrânul Krzepecki, conform prevederilor chelarului, sosi la Jedlinka a doua zi după amiază. Împotriva tuturor aşteptărilor, avea o înfăţişare atât de veselă şi cumsecade, că jupân Cyprianowicz care, dormind de obicei puţin după masa de prânz, era cam somnoros, se trezi de uimire la vederea lui. Vulpea bătrână începu aproape din prag să vorbească despre prietenia dintre vecini şi despre cât de mult l-ar fi bucurat la vârsta lui vizitele lui jupân Cyprianowicz; mulţumi pentru primirea ospitalieră şi abia după ce luă sfârşit schimbul de politeţuri, trecu la obiect.

— Vecine şi binefăcătorule, încercă, am venit cu închinăciunea de cuviinţă, dar totodată cum socot că trebuie să fi ghicit, şi cu o rugăminte; având în vedere vârsta mea, gândesc că voi găsi ascultare.

— Domnia ta, îţi îndeplinesc cu bucurie orice rugăminte îndreptăţită, răspunse jupân Serafin.

Bătrânul Krzepecki îşi frecă mâinile:

— Am ştiut eu! Am ştiut dinainte! Deie Domnul să am întotdeauna de-a face cu o minte înţeleaptă! Toate se rânduiesc dintr-o dată. De aceea, i-am spus fiului meu: „Lasă totul în seama mea! Dacă-i vorba de jupân Cyprianowicz, totul se va sfârşi cu bine, pentru că un asemenea om, nu numai înţelept, dar şi vrednic, nu se mai află prin împrejurimi”.

— Mă măguleşti prea mult, domnia ta.

— Da' de unde, spun chiar prea puţin!... Să revenim însă la oile noastre.

— Să revenim.

Un timp, bătrânul Krzepecki tăcu, de parcă şi-ar fi căutat cuvintele molfăind numai din fălci şi unindu-şi astfel bărbia cu nasul, în sfârşit, zâmbi vesel, îşi puse mâna pe genunchiul lui jupân Serafin şi începu:

— Binefăcătorule... ştii că ne-a fugit un sticlete din colivie.

— Ştiu. Se pare că a fugit, de frica pisicii.

— Mai mare plăcerea să stai de vorbă cu asemenea oameni! exclamă bătrânul, frecându-şi mâinile, asta mai zic şi eu glumă! Preotul Tworkowski o să crape de invidie, pe legea mea!

— Ascult, domnia ta...

— Uite, *ad rem*{116} şi de-a dreptul: am dori să luăm sticletele înapoi.

— De ce nu?

Jupân Krzepecki îşi mişcă o dată, de două ori bărbia spre nas, îngrijorat că treaba merge prea lesne. Cu toate acestea, bătu din palme şi strigă cu o bucurie prefăcută:

— Atunci, treaba-i ca şi terminată! Fie ca astfel de oameni să se nască şi din piatră!

— Cu mine-i terminată, răspunse jupân Serafin. Numai că trebuie să întrebi şi păsărică dacă vrea să se întoarcă, iar asta nu e cu putinţă astăzi, fiindcă fiul domniei tale a strâns-o atât de tare de gât, că abia mai răsuflă...

— E bolnavă?

— Întocmai, zace în pat.

— Nu se preface cumva?

Chipul lui jupân Serafin se posomorî dintr-o dată:

— Domnia ta, hai să vorbim serios. Marcjan, feciorul domniei tale, nu s-a purtat ca un om vrednic, şi şleahtic cu jupâniţa Sienińska, iar domnia ta ai o grea vină în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor, pentru că ai lăsat-o pe biata fată în mâinile unui neruşinat atât de cumplit

— Nu e nici fărâmă de adevăr în tot ce trăncăneşte ea! strigă Krzepecki.

— Cum adică, doar domnia ta nu ştii ce spune, cum poţi să te împotriveşti? De altminteri, nu spune ea, ci vânătăile şi urmele loviturilor, pe care chelăreasa mea le-a văzut pe trupul ei tânăr, iar cât despre Marcjan, toţi slujitorii de la Bełczączka au văzut mai întâi strădaniile deşuchiate, apoi cruzimea lui şi sânt gata să depună mărturie. Wilczopolski e la mine şi astăzi va pleca la Radom să-i povestească preotului Tworkowski ce s-a întâmplat.

— Bine, dar domnia ta mi-ai făgăduit că-mi dai fata înapoi.

— Nu, ţi-am spus doar că n-o voi opri. Vrea să se întoarcă, bine! Vrea să rămână la mine, tot bine! Domnia ta, nu-mi cere să-i refuz sărmanei o bucată de pâine şi adăpost în casa mea.

Fălcile bătrânului Krzepecki începură să se mişte iarăşi. Tăcu un răstimp, apoi zise:

— Domnia ta ai şi n-ai dreptate. Să refuzi pâine şi adăpost unei orfane, nu ar fi o faptă demnă, dar cumpăneşte şi domnia ta, ca un om cu scaun la cap; una e să te arăţi ospitalier şi alta să sprijini răzvrătirea împotriva autorităţii părinteşti. Ţin şi eu din toată inima la Tecka mea, dar cu toate astea se mai întâmplă uneori să-i dau câte o palmă. Deci ce-i de făcut? Ori de câte ori, dojenită de mine, ar fugi la domnia ta, nu mi-ai îngădui s-o iau înapoi şi ai lăsa totul la vrerea ei? Gândeşte-te, domnia ta... Ce rânduială ar mai fi pe lume, dacă femeile ar face ce poftesc? Până şi cele căsătorite, deşi mai în vârstă, trebuie să se supună bărbatului şi să-i asculte poruncile, darămite o fătucă necoaptă, când e vorba de tutorele şi părintele ei?

— Jupâniţă Sienińska nu e fiica domniei tale, nu-ţi este nici măcar rudă.

— Dar am preluat grija asupra ei de la jupân Pągowski. Dacă ar fi

pedepsit-o el, fără îndoială că n-ai fi avut nimic de spus; aşa că la fel stau lucrurile cu mine şi cu fiul meu, căruia i-am încredinţat conducerea Bełczączkai. Ce să-i faci? Cineva trebuie să conducă şi să aibă dreptul de a pedepsi! Nu neg că Marcjan, tânăr şi viforos cum este, poate că a întrecut măsura, mai ales dacă fata s-a arătat nerecunoscătoare. Dar asta mă priveşte pe mine! Am să cercetez, am să judec şi am să pedepsesc, pe fată, însă, tot trebuie s-o iau înapoi. Mă rog de iertare, dar cred că nici regele n-ar avea dreptul să mă împiedice în vreun fel.

— Domnia ta vorbeşti ca la tribunal, răspunse jupân Cyprianowicz, şi nu neg că ai aparenţele de partea domniei tale. Dar una este aparenţa şi una este adevărul curat. Eu nu vreau să te împiedic cu nimic, îţi aduc doar la cunoştinţă părerea oamenilor, de care te sfătuiesc să ţii seama şi domnia ta. Puţin îţi pasă domniei tale de jupâniţă Sienińska şi de ocrotirea ei, bănuieşti, însă că preotul Tworkowski păstrează un testament în folosul fetei şi ţi-e frică să nu pierzi Bełczączka o dată cu ea. Nu de mult, l-am auzit pe un vecin spunând: „Dacă n-ar fi fost nesiguranţa asta, ei ar fi alungat-o cei dintâi din casă, fiindcă aceşti oameni nu-l respectă nici pe Dumnezeu”. Îmi vine greu să-ţi spun aceste lucruri în casa mea, dar se cuvine să le ştii.

În ochii bătrânului Krzepecki luciră văpăi de mânie, dar se stăpâni şi răspunse cu gasul liniştit, deşi cam nesigur:

— E, răutatea omenească, nimic altceva, iar la asta se adaugă josnicia şi prostia. Păi cum? Voiam să izgonim fata cu care Marcjan vrea să se însoare? Gândeşte-te şi domnia ta, pentru Dumnezeu! Una nu se leagă cu cealaltă.

— Lumea zice altfel: dacă se va arăta că Bełczączka e pe numele ei, Marcjan se va căsători cu ea, iar dacă nu, atunci o va ruşina. Eu nu sânt conştiinţa nimănui, repet numai ce se vorbeşte, adăugând de la mine doar că fiul domniei tale a ameninţat-o într-adevăr cu ruşine. Asta o ştiu sigur şi domnia ta, care-l cunoşti pe Marcjan şi poftele-i scârboase, ştii de asemenea că aşa a fost...

— Ştiu şi eu destule, dar nu pricep unde vrei să ajungi.

— Unde vreau să ajung? La ce ţi-am mai spus. Dacă jupâniţa Sienińska vrea să se întoarcă, atunci eu nu mai am nici un drept să mă împotrivesc dorinţei domniei tale şi o iei, dar dacă refuză, n-am s-o alung din casa mea, aşa cum i-am făgăduit.

— Nu e vorba s-o alungi, ci să-mi îngădui s-o iau, tot aşa cum ai proceda în caz că ar fi la mijloc una din fiicele mele. Eu nu te rog decât să nu te împotriveşti.

— Atunci să fie limpede! Nu voi îngădui folosirea forţei. În casa mea, eu sânt stăpân, iar domnia ta, care ai pomenit de rege, s-ar cuveni să înţelegi că acest drept nici măcar măria sa nu mi-l poate

nega.

Auzind asemenea cuvinte, jupân Krzepecki îşi încleştă pumnii, de i se înfipseră unghiile în carne, şi se miră:

— Forţa? Tocmai de asta mă tem. În ce mă priveşte, dacă am avut ceva cu cineva (şi cine nu a avut de-a face cu răutatea omenească?), am folosit întotdeauna legea împotriva vinovatului, nu forţa. Se vede, însă, că nu-i adevărat proverbul, când spune că aşchia nu sare departe de copac... Uneori, sare destul de departe... Pentru binele şi siguranţa domniei tale, eu am vrut să sfârşesc totul în pace... Aici, în pădure, domnia ta eşti lipsit de apărare, iar Marcjan... ca părinte, mi-e greu să vorbesc aşa de fiul meu, n-a prea semănat cu mine... îmi este ruşine să recunosc, dar eu pur şi simplu nu pot garanta pentru el,.. întreg ţinutul se teme de nesăbuinţa lui, pentru că e în stare să nu mai ţină cont de nimic şi are la dispoziţie cel puţin cincizeci de săbieri... Iar domnia ta, repet, stai în pădure fără nici o apărare... şi te sfătuiesc să nu uiţi... Eu însumi mă tem...

Jupân Cyprianowicz se ridică în picioare şi apropiindu-se de Krzepecki, îl privi în albul ochilor:

— Domnia ta vrei să mă sperii? întrebă.

— Eu însumi mă tem... repetă bătrânul şiret.

Tocmai atunci, dinspre magazie şi bucătărie, răsunară deodată strigăte, aşa că se repeziră la fereastra deschisă şi la început încremeniră uluiţi. Pe uliţă, alerga într-o goană nebună spre poarta conacului un monstru neobişnuit, ce nu semăna cu nici o vieţuitoare văzută pe pământ, iar în urma Iui, călăreau pe cai dezlănţuiţi jupânii Bukojemski, răcnind şi învârtindu-şi harapnicele prin aer.

Monstrul se năpusti cel dintâi în curte, urmărit de cei patru fraţi, asemenea unor hăituitori ai iadului, care începură să-l alerge de-a lungul livezii.

— Isuse, Mărie! se cruci jupân Cyprianowicz,

Şi ieşi pe prispă, însoţit îndeaproape de bătrânul Krzepecki.

Abia aici putură să vadă mai bine. Monstrul semăna cu o zburătoare uriaşă, dar şi cu un călăreţ pe cal, deoarece gonea pe patru picioare şi cu o mogâldeaţă în spinare. Cal şi călăreţ erau, însă, acoperiţi de puf şi capetele lor arătau ca două rotocoale de pene. Nu se putea desluşi nimic, fiindcă bahmetul{117} alerga ca vijelia în jurul bătăturii, iar jupânii Bukojemski îl ajungeau din când în când şi nu se zgârceau cu loviturile, înălţând vălătuci de fulgi în văzduh.

În acest timp, monstrul răcnea ca un urs rănit, fraţii de asemenea, şi în larma generală se pierdeau glasurile lui jupân Cyprianowicz şi bătrânului Krzepecki, care strigau din răsputeri:

— Staţi, pe rănile Mântuitorului, încetaţi!

Ceilalţi, însă, goniră înainte ca apucaţii şi dădură ocol curţii de vreo cinci ori. De la bucătărie, din clădirile slujitorilor, de la grajduri,

dinspre şură şi arie, se strânseră o mulţime de oameni şi auzind porunca: „Staţi”, strigată cu deznădejde de jupân Serafin, se repeziră spre caii jupânilor Bukojemski şi încercară să-i oprească, apucându-i de căpăstru şi de zăbală. În cele din urmă, bahmeţii fraţilor fură imobilizaţi, dar calul plin de puf le dădu mai mult de furcă. Fără frâu, biciuit cu harapnicele, dezlănţuit şi înfricoşat, se ridica în două picioare la apropierea oamenilor sau îi evita sărând fulgerător într-o parte, astfel că-l opriră abia când se pregătea să se arunce peste gard. Un slujitor îl apucă de smocul de păr dintre urechi, altul de nări şi câţiva de coamă. Cu asemenea greutate, nu mai putu sări gardul şi căzu pe picioarele dinainte, ce-i drept, zvâcni numaidecât, dar nu mai încercă să scape şi începu să tremure din tot corpul.

Atunci îl dădură jos pe călăreţ care, cum se arătă, nu căzuse pentru că avea picioarele legate pe sub burta calului, şi-i îndepărtară puful de pe faţă. De sub puf se ivi, însă, pielea acoperită cu smoală întărită, aşa că nu era cu putinţă să i se vadă trăsăturile. De altfel, călăreţul dădea slabe semne de viaţă, aşa că bătrânul Krzepecki şi jupân Serafin îl recunoscură abia când îl aduseră pe prispă şi exclamară înspăimântaţi:

— Marcjan!

— Chiar nemernicul ăsta e! adeveri, gâfâind Mateusz Bukojemski. L-am pedepsit puţin şi l-am adus aici, ca să vadă jupâniţă Sienińska şi să ştie că mai sunt şi suflete simţitoare pe lume.

Jupân Cyprianowicz mai că se luă cu mâinile de păr.

— Bătu-v-ar să vă bată cu sufletele voastre simţitoare, tâlharilor!

Apoi se adresă chelăresei care, sosită o dată cu ceilalţi, îşi făcea la cruci fără număr, şi o zori:

— Turnaţi-i horilcă pe gât să se trezească, şi duceţi-l în pat!

Se iscă învălmăşeală. Unii se repeziră să pregătească patul şi apă fiartă, alţii fugiră după băutură, iar câţiva se apucară să-l cureţe pe Marcjan de puf; bătrânul Krzepecki îi ajuta scrâşnind din dinţi şi repetând:

— Trăieşte?... Nu mai răsuflă? Trăieşte! Răzbunare, răzbunare!...

După care, zvâcni deodată, sări spre jupân Serafin şi ridicându-şi mâinile ca nişte gheare, se porni să strige:

— Ai fost înţeles cu ei, mi-ai omorât băiatul, tâlhar armenesc!

Cyprianowicz păli de moarte şi puse mâna pe sabie, dar îşi aduse aminte că el era stăpânul casei, iar Krzepecki musafirul lui, astfel că ridică două degete şi rosti:

— Martor mi-e Dumnezeu că n-am ştiut nimic şi sânt gata să jur pe sfânta cruce, amin!

— Noi vom întări, strigă Marek Bukojemski.

Iar Cyprianowicz adăugă:

— Dumnezeu te-a pedepsit, domnia ta, pentru că m-ai ameninţat,

pe mine, un bătrân fără apărare, cu mânia fiului... Iată unde a ajuns!

— Temniţa! mugi bătrânul, am să vă dau pe mâna călăului! Răzbunare! Dreptate!

— Vedeţi ce-aţi făcut? întrebă jupân Serafin, întorcându-se spre cei patru fraţi.

— Am spus noi că e mai bine să-l ucidem, regretă Łukasz.

Jupâneasa Dzwonkowska aduse votca de Gdansk şi începu să toarne din sticlă în gura deschisă a lui Marcjan, până când se înecă şi deschise ochii îndată.

Tatăl său se repezi la el.

— Trăieşti! Trăieşti! exclamă cu o izbucnire de bucurie sălbatică.

Marcjan nu era încă în stare să-i răspundă şi zăcea ca o cucuvea uriaşă care, nimerită de glonţ şi căzută pe spate, răsuflă adânc cu aripile desfăcute. Îşi recăpătă totuşi cunoştinţa şi o dată cu ea memoria. Privirea îi alunecă de la faţa tatălui său la cea a jupânului Serafin, apoi se opri asupra jupânilor Bukojemski şi deveni înfricoşătoare; dacă în inimile celor patru fraţi ar fi existat un locşor cât de mic pentru spaimă, s-ar fi cutremurat cu toţii din cap până în picioare.

Ei, însă, înaintară un pas spre el, ca patru tauri gata să împungă, iar Mateusz întrebă:

— Ce mai vrei? Nu-ţi ajunge?

CAPITOLUL XXV

Câteva ceasuri mai târziu, bătrânul Krzepecki îl lua pe Marcjan la Bełczączka, deşi acesta nu se putea încă ţine pe picioare şi nu prea ştia ce se petrece cu el. Mai înainte, slujitorii îl spălară cu mare greutate şi-l îmbrăcară în rufărie curată, dar tocmai după toate aceste îngrijiri îl apucă o sfârşeală atât de mare, că leşină de câteva ori şi numai datorită băuturilor jupânesei Dzwonkowska, fierte cu angelică şi alte ierburi, îşi mai veni în fire. Jupân Serafin era de părere să urce în pat şi să mai aştepte cu plecarea până se va face bine, dar bătrânul Krzepecki, înverşunat nevoie mare, nici nu vru să audă, ca să nu trebuiască să se arate recunoscător faţă de un om, pe care avea de gând să-l cheme în judecată din cauza jupâniţei Sienińska. Porunci, deci, să se aştearnă paie în brişcă şi întinzându-l pe Marcjan pe un chilim ca în pat, plecă la Bełczączka, împroşcându-i cu ameninţări pe fraţii Bukojemski şi pe stăpânul casei. Era de-a dreptul caraghios, deoarece vorbind mereu de răzbunare, se vedea silit să primească ajutorul lui Cyprianowicz şi să împrumute de la el veşminte, rufărie şi fân; orbit, însă, de mânie, nu-şi mai dădea seama de asta, iar jupân Serafin n-avea nici el poftă de râs, fiindcă isprava celor patru fraţi îl îngrijora foarte mult.

Între timp, chemat înadins printr-o scrisoare, sosi preotul Woynowski. Jupânii Bukojemski, ruşinaţi, nu ieşiră din odaia lor, aşa că jupân Cyprianowicz trebui să-i povestească tot ce se întâmplase, iar preotul îl ascultă cu atenţie, lovindu-se din când în când peste poalele sutanei, dar nu se supără prea mult, cum presupunea jupân Serafin.

În cele din urmă, glăsui:

— Dacă Marcjan va muri, va fi vai de ei, dar dacă va scăpa cu viaţă cum cred, bănuiesc că va prefera să se răzbune de unul singur decât să-i dea în judecată.

— De ce? întrebă jupân Serafin.

— Pentru că nu-i plăcut să ajungi de râsul întregii Republicii. Cu acest prilej, ar ieşi la iveală şi purtarea lui faţă de jupâniţa Sienińska, ceea ce iarăşi n-ar fi spre onoarea lui. N-a dus o viaţă vrednică de laudă, aşa că nu i-ar conveni să rişte ca toţi martorii *coram publico*{118} să dezvăluie tot ce ştiu despre el.

— Poate că ai dreptate, consimţi Cyprianowicz, dar vlăjganii Bukojemski nu pot să rămână nepedepsiţi pentru asemenea samavolnicie.

Preotul se mulţumi să dea din mână.

— Pe ei, oricum, nu-i poţi scoate din ale lor!

— Cum aşa? întrebă uimit jupân Serafin, credeam că domnia ta

vei fi foarte supărat pe ei.

— Domnia ta, răspunse bătrânul, ai slujit în oştire mai puţin ca mine. Eu, însă, am văzut atâtea în viaţa mea, încât nu mă mai miră orice fleac. E rău că s-a întâmplat aşa şi am să le frec ridichea bine, dar am luat eu parte la altele şi mai rele, cu atât mai mult, cu cât aici e vorba de o orfană. Îţi spun deschis că aş fi fost mai supărat dacă Marcjan nu păţea nimic pentru tot ce a făcut. Nu uita, domnia ta, că noi am îmbătrânit, dar la tinereţe şi nouă ni se înfierbânta sângele. Iată de ce nu pot să fiu prea aspru cu cei patru fraţi.

— Neîndoielnic, totuşi s-ar putea ca Marcjan să nu mai ajungă ziua de mâine.

— Totul e în puterea lui Dumnezeu, dar domnia ta ai spus că nu e rănit.

— Da, dar e plin de vânătăi şi leşina mereu.

— Atunci o să scape, leşina de slăbiciune. Trebuie totuşi să mă duc la ei şi să-i întreb cum a fost.

Şi se duse. Fraţii îl primiră cu bucurie, nădăjduind că le va lua apărarea înaintea lui jupân Cyprianowicz. De aceea, începură să se certe îndată care dintre ei să povestească ce-au făcut şi încetară abia după ce preotul îi recunoscu întâietatea lui Mateusz.

Aşadar, acesta luă cuvântul şi vorbi astfel:

— Părinte şi binefăcătorule, Dumnezeu ştie că n-avem nici o vină!... Când am aflat de la jupâneasa Dzwonkowska că tot trupşorul orfanei e numai vânătăi, am venit în odaia asta atât de îndureraţi, încât dacă nu era urciorul cu vin trimis de stăpânul casei, ne-ar fi plesnit inimile de jale. Află, domnia ta, că beam şi plângeam cu rândul!... Şi ne-am mai gândit şi că fata se trage din neam de senatori... Se ştie doar că şi calul, de pildă, cu cât soiul e mai ales, cu atât pielea e mai subţire. Dacă biciuieşti un bidiviu de rând, nu se vede nimic, dar dacă loveşti un armăsar de neam nobil, rămâne urmă... Gândeşte-te, părinte, ce piele trebuie să aibă o asemenea jupâniţă pe spinare şi peste tot, ca azima, nu-i aşa?

— Ce-mi pasă mie de pielea ei, răspunse preotul Woynowski cu asprime. Spuneţi-mi mai bine cum l-aţi prins pe Marcjan.

— I-am jurat lui Jupân Cyprianowicz că n-o să-l spârcuim, dar am aflat că bătrânul Krzepecki va veni aici şi ne-am gândit că Marcjan îi va ieşi înainte la întoarcere. Atunci, ne-am înţeles ca doi dintre noi să aducă la smolărie un butoi mare cu puf de la casa pădurarului, iar ceilalţi doi au ales un butoi cu smoală mai groasă şi am aşteptat cu toţii lângă colibă. Ne uităm şi vedem că vine Krzepecki, nu-i nimic, să se ducă. Aşteptăm ce mai aşteptăm, până ne plictisim şi ne gândim dacă nu-i mai bine să ne ducem la Bełczączka, când deodată argatul smolarului ne dă de ştire că soseşte Marcjan pe drumul mare. Am ieşit şi noi şi ne-am oprit în calea lui: „închinăciune!” „închinăciune”

„încotro?” „înainte prin pădure” (zice) „în paguba cui?” „în paguba (zice) sau în folosul... lăsaţi-mă în pace!” Şi pune mâna pe sabie. Atunci noi l-am înşfăcat de grumaz. Oho, nu se poate! L-am dat jos cât ai bate din palme de pe calul, pe care Jan l-a luat de frâu, şi l-am târât... A început să strige şi să dea din picioare, să muşte, să scrâşnească, dar noi l-am tras lângă cele două butoaie şi i-am spus: „Aşa, feciorule, nedreptăţeşti o orfană şi o ameninţi cu ruşinea, fără să te gândeşti la sângele ei ales; ai bătut-o şi crezi că nu-i va lua nimeni apărarea. Află că sânt şi inimi bune”. Şi buf cu capul în smoală. L-am scos şi iarăşi: „Cunoaşte că sânt şi suflete milostive!” Şi buf în puf. „Uite curaj!” buf a doua oară în smoală... „Uite cine sânt fraţii Bukojemski!” buf în puf. Am vrut să-l mai băgăm o dată, dar smolarul s-a pornit să ţipe că se îneacă; e drept, nu i se mai vedeau nici ochii şi nici nasul. Atunci l-am aburcat în şa şi i-am legat picioarele pe sub burta calului, ca să nu cadă. Am înnegrit calul cu funingine şi l-am presărat cu puf, apoi, deşi era destul de sălbatic, i-am dat bice, gonindu-l înainte.

— Şi aşa l-aţi fugărit până aici?

— Ca pe un animal mai deosebit, pentru că voiam s-o mângâiem cât de cât pe jupâniţă şi să-i arătăm prietenia noastră.

— Ce să zic, bine-aţi mai mângâiat-o! Când l-a văzut pe fereastră, cât pe ce să moară de frică.

— E, când se va dezmetici, se va gândi totuşi cu recunoştinţă la noi. Oricărui orfan îi place să se simtă ocrotit.

— I-aţi făcut mai mult rău decât bine. Cine ştie dacă Krzepecki n-o va lua înapoi acum.

— Cum asta? Pe legea mea! Păi ce, noi i-o dăm?

— Cine s-o apere după ce voi veţi fi întemniţaţi?

Fraţii se speriară şi începură să se uite unii la alţii cu priviri îngrijorate.

În cele din urmă, Łukasz se lovi cu palma frunte şi spuse:

— N-o să ne închidă în turn, pentru că vom pleca înainte la război, dar dacă-i aşa, dacă e vorba de siguranţa jupâniţei Sienińska, o să se găsească vreun mijloc.

— Oho-ho! exclamă Marek.

— Ce mijloc? întrebă preotul.

— O să-i trimitem vorbă lui Marcjan, când se va însănătoşi. Nu scapă viu din mâinile noastre.

— Şi dacă moare acum?

— Atunci, ne va ajuta Dumnezeu.

— Iar voi veţi plăti cu capul!

— Mai înainte, însă, o să-i jupuim pe turci şi Domnul Isus ne va răsplăti. Domnia ta să ne iei apărarea înaintea lui jupân Cyprianowicz. Dacă Stach era aici, ne ajuta şi el să-l scăldăm pe Marcjan.

— Ei, parcă Jacek nu? întrebă Mateusz.

— Jacek îl va scălda şi mai bine! exclamă preotul fără să vrea.

— Păi vezi, părinte?

Îi întrerupse jupân Cyprianowicz, care se vede că luase o hotărâre însemnată, deoarece rosti foarte grav:

— M-am gândit la ce trebuie să facem şi uite ce mi-a venit în minte. Trebuie să plecăm cu toţii la Cracovia împreună cu jupâniţa Sienińska. Habar nu am dacă o să-i găsim acolo pe feciorii noştri, fiindcă nu ştie nimeni unde vor fi steagurile şi ce poruncă vor avea de îndeplinit, dar trebuie să lăsăm fata în grija regelui sau a reginei ori dacă asta nu va fi cu putinţă, s-o ducem măcar la vreo mânăstire. După cum ştii, părinte, am hotărât să mă înrolez la anii mei bătrâni, să slujesc împreună cu fiul meu şi dacă aşa va vrea Dumnezeu, să pierim împreună. În absenţa noastră, jupâniţa nu s-ar afla în siguranţă nici la Radom, sub oblăduirea preotului Tworkowski... Domniile lor (aici arătă spre fraţii Bukojemski) trebuie să intre degrabă sub ocrotirea hatmanului. Nu se ştie ce se poate întâmpla aici... Am şi eu cunoscuţi la curte, pe jupânii Matczyński, Gniński şi Grothus, şi socot că-i voi convinge s-o sprijine, iar după aceea, voi întreba de steagul lui Zbierzchowski şi voi pleca îndată la fiul meu, unde-l voi vedea şi pe Jacek al domniei tale. Ce spui?

— Pentru Dumnezeu! se bucură preotul Woynowski, e o idee grozavă. Merg şi eu cu voi!... la Jacek!... Cât despre jupâniţa Sienińska, mă rog! Neamul lui Sobieski este foarte îndatorat faţă de magnaţii Sieniński. La Cracovia, se va afla în siguranţă şi... mai aproape... Că nici Jacek, sânt convins, n-a uitat-o. Iar după război, va fi ce-o da Dumnezeu... O să-mi dea pe cineva să mă înlocuiască la parohie, iar eu am să merg cu voi!

— Cu toţii la Cracovia! tunară jupânii Bukojemski cu înflăcărare,

— Şi pe câmpul de glorie! încheie preotul.

CAPITOLUL XXVI

Urmară consfătuiri legate de campanie, întrucât nu numai că nu se arătă nimeni împotrivă, dar până şi preotul Woynowski începu să caute încă un vicar la Radom. De altminteri, era o hotărâre mai veche, schimbată numai în măsura în care acum i se adăugase intenţia de a o însoţi pe jupâniţa Sienińska la Cracovia şi asigurarea ei împotriva prigoanei lui Krzepecki cu ajutorul ocrotirii regale sau al vreunei mânăstiri. Jupân Cyprianowicz prevăzuse că regele, preocupat de război, nu va avea vreme să discute despre treburile lor particulare, dar mai rămânea regina, iar la aceasta putea să găsească drumul prin dregătorii cunoscuţi, cei mai mulţi înrudiţi cu familiile Sieniński şi Taczewski.

Existau temeri, de asemenea, ca după plecarea stăpânului şi a fraţilor Bukojemski, Jedlinka să fie atacată de tâlharii lui Krzepecki şi marea avuţie de la conac, lucruri şi argintărie, să fie jefuită. Cu toate că Wilczopolski făgăduise că se va apăra împreună cu slujitorii şi pădurarii şi nu va îngădui nimănui să se atingă de nimic, jupân Serafin duse totuşi argintăria la Radom şi o lăsă la mânăstirea bernardinilor, unde avea mai de mult sume însemnate; nu voia să le ţină la conacul aflat în mijlocul pădurii Kozienice.

Până una-alta, jupân Serafin asculta cu luare aminte veşti de la Bełczączka, fiindcă multe depindeau de ele. Dacă Marcjan ar fi murit, toată răspunderea ar fi căzut asupra fraţilor Bukojemski; în caz contrar, exista speranţa că nu va avea loc nici un proces, întrucât era greu de presupus că Krzepecki se va face de bunăvoie de râsul lumii. Jupân Cyprianowicz credea mai degrabă că bătrânul şleahtic nu-i va da pace din pricina jupâniţei Sienińska; se gândea totuşi că atunci când orfana se va afla în grija regelui, judecata şi zâzania nu-şi vor mai avea rostul.

La Jedlinka, se aflase deci prin mijlocirea chelarului că îndârjitul Krzepecki, tatăl, fusese la Lublin, dar zăbovise puţin acolo.

Cât despre Marcjan, în prima săptămână după cele întâmplate, boli din greu, cei din jur temându-se că smoala înghiţită îl va îneca sau îi va astupa măruntaiele. În săptămâna a doua, se simţi totuşi mai bine. E drept, nu coborî din pat, pentru că nu se putea ţine pe picioare, oasele îl dureau cumplit şi în *summo grado farigatus erat*{119} dar începu să profere blesteme la adresa bătăuşilor Bukojemski şi să se bucure la gândul răzbunării. Într-adevăr, după ce se scurseră două săptămâni, porniră să se adune la Bełczączka ciracii din ceata de la Radom; tot felul de haimanale cu săbiile agăţate de frânghii de cânepă, în cizme găurite şi cu burţile supte, veşnic flămânzi şi însetaţi.

Marcjan se tot sfătuia cu ei şi punea ceva la cale nu numai împotriva fraţilor Bukojemski şi a lui jupân Cyprianowicz, ci şi a jupâniţei Sienińska, pe care nu şi-o amintea fără să scrâşnească. Născocea asemenea măscări la adresa ei, încât tatăl său se văzu nevoit să-l prevină că asta mirosea a temniţă.

Ecourile acestor uneltiri şi ameninţări ajungeau la Jedlinka, producând impresii diferite asupra celor de la conac. Jupân Serafin, om de mare curaj, dar şi cumpănit, era puţin neliniştit din pricina lor, mai ales când se gândea că vrăjmăşia acestor oameni răi şi primejdioşi avea să se răsfrângă acum şi asupra fiului său. Preotul Woynowski, având sângele mai viforos, se înfurie şi prevestea că cei doi cârcotaşi vor sfârşi rău. În acelaşi timp, deşi câştigat cu totul de partea jupâniţei, se adresa din când în când lui jupân Cyprianowicz şi celor patru fraţi şi le spunea:

— Cine a iscat războiul troian? *Mulier!* Care-i întotdeauna pricina bătăliilor şi a certurilor? *Mulier!* Şi acum tot aşa e! Vinovată sau nevinovată, dar *mulier!*

Jupânii Bukojemski, însă, îşi băteau joc de primejdia ce-i ameninţa pe toţi din partea lui Marcjan, ba chiar îşi făgăduiau să se veselească de minune cu acest prilej. Fură preveniţi totuşi de mai multe ori cu toată seriozitatea. Jupânii Sulgostowski, Silnicki, Kochanowski şi alţii, revoltaţi cu toţii împotriva lui Marcjan, veniră pe rând la Jedlinka, vestind că şleahticul fără astâmpăr îşi adună ceata, angajând până şi pe hoţii de drumul mare.

Se oferiră să-i ajute, dar fraţii refuzară şi Łukasz, care vorbea cel mai adesea în numele lor, îi răspunse astfel o dată lui Rafal Silnicki, când acesta îl conjura să se păzească:

— Oho! nu strică să mai facem câteva exerciţii şi să ne mai dezmorţim braţele, înainte de război, fiindcă am cam ruginit pe la încheieturi. Bełczączka nu-i o fortăreaţă, de aceea, Marcjan să se gândească mai bine la el, pentru că cine ştie ce-ar putea să i se întâmple, iar dacă vrea să se arate nerecunoscător faţă de noi, mă rog, n-are decât să încerce!

Jupân Silnicki îl privi puţin uimit şi răspunse:

— Să se arate nerecunoscător? Toate ca toate, dar recunoştinţă nu cred că vă datorează.

Łukasz se revoltă sincer mirat:

— Cum nu ne datorează? Nu puteam să-l facem bucăţele? Cine l-a născut? O dată jupâneasa Krzepecka şi o dată modestia noastră, dar dacă se va bizui numai pe asta, domnia ta să-i spui că se înşeală.

— Şi mai adaugă că o va vedea pe jupâniţa Sienińska, i se alătură Marek, când îşi va vedea urechile.

Iar Jan încheie:

— De ce nu? Nu-i greu să-ţi vezi urechile tăiate.

Cu acestea, discuţia luă sfârşit. Fraţii i-o repetară jupâniţei, ca s-o liniştească. Ceea ce era de prisos, pentru că jupâniţa nu era fricoasă din fire, iar pe deasupra, la Bełczączka se temuse de bună seamă de Marcjan, dar la Jedlinka era convinsă că n-o ameninţă nici o primejdie. Văzându-l pe fereastră a doua zi după venirea la Jedlinka pe Marcjan plin de puf, fugărit de harapnicele fraţilor Bukojemski ca o fiară monstruoasă, după primele clipe de înfricoşare, amestecate cu uimire şi chiar cu milă, căpătase o încredere atât de mare în puterea celor patru fraţi, că nu mai era în stare să-şi închipuie că exista cineva care să nu se teamă de ei. Marcjan trecea drept un om periculos şi un ucigaş şi uite ce făcuseră cu el. Nu-i vorbă, cândva Jacek îi vătămase pe toţi, dar acum Jacek era, în ochii ei mai presus de oamenii obişnuiţi, iar înainte de plecare i se arătase într-o lumină necunoscută până atunci, aşa că nu mai ştia nici ea cu cine să-l compare. Felul cum vorbeau despre el jupânii Bukojemski, Cyprianowicz şi preotul Woynowski, cel din urmă îl pomenea de cele mai multe ori, îi întăriseră admiraţia faţă de acest prieten din copilărie, odinioară atât de apropiat, iar acum schimbat şi departe. Îi întăriseră şi dorul de el, şi simţământul acela dulce, mărturisit într-o clipă de emoţie preotului, şi zăvorit apoi din nou în adâncul inimii, aidoma perlei în scoică.

Pe de altă parte, nutrea convingerea nezdruncinată de nimic că trebuie să se întâlnească, ba chiar că-l va vedea curând. Şi pentru că fugise din casa lui Krzepecki, simţindu-se ocrotită de oameni binevoitori, această siguranţă se transformase într-un izvor de încredere şi bucurie. Se însănătoşise, redevenise veselă şi îmbobocise iarăşi ca o floare primăvara. Împrăştia lumină în toată casa. Îi subjugase cu totul pe jupâneasa Dzwonkowska, pe jupân Cyprianowicz şi pe fraţii Bukojemski. Era mereu peste tot şi oriunde se arăta năsucul ei cârn şi-i luceau cu veselie ochii tineri, bucuria şi zâmbetul apăreau pe chipurile tuturor. Se temea puţin de preotul Woynowski, deoarece avea impresia că în mâinile lui se aflau soarta ei şi a lui Jacek. Îl privea, de aceea, cu oarecare umilinţă, dar şi el, având o inimă bună şi moale ca ceara pentru toate vieţuitoarele Domnului, o îndrăgise nespus, ba chiar mai mult, cunoscând-o mai de aproape, deşi uneori îi zicea dumbrăveancă şi veveriţă, fiindcă „apărea şi dispărea într-o clipită”, o preţuia tot mai mult pentru sufletul ei curat.

După ce-i dezvăluise taina inimii, parcă în puterea unei înţelegeri, nu mai vorbiseră niciodată de Jacek. Intuiau amândoi că era un „subiect delicat”. Nici jupân Serafin nu vorbea cu ea niciodată despre el faţă de lume, în schimb, între patru ochi, nu pregeta deloc şi când o dată îl întrebă dacă se va întâlni cu fiul său la Cracovia, bătrânul îi răspunse şi el cu o întrebare:

— Dar domnia ta nu ţi-ai dori să vezi pe cineva acolo?

Credea că fata va scăpa printr-o glumă, dar pe chipul ei înflorit se

aşternu o umbră de tristeţe şi răspunse cu gravitate:

— Aş vrea să-mi cer cât mai repede iertare de la cel pe care l-am nedreptăţit...

Cyprianowicz se uită la ea cu duioşie, după un răstimp, însă, se vede că-i venise alt gând, deoarece o mângâie pe obrăjorul rumen şi-i spuse:

— E, ai şi cu ce să-l răsplăteşti, nici regele n-ar face-o mai bine!

Auzindu-l vorbind în acest fel, fecioara îşi cobori ochii şi rămase stânjenită înaintea lui, frumoasă şi îmbujorată ca aurora dimineţii.

CAPITOLUL XXVII

Pregătirile de plecare se apropiau de sfârşit. Slujitorii fuseseră aleşi cu grijă, oameni puternici, sănătoşi şi cu capul pe umeri. Armele, caii, carele şi briştele, erau gata. Nu fură uitaţi nici ogarii care pe drum mergeau pe sub căruţe, cu ajutorul cărora aveau să prindă vulpi şi iepuri la popasuri. Pregătirile şi rezervele însemnate o uimiră pe jupâniţa Sienińska. Nu credea că plecarea într-o campanie presupunea atâta alergătură şi ghicind că totul se face pentru siguranţa ei, se apucă să-l iscodească pe jupân Serafin.

Iar acesta, ca un om prevăzător şi cu experienţă, îi răspunse la întrebare după cum urmează:

— Neîndoielnic că avem în vedere şi persoana ta, întrucât socotesc că Marcjan nu se va da în lături să ne facă vreun pocinog. Ai auzit şi tu că adună haimanale, uneltind şi bând împreună. Ar fi o ruşine pentru noi, dacă i-am îngădui să te smulgă din mâinile noastre. Ce-o fi, o fi, dar chiar dacă ar trebui să pierim cu toţii, musai să ajungi nevătămată la Cracovia.

Jupâniţa îi sărută mâna, spunându-i că nu merită să-şi rişte viaţa pentru ea, dar el se mulţumi să dea numai din mână:

— N-am mai cuteza să ne arătăm în lume şi pe urmă, s-a întâmplat că una se împacă de minune cu alta, întrucât nu-i de ajuns să pleci la război, ci trebuie să te şi pregăteşti cum se cuvine. Tu te miri că fiecare dintre noi va lua câte trei-patru cai şi slujitori, dar află că la război, calu-i temelia. Mulţi se prăpădesc din cauza marşurilor, a trecerii râurilor, a mlaştinilor sau prin locurile de tabără. Şi atunci, ce te faci? Cumperi la repezeală alt cal cu tot felul de *vitia*{120} şi năravuri, care te lasă când ţi-e lumea mai dragă. De aceea, cu toate că şi fiul meu şi Jacek Taczewski au plecat cu convoaie costisitoare de cai şi merinde, ne-am gândit că nu e rău să le mai ducem câte un fugar de soi pentru fiecare. Preotul Woynowski, un cunoscător neîntrecut, a cumpărat ieftin de la jupân Podlodowski, un asemenea bidiviu turcesc pentru Jacek, că nici hatmanul nu s-ar ruşina să-l încalece.

— Şi pe care l-ai hotărât pentru feciorul domniei tale? se interesă jupâniţa.

Jupân Cyprianowicz se uită la ea, clătină din cap, zâmbi şi răspunse:

— Preotul Woynowski are totuşi dreptate în ce spune despre femei. Oricât ar fi de cumsecade diavoliţa, tot vicleană rămâne. Întrebi care-i calul pentru fiul meu, iar eu îţi răspund: al lui Jacek e cel roib cu săgeată în frunte şi chişiţa stângă din spate albă.

— Domnia ta vrei să mă necăjeşti! exclamă jupâniţa.

Şi pufnind ca o pisică, se învârti pe călcâie şi plecă. În aceeaşi zi, însă, dispărură miezurile chiflelor şi sarea din solniţe, iar în cea următoare, Łukasz Bukojemski văzu un lucru de pomină: la fântâna din curte, roibul lui Jacek îşi ţinea nările ascunse în mânuţele jupâniţei Sienińska, iar când după aceea îl duseră la grajd, se uită de câteva ori după ea, arătând printr-un nechezat scurt că-i ducea dorul. Jupân Łukasz nu putu s-o întrebe de pricina acestei „prietenii", întrucât era prins cu încărcarea carului, aşa că abia după amiază se apropie de fată cu ochii plini de încântare şi grăi:

— Ai băgat de seamă, jupâniţă?

— Ce anume? întrebă jupâniţă.

— Că până şi un cal e în stare să deosebească un marţipan...

Uitând că el o văzuse de dimineaţă şi observându-i încântarea din ochi, îşi înălţă sprincenele a mirare şi întrebă:

— La cine te gândeşti, domnia ta?

— La cine? repetă Bukojemski, la calul lui Jacek.

— Aha, la cal!...

Izbucni în râs şi fugi de pe prispă în încăperea ei, iar el rămase uimit şi puţin descumpănit, neînţelegând de ce fugise şi de ce se înveselise aşa deodată.

Se scurse încă o săptămâna şi pregătirile luară sfârşit, dar jupân Cyprianowicz nu se grăbea. Amâna de pe o zi pe alta, îndrepta ici şi colo câte ceva, se plângea de căldură, iar în cele din urmă, se îngrijoră de-a binelea. Jupâniţa aştepta şi ea să plece. Fraţii Bukojemski începură să-şi piardă răbdarea, în sfârşit, preotul Woynowski declară că orice întârziere însemna doar pierdere de vreme.

Jupân Serafin răspunse astfel la îndemnurile lor:

— Am primit veste că regele n-a ajuns încă la Cracovia şi nici nu va ajunge curând. Între timp, oştirea se va strânge acolo, dar nu toată şi nu se ştie când. L-am rugat pe Stanisław să-mi trimită în fiecare lună un slujitor cu o scrisoare, în care să-mi arate desluşit unde se află steagul, încotro se îndreaptă şi cine îl conduce. Dar uite că au trecut şapte săptămâni fără nici o veste. Aştept scrisoare de la o zi la alta şi de aceea zăbovesc atâta; aflaţi că sânt chiar puţin îngrijorat. Să nu vă închipuiţi că-i musai să-i găsim la Cracovia. Ba s-ar putea întâmpla să nu se ducă deloc acolo.

— Păi de ce? Întrebă neliniştită jupâniţa Sienińska.

— Fiindcă steagurile nu trebuie să treacă neapărat prin Cracovia. Fiecare poate pleca direct la locul de tabără, iar jupân Zbierzchowski nu ştiu unde-i acum. Dacă a fost trimis pe undeva la hotarul Sileziei sau la oştirea marelui hatman, ce vine dinspre Ucraina? Nu de puţine ori, se întâmplă ca înainte de război steagurile să fie mutate din loc în loc, ca să se înveţe cu marşurile. În şapte săptămâni, puteau să primească tot felul de porunci, despre care Stanisław se cuvenea să mă

anunţe. Sunt îngrijorat că n-a făcut-o, pentru că este ştiut că în locurile de popas au loc adesea certuri şi dueluri. Dacă s-a întâmplat ceva! La urma urmei, chiar dacă n-ar fi nimic, tot trebuie să aflăm unde este steagul şi încotro va porni.

Se întristară cu toţii, iar preotul Woynowski observă:

— Steagul nu este un ac sau un nasture de la contăş, greu de găsit prin iarbă după ce s-a rupt. Domnia ta nu trebuie să-i duci grija. Oricum, la Cracovia vom afla mai multe decât la Jedlinka.

— Dar în acest fel, putem să ne încrucişăm cu scrisoarea.

— Lasă-i poruncă lui Wilczopolski s-o trimită după noi. Asta e, iar în acest timp, la Cracovia, o să căutăm un adăpost sigur pentru jupâniţa Sienińska şi când va trebui să plecăm, vom avea mâinile slobode.

— Ai dreptate! Ai dreptate!

— Atunci, eu zic aşa! Dacă nu primim nimic până mâine, pornim seara spre Radom, pe răcoare, apoi mai departe la Kielce, Jedrzejów şi Miechów.

— N-ar fi mai bine să plecăm la Radom poimâine în revărsatul zorilor, ca să nu trecem noaptea prin pădure şi să nu cădem în vreo capcană întinsă de Krzepecki?

— A, nu face nimic! Mai bine să mergem pe răcoare! îşi dădu cu părerea Mateusz Bukojemski. Dacă vor să ne atace, pot s-o facă şi ziua, şi noaptea, căci acum nopţile sânt senine şi luminoase.

Spunând acestea, începu să-şi frece mâinile mulţumit, iar ceilalţi trei fraţi îi urmară pilda numaidecât.

Preotul Woynowski avea, însă, alt gând. El se îndoia că şleahticii Krzepecki îi vor ataca în văzul lumii. „Poate că Marcjan ar fi în stare, dar bătrânul e prea iscusit şi ştie prea bine ce înseamnă şi cum se pedepseşte *raptus puellae*. În sfârşit, faţă de puterea lor, nici Marcjan nu putea fi sigur că va învinge, atrăgându-şi, în schimb, neîndoielnic asupră-i mânia şi răzbunarea lui Jacek şi Stanisław”.

Cuvintele preotului stricară bucuria fraţilor Bukojemski, dar îi mângâie Wilczopolski care se arătă împotrivă; clătină din cap, izbi cu picioru-i de lemn în podea şi-i preveni:

— Chiar dacă până la Radom şi mai departe, până la Kielce şi Miechow, nu veţi păţi nimic, nu trebuie să neglijaţi nici o măsură de prevedere, fiindcă drumul trece prin pădure şi eu, cunoscându-l bine pe tânărul Krzepecki, sânt sigur că diavolul ăsta va pune ceva la cale.

CAPITOLUL XXVIII

În sfârşit, sosi şi ziua plecării. Convoiul porni de la Jedlinka în zori, pe o vreme frumoasă şi în mare număr de oameni şi cai. Afară de caleaşca învelită în tablă şi tapiţată cu piele, pregătită pentru jupâniţă Sienińska, jupâneasa Dzwonkowska şi preotul Woynowski, în cazul când vechea cicatrice l-ar fi supărat ieşiră pe poartă trei brişte foarte încărcate trase de câte patru cai şi însoţite fiecare de câte trei slujitori, başca vizitiul. În urma lui jupân Serafin Cyprianowicz, şase flăcăi călare, îmbrăcaţi în veşminte de culoarea turcoazei, duceau caii de rezervă. Preotul avea doi, iar jupânii Bukojemski câte doi de om, afară de un pădurar, care avea grijă de căruţa cu lucruri; aşadar, porniră la drum lung, treizeci şi patru de oameni cu toţii, bine înarmaţi cu săbii şi pistoale. Adevărat, în cazul unui atac, zece-cincisprezece dintre ei nu puteau să ia parte la apărare, deoarece trebuiau să supravegheze carele şi caii, dar şi aşa jupânii Bukojemski erau convinşi că fiind atât de mulţi, ar străbate lumea întreagă şi nici o ceată de trei-patru ori mai mare nu le-ar fi căutat pricină fără primejdie. O bucurie atât de uriaşă Ie înflăcăra inimile, încât abia puteau să stea liniştiţi în şa. Luptaseră cândva cu curaj împotriva turcilor şi a cazacilor, dar acelea fuseseră încăierări fără importanţă, iar mai apoi, de când se statorniciseră în pădure, îşi trăiau tinereţea supraveghind olaturile împădurite, pădurarii şi urşii ce trebuiau păstraţi pentru rege şi îmbătându-se în lege la Kozienice, la Radom şi la Przytyk. De astă dată, însă, când călăreau scară lângă scară, mergeau la marele război cu toată puterea nemăsurată a semilunii; simţeau că asta era predestinarea lor, că duseseră o viaţă măruntă şi searbădă, cea adevărată şi vrednică, pentru care Dumnezeu îl crease pe şleahticul polonez, Isus Cristos îl răscumpărase şi Duhul Sfânt îl luminase, abia acum începând. Nu se pricepeau să gândească limpede şi nici să exprime în cuvinte asemenea stare sufletească, întrucât nu fuseseră prea iscusiţi în această privinţă, dar pur şi simplu le venea să strige de bucurie. Aveau impresia că înaintează prea încet. Ehei, ar fi vrut să gonească într-un galop smintit, să zboare spre măreaţa predestinare, bătălia polonilor cu păgânii, spre triumful armiei Republicii, al Crucii asupra semilunii, spre moartea falnică şi gloria veşnică. Se simţeau parcă înălţaţi, mai curaţi, mai virtuoşi şi mai întăriţi în nobleţea lor. Aproape că uitaseră de Marcjan Krzepecki şi de ceata lui de haimanale, de piedicile şi primejdiile drumului. Asemenea lucruri li se păreau prea mărunte pentru a fi luate în seamă. Pilcuri întregi, dacă le-ar fi stat în cale, ar fi trecut peste ele ca o furtună, făcându-le una cu pământul, şi şi-ar fi continuat drumul. Se treziră în ei pornirile

înnăscute ale leului şi sângele viteaz de cavaleri li se înfierbântă atât de mult, încât dacă ar fi primit poruncă să se arunce numai ei patru asupra gărzilor sultanului, n-ar fi stat o clipă la îndoială.

Simţăminte asemănătoare, întemeiate pe amintiri de demult, umpleau şi inimile lui jupân Serafin şi a preotului Woynowski. Preotul îşi petrecuse floarea vieţii pe câmpul de luptă cu sabia sau cu suliţa în mână. Ţinea minte înfrângeri şi biruinţe nenumărate, precum înfricoşătoarea răscoală a lui Chmielnicki{121}, Apele Galbene, Korsuń, Piławce, faimosul Zbaraż şi bătălia uriaşă de la Beresteczko. Nu uitase năvălirea suedezilor, încăierările fără număr şi atacul lui Rakoczy{122}. Fusese în Danemarca, atunci când poporul biruitor, nemulţumindu-se cu înfrângerea şi izgonirea suedezilor din ţară, repezise în urma lor polcurile{123} neînvinse ale lui Czarniecki până hăt! spre marea îndepărtată; luase parte la zdrobirea lui Chowanski{124} şi Dolgoruki{125}, îi cunoscuse pe cei mai mari dregători şi cavaleri, fusese ucenicul nemuritorului Wołodyjowski{126}, trudise cu sârg în bătălii, măceluri, asedii şi vărsări de sânge, dar toate acestea duraseră până când îl frânsese soarta şi devenise preot. De atunci se schimbase cu totul şi când se adresa de la altar norodului, grăindu-i: „Pace vouă!" credea că rosteşte cea mai însemnată poruncă a lui Cristos şi orice război, potrivnic acestei porunci, nu este decât un păcat împotriva milei sfinte, spre scârba lui Dumnezeu şi înjosirea noroadelor creştine. Afară de unul singur, cel împotriva turcilor. „Dumnezeu a urcat poporul polonez în şa, glăsuia, şi l-a îndreptat cu faţa spre răsărit, vestindu-i în acest fel menirea şi voia Lui. El a ştiut de ce ne-a ales pe noi, iar pe ceilalţi i-a aşezat înapoia noastră, de aceea, dacă vrem să ne facem datoria şi să îndeplinim porunca Domnului cum se cuvine, trebuie să stăm mereu ca o stâncă împotriva acestei «mări» şi să-i spargem valurile murdare cu piepturile noastre". Preotul Woynowski socotea de asemenea că Dumnezeu ridicase înadins pe tron un astfel de rege, care încă de pe vremea când era hatman vărsase atâta sânge păgânesc, ca prin el să dea ultima lovitură acestei puteri înfricoşătoare şi să scape o dată pentru totdeauna lumea creştină de la pierzanie. I se părea că acum sosise ceasul destinului şi al împlinirii voinţei dumnezeieşti, aşa că socotea acest război drept o campanie sfântă a crucii şi se bucura la gândul că vârsta, greutăţile şi rănile nu-l doborâseră într-atât, încât să nu-şi mai poată da obolul.

Vechiul oştean, aflat în slujba lui Cristos, mai este în stare să îndemne steagurile, să-şi repeadă calul şi să sară cu crucea în mână în cea mai cumplită vânzoleală, sigur că în urma lui şi a crucii o mie de suliţe se vor înfige în trupurile păgânilor sau o mie de săbii vor scrâşni pe tigvele lor. În cele din urmă, începură să i se perinde prin minte gânduri mai apropiate de firea de altădată. Ar putea ţine crucea în mâna stângă, iar sabia în dreapta. N-ar mai ridica-o, asemenea unui

capelan, împotriva nici unuia dintre popoarele creştine, dar împotriva turcilor se cuvine, oho!... O să le arate tinerilor cum se sting lumânările păgâne, cum se rade şi cum se coseşte, aşa cum făceau oştenii de demult. Odinioară, îi admiraseră isprăvile pe câmpurile de luptă, poate că şi acum măria sa regele se va arăta mirat! Acest gând, atât de înălţător, îl umplu de bucurie, făcându-l să amestece lucrurile: „Ave Maria... loveşte! Ucide!... De graţie plină, pe ei!... Dumnezeu cu tine! izbeşte!" Până când se dezmetici: „Ptiu! la dracu'! slava e ca fumul... Nu m-o fi muşcat bărzăunele ăsta? *„Non nobis! non nobis, sed nomini tuo..."*{127}. Şi începu să prefire atent boabele mătăniilor.

Jupân Serafin rostea şi el rugăciunea de dimineaţă, dar din când în când, se uita vesel fie la preot sau la jupâniţă, fie la jupânii Bukojemski, care dădeau târcoale caleştii, fie la copacii şi luminişurile scăldate în rouă. În sfârşit, când termină, se întoarse spre bătrânelul alb şi răsuflând adânc, întrebă:

— Domnia ta, mi se pare că te bucuri, nu-i aşa?

— Ca şi domnia ta, încuviinţă preotul.

— Chiar aşa! Câtă vreme stai pe loc, ba faci una, ba te îngrijeşti de alta; abia când te suflă puţin vântul pe câmp, ţi se uşurează sufletul. Mi-aduc aminte că acum zece ani, când ne-am dus la Hotin, eram cu toţii atât de curajoşi, că deşi asta se întâmpla în noiembrie, pe o vreme foarte rea, nu puţini şi-au lepădat mantalele din cauza căldurii din inimă. E, şi Dumnezeu ne-a dat atunci o biruinţă însemnată; poate va fi şi acum la fel, că doar căpetenia e aceeaşi, iar puterea şi bărbăţia n-au scăzut deloc. Ştiu prea bine că lumea laudă pe oştenii suedezi, pe cei francezi, ba chiar şi pe nemţi, dar împotriva turcilor, ai noştri îi întrec pe toţi!

— L-am auzit şi pe rege o dată spunând acelaşi lucru, răspunse preotul. „Nemţii, zicea, rezistă mult în focul luptei, dar când atacă, închid ochii, aşa că ai mei, oriunde i-aş conduce, sânt sigur că-i vor tăia, cum nici o călărime nu mai e în stare s-o facă". Şi aşa este. Dumnezeu ne-a înzestrat cu mărinimie, nu numai pe şleahtici, ci şi pe ţărani. Uite, spre exemplu, la pedestraşii noştri! Când îşi scuipă-n pumni şi pornesc cu muschetele înainte, nu le ţin piept nici cei mai puternici ieniceri. Am văzut-o nu o dată cu ochii noştri.

— Numai Dumnezeu să-i păstreze în viaţă pe Stach şi pe Jacek! Mă bucur că vor lupta împotriva turcilor. Dar domnia ta ce crezi, contra cui se va îndrepta cea mai mare putere păgână?

— După judecata mea, contra împăratului, pentru că deja se află în război cu el, sprijinindu-i pe răzvrătiţii maghiari, dar turcul e în stare să adune şi două sau trei oştiri, aşa că nu se ştie unde ne va fi dat să ne întâlnim cu el.

— Nu mai încape îndoială că tocmai din această pricină noi n-avem încă un cartier general şi steagurile, potrivit veştilor primite, se

mută mereu dintr-un loc în altul. Polcurile conduse de jupân Jablonowski stau la Trembowla; unele mărşăluiesc spre Cracovia, altele încotro e nevoie. În clipa asta, nu ştiu unde se află voievodul de Wolynia şi steagul lui Zbierzchowski. Câteodată, îmi vine să cred că Stach nu mi-a scris, pentru că polcul lui se îndreaptă spre locurile noastre.

— Dacă are poruncă să se ducă la Cracovia, sigur că trebuie să treacă pe aici, depinde unde a stat până acum, aşadar de unde a plecat S-ar putea să aflăm veşti la Radom. Acolo vom face primul popas?

— Întocmai. Aş vrea ca şi prelatul Tworkowski să vadă fata şi să ne dea vreun sfat. Trebuie să ne încredinţeze niscaiva scrisori, ca să ne ajute cunoscuţii şi prietenii din Cracovia.

Un răstimp, nu mai spuseră nici unul nimic, apoi jupân Cyprianowicz îşi înălţă iarăşi privirea la preotul Woynowski şi întrebă:

— Domnia ta ce crezi că se va întâmpla când jupâniţa se va întâlni cu Jacek la Cracovia?

— Nu ştiu, se vor întâlni sau nu se vor întâlni... Va fi, cum va voi Dumnezeu. Jacek ar putea să-şi refacă acolo averea neamului prin căsătorie, dar ea e mai săracă decât un sfânt de-al turcilor... Bogăţia nu înseamnă nimic, dar aici e vorba de fala neamului...

— Da, dar şi ea este de familie bună. Ca să nu mai vorbesc că fata e frumoasă de pică şi se ştie că se iubesc la nebunie.

— E, la nebunie!

Se vede că nu-i plăcea să discute acest subiect, fiindcă schimbă vorba:

— Mai bine să nu uităm că fata e pândită de un tâlhar. Ţii minte, domnia ta, ce-a spus Wilczopolski?

Jupân Serafin privi în toate părţile în adâncul pădurii şi răspunse:

— Cei doi Krzepecki nu vor cuteza, nu vor cuteza! Suntem şi noi destul de mulţi, iar împrejur totul pare liniştit. Aş fi vrut ca jupâniţă să urce în caleaşcă pentru mai multă siguranţă, dar n-a consimţit... Nu se teme de nimic.

— E, are sânge ales, murmură preotul, dar văd că pe domnia ta te-a supus cu totul.

— Hm, puţin şi pe domnia ta, se încontră Cyprianowicz. Recunosc că aşa e. Când vrea să mă roage ceva, începe să clipească din ochii mijiţi şi nu mai poţi să-i refuzi nimic. Femeile se folosesc de tot felul de viclenii, dar domnia ta ai băgat de seamă că în timp ce clipeşte, îşi împreună mâinile? Aproape de Bełczączka, am să-i poruncesc să urce în caleaşcă; acum i s-a năzărit să meargă neapărat călare, pentru că, mă rog, ar fi mai sănătos.

— Pe o vreme ca asta, sigur că e mai sănătos.

— Părinte, uite ce obrăjori rumeni are!

— Ce-mi pasă mie de rumeneala ei?! se prefăcu supărat preotul.

Dar uite ce năframă frumoasă are.

Vremea era într-adevăr minunată, iar dimineaţa proaspătă şi înrourată. Picăturile de pe acele pinilor străluceau ca diamantele în toate luminile curcubeului. Adâncurile pădurii nu mai păreau întunecate din cauza razelor soarelui de dimineaţă. Prin desişuri, ciripeau veseli grangurii. Împrejur mirosea a brad şi tot pământul părea să se bucure de soare şi de albastrul văzduhului fără pic de nori.

Înaintând astfel, ajunseră curând la smolăria, unde fraţii Bukojemski puseseră mâna nu demult pe Marcjan Krzepecki. Temerile ei că în acest loc putea fi vreo capcană se arătară de prisos. Doar lângă fântână se aflau două căruţe ţărăneşti pentru încărcat smoala, la care erau înhămaţi cai costelivi cu capetele ascunse în traistele cu grăunţe. Vizitiii stăteau lângă cai, mâncând pâine şi brânză, dar la vederea convoiului arătos, ascunseră cât putură de repede hrana şi, descoperindu-se, prinseră să se uite miraţi la trecători. La întrebarea dacă n-au văzut oameni înarmaţi, răspunseră că încă din zori a aşteptat aici un călăreţ, dar când i-a văzut, a pornit numaidecât în goană în partea opusă. Vestea îl nelinişti pe jupân Serafin, fiindcă înţelese că era o iscoadă trimisă de Krzepecki Prin urmare, le spuse tuturor să fie cu ochii în patru. Doi argaţi căpătară poruncă să cerceteze pădurea pe amândouă părţile drumului, iar alţi doi fură trimişi înainte; în caz că aveau să vadă vreo ceată înarmată, trebuiau să tragă din pistoale şi să se întoarcă repede la căruţe. Se scurse totuşi un ceas fără nici un semn din partea lor. Convoiul avansa fără grabă, privind cu luare aminte înainte, înapoi şi în amândouă părţile, dar pădurea era tăcută. Fluierau doar grangurii, iar ici şi colo răsuna bocănitul vrednicilor fierari ai copacilor, ciocănitorile. Ieşiră, în sfârşit, într-o poiană largă şi jupân Cyprianowicz şi preotul îi spuseră jupâniţei să descalece şi să urce în caleaşcă, întrucât acum aveau să treacă aproape de Bełczączka, ai cărui copaci şi chiar conacul ascuns printre ei se puteau vedea cu ochiul liber. jupâniţa Sienińska privi cu emoţie la casa, unde-şi petrecuse, când mai bine când mai rău, o mare parte din viaţă. Ar fi vrut să se uite mai ales spre Wyrąbki, dar aşezarea era acoperită de teii de la Bełczączka, astfel că din caleaşcă nu se vedea nimic. Se gândi că poate nu-i va fi dat să mai zărească niciodată aceste locuri, aşa că oftă încet, întristată.

Jupânii Bukojemski începură să se uite aprig şi sfidător la conac, la sat şi la împrejurimi, dar pretutindeni domnea liniştea netulburată. Pe întinderile scăldate în lumina soarelui păşteau oile şi caprele păzite de grupurile de copii şi câini; unde şi unde albeau cârduri de gâşte care, dacă n-ar fi fost căldura verii, ar fi putut fi luate drept pete de zăpadă rămase prin adâncituri; altminteri, împrejurimile păreau pustii. Jupân Cyprianowicz, vrând să arate că nu-i lipseşte curajul şi nu-i păsa de ameninţările jupânilor Krzepecki, porunci înadins să

poposească în acel loc şi să lase caii să „răsufle”. Convoiul se opri deci în mijlocul valurilor de secară vălurile de vint; liniştea câmpurilor nu era tulburată decât de sforăitul cailor.

— Sănătate! Sănătate! le răspundeau slujitorii

Cu toate acestea, cel mai mic dintre fraţii Bukojemski, Marek, căruia nu-i era pe plac tăcerea din jur, se întoarse spre conac şi se apucă să strige cu pumnul ridicat:

— Veniţi aici, feciori de câini, hai, Reteveiule, arată-te cu botul tău de câine să ţi-l crestăm cu săbiile!

Apoi se aplecă spre caleaşcă:

— Vezi, jupâniţă, că nu se grăbesc să ne atace nici Marcjan cu ceata lui şi nici fugarii din pădure.

— Păi şi fugarii atacă? se miră jupâniţă.

— Oho, dar nu pe noi. Sunt destul de mulţi în pădurile de la Kozienice şi dinspre Cracovia. Dacă regele ar vesti iertarea vinilor, numai cei de aici ar alcătui două polcuri de pedestraşi.

— Aş prefera să ne întâlnim cu ei, decât cu ceata lui Marcjan Krzepecki, despre care slujitorii de la Bełczączka povesteau nu o dată lucruri îngrozitoare. N-am auzit ca fugarii ascunşi prin păduri să fi atacat vreun conac.

— Pentru că judecata tâlharului seamănă cu a lupului; nu sfârtecă niciodată oaia sau vita din satul unde-şi are bârlogul.

— Aşa-i, bine spune! întăriră ceilalţi fraţi.

Marek, bucuros de laudă, continuă s-o lămurească:

— Aşa şi tâlharul nu jefuieşte niciodată satele şi conacele din pădurea unde trăieşte, fiindcă dacă localnicii s-ar înverşuna împotriva lui, cunoscând toate cotloanele, i s-ar da mai lesne de urmă. Iată de ce asemenea netrebnici atacă fie satele de prin alte părţi, fie pe trecători la drumul mare fără să ţină seama de numărul lor.

— Şi nu le e frică?

— Nu se tem ei de Dumnezeu, darmite de oameni.

Jupâniţa îşi schimbă repede firul gândurilor, astfel că atunci când jupân Serafin se apropie de caleaşcă, începu să clipească din ochi în felul ei şi să-l roage:

— De ce trebuie să stau în caleaşcă, de vreme ce nu ne ameninţă nici o primejdie? Nu s-ar putea să merg călare?

— Ce rost are? se împotrivi jupân Serafin, soarele e sus şi ţi-ar arde obrăjorii. Ce te faci dacă cineva n-ar fi prea mulţumit, ai?

— La aceste cuvinte, jupâniţă se retrase repede în fundul caleştii, iar jupân Cyprianowicz îi luă martori pe fraţii Bukojemski:

— Nu-i adevărat?

Aceştia, însă, neavând o minte prea ascuţită, nu pricepură despre ce e vorba şi se porniră să-l întrebe:

— Cine? cine?

Aşa că jupân Cyprianowicz ridică din umeri şi spuse:

— Preotul episcop de Cracovia, împăratul nemţilor şi regele Franţei.

Apoi făcu un semn şi cavalcada porni mai departe. Trecură de Bełczączka şi parcurseră din nou câmpuri ogorâte şi lunci, întinderi mari descoperite, străjuite la orizont de marginea vineţie a pădurilor. Al doilea popas îl făcură la Jedlnia, unde berarii din partea locului, târgoveţii şi ţăranii îşi luară rămas bun de la preotul Woynowski, iar spre seară, ajunseră la Radom şi înnoptară acolo.

Marcjan Krzepecki nu dăduse nici cel mai mic semn de viaţă. Aflară că în ajun fusese la Radom şi băuse cu ciracii lui, dar noaptea o petrecuse acasă. Preotul şi jupân Cyprianowicz răsuflară uşuraţi, socotind că scăpaseră de orice primejdie.

CAPITOLUL XXIX

Prelatul Tworkowski le dădu scrisori către preotul Hacki, ajutorul de cancelar Gniński, despre care ştia că strânge cu banii lui un steag pentru viitorul război, şi către jupân Matczyński. Îi întâmpină cu bucurie pe jupâniţă Sienińska, pe vechiul lui prieten, preotul Woynowski, şi pe jupân Cyprianowicz, un bun cunoscător al limbii latine, ce-i înţelegea toate citatele şi sentenţiile. Auzise şi el de ameninţările lui Marcjan Krzepecki, dar nu prea le lua în seamă, gândind că dacă avea de gând să atace convoiul, ar fi făcut-o în pădurea Kozienice, mai potrivită pentru asemenea intenţii decât codrii dintre Radom şi Kielce. „Tânărul nu te va ataca, îl asigură pe jupân Cyprianowicz, iar bătrânul nu te va provoca la duel, fiindcă ar avea de-a face cu mine şi ştie că afară de actele religioase, mai am şi alte mijloace de a-l pedepsi". Îi ospeţi deci o zi întreagă şi-i lăsă să plece abia în faptul serii. Şi pentru că orice primejdie părea înlăturată, jupân Cyprianowicz consimţi să călătorească noaptea, mai ales că începuseră şi căldurile.

Merseră totuşi preţ de vreo milă la lumina zilei. Pe malul râului Oronka, revărsat din loc în loc în mlaştini periculoase, începeau iarăşi în acele timpuri păduri necuprinse de pin, ce înconjurau aşezările Orońsk, Sucha, Krogulcza, întinzându-se până la Szydłowiec şi mai departe, spre Mroczków şi Bzin, până hăt! spre Kielce. Mergeau încet, deoarece vechiul drum înainta uneori printre dune şi nisipuri, alteori însă, coborând mult, se preschimba într-un fel de zăgazuri noroioase între ochiurile mocirlelor, peste care nu putea trece nici carul, nici călăreţul; doar omul pe jos se încumeta să treacă, dar călătorii noştri, simţindu-se în putere, nu se îngrijorau deloc, fericiţi că mergeau pe răcoare; oamenii nu mai sufereau de căldură, iar caii nu se mai chinuiau din cauza tăunilor.

În curând, se lăsă o noapte senină şi luminoasă. Era lună plină. Deasupra pădurii, se înălţă talgerul uriaş, roşu, ce se micşora pe măsură ce urca pe firmament, apoi albind cu totul, pluti pe cerul întunecat al nopţii. Vântul contenise. Pădurea era cufundată într-o tăcere adâncă, întreruptă doar de chemările boilor de baltă din eleşteele îndepărtate şi ale brotăceilor din iarba de pe luncile apropiate.

Preotul Woynowski intonă: „Binevenită fii, Fecioară înţeleaptă, casă dragă Domnului", iar cei patru başi ai jupânilor Bukojemski şi glasul lui jupân Cyprianowicz răspunseră: „împodobită de masa de aur şi şapte coloane"; corului i se alăturară jupâniţa Sienińska, urmată de slujitori, şi o vreme pădurea răsună de cântecul cucernic După ce cântară şi rostiră toate rugăciunile, se aşternu iarăşi tăcerea. Preotul,

fraţii şi jupân Serafin mai discutară un răstimp cu glasuri coborâte, apoi se porniră să moţăie, iar în cele din urmă, adormiră de-a binelea.

De aceea, nu mai auziră nici îndemnurile vizitiilor: „dii! dii!" şi sforăitul cailor, nici plescăitul noroiului sub copite pe stăvilarul lung ce înainta prin mlaştina vâscoasă, acoperită cu papură şi obligeană, pe care începuseră să meargă îndată după miezul nopţii. Îi trezi abia strigătul argatului dinaintea convoiului:

— Stai! stai!

Deschiseră ochii cu toţii. Jupânii Bukojemski se îndreptară în şa şi se repeziră înainte.

— Ce-i acolo?

— Drumul e închis! Un şanţ de-a curmezişul, iar dincolo de el, o stavilă!

Săbiile fraţilor scrâşniră ieşind din teacă şi luciră în lumina lunii.

— La arme, e o capcană!

Jupân Cyprianowicz veni într-o clipă la faţa locului şi înţelese; n-avea rost să se mai amăgească, digul era întrerupt de un şanţ larg, dincolo de care clădăriseră o grămadă uriaşă de pini cu ramuri cu tot. Cei ce închiseseră drumul în acest fel, se vede că lăsaseră convoiul să intre pe dig, ca să-l atace din spate, căci pe amândouă părţile nici vorbă să coboare.

— Puneţi mâna pe sâneţe şi pistoale! tună glasul preotului Woynowski. Vin!

La vreo sută de paşi înapoia lor, siluete întunecate, ciudate, pătrate, cu totul deosebite de ale oamenilor, se târâră pe dig şi alergară spre care.

— Foc! comandă preotul.

Răsunară bubuituri şi jeturile de flăcări orbitoare sfâşiară întunericul străveziu al nopţii. Se prăbuşi doar o siluetă, dar celelalte îşi grăbiră goana, urmate de altele, tot mai multe.

Hârşit cu războaiele, preotul Woynowski ghici numaidecât că atacatorii purtau în faţă maldăre de trestie, răchită sau paie şi de aceea prima salvă avusese un rezultat atât de neînsemnat.

— Foc! Pe rând câte patru! şi în genunchi! strigă.

Doi argaţi aveau trombloanele încărcate cu mitralie. Aceştia, când ajunseră lângă ceilalţi, traseră în picioarele tâlharilor. Izbucniră strigăte de durere şi de astă dată şirul de mănunchiuri dinainte se prăvăli în noroi, dar al doilea, sărând peste cei căzuţi, se apropie şi mai mult de care.

— Foc! răsună comanda pentru a treia oară.

Şi salva detună din nou, şi mai eficientă; năvala fu oprită pentru o clipă şi în grămadă se iscă învălmăşeală.

Preotul îşi recăpăta curajul, deoarece înţelese că atacatorii greşiseră în alegerea locului. De bună seamă, în caz că învingeau, n-ar

mai fi scăpat nimeni din tot convoiul şi asta avuseseră în vedere în primul rând. În schimb, neputând să înconjure carele din toate părţile, erau siliţi să atace numai pe dig, aşadar nu prea mulţi deodată, ceea ce iarăşi înlesnea apărarea. În acest fel, cinci sau şase oameni curajoşi şi puternici puteau să ţină piept fie şi toată noaptea.

Tâlharii începură şi ei să tragă, dar din cauza puştilor proaste nu pricinuiră prea multă pagubă. După primul foc, nimeriră doar un cal şi un slujitor în pulpă. Atunci jupânii Bukojemski se rugară să-i lase să se năpustească asupra vrăjmaşilor, făgăduind să-i rostogolească pe toţi în mlaştina din stânga şi dreapta drumului; pe cei ce aveau să scape, îi vor călca în picioarele cailor. Preotul, însă, vrând să-i păstreze pentru năvala din urmă, nu le îngădui, poruncindu-le să tragă cu sâneţele de departe, în timp ce jupân Cyprianowicz avea să supravegheze drumul dinspre şanţul de pe dig.

— Dacă n-o să ne atace şi din partea asta, îl asigură, n-o să ne facă nimic, dar şi aşa o să ne vindem scump pielea.

Apoi alergă pentru o clipă la caleaşcă, în care se aflau jupâniţă Sienińska şi jupâneasa Dzwonkowska. Amândouă se rugau cu voce tare, dar nu păreau înspăimântate.

— Nu-i nimic! le încurajă, nu vă speriaţi!

— Nu ne temem, răspunse fata. Aş vrea să urc pe cal...

Împuşcăturile îi acoperiră cuvintele. Descumpăniţi un răstimp, tâlharii atacară din nou pe dig cu un curaj ciudat, fiindcă era limpede că nu vor izbuti nimic pe această parte.

„Hm! se gândi preotul, dacă n-ar fi femeile, am putea sări asupra lor”.

Şi începu să chibzuiască dacă n-ar fi mai bine să-i repeadă înainte pe fraţii Bukojemski, însoţiţi de încă patru slujitori, când deodată privi pe de lăturea digului şi se cutremură.

Din amândouă părţile, prin mlaştină, apărură grupuri de oameni şi sărând din tufă în tufă sau pe maldăre de trestie presărate dinadins înainte, începură să fugă spre care.

Preotul întoarse spre ei cât putu de repede două rânduri de slujitori, dar pricepu dintr-o dată mărimea primejdiei. Acum erau înconjuraţi din trei părţi. Slujitorii fuseseră într-adevăr bine aleşi, flăcăi unul şi unul care mai luaseră parte şi la alte încăierări, dar erau prea puţini, mai ales că unii trebuiau să aibă grijă de cai. Devenea tot mai clar că după primul foc, neîndestulător având în vedere numărul atacatorilor, înainte ca sâneţele să fie încărcate din nou, va începe lupta piept la piept şi cei mai slabi vor pieri.

Mai rămânea un singur mijloc, să-şi deschidă drum înapoi pe dig, adică să lase carele, să poruncească fraţilor Bukojemski să mănânce totul înaintea lor şi să se strecoare după ei cu femeile la mijloc. Aşadar, în timp ce pe de lături se trăgea în amândouă părţile, preotul

le spuse femeilor să încalece şi alcătui formaţia de atac. În faţă, se aşezară cei patru fraţi, după ei şase slujitori, apoi jupâniţa Sienińska şi jupâneasa Dzwonkowska, iar pe margini preotul şi jupân Cyprianowicz; la urmă, se înşiruiră opt slujitori pe două rânduri. După ce aveau să iasă de pe dig, bătrânul voia să ajungă în primul sat, să adune toţi ţăranii şi să se întoarcă la locul luptei pentru a recuceri carele. Stătu la îndoială o vreme şi abia când tâlharii de pe amândouă părţile ajunseră la zece-cincisprezece paşi de dig, iar dinapoia şanţului se auziră strigăte sălbatice, răcni:

— Loveşte!

— Loveşte! tunară jupânii Bukojemski şi porniră ca un uragan ce nimiceşte totul în calea lui. Apropiindu-se, îşi ridicară caii în două picioare şi se prăpăstuiră peste ceata de ucigaşi îngrămădiţi, călcând oamenii, îmbrâncindu-i în mlaştină, răsturnând şiruri întregi şi izbind cu săbiile fără milă şi fără istov. Se auziră îndată ţipete şi plescăitul trupurilor căzute în noroiul de lângă dig, dar ei îndemnară înainte, rotindu-şi braţele ca aripile morilor de vint, învârtite tot mai repede de suflarea vijeliei. Unii dintre atacatori săreau de bunăvoie în mlaştină, ca să scape de călăreţii înfricoşători; alţii se apărau de ei cu furci şi ciomege. Ghioagele şi suliţele se ridicau împotriva celor patru fraţi, dar ei îşi înălţau caii în două picioare din nou şi frângând totul înainte, avansau ca viforul prin lăstărişul pădurii.

Dacă drumul n-ar fi fost îngust şi oamenii ar fi avut pe unde să fugă, dacă cei din spate nu i-ar fi împins pe cei din faţă, jupânii Bukojemski ar fi ajuns la capătul digului. Dar pentru că nu puţini tâlhari preferau să se bată, decât să se înece în mocirlă, împotrivirea lor creştea, devenind tot mai îndârjită. Se înfierbântaseră şi atacatorii. Luptau acum nu numai pentru pradă şi pentru a răpi pe cineva, ci şi din cauza înverşunării. În momentele când conteneau strigătele, se auzeau scrâşnete de măsele şi blesteme. Avântul jupânilor Bukojemski fu în sfârşit oprit. Atunci le trecu prin minte că s-ar putea să piară aici.

Iar când răsunară deodată înaintea lor tropote de copite şi izbucniră strigăte prin toate tufişurile din jurul mlaştinii, se convinseră că le bătuse ceasul din urmă, aşa că începură să lovească şi mai cu sârg, ca să nu-şi dea viaţa prea ieftin.

Se petrecu însă un lucru neînţeles. Dinapoia tâlharilor răbufniră strigăte numeroase: „Loveşte!” şi săbiile scânteiară în razele lunii. Călăreţi necunoscuţi se porniră să-i taie şi să-i frângă din cealaltă parte pe tâlharii înspăimântaţi de atacul neaşteptat Capătul din spate al digului era închis, nu le mai rămânea decât să scape pe de lături. În timp ce unii se mai împotriveau cu disperare, cei mai mulţi săreau ca raţele în clisa de turbă ce se desfăcea îndată sub greutatea lor. Aşa că se agăţau de ţipirig, de papură şi de trestii, se tupilau după tufişuri sau se întindeau pe burtă, ca să nu se scufunde dintr-o dată. Doar un grup

restrâns, înarmat cu coase alungite, se mai apără un timp cu turbare, rănind câţiva călăreţi, dar în curând şi această mână de oameni, văzând că nu mai au nici o scăpare, aruncară armele şi căzură în genunchi, cerşind indurare. Fură lăsaţi în viaţă pentru mărturisiri.

Atunci călăreţii din amândouă părţile se întâlniră şi îndată începură întrebările:

— Stai! Cine sunteți?

— Dar voi?

— Cyprianowicz de la Jedlinka.

— Pe legea mea, sânt ai noştri!

Doi călăreţi ieşiră numaidecât din rânduri. Unul se aplecă spre oblâncul lui jupân Cyprianowicz şi luându-i mâna, i-o acoperi de sărutări, celălalt se aruncă în braţele preotului.

— Stanisław! exclamă jupân Serafin.

— Jacek! strigă preotul.

După ce sfârşiră cu îmbrăţişările, jupân Cyprianowicz îşi recapătă glasul cel dintâi:

— Pentru Dumnezeu, ce căutaţi voi aici?

— Steagul nostru merge la Cracovia. Eu şi Jacek ne luaserăm câteva zile slobode, ca să venim la Jedlinka, dar la popasul de la Radom, am aflat că domnia ta, preotul Woynowski şi fraţii Bukojemski plecaseră cu un ceas înainte pe drumul spre Kielce...

— Preotul Tworkowski v-a spus?

— Nu! Evreii de la Radom. Cu preotul nu ne-am întâlnit Când am aflat, nu ne-am mai dus la Jedlinka şi am venit şi noi cu steagul, gândind că ne vom încrucişa pe drum. Când, pe la miezul nopţii, am auzit deodată împuşcături... Aşa că am sărit cu toţii în ajutor, gândind că tâlharii fugiţi în pădure au atacat niscaiva călători. Habar nu aveam că sunteți domniile voastre. Slavă Domnului, slavă Domnului că n-am sosit prea târziu!

— Nu ne-au atacat tâlharii, ci Krzepecki. Voiau să pună mâna pe jupâniţa Sienińska, e şi ea cu noi.

— Pe viul Dumnezeu! exclamă Stanisław, Jacek o să-şi dea duhul de...

— Ţi-am scris despre ea, dar se vede că n-ai primit scrisoarea.

— Pentru că suntem de trei săptămâni pe drum. Eu n-am mai scris, fiindcă aveam să vin acasă...

Strigătele de izbândă ale jupânilor Bukojemski, ale slujitorilor şi oştenilor le întrerupseră vorbirea. În aceeaşi clipă, dădură fuga şi argaţii cu torţe aprinse; jupân Cyprianowicz poruncise să se ia mai multe, ca să aibă cu ce lumina în nopţile întunecoase.

Pe dig, se făcu lumină ca ziua şi în strălucirea făcliilor, Taczewski o zări pe jupâniţa Sienińska pe calul sur.

Şi amuţi la această privelişte; văzând uluirea tânărului, preotul

Woynowski rosti:

— Adevărat, e şi ea cu noi.

Jacek îşi apropie calul şi se opri lângă jupâniţă, după care se descoperi şi rămase aşa înaintea ei fără o vorbă, cu răsuflarea aproape tăiată şi faţa albă ca varul.

Curând, chipiul îi scăpă din mână, ochii i se închiseră, iar capul îi căzu pe coama calului.

— E rănit! strigă Łukasz Bukojemski.

—

—

CAPITOLUL XXX

Jacek era rănit, într-adevăr. Unul dintre tâlharii care se apăraseră până în ultima clipă, îl împunsese cu coasa în braţul stâng, iar pentru că mărşăluiau fără platoşe şi umărare, vârful ascuţit îl crestase destul de adânc de la umăr până la cot. Tăietura nu era prea gravă, dar sângera din belşug, de aceea tânărul leşinase. Preotul Woynowski porunci să-l culce într-o căruţă şi legându-i rana, îl lăsă în grija femeilor. Jacek deschise îndată ochii şi începu să se uite ca la soare la chipul jupâniţei Sienińska, aplecat deasupra lui.

În acest timp, slujitorii astupară şanţul cât ai bate din palme şi dădură pinii la o parte. Convoiul şi steagul de oşteni străbătură digul şi ajunseră la drum uscat, unde se opriră să se odihnească, să pună rânduială în lucruri şi să cerceteze prinşii. De la Taczewski, preotul se duse la jupânii Bukojemski, să vadă dacă nu erau şi ei vătămaţi. Nici pomeneală! Caii aveau sumedenie de zgârieturi şi împunsături uşoare, ei însă, nu numai că erau sănătoşi, ci şi bine dispuşi, întrucât îi lăudau cu toţii pentru bărbăţia lor: „înainte de război, au căsăpit mai mulţi oameni decât oştenii de meserie în ani întregi de trudă”.

— Domniile voastre, îi firitiseau unii, s-ar cuveni să vă înrolaţi la jupân Zbierzchowski. Toată lumea ştie, şi cu ajutorul lui Dumnezeu va afla din nou, că steagul nostru deţine primul loc chiar printre husari, de aceea, jupân Zbierzchowski nu primeşte prea uşor pe fitecine, dar unor cavaleri atât de destoinici, ca domniile voastre, nu le va face greutăţi, iar noi ne vom bucura din toată inima.

Jupânii Bukojemski ştiau că aşa ceva nu era cu putinţă, deoarece n-aveau cu ce să-şi plătească oamenii, caii şi lucrurile necesare oştenilor din steagurile de elită. Ascultară totuşi măguliţi îndemnurile şi când bidoanele de tablă începură să treacă din mână în mână, nu se lăsară întrecuţi de nimeni nici în această privinţă.

În vreme ce se întâmplau toate acestea, oştenii scoteau tâlharii de păr de prin noroaie şi-i aduceau înaintea lui jupân Zbierzchowski, a lui jupân Cyprianowicz şi a preotului. Nu scăpă nici unul, fiindcă în steagul care, afară de cei trei sute de oşteni, număra nouă sute de slujitori, erau destui oameni ca să înconjure toată mlaştina şi amândouă capetele digului. Vederea prinşilor îi uimi totuşi foarte mult pe jupân Serafin. Se aştepta să găsească printre ei, cum îl prevenise pe fiul său, pe Marcjan Krzepecki şi ceata lui de şleahtici de la Radom. Când colo, înaintea lui se afla o grămadă de haimanale mânjite de noroi şi mirosind a turbă, alcătuită, ca şi altele de acelaşi fel, din dezertori din pedestrimea recrutată de pe domeniile regale, din tot felul de lepădături, slujitori fugiţi de la casele magnaţilor şi ţărani

robi, într-un cuvânt, din hoţii ce se îndeletniceau cu jaful la drumul mare şi prin păduri. O mulţime de asemenea cete bântuiau îndeosebi în ţinutul împădurit al Sandomierzului şi întrucât se formau din oameni în stare de orice, ameninţaţi de pedepse aspre dacă erau prinşi, atacurile lor erau deosebit de îndrăzneţe şi încăierările cu ele destul de îndârjite.

Căutarea prin mlaştini mai dură un răstimp, apoi jupân Cyprianowicz îi spuse lui Zbierzchowski:

— Jupâne polcovnic, credeam că e altcineva, ăştia însă sânt nişte fugari de rând. Cu toate acestea, îţi mulţămesc cu inima recunoscătoare domniei tale şi întregului steag pentru ajutor, fiindcă fără el, n-am mai fi privit, acum la răsăritul soarelui.

Jupân Zbierzchowski zâmbi şi îi răspunse:

— Iată de ce sânt bune marşurile de noapte! Oamenii nu suferă de căldură şi pe deasupra poţi să mai ajuţi pe câte cineva. Domnia ta vrei să cercetezi prinşii numaidecât?

— După ce i-am văzut de aproape, nu-i neapărată nevoie. Şi aşa judecata de la oraş îi va da pe mâna călăului.

La acestea, un ţăran înalt şi osos, cu faţa umflată şi cu părul gălbui, ieşi din rândul prinşilor şi ploconindu-se la scara lui jupân Cyprianowicz, îl vesti:

— Preamărite stăpâne, dacă ne dăruieşti viaţa, am să spun adevărul. Noi suntem fugari obişnuiţi, dar atacul n-a fost tot aşa.

Auzindu-l, preotul şi jupân Serafin se priviră cu mirare.

— Tu cine eşti? întrebă preotul.

— Cel mai mare peste ei. Am fost doi, fiindcă erau două cete unite, dar celălalt a murit. Iertaţi-ne şi am să spun adevărul.

Preotul stătu o clipă pe gânduri, apoi rosti:

— De judecată, nu vă putem scăpa, dar şi aşa, tot e mai bine să mărturisiţi de bunăvoie, decât s-o faceţi în chinuri. S-ar putea ca în acest caz şi oamenii şi Dumnezeu să se arate mai milostivi cu voi.

Ţăranul se uită la oamenii lui, cumpănind dacă să vorbească sau să tacă, iar preotul adăugă:

— Dacă vei mărturisi numai adevărul, am mai putea face ceva pentru voi, anume să vă luăm apărarea în faţa regelui şi să vă încredinţăm indurării sale; cum acum are nevoie de flăcăi zdraveni la pedestrime, va cere tribunalului să nu fie prea aspru.

— Dacă-i aşa, am să spun totul, răspunse ţăranul. Pe mine mă cheamă Obuch, iar cealaltă căpetenie era Kos; pe amândoi ne-a năimit un şleahtic, ca să vă atacăm pe luminăţiile voastre.

— Ştii cum se numeşte şleahticul acela?

— Eu nu l-am cunoscut, fiindcă sânt din altă parte, dar Kos îl ştia şi mi-a spus că-l cheamă Wysz.

Preotul şi Cyprianowicz se priviră iarăşi uimiţi.

— Wysz, zici?

— Chiar aşa.

— Era singur?

— Nu, mai era un tânăr subţirel şi slab.

— Jupân Serafin se apropie de preot şi-i şopti:

— Nu sânt ei...

— Dar poate să fie ceata lui Marcjan.

După care îl întrebă pe ţăran:

— Şi ce v-au spus?

— Ne-au spus aşa: „Treaba voastră ce faceţi cu oamenii; căruţele şi prada sânt ale voastre. În caleaşcă, însă, se află o jupâniţă, pe care trebuie s-o prindeţi şi s-o duceţi pe căi ocolite între Radom şi Zwoleń spre Policzna. Dincolo de Policzna, vom ataca ceata voastră şi o vom lua cu noi. S-o apăraţi chipurile, dar în aşa fel, încât să nu ne vătămaţi oamenii. Pentru asta, o să căpătaţi câte un taler de căciulă, afară de ce veţi găsi prin căruţe".

— Acum e limpede! se bucură preotul.

— Numai cei doi au vorbit cu voi?

— A mai venit unul mai târziu, noaptea, care ne-a dat câte un zlot arvună, dar deşi era întuneric ca într-o pivniţă, l-a recunoscut un om al meu, fiindcă era dintre robii lui, şi zicea că e jupân Krzepecki.

— Oho! iată-l şi pe el! exclamă jupân Cyprianowicz.

— Omul tău este aici, sau a murit? se interesă preotul.

— Aici sânt, răspunse un glas din apropiere,

— Vino lângă noi. Tu l-ai recunoscut pe jupân Krzepecki? în ce fel, de vreme ce era atât de întuneric, de-ţi băgai degetele în ochi?

— Păi, eu îl cunosc de mic. L-am recunoscut şi după picioarele strâmbe, şi după capul înfundat între umeri, şi după glas.

— A vorbit cu tine?

— A vorbit, iar pe urmă l-am auzit discutând cu cei care veniseră cu el.

— Ce le-a spus?

— Le-a spus aşa: „dacă puteam să vă las banii, nu mai veneam până aici, chiar dacă noaptea era şi mai întunecoasă..."

— Ai să mărturiseşti înaintea primarului sau a starostelui de la oraş?

— Am să mărturisesc.

Atunci jupân Zbierzchowski se adresă slujitorilor:

— Pe omul acesta să-l păziţi ca pe ochii din cap.

CAPITOLUL XXXI

După care, începură să se sfătuiască. Jupânii Bukojemski erau de părere să schimbe veşmintele jupâniţei cu ale primei femei întâlnite în cale, s-o urce pe cal, s-o înconjure cu argaţi şi cu scutieri travestiţi în tâlhari şi să se ducă la locul hotărât de Marcjan, iar când acesta avea să-i atace, să pună mâna pe el şi să-l pedepsească pe loc, ori să-l lase în seama tribunalelor din Cracovia. Ei înşişi se oferiră din toată inima să conducă alaiul şi jurară că-l vor aduce pe Marcjan legat la picioarele jupâniţei Sienińska. La început, propunerea tinerilor plăcu tuturor, dar când cumpăniră mai bine, înţeleseră că săvârşirea ei era deosebit de trudnică. Jupân Zbierzchowski putea şi avea dreptul să ajute la nevoie nişte călători întâlniţi întâmplător pe drum, dar nu-i era îngăduit şi nu voia să-şi angajeze oştenii în treburile altora. Pe de altă parte, de vreme ce printre atacatori se găsise un om gata să arate judecăţii pe principalul vinovat, acesta putea fi oricând tras la răspundere şi pedepsit după cum merita. Iată de ce şi jupân Serafin, şi preotul Woynowski ajunseră la convingerea că după război vor avea destul timp pentru asta, deoarece nu era de presupus că amândoi Krzepecki, posedând moşii însemnate, le vor părăsi şi vor fugi. Numai jupânii Bukojemski nu căzură de acord, deoarece ei ar fi preferat să sfârşească treaba acum. Declarară chiar că, de vreme ce lucrurile stau aşa, vor pleca numai ei cu slujitorii să-l aducă pe Marcjan, dar jupân Cyprianowicz nu le dădu învoire. Îi convinse, însă, Jacek, care-i imploră să-l lase pe Krzepecki în seama lui.

— Eu nu-l voi chema în judecată, îi asigură, dar după ce-am auzit de la domniile voastre, dacă nu voi muri în luptă, mă jur pe Dumnezeu din cer că-l voi găsi şi abia atunci se va arăta dacă sentinţa tribunalului n-ar fi fost mai uşoară şi mai plăcută pentru el.

Ochii lui „feciorelnici” sticliră atât de ameninţători, încât cei patru fraţi, se înfiorară; ştiau prea bine cât de ciudat se împleteau în sufletul lui Jacek blândeţea, înflăcărarea şi amintirea nedreptăţilor încercate.

Mai repetă de câteva ori: „vai lui! vai lui!” şi păli iarăşi din cauza sângelui pierdut mai înainte. Se luminase de-a binelea. Aurora dimineţii arunca peste lume culori trandafirii şi scânteia în picăturile de rouă agăţate de trestii, papură, frunzele copacilor şi de acele pinilor pitici ce creşteau ici şi colo pe malurile mlaştinii. Jupân Zbierzchowski porunci prinşilor să îngroape trupurile morţilor, ceea ce făcură destul de repede, fiindcă turba moale se lăsa îndepărtată cu uşurinţă de lopeţi, şi când pe dig nu mai rămase nici o urmă de luptă, convoiul porni mai departe spre Szydlowiec.

Jupân Cyprianowicz o sfătui pe jupâniţă să urce din nou în caleaşcă şi să doarmă bine înainte de popas, dar ea declară sus şi tare că nu-l va lăsa singur pe Jacek, aşa că nici măcar preotul Woynowski nu mai încercă s-o abată de la această hotărâre. Rămaseră deci numai ei doi şi vizitiul, deoarece jupâneasa Dzwonkowska era atât de toropită de somn, încât urcase curând în caleaşcă.

Jacek zăcea pe spate pe mănunchiurile de fân aşezate într-o parte de-a lungul briştei, iar ea şedea de cealaltă parte, aplecându-se întruna spre braţul lui rănit şi veghind ca sângele să nu-i iasă prin legătură. La răstimpuri, ducea la gura rănitului burduful de vin vechi, care se vede că făcea minuni, fiindcă după o vreme i se urî să stea culcat şi-i porunci vizitiului să tragă fânul de sub picioare.

— Prefer să stau în capul oaselor, spuse, pentru că mi-am recăpătat puterile.

— Şi rana n-o să te doară mai rău?

Jacek îşi întoarse ochii spre chipul rumeior şi rosti cu glasul şoptit şi trist:

— Am să-ţi răspund, jupâniţă, cum a răspuns odinioară un cavaler când regele Łokietek{128} , văzându-l străpuns de suliţele cruciaţilor pe timpul de luptă, l-a întrebat dacă-l doare foarte rău. Viteazul a arătat spre răni şi a murmurat: „Asta doare mai puţin”.

Jupâniţa Sienińska îşi coborî pleoapele.

— Ce doare, mai rău? şopti.

— Pe mine mă chinuiesc mai rău inima plină de dor, despărţirea şi nedreptăţile îndurate.

O vreme, doar inimile celor doi tineri începură să bată tot mai tare, căci înţeleseră că sosise clipa când puteau să-şi destăinuiască focul inimilor.

— Este adevărat, recunoscu jupâniţa, te-am nedreptăţit, domnia ta, atunci când te-am întâmpinat după duel cu faţa mânioasă şi crudă... Dar asta a fost doar o dată şi numai Dumnezeu ştie cât de rău mi-a părut pe urmă, de aceea îţi spun: sunt vinovată, domnia ta, şi te rog din tot sufletul să mă ierţi.

Jacek îşi duse mâna sănătoasă la frunte.

— Nu asta m-a durut cel mai mult, răspunse, nu asta a fost cea mai mare suferinţă a mea!

— Ştiu, nu asta, ci scrisoarea lui jupân Pągowski. Cum ai putut domnia ta să mă bănuieşti că am ştiut de ea sau că am luat parte la alcătuirea ei?

Începu să-i povestească pe îndelete cu glasul întretăiat, cum se întâmplase într-adevăr: cum îl implorase pe jupân Pągowski să facă primul pas spre împăcare, cum acesta îi făgăduise că va întocmi o scrisoare părintească şi cum îi trimisese cu totul alta, despre care aflase abia mai târziu de la preotul Woynowski şi din care se arăta că

jupân Pągowski, schimbându-şi planurile, voise să-i despartă pentru totdeauna.

În timp ce istorisea, deoarece cuvintele ei însemnau până la un punct o mărturisire, dar şi o retrăire a unor amintiri neplăcute şi dureroase, din cauza sforţării şi de ruşine, rumeneala îi urca mereu în obraji şi ochii i se umpleau de lacrimi.

— Păi preotul Woynowski, întrebă într-un târziu, nu ţi-a scris domniei tale că eu n-am ştiut nimic şi n-am putut să înţeleg de ce bunătatea inimii mele a primit o răsplată atât de crudă?

— Preotul Woynowski, răspunse Jacek, m-a vestit doar că domnia ta te căsătoreşti cu jupân Pągowski.

— Dar nu ţi-a spus şi că aş fi făcut-o doar pentru că eram o orfană părăsită... din recunoştinţă... Atunci încă nu ştiam cum s-a purtat el cu domnia ta, ştiam doar că mă dispreţuieşti şi m-ai uitat...

Jacek închise ochii şi începu să-şi deschidă inima cu o mâhnire adâncă:

— Te-am uitat?... Unde n-a dat Dumnezeu!... Am fost la Varşovia, la curtea regelui, am umblat cu steagul prin ţară, dar orice făceam şi oriunde mă aflam, nu mi-ai ieşit o clipă din inimă şi din gând... Te-ai ţinut mereu după mine, ca umbra de om... Nu o dată, îndurerat sau obosit, te-am rugat în nopţile fără somn:

„Ai milă şi lasă-mă să te uit!”. Dar tu nu m-ai părăsit niciodată, m-ai însoţit pretutindeni; ziua şi noaptea, pe câmpul de luptă şi în tabără... Până când am înţeles că nu te voi putea smulge din pieptul meu decât o dată cu inima...

Tăcu, înecat de emoţie, dar reluă în curând:

— ...Aşa că după aceea, am început să mă rog: „O, Doamne, lasă-mă să mor, vezi că nici cu ea nu pot, nici fără ea...” Nu mă mai aşteptam să te văd vreodată... draga mea dragă... singura fiinţă de pe lume...

Cu aceste cuvinte, se aplecă spre ea şi îşi rezemă tâmpla de umărul ei.

— Tu, şopti, eşti ca sângele dătător de viaţă, ca soarele pe cer... Dumnezeu a avut milă de mine şi a vrut să te mai văd... draga mea!...

Jupâniţa avea impresia că Jacek îngână un cântec minunat. Lacrimile îi umeziră genele şi un val de fericire îi inundă inima. Se înstăpâni iarăşi tăcerea, numai fecioara suspina îndelung, fericită, cum nu i se mai întâmplase vreodată în viaţă.

— Jacek, rosti în sfârşit, de ce-am suferit noi atâta?

Iar el răspunse:

— Dumnezeu ne-a răsplătit însutit.

Şi pentru a treia oară se aşternu tăcerea, doar căruţa scârţâia, înaintând alene prin nisipul drumului larg. Dincolo de pădure, ieşiră la timpul deschis, scăldat în soare, cu lanuri de secară presărate din

belşug cu maci roşii şi albăstrele. Domnea o linişte adâncă. Deasupra tarlalelor secerate, ici şi colo încremeneau în văzduh ciocârliile triluind cu înfocare, la marginile câmpului luceau secerile, iar dinspre lunca îndepărtată, verde, răzbăteau strigătele şi cântecelele păstorilor, liniştea însorită şi glasurile din jur îngânau doar fericirea şi îmbătarea lor.

Abia preotul Woynowski îi readuse cu picioarele pe pământ; apropiindu-se pe nesimţite de brişcă, întrebă:

— Cum îţi mai este, Jacek?

Jacek tresări şi se uită la el cu ochii strălucitori, ca şi când s-ar fi trezit din somn.

— Ce-i, binefăcătorule?

— Cum te mai simţi?

— E, nici în rai nu poate fi mai bine!

Preotul privi cu luare aminte mai întâi la el, apoi la jupâniţă.

— Aşa?... se minună.

Şi îşi îndemnă calul înapoi la tovarăşii de drum. Tinerii fură cuprinşi din nou de fericirea lor neţărmurită; începură să se uite unul la altul, sorbindu-se din priviri.

— Nu mă mai satur uitându-mă la tine!... mărturisi Jacek. Jupâniţa îşi coborî ochii şi începu să zâmbească din colţurile buzelor, astfel că îi apărură gropiţe în obrajii trandafirii.

— Jupâniţa Zbierzchowska e mai frumoasă ca mine? întrebă încet.

Jacek o privi uluit:

— Care jupâniţă Zbierzchowska?...

Atunci copila nu mai zise nimic, mulţumindu-se să-şi râdă în pumni cu râsul ei răsunător ca un clopoţel de argint

În acest timp, când preotul se întoarse la ai lui, oştenii care ţineau la Jacek, se porniră să-l iscodească:

— E, ce-i acolo, ce face rănitul nostru?

— Nu mai e pe lume! răspunse preotul

— Pentru Dumnezeu, ce s-a întâmplat? Cum adică nu mai e?...

— De vreme ce spune ca a ajuns în rai. *Mulier!!!*...

Jupânii Bukojemski, ca nişte oameni nu prea obişnuiţi din fire să înţeleagă dintr-o dată ce aud, continuară să se uite înfricoşaţi la preot şi descoperindu-se, cât pe ce să rostească „veşnică odihnă”, când un hohot de râs uriaş îi împiedică să-şi ducă gândul cucernic la îndeplinire. În acest râs al oştenilor, se împleteau bunăvoinţa neprefăcută şi compătimirea faţă de Jacek.

Câţiva aflaseră de la Stanisław Cyprianowicz ce „cavaler simţitor era” şi ghiciseră cu toţii ce mult suferise, aşa că spusele preotului avură darul să-i înveselească. Îndată se auziră glasuri:

— Pe legea mea, am văzut cum se lupta cu dragostea lui, cum

răspundea în dodii la întrebări şi nu-şi mai încheia veşmintele, cum uita de el, în timp ce mânca şi bea, şi cum se uita noaptea la lună; fără îndoială, acestea erau *signa* dragostei neîmpărtăşite!

Alţii adăugară:

— E drept că trebuie să se simtă în rai, că dacă nici o rană nu doare mai rău decât cea produsă de săgeata lui Amor, apoi dulceaţa dragostei împărtăşite este mai presus de orice.

Asemenea glume îşi îngăduiau prietenii lui Jacek. Unii dintre ei, ştiind prin ce primejdii trecuse jupâniţa şi cât de ruşinos se purtase Krzepecki cu ea, puseră mâna pe săbii şi porniră să strige: „Aduceţi-l aici!" alţii fură îndulioşaţi de soarta fecioarei, iar câţiva, când aflară cum îl pedepsiseră fraţii Bukojemski pe Marcjan, îi lăudară pentru mintea şi bărbăţia lor.

Curând, însă, atenţia tuturor se concentră iarăşi asupra celor doi îndrăgostiţi.

— Hai să strigăm în sănătatea lor, se îndemnară, pentru cinstea *et felices rerum successus*[{129}]. Şi porniră lărmuind cu toţii spre brişcă.

Într-o clipită, aproape tot steagul îi înconjură pe Jacek şi pe jupâniţă Sienińska. Unii începură să strige cu glasuri tunătoare: *„vivant! floreant!"* în timp ce alţii răcneau înainte de vreme: *„crescite et multiplicamini"*.

Dacă jupâniţa Sienińska se sperie cu adevărat de aceste strigăte sau se prefăcu numai, ca o *mulier insidiosa*, nici măcar preotul Woynowski nu fu în stare să ghicească, destul că lipindu-şi căpşorul luminos de umărul sănătos al lui Jacek, începu să întrebe ruşinată şi încurcată:

— Ce-i asta Jacek? Ce se petrece?

Tânărul o înconjură cu braţul şi răspunse:

— Oamenii mi te dăruiesc, iar eu te primesc, floricica mea dragă.

— După război?...

— Înainte!

— Pentru Dumnezeu, de ce atât de repede?

Pesemne că Jacek nu auzi întrebarea, fiindcă în loc să răspundă, spuse:

— Să le mulţumim tuturor pentru bunăvoinţă.

Îşi înclinară deci capetele în amândouă părţile, ceea ce stârni şi mai mult înflăcărarea oştenilor. Văzând faţa îmbujorată şi frumoasă ca aurora dimineţii a fetei, prietenii lui Jacek mai că-şi loviră pulpele de admiraţie.

— Pe legea mea! exclamară, poţi să orbeşti de-a binelea...

— Şi un înger ar fi îndrăgit-o, ce să mai vorbim de un om cu păcate.

— Nu e de mirare că se topea de dorul ei!

Şi iarăşi sute de glasuri bubuiră şi mai puternic:

— *Vivant! crescant! floreant!*...

Intrară astfel strigând în Szydłowiec, învăluiţi în norii de pulbere aurie.

Locuitorii se înspăimântară la început şi părăsindu-şi în faţa caselor uneltele cu care tăiau cute din gresie, se ascunseră înăuntru. Curând, însă, dându-şi seama că sânt strigăte de nuntă, nu de mânie, ieşiră pe uliţe şi se amestecară cu oştenii, alcătuind o mare mulţime de oameni şi cai.

Răsunară tobele şi trâmbiţele husarilor. Se veselea toată suflarea. Până şi evreii, pe care frica îi ţinuse cel mai mult prin case, strigau *vivant*, deşi nu puţini habar nu aveau despre ce e vorba.

Iar Taczewski îi repeta jupâniţei Sienińska:

— Înainte! Înainte de război, de-ar fi să pier un ceas după aceea!

CAPITOLUL XXXII

Păi cum se poate? se minună preotul Woynowski la ospăţul pus la cale de tovarăşii de arme ai lui Jacek. Peste cinci-şase zile pornim şi s-ar putea să mori în luptă; merită să te cununi înaintea campaniei, în loc să-i aştepţi sfârşitul fericit şi abia după aceea să te căsătoreşti în linişte?

Auzindu-i cuvintele înţelepte, oştenii izbucniră în râs; câte unii aproape că-şi puseră mâinile-n şold, iar alţii se apucară să strige în cor:

— Oho, merită, părinte, şi tocmai pentru că s-ar putea să piară...

Preotul se supără puţin, dar când cei trei sute de oşteni, împreună cu jupân Cyprianowicz, insistară, iar Jacek nici nu voi să audă de amânare, trebui să facă aşa cum voia el. Legăturile reînnoite cu cei de la curte şi bunăvoinţa familiei regale înlăturară toate piedicile; regina declară că viitoarea jupâneasă Taczewska va rămâne pe tot timpul războiului lângă ea, iar măria sa regele făgădui că va asista la cununie şi, când va avea vreme, se va gândi şi la zestrea miresei. Nu uitase că multe din moşiile neamului Sieniński trecuseră în stăpânirea familiei Sobieski şi înaintaşii lui se ridicaseră în acest fel, se simţea deci dator faţă de orfană, care-l câştigase cu frumuseţea ei, stârnindu-i mila cu atâtea nenorociri abătute asupră-i.

Jupân Matczyński, un vechi prieten al preotului Woynowski şi totodată al regelui, făgădui şi el că nu va pregeta să-i aducă aminte stăpânului de fată, dar asta după război, fiindcă acum, când pe umerii lui Jan al III-lea apăsa soarta Europei şi a întregii creştinătăţi, nu avea voie să-l preocupe cu alte treburi. Preotul Woynowski se bucură de făgăduiala lui, ca şi când Jacek ar fi primit o „stărostie pe cinste”, deoarece era îndeobşte cunoscut că jupân Matczyński îşi respecta întotdeauna cuvântul dat, asemenea lui Zawisza{130}. La drept vorbind, el o ajutase pe jupâniţa Sienińska în tot ce izbândise la Cracovia, el îi vorbise regelui de preotul Woynowski, în sfârşit, tot el o câştigase de partea fetei pe regină; deşi schimbătoare de obicei, aceasta arătă de la început multă milă şi bunăvoinţă faţă de copila neajutorată.

În astfel de împrejurări, cu sprijinul curţii regale, nu le fu prea greu să obţină scutirea de strigările din biserică de la episcopul Cracoviei. Mai înainte, însă, jupân Serafin se strădui să găsească pentru tinerii însurăţei o locuinţă frumoasă la un negustor din Cracovia, ai cărui bunici făcuseră negoţ odinioară cu ai lui Cyprianowicz, pe vremea când aceştia trăiau la Lwów şi aduceau mătăsuri din Răsărit. Era o locuinţă minunată, cum în îmbulzeala de şleahtici şi căpetenii de oşteni din oraş, aveau prea puţini dintre

oamenii de vază. Stanisław Cyprianowicz, hotărând în sinea lui ca Jacek să petreacă cele câteva zile dinaintea campaniei cu adevărat ca în rai, o împodobi cu macate şi flori proaspete; ceilalţi prieteni îl ajutară din tot sufletul. Împrumutându-i ce aveau mai bun: ţesături, covoare şi alte asemenea lucruri costisitoare, pe care nobilii din steagurile de husari le luau cu ei şi în timpul marşurilor.

Într-un cuvânt, cu toţii se arătară binevoitori cu tânăra pereche, ajutând-o cu ce se putea şi avea fiecare, afară de fraţii Bukojemski. În primele zile după sosirea la Cracovia, aceştia veneau şi de câte două ori pe zi la jupânii Cyprianowicz, la Jacek şi prin cârciumile unde beau oştenii din steagul prinţului Aleksander, dar mai apoi nu-i mai văzu nimeni. Preotul Woynowski bănuia că se îmbată pe la marginea oraşului, unde slujitorii îi văzuseră într-adevăr într-o seară şi unde miedul şi vinul erau mai ieftine, dar îndată după aceea, nu se mai auzi de ei. Purtarea lor îi înfurie pe părintele Woynowski şi pe jupânii Cyprianowicz, cărora s-ar fi cuvenit să nu uite că le datorau recunoştinţă.

— Pot fi oşteni buni, aprecie preotul, dar au minte puţină şi nu se poate conta pe ei. Au găsit niscaiva derbedei şi se simt mai bine cu ei decât în tovărăşia noastră.

Presupunerea preotului se arătă totuşi greşită, deoarece în ajunul cununiei lui Jacek, când locuinţa acestuia gemea de cunoscuţii veniţi să-l firitisească şi să-i aducă daruri, cei patru fraţi îşi făcură apariţia în cele mai frumoase veşminte pe care le aveau, gravi, cu feţele calme, dar pline de taină.

— Ce s-a întâmplat cu voi? întrebă jupân Serafin.

— Am găsit urma fiarei! răspunse Łukasz.

Mateusz, însă, îl înghionti şi interveni:

— Taci din gură, nu spune înainte de vreme!

Apoi se uită la preot, la cei doi Cyprianowicz, în sfârşit, întorcându-se spre Jacek, îşi drese glasul ca un om care voia să vorbească mai mult.

— Hai, începe o dată! îl îndemnară fraţii.

El îi privi cu ochii prostiţi şi întrebă:

— Cum începea?...

— Ce-i asta, ai uitat?...

— M-am încurcat...

— Aşteaptă... aha, acum ştiu, strigă Jan, începe aşa. „Prea vrednicul nostru...” Continuă!

— Prea vrednicul nostru Pilat... rosti Mateusz.

— De ce Pilat? îl întrerupse preotul, poate Pilade?

— Ai nimerit, părinte! se repezi Jan, da, Pilade, cum te văd...

— Vrednicul nostru Pilade! urmă iarăşi Mateusz cu curaj. Chiar dacă nu Borysten, ci însuşi Tagus, purtătorul de aur, ar curge prin

părţile noastre natale, ca nişte fugari din faţa barbarilor, nu ţi-am putea oferi nimic, afară de inimile încărcate de prietenie, şi nici cu vreo amintire despre recunoştinţă n-am izbuti să cinstim cum se cuvine ziua de astăzi...

— Vorbeşte, de parc-ar sparge nuci! exclamă Łukasz cu înflăcărare.

Mateusz mai repetă de câteva ori: „cum se cuvine... cum se cuvine... cum se cuvine...” apoi se poticni, începu să se uite la ceilalţi fraţi, cerându-le ajutorul din ochi, dar şi ei uitaseră cu totul ce trebuia să urmeze.

Cei de faţă se porniră să râdă, iar jupânii Bukojemski se încruntară, ceea ce văzând, jupân Serafin hotărî să le vină în ajutor.

— Cine v-a alcătuit cuvântarea asta? întrebă.

— Jupân Gromyka din steagul lui jupân Szumlański, răspunse Mateusz.

— Aşa este! Cal străin de călăreşti, mai lesne te poticneşti; îmbrăţişaţi-l pe Jacek şi spuneţi-i de-a dreptul ce vreţi să-i spuneţi.

— Sigur, aşa-i cel mai bine!

Şi începură să-l ia în braţe cu rândul, apoi Mateusz rosti cu simplitate:

— Jacuś, noi ştim că tu nu eşti Pilat, iar tu ştii că după pierderea ţinutului Kiev am sărăcit de tot, pe scurt că n-avem nimic. Uite, îţi aducem şi noi ce putem, primeşte cu inimă bună şi recunoştinţă.

Îi înmână ceva învelit într-o bucată de atlas roşu, în timp ce fraţii ceilalţi repetau înduioşaţi:

— Primeşte, Jacuś, primeşte!

— Primesc şi Dumnezeu să vă răsplătească! se bucură Jacek.

Puse pacheţelul pe masă şi începu să desfacă bucata de atlas; deodată, se dădu înapoi şi exclamă:

— O, Doamne, e o ureche de om!

— Ştii a cui e? A lui Marcjan Krzepecki! tunară tuspatru.

— Oho!

Cei de faţă rămaseră de-a dreptul uluiţi, astfel că se aşternu tăcerea.

— Ptiu! strigă, în sfârşit, preotul Woynowski.

Şi măsurându-i pe rând cu priviri aspre, li se adresă de sus:

— Voi sunteți turci, de aduceţi urechile vrăjmaşilor aici. Faceţi de ruşine oştirea creştinească şi întreaga şleahtă. Chiar dacă Krzepecki şi-ar fi meritat moartea de o sută de ori, chiar dacă ar fi fost eretic sau păgân, tot ar fi fost o ruşine să făptuiţi asemenea lucru. L-aţi bucurat atât de mult pe Jacek, încât de scârbă îşi scuipă şi sufletul din el! Aflaţi de la mine că pentru asemenea faptă nu veţi avea parte de recunoştinţă, ci numai de dispreţ şi ruşine. Nu există nici un steag de călărime, nici un polc de pedestraşi, care să-şi dorească astfel de

barbari!

Mateusz ieşi înaintea fraţilor şi clocotind de mânie, vorbi după cum urmează:

— Iată recunoştinţa, iată răsplata, iată dreptatea şi judecata omenească!

Dacă ar fi spus-o un om ca noi, mai mult ca sigur că lângă urechea de pe masă ar fi apărut încă una, dar când o faţă bisericească vorbeşte astfel, Dumnezeu s-o judece şi să ţină partea nevinovăţiei! Părinte, domnia ta ne întrebi dacă suntem turci, iar eu întreb la rândul meu: crezi cu adevărat că am tăiat urechea unui mort?... O, fraţii mei buni, sărmani fără vină, aţi ajuns să fiţi numiţi turci, duşmani ai credinţei!...

Glasul începu să-i tremure, deoarece părerea de rău îi învinse mânia, în timp ce fraţii ceilalţi, uluiţi de bănuiala nedreaptă, se împotriviră cu glasuri pline de jale:

— Ne-au făcut turci!

— Vrăjmaşii credinţei!

— Păgâni neruşinaţi!...

— La dracu', spuneţi o dată cum a fost! îi luă la zor preotul.

— Łukasz i-a retezat urechea lui Marcjan în duel.

— Ce caută Krzepecki aici?

— A venit acum cinci zile... în urma noastră...

— Să vorbească unul din noi!

Preotul se întoarse spre cel mai mare:

— Spune tu, Jane, dar să nu baţi câmpii!

— Un cunoscut de-al nostru, oştean în steagul prinţului episcop de Sandomierz, începu Jan, ne-a spus întâmplător cu cinci zile în urmă că a văzut într-o vinărie pe uliţa Kazimierz o arătare: „Un şleahtic, zice, ca un trunchi de copac, cu capul uriaş, atât de înfundat în trup, de-i ajung umerii la urechi; are picioarele scurte şi strâmbe şi bea ca un balaur. N-am mai văzut în viaţa mea, zicea, o maimuţă mai urâtă!” Atunci noi, cum ne-a dăruit Dumnezeu din născare să înţelegem totul din zbor, am privit unul la altul: Te pomeneşti că e Krzepecki? L-am rugat pe oştean să ne ducă la vinărie şi ne-a dus. Se lăsase întunericul, dar când ne-am uitat înăuntru, am văzut într-un colţ, înnegrind ceva la o masă. Łukasz s-a apropiat şi a scăpărat în faţa celui ce se ascundea acolo: „Krzepecki!” a strigat şi l-a înhăţat de grumaz. Am pus mâna pe săbii, dar Marcjan, văzând că n-are încotro, pentru că-i aţineam calea spre uşă, unde nu începe să sară înaintea noastră! întocmai ca un cocoş! „Ce vreţi, ucigaşilor, zice, credeţi că mi-e frică? Hai, treceţi la rând câte unul, nu toţi grămadă, că nu sunteți tâlhari, ci şleahtici!”

— Netrebnicul! îl întrerupse preotul, dar el ce altceva a vrut să ne facă nouă?

— Asta i-a spus şi Łukasz: „A, fecior de căţea, cine a trimis ceata

de hoţi împotriva noastră? Ar trebui să te dau în seama călăului, dar pentru că aşa vom sfârşi mai repede...” A atacat îndată şi lupta a început. După a treia sau a patra încrucişare de săbii, l-a lovit dintr-o parte şi i-a retezat urechea. Mateusz a ridicat-o de jos şi a strigat: „Nu i-o tăia şi pe a doua, lasă-ne-o nouă. Asta va fi pentru Jacek, iar cealaltă pentru jupâniţa Sienińska”. Marcjan, însă, a scăpat sabia din mână, fiindcă îi curgea sânge din belşug, şi a leşinat. I-am turnat apă în cap şi vin în gură, gândind că-şi va reveni şi va lupta cu următorul, dar totul a fost în zadar. S-a trezit, într-adevăr, şi a spus: „De vreme ce aţi făcut singuri dreptate, nu mai aveţi de ce să vă răzbunaţi”, apoi a căzut iarăşi în nesimţire. Am plecat şi noi, părându-ne rău de cealaltă ureche. Łukasz zice că putea să-l omoare, dar n-a făcut-o înadins, ca să mai rămână una şi pentru noi sau pentru Jacek... Nu ştiu dacă altcineva s-ar fi purtat mai înţelept, fiindcă nu-i păcat să ucizi asemenea viperă, dar se vede că acum înţelepciunea nu mai are nici un preţ, de vreme ce noi trebuie să şi suferim din cauza ei, fiind socotiţi păgâni.

— Vorbeşte cu dreptate! îi ţinură isonul fraţii.

— E, consimţi preotul, dacă aşa stau lucrurile, e altceva; oricum, *donum*{131} nu e prea plăcut.

Fraţii se priviră uimiţi.

— Cum adică nu e plăcut? întrebă Marek, păi ce, noi i-am adus urechea lui Jacek s-o mănânce?

— Vă mulţămesc din toată inima pentru bunăvoinţa domniilor voastre, răspunse Taczewski, deoarece cred că nu mi-aţi adus-o ca s-o păstrez.

— A înverzit puţin; poate doar dacă ar fi afumată!

— S-o ia un slujitor şi s-o îngroape numaidecât, spuse preotul cu asprime, e totuşi urechea unui creştin.

— În ţinutul Kievului, am văzut lucruri şi mai grozave, mormăi Mateusz.

— Negreşit, remarcă Jacek, Krzepecki a venit s-o prigonească iarăşi pe Anulka!

— Că doar n-o s-o răpească de la curtea reginei, se îndoi jupân Serafin. Eu cred că n-a venit pentru asta. Atacul nu i-a izbutit, presupun deci că a vrut numai să se convingă dacă ştim că el l-a pus la cale şi dacă l-am chemat în judecată sau nu. Poate că bătrânul Krzepecki n-a ştiut de isprava feciorului, sau poate că a ştiut, iar dacă-i aşa, amândoi trebuie să fie acum tare neliniştiţi şi nu mă mir deloc că Marcjan a venit să iscodească.

Stanisław Cyprianowicz începu să ridă:

— Cu fraţii Bukojemski n-are noroc şi pace! observă.

— Să-l lăsăm în plata Domnului! îi îndemnă Taczewski. Astăzi sânt gata să-l iert pentru toate.

Aşadar, jupânii Bukojemski şi Stanisław Cyprianowicz, cunoscând îndârjirea tânărului cavaler, îl priviră miraţi, iar el, parcă în loc de răspuns, adăugă:

— În curând, Anulka o să fie a mea! Iar mâine voi fi un războinic creştin, apărător al credinţei, care se cuvine să-şi smulgă din inimă ura şi gândurile deşarte.

— Drept răsplată, Dumnezeu te va binecuvânta! încheie preotul.

CAPITOLUL XXXIII

Pentru Jacek Taczewski sosi, în sfârşit, ziua fericirii mult aşteptate. La Cracovia, printre orăşeni, se răspândise vestea, repetată cu uimire, că în oştire se află un cavaler care astăzi se va cununa şi mâine va pleca la război. Iar când se auzi că regele şi regina aveau să ia parte la cununie, mulţimile începură să se adune de dimineaţă în biserică şi în jurul ei. În cele din urmă, se ajunse până acolo că trabanţii{132} regelui se văzură nevoiţi să facă rânduială şi să deschidă loc de trecere pentru alaiul de nuntă. Oştenii din steagul lui Taczewski veniră cu toţii, atât din prietenie pentru el, cât şi fiindcă fiecare voia să fie văzut în apropierea regelui. Veniră de asemenea şi mulţi dregători, chiar dintre aceia care nu auziseră niciodată de Jacek Taczewski, deoarece se aflase că regina îi luase pe tineri sub oblăduirea ei, iar la curte multe depindeau de sprijinul şi bunăvoinţa acesteia.

Unora dintre cârmuitorii de vază li se părea tot atât de ciudat, ca şi orăşenilor, că regele, pe umerii căruia apăsa acum soarta aproape a întregii lumi şi la care soseau în fiecare zi pe cai înspumaţi olăcarii din alte ţări, îşi găseşte totuşi vreme să participe la cununia unui simplu oştean din polcurile de elită. Unii puneau totul pe seama bunătăţii măriei sale şi a dorinţei de a câştiga inimile luptătorilor, sau presupuneau că între rege şi Taczewski ar exista legături de familie apropiate, greu de dat în vileag; alţii luau în râs astfel de bănuieli, susţinând cu dreptate că în acest caz regina, de obicei atât de aprigă, încât nu o dată regele trebuia să răspundă înaintea ei şi pentru păcatele din tinereţe, n-ar fi sprijinit cu atâta înflăcărare unirea îndrăgostiţilor.

Lumea aproape că uitase de neamul Sieniński, aşa că regele, ca să pună stavilă tuturor clevetirilor şi bănuielilor, amintise înadins cât îi era de îndatorată familia Sobieski. Atunci începuseră să se preocupe cu toţii de jupâniţa Sienińska şi, cum se întâmplă la curte, să o compătimească, să se înduioşeze de suferinţa ei şi să-i laude virtutea şi frumuseţea. Zvonurile despre farmecul ei se răspândiseră de mult printre orăşeni şi când aceştia o văzură, în sfârşit, nimeni nu se socoti înşelat în aşteptările lui.

Fecioara veni la biserică împreună cu regina, astfel că în prima clipă, toate privirile se întoarseră spre stăpâna a cărei frumuseţe păstra întreaga strălucire a soarelui dinaintea amurgului. Când, însă, se îndreptară asupra miresei, pretutindeni, printre dregători şi oşteni, şleahtici şi orăşeni, se auziră şoapte şi chiar vorbe rostite cu glas tare:

— E minunată, e minunată! Cine vede măcar o dată în viaţă asemenea fecioară, rămâne îndatorat ochilor pentru vecie.

Şi era adevărat. În acele timpuri, fetele nu erau îmbrăcate totdeauna în alb pentru cununie, dar pe ea jupâniţele de la curtea reginei o înveşmântaseră în culoarea nevinovăţiei, pentru că dorinţa ei fusese să ajungă la altar în cea mai bună rochie ce o avea. Aşadar, în alb, cu coroniţa verde pe căpşorul bălai şi faţa sfioasă, cu ochii plecaţi, tăcută, zveltă, arăta ca o lebădă imaculată sau ca un crin nepătat.

Însuşi Jacek Taczewski rămase mirat la vederea ei; acum părea cu totul alta decât de obicei.

„Pe legea mea! îşi spuse, cum o să mă duc eu la ea! E o adevărată prinţesă, un înger, faţă de care este păcat să vorbeşti altfel decât în genunchi".

Şi aproape că se înfioră de teamă. Dar când, în cele din urmă, îngenunche înaintea altarului şi auzi glasul preotului Woynowski începând cuvântarea cu vorbele: „V-am cunoscut pe amândoi de mici", când stola le împreună mâinile şi desluşi şoapta miresei: „Te iau de bărbat", iar după aceea corul intonă *Veni, Creator,* Jacek avu impresia că fericirea îi va sparge pieptul, cu atât mai uşor, cu cât n-avea platoşa la el. O îndrăgise demult, din anii copilăriei, şi ştia că o iubeşte, dar abia acum înţelese că-i este dragă peste măsură. Şi iarăşi se gândi:

„Cred că am să mor, fiindcă dacă omul poate fi atât de fericit în viaţă, cum ar mai putea fi în cer?"

Îşi spuse însă, că înainte de a muri, trebuie să-i mulţumească lui Dumnezeu şi deodată prin faţa ochilor sufletului îi trecură gloatele turcilor, bărbi, turbane, iatagane, steaguri şi tuiuri. Un strigăt i se smulse din inimă spre Dumnezeu:

„Am să-i mulţămesc, am să-i mulţămesc!" Simţi că pentru aceşti vrăjmaşi ai crucii şi ai credinţei se va preface în leu nimicitor. Vedenia stărui doar o clipită, apoi pieptul i se umplu iarăşi de o fericire nemărginită şi de dragoste.

În acest timp, ceremonia luă sfârşit; alaiul porni spre locuinţa pregătită pentru tinerii însuraţei de Cyprianowicz şi împodobită de tovarăşii de arme din steagul lui. Jacek abia apucă s-o strângă la piept pe tânăra jupâneasa, că trebuiră să alerge amândoi în întâmpinarea perechii regale, care venea de la biserică. La masă, fuseseră pregătite două jilţuri înalte, aşa că după ce primiră binecuvântarea îngenunchind înaintea regelui şi a reginei, Jacek îi pofti pe milostivii stăpâni la ospăţul de nuntă, dar măria sa refuză.

— Oştene drag, aş sta de vorbă bucuros cu tine şi cu ruda mea (aici se întoarse spre jupâneasa Taczewska) despre zestre, dar nu pot. Rămân puţin să ciocnesc în sănătatea voastră, dar nu pot zăbovi mai mult; am atâtea pe cap, că nu-mi pot îngădui nici un ceas de răgaz.

— Adevărat! strigară câteva zeci de glasuri.

Taczewski îmbrăţişă genunchii regelui, iar acesta luă de pe masă

un pahar plin şi ură:

— Domniile voastre, în sănătatea tinerilor căsătoriţi!

Se iscară strigăte: *„vivant, crescant, floreant!”* Apoi regele cuvântă din nou:

— Odihniţi-vă şi fiţi fericiţi, îl îndemnă pe Taczewski, pentru că o meritaţi, multă vreme nu veţi mai avea prilejul s-o faceţi. Poţi să mai rămâi câteva zile, dar după aceea, trebuie să ne ajungi din urmă, fiindcă nu te putem aştepta aici.

— Mai uşor va rezista jupâneasa fără tine, decât Viena fără noi, adăugă râzând jupân Marek Matczyński.

— Bine, dar cavalerul Lubomirski a şi început să-i ia în tărbacă pe turci, observă unul dintre husari.

— Am primit veşti bune de la ai noştri, şi i-am poruncit lui Matczyński să le ia cu el să vi le citească, să se bucure inimile oştenilor.

Iată ce-mi scrie prinţul de Lorena, *generalissimus* împărătesc, despre bătălia de la Presburg.

Şi începu să citească, destul de rar, căci epistola era scrisă în limba franceză şi trebuia s-o traducă în polonă:

„Călărimea împăratului a atacat cu vitejie şi înflăcărare, dar biruinţa au adus-o polonezii, fiindcă nemţii n-au mai avut nimic de făcut. Nu găsesc destule cuvinte de laudă pentru bărbăţia, puterea şi purtarea lui jupân Lubomirski, a căpeteniilor şi a oştenilor pe care-i conduce”.

— Aşa îmi scrie prinţul de Lorena. A fost o mare bătălie, şi oştenii noştri au dobândit o faimă nepieritoare!

— Nici noi n-o să luptăm mai rău, exclamară căpeteniile.

— Am toată încrederea în domniile voastre, numai că trebuie să ne grăbim, fiindcă scrisorile primite după aceea nu conţin veşti prea bune. Viena abia mai răsuflă, iar toată creştinătatea e cu ochii pe noi şi se întreabă dacă o să ajungem la vreme.

— Aici au mai rămas puţine steaguri, cea mai mare parte din oştire, după câte am auzit, aşteaptă sub conducerea hatmanilor în Munţii Tarnowski, spuse preotul Woynowski, iar la Viena este nevoie mai mult de o căpetenie ca măria ta, decât de braţele noastre, oricât de folositoare ar fi ele.

Regele zâmbi şi răspunse:

— Tot aşa îmi scrie şi prinţul Carolus. Iată de ce, staţi cu mâna pe frâu, domniile voastre, fiindcă în curând voi porunci să sune trâmbiţele de plecare.

— Când, milostive stăpâne? întrebară câteva glasuri.

Regele deveni deodată grav:

— Mâine vor porni steagurile care au mai rămas lângă mine.

Apoi privi cu luare aminte la Taczewski, vrând parcă să-l

cerceteze, şi continuă:

— Dar pentru că şi regina va merge cu noi până la Munţii Tarnowski, unde va avea loc trecerea în revistă a oştilor, dacă n-o să mă rogi să-ţi încredinţez altă slujbă, mai poţi rămâne un timp aici, numai să ne ajungi repede.

Jacek îşi înconjură soţia cu braţul şi se apropiară amândoi de rege.

— Milostive stăpâne, rosti hotărât. De mi s-ar oferi pentru ea împărăţia nemţească sau chiar tronul Franţei, iau martor pe Dumnezeu că n-aş da-o pe nici o coroană, pe toate comorile din lume. Deie Cel-de-Sus să nu-mi nesocotesc slujba din cauza fericirii mele, să nu pierd prilejul de a participa la războiul pentru credinţă şi să mă lepăd de căpetenia mea, altminteri m-aş dispreţul singur şi ea ar face la fel. Milostive stăpâne, ferească Dumnezeu de vreo întâmplare cu primejdie, de vreun atac la drumul mare, aş muri de ruşine şi durere...

Ochii i se umplură de lacrimi, sângele îi urcă în obraji şi reluă cu glasul tremurând de emoţie.

— Astăzi am hulit înaintea altarului, când I-am spus lui Dumnezeu că am să-I mulţămesc. Cum aş putea să răsplătesc fericirea de care am parte cu sănătatea, viaţa şi sângele meu?... Tocmai de aceea nu voi cere altă slujbă, şi când vei pleca măria ta, milostive rege şi căpetenie, nu voi mai rămâne nici o zi, te voi urma îndată, de-ar fi să pier chiar mâine.

Îngenunche la picioarele regelui, iar acesta se plecă şi strângându-i capul în mâini, se bucură:

— Cu oameni ca tine, faima Poloniei se va lăţi în toată lumea!

Preotul Woynowski avea lacrimi în ochi, fraţii Bukojemski hohoteau de zor, înflăcărarea şi curajul cuprinseră inimile celor de faţă.

— Să mergem asupra păgânilor, pentru credinţă! tunară mai multe glasuri.

Săbiile zăngăniră în teacă.

Când se făcu linişte, jupâneasa Taczewska se aplecă la urechea solului şi îi şopti cu buzele palide:

— Jacek, nu te mira de lacrimile mele, pentru că o dată plecat, s-ar putea să nu te mai văd niciodată, dar trebuie să te duci.

CAPITOLUL XXXIV

Cu toate acestea, rămaseră încă două zile împreună. Curtea plecă într-adevăr a doua zi, dar pentru că regina cu jupâniţele ei şi o mulţime de dregători laici şi clerici aveau să-l conducă pe rege până la tabăra din Munţii Tarnowski, unde era prevăzută o mare trecere în revistă a oştilor, alaiul foarte numeros trebuia să înainteze destul de încet, aşa că nu era prea greu de ajuns. Convoiul următor, alcătuit numai din oşteni în frunte cu regele, de la hotar până la Viena, avea să uimească lumea cu iuţeala lui, mai ales că regele mergea înaintea oştirii, dar până la Munţii Tarnowski, regina şi curtea făcură şase zile. Cuplul Taczewski ajunse deci convoiul în ziua următoare, după care tânăra jupânească se mută întruna din caleştile regale, iar Jacek plecă în grabă să petreacă noaptea împreună cu steagul lui. Clipa despărţirii se apropia. La douăzeci şi doi august, regele îşi luă rămas bun în chip solemn de la iubita lui Marysienka şi dis-de-dimineaţă încălecă pe cal, ca să-i arate oştirea şi să pornească apoi în fruntea ei spre Gliwice.

Băgară cu toţii de seamă că, deşi se despărţea întotdeauna de ea cu cea mai mare greutate, fiindcă-i era dragă ca lumina ochilor şi suferea chiar dacă era vorba de numai câteva zile, de astă dată avea faţa luminoasă. Astfel, demnitarilor laici şi clerici, care ştiau cât de cumplit este războiul cu acest vrăjmaş ce ataca acum cu o putere nemaivăzută, le veni inima la loc. „Într-adevăr, turcii au pus în mişcare trei părţi ale lumii, dar dacă regele nostru, cel mai mare nimicitor al lor, merge atât de voios la acest război, nu mai avem de ce să fim îngrijoraţi”. Şi inimile se umplură de curaj; priveliştea oştirii îi îmbărbăta şi mai mult, dându-le siguranţa victoriei. Luptătorii împreună cu slujitorii ce mişunau prin tabără păreau foarte numeroşi. Cât puteai cuprinde cu privirea, se vedeau numai răsfrângerile soarelui în coifuri, platoşe şi săbii, în ţevile muschetelor şi ale tunurilor. Strălucirile erau atât de puternice, încât ochii se mijeau orbiţi. Deasupra oştirii, fluturau în văzduhul albastru stindardele şi steguleţele în toate culorile curcubeului. Duruitul darabanelor polcurilor de pedestrime se împletea cu ecoul trâmbiţelor şi al goarnelor, cu larma grozavă a orchestrelor de ieniceri şi cu nechezatul cailor. Mai întâi, porni dintr-o latură convoiul carelor, ca să nu împiedice mişcarea oştilor, şi abia după aceea începu trecerea în revistă a oştenilor. Caleştile regale se aflau pe o înălţime, puţin mai în dreapta drumului, pe unde aveau să treacă polcurile. În cea dintâi, şedea regina, împodobită cu pene, broderii şi catifele, strălucind de bijuterii, frumoasă şi impunătoare, cu faţa plină de măreţie a unei femei ce dobândise în viaţă tot ce-şi dorise în cele mai îndrăzneţe

visuri - coroana şi dragostea fără margini a celui mai slăvit dintre monarhii din acea vreme. Ca şi dregătorii din imediata apropiere a regelui, era şi ea sigură că atunci când măria sa, soţul ei, va încăleca pe cal, biruinţa şi nimicirea îl vor însoţi pretutindeni, cum se întâmplase şi până atunci. Intuia că în această clipă, ochii lumii întregi, începând de la Ţarigrad şi până la Roma, Madrid şi Paris, sânt aţintiţi asupra lui, că toată creştinătatea îşi întinde mâinile spre el şi numai în el şi în aceste braţe de fier vede salvarea, aşa că inima ei tresălta de mândria femeiască. „Puterea noastră va creşte, iar faima ne va ridica deasupra tuturor celorlalţi regi", îşi spuse în gând, de aceea, chiar dacă soţul ei conducea abia douăzeci şi ceva de mii de oameni împotriva hoardelor nenumărate ale turcilor, pieptul ei era inundat de bucurie şi nici o umbră de teamă nu-i întuneca fruntea albă. „Uitaţi-vă la biruitor, uitaţi-vă la regele şi părintele vostru, le atrase atenţia copiilor ce umpleau caleaşca, precum puii cuibul, când se va întoarce, lumea va îngenunchea înaintea lui, mulţămindu-i".

În alte caleşti, se vedeau chipurile surâzătoare ale jupâneselor de la curte, mitrele episcopilor şi feţele aspre ale senatorilor care rămâneau acasă pentru a cârmui ţara în lipsa stăpânului. Regele se afla mai aproape de oştire, dar se vedea bine pe colina din apropiere, înconjurat de hatmani şi ghinărari, aidoma unui uriaş călare. Oştenii aveau să treacă pe un drum mai jos, parcă pe la picioarele lui.

Mai întâi, trecu înainte cu duruit surd şi scrâşnet de lanţuri artileria lui jupân Martin Kącki. În urma ei, veniră polcurile de pedestrime cu muschetele pe umeri sub conducerea căpeteniilor înarmate cu săbii, pistoale şi bastoane lungi cu care păstrau ordinea rândurilor. Aceste polcuri înaintau în pătrate, ca nişte fortăreţe mişcătoare, în pas măsurat, egal şi tunător. Trecând prin faţa caleştii reginei, fiecare o saluta cu strigăte puternice şi îşi înclina stindardul în semn de cinstire. Printre ele, erau unele mai bine îmbrăcate şi destul de arătoase, dar cel mai bogat se înfăţişă pilcul de caşubi, în tunici albastre cu ledunci galbene, alcătuit din flăcăi zdraveni, unul şi unul, de păreau fraţi cu toţii. Mâinile vânjoase mânuiau muschetele grele ca pe nişte trestii. La sunetul fluierului, se opriră toţi ca unul înaintea regelui şi prezentară armele cu atâta îndemânare, încât monarhul zâmbi cu mulţumire, iar dregătorii îşi spuseră: „Ehei, nici gărzile sultanului nu vor scăpa prea uşor, când se vor întâlni cu asemenea luptători! Sunt adevăraţi lei, nu oameni!"

După ei, se înşiruiră steagurile polone de călărime uşoară. Semănau cu nişte centauri, fiecare călăreţ fiind crescut parcă din calul său: erau urmaşii acelor războinici care la vremea lor călcaseră în picioare toată Germania, împrăştiind în săbii şi copite polcuri şi chiar armii întregi ale închinătorilor lui Luther. Nici cea mai grea călărime străină nu era în stare să le ţină piept în număr egal, iar cea mai

uşoară să scape cu fuga. Însuşi regele spusese despre ei după bătălia de la Hotin: „Ajunge să-i conduci, taie totul, precum cosaşii iarba”. Chiar dacă acum avansau fără grabă pe dinaintea caleştilor, orice om, fie şi nepriceput în ale războiului, ghicea uşor că numai viforul putea să alerge mai iute ca ei, să se întoarcă şi să izbească atât de repede. Surlele şi tobele răsunau în faţa lor, iar ei mergeau, steag după steag, cu săbiile scoase în mâini, ce păreau nişte paloşe de foc în razele soarelui. Trecând de caleştile regale, se clătinară deodată ca valurile şi porniră la trap, apoi la galop şi desemnând un cerc uriaş, trecură iarăşi, de astă dată ca uraganul, pe lângă regină, strigând înfricoşător: „loveşte, ucide!”, cu săbiile în mâna dreaptă ridicată, ca pentru atac, pe caii cu nările lărgite şi coamele fluturând, înnebuniţi parcă din pricina goanei. Trecură aşa încă o dată şi abia după a treia întoarcere se opriră aproape dintr-o dată, fără să rupă rândurile, atât de egal, de îndemânatic şi de sigur, că străinii aflaţi la curte, îndeosebi cei ce vedeau prima dată călărimea polonă desfăşurată, priviră uluiţi unii la alţii, ca şi când nu le venea să-şi creadă ochilor.

Apoi tot câmpul se acoperi parcă de flori; erau dragonii. Unele polcuri veneau sub conducerea lui jupân Jabłonowski de lângă Tremblowa, altele le trimiseseră magnaţii, iar unul îl alcătuise chiar regele pe cheltuiala lui şi-l pusese căpetenie pe jupân Maligny, fratele reginei. La dragoni, slujeau oameni simpli, în cea mai mare parte, dar învăţaţi cu caii din copilărie, hârsiţi în tot felul de încăierări, neînduplecaţi în luptă, e drept, nu atât de straşnici ca şleahticii, dar ascultători şi cei mai rezistenţi la greutăţile războiului.

Dar ochii şi sufletele încercară cea mai mare încântare abia atunci când porniră steagurile de husari. Înaintau în linişte, cum le stătea bine unor asemenea polcuri de elită. Ţinute în sus, suliţele se înălţau deasupra lor ca o pădure, iar în vârful lor, fâlfâia în adierile uşoare norul multicolor al steguleţelor. Caii lor, mai mari decât ai altor steaguri, armurile de oţel bătute cu aur, aripile de la umăr fremătând asemenea frunzişului în adâncul codrului, măreţia şi mândria lor - toate acestea făceau o impresie atât de adâncă, încât regina, jupâniţele de la curte, senatorii şi mai ales oaspeţii străini mai că se ridicară în picioare, ca să-i vadă mai bine. Era ceva ameninţător în marşul lor de voie, întrucât fiecare se gândea că atunci când această lavină de fier se va rostogoli în goană înainte, va zdrobi, va împrăştia şi va şterge totul din calea ei, căci nu exista nici o forţă omenească în stare să-i ţină piept. Mărturii numeroase stau dovadă. Nu erau prea departe timpurile, când trei mii de asemenea călăreţi făcuseră una cu pământul pilcurile de cinci ori mai numeroase ale suedezilor; nu prea demult, un astfel de steag trecuse ca un duh al nimicirii prin toată oastea lui Carol Gustav{133}, iar de curând, la Hotin{134}, aceiaşi husari, conduşi de acelaşi rege de acum, călcaseră în picioarele cailor gărzile

ienicerilor tot atât de uşor ca pe un lan de grâu. Mulţi dintre cei ce luaseră parte la lupta de la Hotin, slujeau în aceleaşi steaguri şi se duceau acum sub zidurile unei capitale străine mândri, siguri de ei, liniştiţi, ca la un nou seceriş.

Sufletul acestor steaguri părea alcătuit din putere şi groază. În urma lor, se iscă deodată vântul dinspre miazăzi, fâlfâind steguleţele din vârful suliţelor, zburlind coamele încreţite ale cailor şi făcând aripile să foşnească atât de puternic, încât telegarii andaluzi, înhămaţi la căleşti, începură să se ridice pe picioarele dinapoi. Steagurile se apropiară la douăzeci de paşi de alaiul reginei, apoi se întoarseră într-o parte şi trecură în escadroane strânse.

Atunci îşi zări jupâneasa Taczewska soţul pentru ultima oară înainte de război. Călărea la margine, în rândul al doilea, îmbrăcat în fier, cu aripi la armură şi la coiful, ale cărui clape pentru urechi îi ascundeau obrajii.

Roibul vânjos de Anatolia îl purta uşor, cu toată armura grea, scuturând din cap, muşcându-şi zăbala şi sforăind cu zgomot, de parcă voia să-şi asigure stăpânul că totul se va sfârşi cu bine.

Jacek îşi întoarse capul încopciat în fier spre soţie şi îşi mişcă buzele, ca şi când i-ar fi şoptit ceva. Cu toate că la urechile ei nu ajunse nici o vorbă desluşită, ghici că-i spunea încă o dată „rămâi sănătoasă" şi inima i se umplu de atâta dragoste şi dor, încât dacă s-ar fi putut preschimba fie şi cu preţul morţii într-o rândunică, de pildă, care să i se aşeze pe umăr sau pe steguleţul din vârful suliţei şi să-l însoţească la drum, n-ar fi ezitat nici o clipă.

— Du-te sănătos, Jacek! Dumnezeu să te păzească... strigă, întinzând braţele spre el.

O podidiră lacrimile, în timp ce el trecu strălucitor în lumina soarelui, măreţ şi parcă sfinţit de slujba ce avea s-o îndeplinească.

După steagul prinţului Aleksander, se apropiară şi trecură altele, la fel de arătoase şi de viteze, apoi, asemenea celorlalte polcuri, parcurgând un cerc mare, se aşezară pe câmpie aproape în aceleaşi locuri din care plecaseră, acum, însă, în formaţie de marş.

Din caleştile aflate pe înălţime, privirea putea să îmbrăţişeze aproape toată oştirea. În apropiere şi în depărtare, se vedeau armurile strălucitoare, uniformele stacojii, lucirile săbiilor, pădurea de suliţe, norii de steguleţe, iar deasupra lor, stindardele mari, aidoma unor flăcări uriaşe. Dinspre polcurile mai apropiate, vântul aducea mirosul sudorii de cal şi se auzeau poruncile căpeteniilor, ecourile surde ale tobelor şi şuierul fluierelor. În aceste ecouri şi porunci, în această bucurie şi înflăcărare, era parcă ceva ce prevestea victoria. Siguranţa nezdruncinată a biruinţei crucii asupra semilunii inunda toate inimile.

Regele mai zăbovi o clipă lângă caleaşca reginei, apoi dădu pinteni calului spre oştire, binecuvântat cu sfintele moaşte şi crucea de

episcopul Cracoviei. În curând, sunetul ascuţit al trâmbiţelor sfâşie văzduhul şi masa de oameni şi cai se clătină şi începu să se alungească, urnindu-se înainte spre apus. În faţă, se vedeau însemnele steagurilor uşoare, urmate de husari şi de dragonii care închideau convoiul uriaş.

Episcopul Cracoviei îşi înălţă cât putu de sus deasupra capului amândouă braţele cu crucea şi sfintele moaşte:

— Dumnezeule al lui Avraam, al lui Isac şi al lui Iacov, ai milă de poporul Tău!

Atunci, din peste douăzeci de mii de piepturi de cavaleri răsună cântecul pe care poate că jupân Kochowski{135} l-a alcătuit înadins pentru această campanie de pomină:

„Pentru Tine, Preacurată,
Şi imaculatu-Ţi sân,
Apăra-vom pe Crist-tatăl,
Iubitul stăpân.

Pentru tine, dragă ţară,
Pentru tine, vultur scump{136},

Vrăjmaşi nimici-vom iară
Pe-al gloriei câmp.”

SFÂRŞIT

{1} *J. Krzytanowski,* H. Sienkiewicz, „Calendarul vieţii şi al creaţiei” (H. Sienkiewicz, „Kalendarz życia i twórczości”), *Varşovia 1956, p. 240.*

{2} Ibidem, *p. 242*

{3} Ibid., p. 246-247.

{4} Ib., *p. 249.*

{5} H. Sienkiewicz, Pe câmp de glorie. Roman eroic. Trad. din lb. franceză de Gr. Tăuşan, Bucureşti, 1907, 344 p.

{6} Puşcă cu ţeava nu prea lungă, lărgită mult la vârf, ca o trompetă.

{7} Căciulă de piele tivită cu blană.

{8} Necesitatea aspră (lb. lat.).

{9} Om nou (lb. lat.).

{10} Jan Karol Chodkiewicz (1560-l621) - hatman de câmp al Lituaniei din 1600, mare hatman al Lituaniei din 1605, voievod de Wilno din 1616. Comandant de oşti şi strateg polonez renumit. A învins pe suedezi la Kircholm (27.IX.1605) şi pe răsculaţii lui Zebrzydowski la Guzów (6. VII. 1607). Este căpetenia oştilor polone în prima fază a bătăliei de la Hotin (1611).

{11} Este vorba, probabil, de Stanisław Herakliusz Lubomirki (164l-l702) - mare mareşal al Coroanei din 1676, dramaturg şi poet.

{12} Nobil polonez.

{13} Aici cu sensul de bine (lb. lat.).

{14} În ce fel (lb. lat.).

{15} Unitate de luptă la tătari.

{16} Începând din secolul al XV-lea, forma de stat specifică Poloniei feudale este Republica, întemeiată pe stăpânirea şleahtei; în frunte se afla regele, care însă nu putea să ia nici un fel de hotărâre fără aprobarea seimului (un fel de senat). La sfârşitul secolului al XVI-lea, democraţia şleahtei este înlocuită practic de oligarhia aristocratici, dar şleahta îşi păstrează juridic drepturile prin existenţa privilegiului *liberum veto*. Aşadar, termenul Republică defineşte mai mult principiul exercitării puterii, decât forma de stat.

{17}Marcin Kromer (n. ed. polone).

{18} Jan al III-lea Sobieski (1624-1696) - rege al Poloniei din 1674. Mai înainte mare mareşal al Coroanei din 1664, hatman de câmp din 1666, mare hatman al Coroanei din 1668. Învinge pe turci la Hotin şi la Viena. Căsătorit cu Maria Kazimiera d'Arquien, a sprijinit arta şi cultura. În timpul domniei lui, s-au înfruntat partida franceză cu cea habsburgică.

{19}Despre treburile publice (lb. lat.).

{20} Hieronim Lubomirski (cca. 1648-1706) - mareşal al Coroanei din 1683, ajutor de vistiernic al Coroanei din 1692, mare hatman al Coroanei şi castelan de Cracovia din 1702. Luptă cu turcii la început, potrivnic al lui August al II-lea, trece de partea suedezilor, dar neputând obţine tronul Poloniei, revine alături de regele August.

{21} Vin dulce din miere.

{22} Supunere (Ib. lat.).

{23} Stefan Batory (1533- 1586) - voievod de Transilvania din 1571, rege al Poloniei din 1576. A întărit monarhia, micşorând privilegiile aristocraţiei. A fost adeptul toleranţei religioase.

{24} Jan Kazimierz (1609-1672) - rege al Poloniei între 1648-1668, căsătorit cu Maria Ludovica. Influenţat de solie şi ajutat de partida franceză, stârneşte împotrivirea nobilimii, abdică în 1668 şi se mută în Franţa.

{25} Nesperat, neaşteptat (lb. lat.).

{26} Conducătorul unui ţinut în Evul Mediu.

{27} Un fel de parlament polonez.

{28} Aici în sensul de treburi particulare (lb. lat.).

{29} Publius Vergilius Maro (70-19 î.e.n.) - mare poet latin. A conceput printre altele, Bucolice, Egloge, Georgice şi Eneida.

{30} Aici cu sensul: „vorbeşte-mi de nenorocire, ca să-mi reînnoieşti durerea” (lb. lat).

{31} Paharnic (lb. lat).

{32} Cnaeus Pompeius Magnus (106-48 î. e. n.) - comandant şi om politic roman. Înăbuşă revolta lui Sertorius în Spania (77), luptă cu răsculaţii lui Spartacus în Italia (71), lichidează piraţii din Marea Mediterană (67), îl învinge pe Mitridate (65), supune Siria (64) şi

Iudeea (63). Certat cu senatul, participă la primul triumvirat (60). Învins la Farsalos de Cezar (48), moare în timp ce fugea.

{33} „Tatăl nostru, carele eşti în ceruri, sfinţească-se numele...” (lb. lat.).

{34} „Tatăl nostru, carele eşti în ceruri, sfinţească-se numele tău, vie împărăţia ta...” (lb. lat.).

{35} „Mănâncă potârnichi cu plăcere” (lb. lat.).

{36} Martin Luther (1483-l546) - conducător, teoretician şi reformator german religios; iniţiatorul luteranismului.

{37} „Facă-se voia ta...” (lb. lat.).

{38} „Precum în cer” (lb. lat.).

{39} „Şi pe pământ” (lb. lat.).

{40} „Am găsit o femeie amărâtă, a cărei inimă ademenitoare este o adevărată capcană” (lb. lat.).

{41} „Credinciosul este scăpat de Dumnezeu de asemenea femeie, pe când păcătosul îşi primeşte răsplata” (lb. lat.).

{42} Ştefan Czarniecki (1599-1665) - voievod rusin din 1657, hatman de câmp al Coroanei din 1665. Eroul războiului cu suedezii (1655-1660). În 1658, a condus un corp de oaste polonă în Danemarca, acoperindu-se de glorie. A participat la luptele cu cazacii, tătarii şi ruşii.

{43} Vina mea (lb. lat.).

{44} Apărătorul credinţei (lb. lat.).

{45} Cunoscute (lb. lat).

{46} Fără întârziere (lb. lat.).

{47} A fost dovedit (lb. lat.).

{48} Repulsie (lb. lat.).

{49} Aici cu sensul: „La o mie de bărbaţi găseşti măcar unul de nădejde, pe când printre toate femeile, nu există nici măcar una vrednică de încredere”.

{50} Te-am prevenit (lb. lat.).

{51} Luna înşelătoare, mincinoasă (lb. lat.).

{52} Monedă valorând 18 groşi.

{53} Personaj biblic care, vestit de venirea potopului, a strâns într-o corabie câte o pereche din toate vietăţile pământului, salvându-le astfel de la pieire.

{54} Animalele (lb. lat.).

{55} Călărime uşoară în oştirea medievală.

{56} Joc de cuvinte. În limba polonă, wiatr = vânt.

{57} De sf. Szczepan, credincioşii aruncau grăunţe asupra preotului lângă altar, în amintirea uciderii cu pietre a mucenicului (n. ed. polone).

{58} Animalele (lb. lat).

{59} Biblia tradusă de Hieronim în sec. IV.

{60} Celebru cuplu de prieteni din mitologia greacă. Orestes era fiul lui Agamemnon; Îi ucide pe Clitemnestra, mama lui, şi pe Egist, ibovnicul acesteia, amândoi vinovaţi de moartea tatălui său după întoarcerea de la Troia.

{61} Cu foarte multă grijă, precizie (lb. lat.).

{62} Sufletul, gândul (lb. lat.).

{63} Călărimea grea în oştirea medievală.

{64} În general (lb. lat.).

{65} Titlu princiar care asigura posesorului dreptul de a participa la alegerea regelui. Aici este vorba de margraful de Brandenburg.

{66} Jerzy Sebastian Lubomirski (1616-1667) - mare mareşal al Coroanei din 1650, hatman de câmp al Coroanei din 1658. S-a evidenţiat în luptele cu suedezii (1655-1660), apoi cu ruşii (1661). Ca şef al partidei împotriva Mariei Ludovica, condamnat la moarte de seim, începe răscoala şi învinge armata regelui la Mątwy (1666).

{67} Locotenent.

{68} Să păstreze şi să aplice (lb. lat.).

{69} Spre deosebire (lb. lat.).

{70} Cheltuielile (lb. lat.).

{71} Rănile (lb. lat.).

{72} Referitor la persoana mea (lb. lat.).

{73} În clipa morţii (lb. lat.).
{74} Îşi pregăteşte oştenii (lb. lat.).
{75} Eliberat de alte treburi (lb. lat).
{76} Eu tac (...) nu mai deschid gura (lb. lat.).
{77} Jan Kochanowski (1530-l5584) - cel mai mare poet al Renaşterii polone. A lăsat o zestre literară bogată: poeme, poezii, cântece patriotice, elegii etc., care au înrâurit pe poeţii de mai târziu.
{78} Boetius (cca 480-525) - filozof şi om politic roman; traducător în latină şi comentator al unor importante lucrări din filozofia antică.
{79} Dacă tăceai, filozof rămâneai (lb. lat.).
{80} Locuitor al ţării Us, greu încercat de Dumnezeu; nu şi-a pierdut încrederea în dreptatea lui şi a fost răsplătit.
{81} Prostul dacă tăcea, devenea înţelept (lb. lat.).
{82} La altar (lb. lat.).
{83} Semnele (lb. lat.).
{84} Obosit (lb. lat.).
{85} Sărac, om de jos (lb. lat.).
{86} Din prietenie (lb. lat.).
{87} Dragostea învinge totul (lb. lat.).
{88} Schimbă, transformă (lb. lat.).
{89} Personaj biblic care i-a tăiat părul (puterea) lui Samson, făcând ca acesta să fie învins de filisteni.
{90} Erou şi semizeu din mitologia greacă, vestit pentru săvârşirea celor douăsprezece isprăvi ale sale.
{91} Regină a Lidiei în Asia Mică, la care Hercules a fost obligat să stea ca pedeapsă pentru ucidere. Într-o versiune ulterioară, Hercule se îndrăgosteşte de ea, îi încredinţează pielea de leu, măciuca şi, îmbrăcat în veşminte femeieşti, toarce lână la picioarele ei.
{92} Aici, cu sensul de logodnă pentru viitor (lb. lat.).
{93} Quintus Septimus Florentius Tertullianus (cca. 160 - după 220) - filozof şi apologet al creştinismului din Cartagina. În luptă cu ereziile timpurii, a reprezentat tradiţionalismul de extremă.
{94} A fost organizat între anii 1545-1563 de catolici pentru a împiedica răspândirea Reformei.
{95} Tunuri de calibru mic.
{96} Slujbaş al domnitorului, răspunzător cu pivniţele, în Evul Mediu. Ulterior, titlu onorific.
{97} Cântec nupţial la vechii greci şi romani; Hymen era zeul căsătoriei.
{98} Din suflet (lb. lat.).
{99} Să trăiască, să crească şi să înflorească (lb. lat.).
{100} Eu te iert de toate păcatele şi strâmbătăţile tale, în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh (lb. lat).
{101} Fericit, bogat e cel ce stăpâneşte (lb. lai.).
{102} Să mânuieşti legile cum vrei (lb. lat.).
{103} Săracul din legenda biblică (lb. lat).
{104} Leul care-şi caută hrana pe care s-o devoreze. (lb. lat.).
{105} Lesne (lb. lat.).
{106} Despre treburile publice şi cele particulare (lb. lat.).
{107} Şomoiogul de paie indica locul unde se vindea băutură.
{108} Bastion al creştinătăţii (lb. lat.).
{109} Numărat, cântărit, împărţit! (Biblia, Cartea lui Daniel, V-25).
{110} Căpetenia unei roate, căpitan; roată - companie în oştirea medievală.
{111} Zeul războiului în mitologia latină.
{112} Tot avutul meu îl duc cu mine (lb. lat).
{113} Despre morţi numai bine (lb. lat).
{114} Cetăţi ale stricăciunii, potrivit legendei biblice.
{115} Răpirea de fecioară (lb. lat.).
{116} Aici cu sensul la obiect (lb. lat.).
{117} Cal tătărăsc, mic şi rezistent.
{118} În public (lb. lat.).

{119} În genere, era foarte obosit (lb. lat.).

{120} Vicii (lb. lat.).

{121} Bohdan Chmielnicki (cca 1595-1657) - hatman al cazacilor din 1649, conducătorul răscoalei de eliberare naţională a ucrainenilor. Aliat cu tătarii, învinge oştile Republicii la Apele Galbene (1648), Korsuń (1648) şi Pilawce (1648). Asediază cetatea Zbaraż (1649) fără a o cuceri. După lupta de la Zborów (1649), se încheie pacea. Răscoala reizbucneşte în 1651, dar Chmielnicki e înfrânt la Beresteczko. În 1654 trece Ucraina sub stăpânirea rusească.

{122} György Rakoczy (1621-1660) - prinţ de Transilvania din 1648. Aliat cu suedezii, plănuieşte împărţirea Poloniei, pe care o atacă în 1657, dar capitulează, învins de St. Czarniecki.

{123} Regimente.

{124} Căpetenie a unei răscoale ucrainene mai puţin însemnate.

{125} Idem.

{126} Jerzy Michał Wołodyjowski - unul dintre „muşchetarii" trilogiei; personaj fictiv în primele două părţi, având ca prototip în volumul al treilea pe stolnicul de Przemyśl, Jerzy Wołodyjowski (cca 1620-1672).

{127} Nu pentru noi, nu pentru noi, ci în numele Tău (lb. lat.).

{128} Władysław Łokietek (cca. 1260-l333) - rege al Poloniei din 1320. A luptat împotriva fărâmiţării feudale.

{129} Pentru sfârşitul fericit al lucrurilor (lb. lat.).

{130} Zawisza cel Negru (? -1428) - viteaz polonez vestit, staroste de Spisz din 1420. Participant la mai multe războaie şi neînvins în turniruri, s-a impus ca un simbol al dreptăţii şi al virtuţilor cavalereşti. În timpul campaniei lui Sigismund de Luxemburg împotriva turcilor, a fost luat prins şi ucis.

{131} Darul (lb. lat.).

{132} Oşteni din gardă, halebardieri.

{133} Carol Gustav (1622-1660) - rege al Suediei din 1654. Continuă politica de cucerire a Mării Baltice, purtând războaie cu Danemarca şi Polonia; cel din urmă, început în 1655, se încheie cu pacea de la Oliwa (1660).

{134} Bătălia a avut loc la 11. XI. 1673.

{135} Wespazjan Kochowski (1633-1700) - poet şi istoric polonez, reprezentant al barocului „sarmat". Participă la luptele pentru despresurarea Vienei, scriind poemul *Lucrarea Domnului sau Cântecele Vienei mântuite (Dzielo Bostae albo Pieśni Wiednia wybawionego... ,* 1684).

{136} Stema Poloniei reprezintă un vultur alb.

Table of Contents

Title page
PREFAŢĂ
NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI
CAPITOLUL I
CAPITOLUL II
CAPITOLUL III
CAPITOLUL IV
CAPITOLUL V
CAPITOLUL VI
CAPITOLUL VII
CAPITOLUL VIII
CAPITOLUL IX
CAPITOLUL X
CAPITOLUL XI
CAPITOLUL XII
CAPITOLUL XIII
CAPITOLUL XIV
CAPITOLUL XV
CAPITOLUL XVI
CAPITOLUL XVII
CAPITOLUL XVIII
CAPITOLUL XIX
CAPITOLUL XX
CAPITOLUL XXI
CAPITOLUL XXII
CAPITOLUL XXIII
CAPITOLUL XXIV
CAPITOLUL XXV
CAPITOLUL XXVI
CAPITOLUL XXVII
CAPITOLUL XXVIII
CAPITOLUL XXIX
CAPITOLUL XXX
CAPITOLUL XXXI
CAPITOLUL XXXII
CAPITOLUL XXXIII
CAPITOLUL XXXIV